POS
TERI
TAT

CON
SVL
TVM

ORNAM. IT. OR. BITER. R.

CIVITA
TES OR
BIS TER
RARVM

ARCIVM INVENTRIX

CVLTOR AVCTOR

CONSOCIAT. HVMANI GEN. ORIGO.

ARCHITECT. RVDIM.

DOMICIL. TYROCIN.

PRIVILEGIVM
CAESAREAE MAIESTATIS.

MAximilianvs Secundus, diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclauoniæ, &c. Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ & Wirtenbergæ, &c. Comes Tyrolis, &c. Recognoscimus & notum facimus tenore præsentium vniuersis. Rempublicam bene & rectè constitutam, non tam armis, mœnijs, & propugnaculis, quàm litterarum studijs, & viris rebus agendis aptis & idoneis munitam esse decet. Animaduertentes autem ad conseruandas & propagandas bonas artes ac seminarium quasi virtutis constituendum & retinendum operas typographicas plurimum adiumenti conferre: Ideo non eos solùm, qui Reipublicæ domi aut foris prodesse vel hostium iniurijs propulsandis, vel pro Tribunali Ius & Iustitiam administrando, quietem & tranquillitatem publicam tueri solent; sed etiam in primis existimamus fouendos, qui rei litterariæ curam suscipientes non de nostra solùm ætate, sed de posteris etiam bene mereri nituntur.

Cùm igitur nobis expositum sit, nostri & Sacri Imperij fideles dilectos M. Franciscum Hogenbergium & M. Simonem vanden Noeuel, nec non M. Georgium Bruin, non sine multo laborum tædio & graui sumptu, Ciuitates Orbis Terrarum accuratissimè delineatas, ac alia quæ ad earum originem & historiam spectarent, summa diligentia collegisse, atque constituisse illas Ciuitatum delineationes cum historica enarratione, ad communem rei litterariæ vtilitatem in Publicum edere, deterreri autem sinistris æmulorum artibus, qui falcem in messem alienam inijcientes ex aliorum laboribus priuata commoda venari soleant, nobisque proinde humiliter supplicatum sit, vt pro nostra in litterarum studia & Musarum alumnos affectione, ipsis clementer subuenire, Cæsareaque auctoritate nostra nimiam illam æmulorum licentiam benignè coercere dignaremur. Quibus quidem precijs gratioſe admissis, præsentium vigore, scienter, animoque bene deliberato & Cæsarea auctoritate nostra seriò decernimus & statuimus, quod nemo pictorum, sculptorum, cælatorum, typographorum, bibliopolarum & aliorum, qui vendendis vel imprimendis libris, seu quacunque alia ratione librariam negotiationem exercent, æmulisque opus illud imitaturis, pingendis, sculpendisve, aut alio quovis modo exornandis atque illustrandis imaginibus & tabulis vsui vel auxilio esse possunt, memoratam M. Francisci Hogenbergij, M. Simonis vanden Noeuel & M. Georgij Bruini Ciuitatum Orbis Terrarum descriptionem, delineationibus & historica enarratione illustratam intra decennium ab editionis absolutæ die numerandum, coniunctim, vel diuisim, ipsis inscijs aut inuitis nec typis nec sculptura seu quocumque alio modo, aut charactere, æmulari aut imitari, vel aliunde allatum intra Sacri Romani Imperij fines vendere ac distrahere publicè vel occultè possit aut debeat. Si quis autem præsens edictum nostrum transgredi aut violare, memoratumque opus recudere & in fraudem auctorum spargere conatus fuerit, eum non solùm huiusmodi libris tanquam commissis & prædictis Francisco Hogenbergio, Simoni vanden Noeuel, ac Georgio Bruin, vel hæredibus aut mandatum habentibus, auxilio Magistratus eius loci, vbi deprehensi fuerint, vendicandis priuari, sed insuper etiam pœna decem Marcarum auri puri fiscò nostro Imperiali, fraudis vindici & parti læsæ ex æquo soluenda & numeranda mulctari volumus. Mandantes vniuersis & singulis nostris & Sacri Romani Imperij subditis & fidelibus dilectis tam Ecclesiasticis quàm sæcularibus cuiuscunque status, gradus, ordinis & conditionis exstiterunt, præsertim verò ijs, qui in Magistratu constituti sunt, ac vel suo vel superiorum suorum loco & nomine Iuris & Iustitiæ administrationem exercent, ne quemquam hoc Priuilegium seu interdictum nostrum impunè violare, spernere aut negligere patiantur. Sed si quos contumaces compererint præscripta pœna plecti, & quibus cuius rectè fieri potest, modis coerceri curent, quatenus & ipsi grauissimam indignationem nostram euitare voluerint. Id quod testamur præsentibus litteris manu propria subscriptis & Cæsarei sigilli nostri impressione munitis. Datum in Ciuitate nostra Vienna die vigesima octaua mensis Augusti, Anno Domini Millesimo Quingentesimo Septuagesimo secundo, Regnorum nostrorum Romani decimo, Hungarici nono, Bohemici vero vigesimo quarto.

Maximilianus.

V. Io. Bap. Weber.

Ad mandatum Sac. Cæs.
Maiestatis proprium

Obenburger.

RPJCB

IMPERATORI
CAESARI MAXIMILIA-
NO II. P. F. AVGVSTO
INVICTISSIMO,

ET REVERENDISS.
ILLVSTRISSIMISQVE
SACRI ROM. IMPERII
SEPTEMVIRIS PRIN-
CIPIBVS ELECTORIB.
DANIELI MOGVNTINAE, SALENTINO E CO-
MITIBVS AB ISENBVRG, COLONIENSIS, IA-
COBO TREVIRENSIS ECCLESIAE ARCHIE-
PISCOPIS, FRIDERICO COMITI RHENI PA-
LATINO, AVGVSTO SAXONIAE DVCI, IOAN-
NI GEORG. MARCHIONI BRANDEBVR-
GENSI, MAXIMILIANO BOHEMIAE
REGI, CLEMENTISSIMIS
GRATIOSISSIMISQVE
PRINCIPIBVS,

GEORGIVS BRVIN.
SIMON NOVELLANVS.
FRANCISCVS HOGEN-
BERGIVS DED.
CONSECRANTQ.

ALEXANDRI GRAPHEI
A SECRETIS AMPLISSIMAE REIPVB. ANVERPIANAE IN ORBIS TERRARVM CIVITATES COLLOQVIVM.

INTERLOQVVTORES

THAVMASTES, PANOPTES.

Thaumastes. *AT quæ rara meis nunc ô pulcerrima rerum*
Subijcitur facies oculis? miranda repentè
Vnde hæc, hæc vnde in terris apparet imago?
Ecquid portendit ſubita hæc mutatio? nam quæ
Mortales hebetat viſus caliginis aura,
Proſpectumque oculis dudum quæ craſſa tuenti
Eripit, en penitus noſtris abſterſa receſſit:
Hinc mentem, cunctosq; nouus ſtupor occupat artus.
Quid referam? an fallax oculos ſic ludit imago?
Non hercle: video, dictu mirabile, claris
Luminibus, noſtro atque alio ſub ſole iacentes
Subiectas terras, medijsque impoſtaque terris
Oppida, & haud notas nobis ſine nomine gentes:
Regnaque, ſunt longè noſtris quæ diſſita regnis:
Collibus impoſitas arces, turresque ſuperbas,
Cælicolûm delubra Deûm, fora plena tumultus,
Marmoreasque domos, operoſa palatia Regum
Magnorum, longarum ampliſſima ſtrata viarum,
Littoraque, & celſos curuato fornice pontes,
Et portus, pictis naualiaque apta carinis.
Nec videor minus ante oculos hæc cernere, cæli
Iupiter aſtrigero quàm cùm ſublimis ab axe
Deſpicit, atque imis deſigit lumina terris
Deſuper adſpectans, cùm res, hominumque labores
Reſpicit, & rerum curam cùm concipit omnem.
Ecce autem, & notas, nota in regione, vel ipſo
Momento, cunctas Belgarum lynceus vrbeis
Cerno: quas inter, felici illuſtria partu
Carole Gandauæa tuo ter maxime lata
Mœnia conſpicio: bene noto nomine Brugas,
Mercibus & quondam externis, opibusq; potentes:
Bruxellam altricem Regum, ſedemq; vetuſtam:

Et

Et quam florentem ſtudiis atque arte Minerua
Præſtanti, & meritò dulces ante omnia Muſæ
Delegêre ſibi. hîc mirè ſplendida nuper
Regifico luxu, Dia Andouerpa, ſuperbo
Luxurians faſtu, inſigni celeberrima cultu,
Nympha Europæo longè gratiſsima cælo;
Et quæ tantum alias inter caput extulit vrbes,
Quantum lenta ſolent inter viburna cupreſſi:
Squalida nunc, omni penitus ſpoliata decore,
En iacet, informi vultu, turpique veterno
Obſita, ſciſſa comas, referens vix virginis ora,
Indignis lacerata modis: hinc turbidus imis
Flexiuagus placidum Scaldis caput occulit vndis.
At licet ærumnis præſentibus obruta magnis,
Innumerabilibusque malis peſſundata, penè
Succumbat defeſſa: tamen quandoque procellis
Inſanis, tenebris, & tempeſtatibus atris
Depulſis, procul & claro mox Sole reducto
Lumine, tempus erit, res eſt certiſsima, fallet
Haudquaquam, rurſus cùm ceu rediuiua reſurget,
Attollensq; caput celſum ſub nubila condet,
Et proiecta ſolo nunc marcida ſerta, decoræ
Ceruici variata rosis reparata reponet.
At mihi quis reliquas vrbes, quas vndique cerno
Hîc illic ſparſas, nullo mihi tempore viſas,
(Nam nunquam externas abij peregrinus ad oras)
Expediet? venit huc properans, en, fortè Panoptes,
Hoc poterit: namque is, paſsim toto orbe vagatus,
Plurima narrauit, quæ oculis luſtrauit acutis.
Ergò opportunè nobis te, care Panopte,
Offers: dic age, & hæc ediſſere vera roganti.
Hæc vrbs eſt quænam, celebres quæ ampliſsima colles
Mœnibus includens ſeptem complectitur altis?
Pan. *Dicam equidem, neq; ſuſpenſum te amice tenebo:*
Hæc, tibi quæ oſtendit Pario viuoque columnas
Marmore ſurgentes, & templa ex ære columnis
Magnifico ſumptu ſuggeſta, palatia celſis
Diuorum templis certantia celſa, Theatra
Ardua, Thermarum veſtigia priſca, ruinas
Murorum ingentes, veterum monumenta virorum:

Hæc eſt illa potens rerum Roma, inclyta bellis,
Et quondam auguſtis Mauortia clara Triumphis:
Hæc regna imperio preſſit, populosque ſubactos
Frenauit, totum victrix dominata per Orbem.
Thau. *Quis verò ille amnis, gratis qui flexibus errat,*
Culta rigans? Pan. *eſt hic, dictus quondam Albula, Tybris:*
Cæruleus Tybris, cælo gratiſſimus. Illa,
Ecce, eſt præcipiti Florentia nobilis Arno,
Ter quater ingeniis felix, ſpectabilis altis
Turribus: hæc Senæ celſa ſunt mœnia: Parmæ
Armigeræ ſunt hæc, prædiuitis vbere gleba.
Parthenopen hac parte vides: hac parte capaci
Inſignis portu frondoſis collibus Ancon
Cernitur: hîc celebris latis Ferraria campis
Apparet. dites Ligurum, Inſubrumque potentum
Sint vbi, quóve loco poſitæ, ſi fortè requiris,
Primæ vrbes: eſt, nónne vides? hîc altera: at illic
Altera. ſed video geminam quò luminis acrem
Intendas aciem: nónne huc? ſurgentia cælo
Hîc vbi ſe tollunt multa arte palatia, tecta
Regia, ceu medio in pelago molimine magno
Conſtructa, ac fabricata manu, fundamina magni
Neptunni, immota loco perſtantia, quamuis
Æſtuet, atque imis vdas eructat arenas
Sedibus iratum pelagus? terraque mariq;
Vrbs hæc eſt Venetûm, longos dominata per annos.
Hîc Drepani portus, tuta hîc ſtatione Panormus:
Hîc Mamertini quæ mittit munera Bacchi.
Ecce, Tridentinæ lætis in vallibus arcis
Hîc ſurgunt turres: montoſa, atque aſpera magnos
Hîc biſſex vnum & pagos das cernere clarè
Heluetia, æternûm firmatos fœdere certo.
Dulcibus hîc ſtudijs, & mire dedita Muſis
Argentina ſacris: illic, Auguſta, per Orbem
Cognita terrarum, celeberrima, nomine verè
Req; auguſta, Lyco gaudens. pulcerrima, latis
Mœnibus, ingeniis operoſæ addicta Mineruæ
Acribus inprimis, hæc Noriberga: vetuſtis
Sedibus, en, illa eſt, diues Wormatia campis
Fertilibus, Procerum celebris conuentibus: illi

Quæ vicina iacet, laudata eſt Spira⁀; liquores
Dulcia nectareos quæ fundit vina, perita
Sacroſanctarum Legum. Thau. *Quæ deinde Panopte*
Vicinæ hæ vrbes, præclaris mœnibus ambæ,
Ambæ illæ eximiæ? Pan. *rogitas? harum altera, Rheni*
Quæ poſita ad ripas, eſt dicta Maguntia: magnam
Hanc ſtatuit molem quondam Germania victrix:
Manſura hæc poſuit Druſi monumenta ſubacti.
Thau. *Ergò hæc, quam perhibent populiſq; orbiq; dediſſe*
Infanda arte typos arguto ex arte⁀, perenne
Diuinumque opus, inuentum admirabile, viſum
Haud vnquam? Pan. *illa ipſa: æternûm cui plurima debet*
Poſteritas olim tanto pro munere⁀. Thau. *dic nunc*
Altera quæ? Pan. *dicam: rapido eſt* Francfordia *Mœno*
Nobilis, excellens claris virtutibus: illa⁀
Regales generoſe tibi dat Cæſar honores,
Sceptraque promittit, ſacri Imperijque tiaram.
Thau. *At nobis nondum eſt conſpecta Colonia.* Pan. *cernes,*
Huc paullum deflecte oculos: celeberrima longè
Hæc, Agrippinæ ducens de nomine nomen⁀,
Eſt: hanc felicem dicunt, meritoque beata⁀
Dicier illa poteſt, ſi vel reſpexeris alta⁀
Mœnia⁀, ſi turres, excellentesque domorum⁀
Structuras, cælo ſurgentia tecta⁀ Deorum⁀,
Relliquias Diuûm⁀ quibus eſt dotata⁀: bicornis
Si vel dona ſinu Rhenus pater ampla patenti
Quæ fundit, opere aut feruentia ſtrata viarum⁀.
Hæc ſint magna licet: tamen eſt felicior illo
Nomine⁀, quòd tam felici Respublica ductu
Tanta eat, & placida populus quòd pace fruatur
Felix, ante alias felix Vrbs: ſcilicet, iſtis
Temporibus duris, quòd ſemina dira malorum⁀
Innumerabilium, quòd mille incommoda rerum⁀,
Deplorandarum ſat nunquam, haud ſenſerit: ipſa
Liuida Fortunæ quòd non experta furentis
Tela⁀: nec, vt plures aliæ, quas ſæua fatigans
Exercet Nemeſis, duros eſt paſſa labores:
Conſilijs moderata pijs, virtute ſuprema⁀,
Arte⁀ Salentini, *ſupremi Antiſtitis, alti*
Illius Herois, claro de ſanguine creti

Ysenburgorum Comitum: Groppere *salubri*
Consilio qui primus ades: te docta Minerua
Erudijt, tibi sacrosancta volumina Legum
Nosse dedit, Sophiæ & iocundos ire per hortos.
Hæc eadem, auspicijs magni moderata Senatus,
Alma viget: cuius pars est non infirma, multo
Eximius splendore, vigil Liskirchius, *æquis*
Legibus is populum & iustis consultus habenis
Iustitiæ regit, & prudens nunc temperat vrbem
Consul: is & Musas mirè complexus, & arteis,
Et fouet, & colit ingenuas: queis dulcia cordi
Carmina, laurigero qui Phœbo digna locuti,
Hos generosus alit, diuino & nectare pascit.
Nec minus has decies olim molitus habenas
Est Sudermannus *magna cum laude, probata*
Et pietate grauis, canaque ætate verendus,
Præclarus genitor tuus, ô Henrice, *reposta*
Cui licet endogredi docti penetralia Phœbi,
Magnarumque graues rerum cognoscere causas
Cui datur, Hansiacis & qui bene consulit acri
Vrbibus ingenio, dum res sub pectore versat
Syndicus ambiguas, facundoque explicat ore.
Nunc verò hinc alias vt concedamus ad vrbes
Præcipuas quasdam, tu lumine percipe porrò
Quò digitum intendam. non hîc, en, cernis, apricis
Collibus impositam, riguis & vallibus vrbem?
Non liquidos fontes passim per prata, per arua
Læta soporifero manantes murmure? lymphis
Agmina Nympharum vitreis mersare natantum
Corpora? perpetuò hæc dicas viridantia Tempe,
Aspice: Aquisgranum est: hîc Carole Mausolæum
Conspicitur ter Magne tuum: hîc diademata prima
Magnamini accipiunt, genus alto à sanguine Diuûm,
Induperatores. acri quæ sulfure fumant
Hæc loca, sunt calidis Thermæ de fontibus ortæ:
Ægra salutifero reparantes corpora Thermæ
Flumine, victa lue, & variis exercita morbis.
Mercibus, & studijs hîc splendida Lipsia: clara hîc
Wittenberga iacet: vastos Erfurdia muros,
Vandalicos & sæpe truces experta furores

Ham-

Hamburgum, & celſas turres, arcesq́ ſuberba
Lubeca oſtentat: ter maxima Praga potentum
Nec minus oſtentat monumenta inſignia Regum:
Et vaſtas moles, longi & curuamina pontis.
Magna Vienna, ſua hîc en propugnacula, vinci
Neſcia, miratur, animoſaque deſpicit hoſtem.
Hæc Phœbæa Rhodos: ſunt hæc tua mœnia Buda:
Illa, illa eſt Magni de nomine Conſtantini
Dicta, opibus Regum pulcrè exornata, potenti
Imperio, famaq́ ingens, magnæ æmula Romæ.
Porrò hanc, cui fixis oculis ſtupefactus inhæres,
Vrbem, vallorum latè quam circulus ingens
Ambit, miraris? ea quæ ſit deinde requiris?
Cernere pyramidum quæ dat ſpectacula, quæq́
Clara ſepulcrorum præbet miracula regum?
Eſt Memphis: ſæui iuſſa imperioſa Tyranni
Quattuor hæ didicêre pati, & iuga dura ſubire
Heu miſeræ. hæc Solymæ ſanctæ ſunt mœnia: fœdè
At nunc rapta manent, canibus data præda cruentis:
Quæ ſit cauſa rogas? agitans diſcordia fratres,
Quos voluit dici ipſe ſuo de nomine Chriſtus,
Hoc facit: vt proprios enſes in viſcera vertant
Heu ſua, nec capiti ſtudeant auertere peſtem
Vnanimes: nimia vanæ cuppedine capti
Gloriolæ, magni ſpernunt dum iuſſa Magiſtri.
Nunc age, præcipuas foecundis diues Iberus
Quas habeat terris, quas Gallia fertilis vrbes,
Accipe. Quam cernis magnis, en aſpice, muris,
Eſt, ſua quæ iactat cocco ſaturata rubenti
Serica fila, olim populis, Granata, beatis
Laudata: hæc est Mercurio fundata, potensq́
Hiſpalis: hîc, toti felix notiſſima mundo
Vllyx bonna iacet: nobis quæ ditia mittit
Munera, quæ dat diues Arabs, quæ decolor Indus,
Quæq́ nouo quæruntur opes dudum orbe reperto.
Hanc Burgum dicunt: hæc eſt, quæ Barcino ponto
Adiacet oſtrifero: medijs hæc quæ ſita terris
Oſtentat ſeſe, populi dixêre Toletum
Indigenæ: magno ter felix Præſule. Thau. *ſed quæ*
Hæc? Pan. *eſt, altiloquum Vatem quæ clara Camœnis*

Dulcibus Ausonium peperit generosa. vetustis
Mœnibus hîc spectanda iacet Nemausus apertè:
Illa quater senis vicis quæ præfuit olim
Imperiosa: potens illa ecce Tholosa. Thau. *sed hæc quæ,*
Fluminis has rapidi ripas quæ splendida cultis
Aedibus illustrat? Pan. *iocundo est munere Diuûm*
Lugdunum omnigenum, longè celeberrima: at illa, est
Vrbibus Europæ populosa Lutetia certans
Circuitu magno, latè complexa rotundo
Orbe suo plani quamplurima iugera campi.
At nunc sat fuerit, vastum ostendisse per orbem,
Præcipuè insignes turritis mœnibus Vrbes,
Hoc Europæo positas alioque sub axe:
Namque ego, distincto si cunctas ordine pergam
Enumerare, frequens vasta aut quas Africa monstris
Terra habet, aut Indi procul hinc sub Sole reposti
Occiduo, simul & nascenti: Asiæve potentis
Innumeras, cunctas & quas Sol lumine lustrat:
Antè, leues atomos tenui quos corpore clarus
Phœbus, vbi radios patulæ per aperta fenestræ
Inserit, inter se motu miscere videmus
Prælia perpetuo, enumeram, referamq; canendo:
Omnia nec valeam numeris includere nostris
Nomina: præcipitans & Sol cadit; ipsa domorum,
Aspice, summa micant tantùm fastigia: quare
Mox abeo: hanc vnam si designauero, dignam
Quam videas: hæc est cunctarum maxima longè
Insula, cæruleis pelagi quæ tunditur vndis:
Aurique, argentiq; ferax. toto orbe Britanni
Diuisi, hanc habitant: longè pulcerrima regni
Totius hæc Vrbs est, Londinum nomine dicunt:
Regia, magna, potens, multos regnata per annos.
Cecropijs olim, Latijsq; habitata Camœnis:
Funera Roffensis magni, docti aspera Mori,
Heu indignatæ tantorum fata virorum.
Porrò autem, plures alias, totumq; per orbem,
Vndique vel sparsas immensis tractibus vrbes,
Si cognoße cupis: sunt, qui rara arte periti,
Virtute insignes clara, quos maxima Pallas
Erudijt, te oculis, & mente per omnia ducent:

Hos

Hos adiunge tibi ſocios, aderuntq́ volentes.
Thau. *Qui precor hi?* Pan. *eſt alter bonus Hogenber-* *Franciſcus Hogenber-gius.*
gus: at alter.
Thau. *Eſtne Nouellanus?* Pan. *Ille eſt. his Iupiter* *Simon Nouellanus.*
æquus
Pro meritis, cunctas vrbes cognoſcere, terras
Metiriq́ue oculis dedit, in quacunque repoſtas
Parte orbis, quocunque alio ſub Sole iacentes.
His quoque, ſi Phœbo & Muſis dilectus amœnis
Tertius accedet, ſpectata Ortelius arte
Eximius, deerit nihil: at tibi cuncta, vel vno
Lumine, luſtranti, toto orbe errare licebit.

EIVSDEM FRONTISPICII EXPLICATIO.

Thaumaſtes.

VErum age dic, hæc eſt quæ præſtantiſsima moles,
Ardua, nata recens operoſo è marmore, cælo
Ductum opus auguſtum, cunctis memorabile ſeclis:
Cui binæ aſſurgunt ſolido ex adamante columnæ,
Perpetuæ, immanes, admiranda arte columnæ,
Regifico exſtructæ ſumptu? quæ Diua? quid iſti,
Quid ſibi, fare, volunt? namque hic fulgentibus armis
Indutus, galea, clypeóque inſignis, & haſta,
En ſtat mole ſua grauis, imperterritus: alter,
Huic licet, at nudus reiecta veſte, minetur?
Præterea, quid id eſt, flammis crepitantibus hîc quòd
Ingentem ſiluam ramis frondentibus ignes
Paſcere conſpicio? mirari, accurrere nudos
Mortales? hîc effoßis habitare latebris,
Straminea ſq́ caſas illic componere? Pan. *dicam.*
Principiò genus humanum, diſcriminis omnis
Atque vſus expers, inter ſpelæa ferarum,
Quadrupedumq́ domos, horrentia luſtra, trahebat
Vitam infelicem in ſiluis, ſine legibus vllis
More feræ, victumq́ dabant immitia corna,
Glandiferæ quercus, ſpinis rubus aſper: & herbæ
Pabula præbebant, vulsis radicibus: acrem
Stinguebantq́ ſitim fontes, riuiq́ fluentes.
Mortales inter nudos Apheleia, decora

Non vllo cultu, ſimplex at, nudaque & ipſa
Verſabatur inops, cunctarumq; indiga rerum.
Atque adeò, dum fortè ſedent, & dulcia lenti
Ocia agunt, & ſecuri per mollia ludunt
Gramina ſub dio: dum magna furentibus Auſtris
Exercet ſiluas tempeſtas, turbida torquens
Nubila, & arborei vasto cum pondere rami
Incumbunt ramis, ventiq; frequentibus vrgent
Motibus inter ſe ramos magno impete, ab omni
Parte: latent validis quæ abſtruſæ feruida truncis,
Corticibusq; intus flammai ſemina, crebro
Trita micant: frondes hinc nutrimenta miniſtrant
Aridulæ: mox at, conceptis viribus ignis
Æſtuat, & ventis increbreſcentibus, atras
Fumorum nubes inter, Volcanus habenis
Immiſſis, populatur ouans denſæ omnia ſiluæ
Robora: iocundo ſtirpes ſpoliantur honore.
Hac rara ſpecie perterrita pectora miris
Vſque modis: feruens ferret quid flamma, quid ignis
Fumifer ignari, portentosiq; calores:
Diffugiunt. furor at poſtquam violentior ignis
Paullatim ceſſit, flammæq;, aſtusq; quierant:
Audaces: propiusq; accedere tentant
Ignibus: hi, quæ, quanta ferant mortalibus ægris
Commoda, percipiunt: hinc mox aduoluere certant
Robora cruda focis: trabibusq; ſubinde fouere
Arboreis, primas æterna paſcere flammas
Materia ſtatuunt, omne & ſeruare per æuum.
Ergò, alium atque alium, tacitis ſed nutibus, ipsi
Huc ſimul inuitant: huc omni ex parte frequentes
Conueniunt: mirè tepida dulcedine capti
Flammarum, inter ſe læti ſocia agmina iungunt.
Hinc, vbi communis iam conſuetudinis vſus
Plurimus acceßit, titubantes fingere linguas,
Et formare ſuas, ſi vera eſt fama, loquelas
Cœperunt, prima atque exordia ſumere: tandem
Vox inuenit iter, meditataq; verba ſequuta
Paullatim, coepitque frequens crebreſcere ſermo.
Quare, homini erectos, ſpectantes æthera vultus,
Cùm dederit Natura parens, ſublimiaq; ora:

Vt

Vt longè præstet cunctis animalibus: ipsos
Mortales miseros haudquaquam passa iacere
Sordibus in fœdis, angustam & degere vitam:
His cognosse dedit, quos ipsa creasset in vsus
Vnguibus armatasq́ manus, digitosq́ micantes,
Membrorumq́ agiles nodos, artusq́ decoros.
Hæc ergo experti cælestia munera, tentant
Explorare nouas artes: pars fronde saligna
Tecta parant: alij mox apta cauare latebris,
Exesi latere in montis, loca. figit hirundo
Garrula ceu nidos tignis, imitatus at alter
Has, cœno simul & viridanti vimine, rarum
Texit opus. menti sed vbi prudentia maior
Succesßit, prælongo vsu, suspendere furcis
Populeis sua tigna student, vdaque parata
Argilla, lentis & cratibus intertextis,
Ducitur arbuteis paries: ramalibus inde
Aut fagi, tiliæve leuis, vel arundine glauca
Integitur, feruenti vmbra vt defendat ab æstu
Corpora: non imbres, hyemis non frigora lædant.
Interea, his rudibus mortalia pectora curis
Dum sese exercent, studijsque frequentibus illis
Intenta inuigilant: dias sub luminis oras
Se prodit solers Industria. paupere tecto
Hæc, laribusque arctis nata olim, paruula quamuis
Esßet, & in cunis recubans composta iaceret,
Somno vnquam paruos vix declinabat ocellos.
Mox, vbi cum pueris cœpit colludere, mirè
Ipsa agilis, manibus paruis, digitisq́ tenellis,
Plurima vel madido è limo, vel vimine lento
Fingebat, nunc hæc tractans, nunc illa retractans.
At, postquam sensim, teneris crescentibus annis,
Sollicitam ignauæ cœperunt tædia vitæ:
Pauperiem duram fugiens, errare per orbem,
Densis in siluis, solisq́ in montibus æuum
Degere constituit: oculis perquirere acutis
Singula, scrutari, mirari, mente capaci
Versare abstrusas res, vestigare profundas
Et rerum causßas, & quæ Natura creatrix,
Alma parens, magna ingenio, admiranda dedisset.

Tandem edocta probè, ſortis miſerata malignæ
Humanæ, inſinuans hominum ſe mentibus vltrò,
Ipſa experta, ſuas dudum quas repperit artes
Edocet, ingenij & paullatim exercet acumen:
Ignarasq; manus operum, inſuetasq; laborum,
Rebus inauditis, primum & naſcentibus aptat.
Scilicet, hinc vſu pedetentim exercita longo
Pectora: dein, rerum perquam ſtudioſa nouarum,
Inque dies rebus magis oblectata repertis,
Ingenio ingenium, præclaris artibus arteis
Exſuperant, nil quidquam intentatumq; relinquunt.
Sic genus humanum, rude quondam, obtuſaq; geſtans
Pectora (ceu fera deposita feritate) per arteis
Ingenuas, vſu, longa aßuetudine victum,
Formatumq;, aliam vitam, moresque decoros
Accepit, procul abiectis agreſtibus. altè
Sæpius insita ſic, fiſſo cuneóve ſecuríve
Arboris alterius trunco, ſilueſtria ſorba
Exuere agreſtes animos, miteſcere ſuccos
Conſpicimus crudos, acres quiq; antè fuêre.
At non tanta quidem quondam mortalibus ipſis
Sufficere hæc potuit vel ſola Induſtria. namque
Et claræ hæ Diuæ, celſo de culmine Olympi
Delapſæ in terris, diuino numine plenæ,
Monſtrauêre viam. Thau. *ſed quæ? namq;, aſpice, tantùm*
Conſpicio hîc vnam, referat quæ virginis, almæ
Aut Diuæ, aut Nymphæ vultus. dic, iſta Panopte
Quæ precor eſt, hîc quæ ſublimi in ſede locata
Sublimis ſedet, egregio exornata decore?
Libella in dextra fabrilis cernitur: aureus
Circinus in læua, & non fallax norma videtur.
Pan. *Hæc illa eſt celebris, longè pulcerrima Nympha,*
Illa, illa Idææ magnæ gratiſsima Matri:
Illius eximiis decorat quæ tempora ſertis
Turrita. hæc illa eſt, docuit quæ ponere primùm
Fundamenta operum magnorum, calcis & vſum
Coctiliumq; dedit laterum: quibus artibus altis
Montibus aut marmor, puteis aut ſaxa trahantur.
Ordinibusq; graues docuit diſponere certis
Structuras rerum, fulgentes ære columnas:

Tecta-

Tectaque, ſublimi turres educere cælo
Aërias, tignis coniungere tigna, vel ipſa
Robora, fraxineasq; trabes aptare bipenni.
Præterea, quas aut facies ſpectare domorum
Debeat ad cæli parteis: qua parte locanda
Atria, veſtibulum, ſecreta cubilia, xyſti,
Balnea, triclinia, & magnorum altaria Diuûm.
Et quid non? demùm, latis quibus oppida terris
Ponenda, aut vrbes quibus in regionibus aptis;
Morbida ne malè ſpirantis contagia lædant
Aëris, continuò ne ſint obnoxia ventis
Corpora peſtiferis. ſimulacra, ſtupendis
Artibus, Heroum, ſpirantia ſigna, coloſſos
Fingere marmoreos, ad ſidera ducere moles
Ardua Pyramidum, variisq; palatia Regum
Picturis, variis ornare coloribus ædes.
Ducere aquas longo per marmora candida ductu
Fontibus è primis, metiri iugera gnoma,
Cuncta manu docta regere, vt Ratione magiſtra,
Norma vel à recto, vel ne quid aberret amuſſis.
Hinc, magnæ meritò donis quòd talibus ornet
Vndique diuinis gremium Telluris apertum,
Orbis Terrarum decus immortale, perenne,
Cunctarum, emerita eſt ea dicier ornamentum.
Thau. *Admirãda canis: propriũ at quod nomẽ?* Pan. *vt edam*
Non opus: hæc tantùm, quæ dixi, ſedulus ipſe
Inſpice, nomen habes. Thau. *capio. quis hic alter aënis*
Qui ſquammis horret, clypeoque, haſtaq; tremendus?
Pan. *Cuius nota bene hæc Diua eſt Tritonia Pallas,*
Bellipotens: quondam primas hæc condidit arceis,
Surgentes moles, & propugnacula bello
Tuta. Thau. *quis ille alter?* Pan. *primo eſt qui primus in orbe*
Ob ſcelus infandum, fraternæ cædis iniquæ,
Sanguinis & fuſi, fugiens vltricia magni
Arma Iouis, triſtesq; minas, dextræq; potentis
Fulmina, telluri preſſo ſignauit aratro,
Et primam cinxit turritis mœnibus vrbem.
Thau. *At cui ſublatis ad cælum molibus altum*
Magnificè erecta hæc moles inſcribitur ingens,
Inſignis titulis, inſignibus argumentis?

Pan. *Illi: Europæum lato qui temperat orbem*
Imperio, in terris & qui dat iura ſecundis
Auſpicijs felix, magno Max Aemiliano
Induperator, cingunt cui tempora lauri
Victrices. his & qui ſunt de ſtirpe creati
Magnorum Heroum, claris natalibus orti.
Quos penes eſt ſummam rerum, imperijque, referre
Heroa ad virtute grauem. queis, prima poteſtas
Deſignare, humeris cuius operoſa recumbat
Magnarum rerum moles, qui ſceptra, coronamq;
Inuictus gerat, & magni molimina Turcæ
Contundat, validis armis arma impia frangat.
Thau. *Quis poſuit precor hoc opus immortale? quis auctor?*
Pan. *Hi ſunt, antè memoraui nomina quorum,*
Quos repetam meritò digni: præclarus vterque
Arte Nouellanus, bonus Hogebergus. Thau. *at iſtis*
Hæc quis tam viuis ſimulacra coloribus aptè
Depinxit, pulcreq; ſtylo illuſtrauit acuto?
Quis vel imaginibus lætum hunc afflauit honorem?
Pan. *Quis rogitas? eſt, qui Graio, Latioq; cothurno*
Fuſcius inſignis, per amœna vireta, per hortos *Georgius Bruin.*
Aonidum ingreditur: dulces ante omnia Muſæ
Cui cordi, citharamq; dedit cui Phœbus eburnam.
Thau. *Ergò, quòd nobis, ſerisq; nepotibus, iſti*
Tantarum auctores rerum, voluêre Panopte
Conſultum bene, & hunc tantum impertire laborem,
Et nos his cumulare bonis, ingentibus, amplis,
Perpetuis, vllo morituris tempore nunquam,
Præmia digna ferent meritis pro talibus. altus
Iupiter his dabit, æternum vt per ſecula currant
Omnia, & obſcuro ſubducat nomina leto.
At nos, Poſteritasq; simul ventura, viciſsim
Carmina perpetuò, toto reſonatia cælo,
Dicemus læti, tanto & pro munere largis
Laudibus in terris meritos tribuemus honores.

ALEXANDER GRAPEVS CANEBAT.

GEORGIVS BRVIN AGRIPPINENSIS

BENEVOLIS LECTORIBVS S. D.

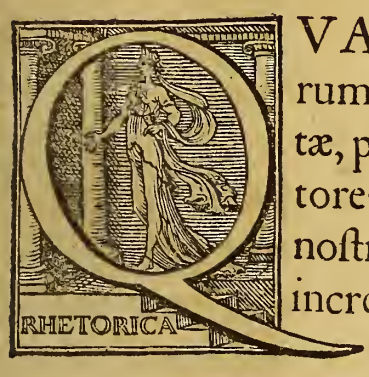

QVANDOQVIDEM celebrium Vrbium Oppidorumque topographicæ descriptiones, accuratissime delineatæ, præsenti hoc opere vobis proponantur ob oculos, Spectatores, Lectoresque beneuoli; non ita alienum ab instituto nostro fore putaui, de primis Vrbium initiis, progressu, & incremento paucula quædam præfari: vt primis earum principijs & causis probè perspectis ac cognitis, earundem institutum, vsus, ac finis penitius intelligatur. M. Vitruuius lib. de Architectura .2. humanæ societatis initium mira quadam industria explicans, causam, quæ homines in vnum coegit, cœtusque sociauit, his verbis enarrat: Homines, inquit, veteri more, vt feræ in syluis & speluncis & nemoribus nascebantur, ciboque agresti vescendo vitam exigebant: interea quodam in loco ab tempestatibus & ventis densæ crebritatibus arbores agitatæ, & inter se terentes ramos, ignem excitauerunt, ex ea flamma vehementi perterriti, qui circa eum locum fuerunt, sunt fugati, postea re quieta, propius accedentes, cùm animaduertissent commoditatem magnam esse corporibus, ad ignis teporem ligna adijcientes, & eum conseruantes, alios adducebant, & nutu monstrantes, ostendebant, quas haberent ex eo vtilitates. In eo hominum congressu, cùm profundebantur aliter è spiritu voces, quotidiana consuetudine vocabula, vt obtigerant, constituerunt: deinde significando res sæpius, in vsu ex euentu fari fortuitò cœperunt, & ita sermones inter se procreauerunt. Paulò aliter Cicero, ciuilis humanæque societatis conuentum, originem habere, litterarum monumentis tradidit: quem Franciscus Senensis Patritius, lib. 1. de Regni & Regis institutione, imitari videtur. Qui non casu, & fortuitò homines conueniisse scribit, sed diuinam mentem sapientiam ipsis præstitisse, vt societates, cœtusque instituerent. Quæ quidem mens diuina, cùm cætera animantia abiecisset ad pastum, solum hominem erexit, ad cœlique, quasi veri domicilij conspectum, excitauit: Tum speciem oris ita formauit, vt in ea penitus reconditos mores effingeret, quando hilaritatẽ animi vultu ostendimus, mœrorem enim, tristitiam, formidinem, iram, furorem, tranquillitatemque, frons, oculi, & supercilia indicant. Hac mente diuina, principiò rerum humanarum acutiores ingenio viri, qui inter vagos illos atque agrestes homines versabantur, animaduerte-

Consociat. humani generis origo.

runt, hominem aliena ope indigere, cùm neminem ſibi ipſi ſatis eſſe cernerent. Proinde arbitrati ſunt, illum per ſocietatem ſui generis cõmodius degere poſſe, & facilius conſequi omnia, quæ per naturam ei deeſſe videbantur. Et idcirco à ſylueſtri vagaque ſolitudine, in multitudinis cœtum, humanamque ſocietatem illum deducendum eſſe duxerunt. Quo quidem facto, quamprimum coniuncti inter ſe homines, ſermonem ex aſsidua conſuetudine ſtatuerunt, quò conceptum mentis exprimerent, & conſilia communicarent. Plato autem in Protagora, aliud ab his diuerſum ciuilis conſuetudinis principium refert, quod quidem, quia fabulis eſt multò quàm veritati propinquius, referre non placet. Iam verò hominum cœtu ſiue ignis vtilitate ſociato, ſiue natura & ratione duce inſtituto, quod ſanè à ratione non multum abhorrere videtur, vt primas hominum ſocietates ab his principiis vtilitatis cauſa profectas exiſtimemus, credamusque hominem natura ſociale animal, longè magis quàm apes, formicæ, grues, & eiuſmodi genera, quæ gregatim aluntur, gregatimque ſe tuentur, in vnum cœtum veniſſe, vt quiſque promeret quod alteri opus eſſet, acciperetq; aliunde quod ipſe præſtare non poſſet. Igitur, vt dixi, communi hominum ſocietate conflata, cumque in ea ſermonis auxilio ſe mutuò intelligere, ſenſum animi exprimere, tum manibus & articulis quam vellent rem faciliter ſe poſſe tractare viderent, cœperũt in eo cœtu alij ſpelunças fodere ſub montibus, nonnulli hirundinum nidos, & ædificationes earum imitantes, de luto & virgultis facere loca, quæ ſubirent: eaque ratione domiciliorum tyrocinium inuentum, & excogitatum fuit. Cùm porro eſſent homines imitabili docilique natura, quotidie inuentionibus gloriantes, aliis alij oſtendebant ædificiorum effectus, & ita exercentes ingenia certationibus, indies melioribus iudicijs efficiebantur, plurimumq; furcis erectis, & virgultis interpoſitis, luto parietes texerunt: Alij luteas glebas arefacientes, ſtruebant parietes, materia eos iugumentãtes, vitandoque imbres & æſtus, tegebant arundinibus & fronde. Poſtea, quoniam per hybernas tempeſtates, tecta non poterant himbres ſuſtinere, faſtigia facientes, luto inducto, proclinatis tectis, ſtillicidia deducebant. Vnde Architecturæ rudimenta ſunt nata, quæ ab ijs initijs profecta ſunt, quæ neceſſitas humano generi oſtendit. Quemadmodum, Daniele Barbaro teſte, legitur in his eſſe, quæ nuper inuentæ ſunt inſulis, vbi caſæ arboribus innixæ, cannis, & viminibus intextæ, ſtramentis, & luto contectæ cernuntur, ea tamen ratione, vt magnitudine, pulchritudine, & commoditate perſonarum dignitati plurimum tribuatur. Hæc à Chriſtianis, vt natura tulit, ita inuenta, ſed poſtquam frequentia celebrari ea loca cœperunt, politioribus lignis, elegantioribus formis ornata conſpiciuntur. Ex leuibus porro, obſcuris, & exilibus ædificiorum principijs, creſcente nimirũ in vna aliqua caſa, ex fœmina & viro, filiorum & nepotum multitudine, quæ eod-

Domicilio rum tyrocinium.

Architecturæ rudimenta.

eodem tecto contineri non poterat, modicis ex materia domibus, vt autor est Halicarnasseus, vicatim, discretisque domicilijs habitare cœperunt. Eaque occasione, villas & pagos paulatim construere & societatẽ ex pluribus domibus constituere necesse fuit: vnde Franciscus Senensis, in suis de Repub. libris, oppidorũ & vrbium initium deducit. Cùm enim sensim cernerent homines, quantæ vtilitatis esset humana societas, quamque facilius victum simul complures, quàm singuli compararent (quò enim maior & frequentior multitudo est, eò vberior in ea est copia eorum omnium quibus vita indigeat, quando nascentibus hominibus inopia data est comes) tutiusque ab incursu ferarum degerent, coadunatis tugurijs, pagos pagis adiungere, & familias familiis adijcere cœperunt, & de communi vtilitate cogitare. Hinc seminarium ciuitatum est ortum, in quibus populariter habitarent. Hinc munimenta, tutioris vitæ gratia, inuenta sunt. Nam locis æditis fossam ducere, & vallo circundare, non dubitauerunt, & sic vrbes & oppida inchoauerunt. Quocirca Varro ait; Vrbem dici, quod aratro præfinita: & Pomponius Iureconsultus peregregius, Vrbem dictam asserit, quod vrbare aratro definire sit: Vrbum, optimũ vetustissimorum verborum indagatorem præterea dixisse ait, curuaturam aratri appellari, quod in vrbe cõdenda adhiberetur. Oppidum etiam dici Varro testis est, quod munitur opis causa: Sic etiam Mœnia, quòd vrbem muniant, appellata sunt, & Murus à munitione. Quibus ex rebus constat, primam rationem eorum qui ciuilem societatem instituerunt, fuisse, vt tutè degerent, & à vi atque impetu munirentur. Tranquillitas namq; vitæ dux illius extitit, ad innumerabiles commoditates excogitandas. Quis porro vrbem primus condiderit, variè à multis proditum est. Alij Cecropen statuunt, vt Plinius, qui eam extruxit, quæ postea ἀκρόπολις, id est, arx, dicta est Athenienſib., prius erat Cecropia. Strabo, Argos prius à Phoroneo dicit cõditos, quod Homerus Pelasgicon nominat. Ægyptij omnium antiquitatũ gloriam ementitis annalibus ad se trahunt, & Diospolim, quæ sunt Thebæ, tempore omnes antecedere asseuerant. Verùm Enochia, vt Iosephus vocat, omnium est vetustissima, quam Cain, cùm exagitaretur furijs cæsi fratris, nec vllus sibi locus tutus satis videretur, condidit, murisq; cinxit, & terminos agro posuit. Consimiliter et Pallas Arcium inuẽtrix, multorum scriptorum auctoritate constituitur, quam Bellonam plerique nominarũt, eò quod belli inuentrix et princeps, à Cicerone lib. 3. de Nat. Deorum, constituatur, vel quia hastam vibrare consueuerit, docueritq;, vel denique à furore immittendo bellantibus, et quod minimè sit mitis. Cuius templum in nona regione vrbis, et ante hoc columna erat posita, vnde hasta mittitur, signũ belli inferẽdi. Quin etiã huic Arcium inuẽtrici, tria quædã signa peculiariter attribuebãtur: noctua, draco, et populus. Quare Demosthenes, Athenienſis, summus ille Imperator

Oppidorum auctor.

Artium inuentrix.

(asserente Francisco Senensi, lib. 9. de Regis et Regni administratione) cùm in exilium proficiscereturꝰ, Arcem Athenarum suspexit, et altiore voce dixisse fertur: O Pallas, vrbium custos, cur tribus truculentissimis belluis delectaris, noctua, dracone, et populoꝰ. Cupiens populi leuitatẽ præcipuè accusare. Quibus quidem signis, qualis Princeps esse debeat, sagax declarauit vetustas, vt vigil, prudensque sit, & populum fautorem habeat. Noctua quidem, vt cernimus, vigilantissima est, & noctu semper excubat. Draco autem peracri oculorum acie, omnia circumspicit, vigilatque, quod etiam eius nomen indicat, δέρκειν enim est cernere, & acutè intueri. Idcirco à doctissima vetustate, ædium sacrarum, adytorum, templorum, thesaurorumque custodia, draconi assignatur. Sed rude & incõcinne, quemadmodum & ædium, oppidorum, vrbiumq; principium fuit. Neq; enim initio muris cinctæ, vallo & propugnaculis ex viuo saxo communitæ fuerunt, sed, vt Halicarnasseus perhibet, aggeribus tantùm, arborumq; truncis, casæ aliquot leui materia, vel arundine, vel stramento excitatæ, quibus homines habitabant, circundabantur. Nec Galli olim, & multo minus Germani, vt Hubertus Leodius asserit, qui non oppida, sed vicos inhabitabant, lapide & cæmento suas ciuitates cingebant: sed trabes directæ perpetuæ, in longitudinem paribus interuallis distantes inter se binos pedes, in solo collocabantur, reuinciebantur extrorsus, & multo aggere vestiebantur: ea autem quæ diximus interualla, grandibus in fronte saxis effarciebantur. His collocatis & coagmentatis, alius insuper ordo adijciebatur, vt idem illud interuallum seruaretur, neque inter se contingerent trabes, sed paribus intermissæ spaciis, singulæ singulis saxis interiectis, arctè continerentur, sic deinde omne opus contexebatur, dum iusta altitudo muri expleretur. Qui quidem muri in hunc modum compositi, etsi ea tempestate deformes non erant, & ad vtilitatem, defensionemque vrbium summam haberent opportunitatem, quod & ab incendio lapis, & ab ariete materia defenderet, quæ perpetuis trabibus pedes quadragenos plerumque introrsus reuincta, neque perrumpi, neque distrahi posset, non tamen perpetuò durabilis erat, pluuia etenim & vetustate corrumpebatur, & temporis tractu, cariosa sæpè concidebat. Idcirco necessitate hominum industriam excitante, quæ in iam constituta ciuili societate, multorum consilijs adiuta, vires & incrementa gradatim sumpsit, & quo à ferarum & sceleſtorum hominum iniurijs commodius se tuerentur, saxa saxis coniungere, lateritios muros ex lapide & materia compositos construere didicerunt. Quos prioribus multò firmiores fuisse, ex eo facilè constat, quia ob expugnationis difficultatem, muralis corona ab Imperatore ei dabatur, qui primus murum subijsset, & per vim in hostium oppidum ascendisset. Ex quo facile apparet, quomodo nihil simul inuentum, et perfectum fuerit. Consti-

tuta

tuta iam qualicunque vrbis facie, à casarum necessitate, ad agrestium tuguriolorum commoditatem: à commodo verò, ad ædificiorum magnificentiam atque splendorem sensim progressi homines, et certam ædificandi rationem per artificiosas symmetriarum obseruationes, inueuerunt. Eoque modo, vsus, obseruatio, animaduersioque naturæ, artem demùm peperit, quæ primo statim vocabulo, artificem fabri nomine insigniuit. Vnde Faber cuiusque rei opifex, prima institutione dictus est, Græcè tecton, vnde Architecturæ commune omnibus artificijs nomen deductum est. Quæ singulari cultu, magnificentia, atque nitore non modò vrbes, publica priuataque ædificia expolire, & concinnè ornare, sed & magno fastu, stupendis impensarũ sumptibus, præclara & magnifica illa ædificia septem construere docuit, quæ humanæ industriæ miracula mundus admiratur. Itaque nobilissima Architectura, in summo collocata fastigio, totius Vniuersi ornamentum, iure nominatur. Quæ etenim vrbs, quod oppidum aut castrum absque Architecturæ præsidiis, vel minima nominis celebritate claret? Illa ædificiorum magnificentia, populi opes, vasta propugnaculorum mole, murorum & turrium dispositione ac ordine, Moderatorum curam & prouidentiam spectantibus non obscure demonstrat. Eam proinde Daniel Barbarus, omnium Artium Principem, ac dominam, Iudicem atque Reginam artificiorum, & inuentorum optimo iure vocat. Quam & Vitruuius scientiam dicit, pluribus disciplinis & varijs eruditionibus ornatam, cuius iudicio probantur omnia, quæ à cæteris artificibus perficiuntur opera. Cuius quidem artis dignitas, ex eo maxime elucet, quòd eius nomen à principatu, quem inter omnes artes obtinet, sit deriuatum. Quare & Plato Architectum præesse inquit his, qui artibus vtuntur. Sed quisnam ego, qui Architecturæ commendationem suscipio? An ne Gellianum illud excederat, Turpius esse exigue atque frigide laudare, quàm insectanter & grauiter vituperare? Eius itaque commendationem Architecturæ peritis relinquens, ad præsens me opus conuertam. In quo quidnam ornamenti toti vniuerso periti Architecti vrbium, oppidorumque structura contulerint, artificiosæ Simonis Nouellani, & Francisci Hogenbergij manus, mirifica quadam industria, tam accurate, et ad viuum, partium singularum proportione, et vicorum ordine ad amussim obseruato, expressерunt, vt non icones et typi vrbium, sed vrbes ipsæ, admirabili cælaturæ artificio, spectantium oculis subiectæ appareant. Quas partim ipsi depinxerunt, partim ab ijs, sagaci diligentia conquisitas, atque depictas acceperunt, qui singulas quasque vrbes perlustrarunt. Idq; ea diligentia, vt non temere, sed audacter atque constanter affirmare audeam, nihil vnquam eiusdem argumenti vel in Italia, vel in Gallia, aut alibi prodiisse, quod cum istius operis artificio et veritate conferendum veniat. In quo topo-

graphicæ vrbium oppidorumque descriptiones tam geometrica, quàm perspectiua pingendi ratione, cum genuina situs, locorum, mœniorum, publicorum & priuatorum ædificiorum obseruatione, singulari artis industria atque præsidio sunt delineatæ. Sed quem in finem, Lector optime, dices? Norunt historiarum periti, quantum ad variarum rerum cognitionẽ peregrinatio longinqua & diuturna cõducat. In qua sensuum adminiculo percipiuntur ea, quæ doctore etiam exercitatissimo præeunte, nõ ita commodè intelligi queunt. Varij siquidem diuersarum Gentium ritus, disciplinæ, leges, mores, instituta, & consuetudines peregrinando multò accuratius intelliguntur, quàm si ea quæ nunquam vidimus sola historica lectione tractaremus. Nunquid ieiunum & prorsus anile de multiplici rerum varietate eius iudicium est, qui natiui soli limitibus omni tempore septus, domesticos tantùm, apud quos delituit, audiuit, exterorũ verò hominum consuetudines nunquã vidit? Itaque non immeritò Diogenes Laertius lib. 2. in vita Archelai Cosmographi scribit, Alexandrum Macedonem gloriari solitum fuisse, se plura oculis lustrasse, quàm alij Reges vnquã animo & cogitatione attingere valuissent. Scribit Diodorus Siculus, Democritũ Abderitem Philosophum octoginta iuges annos peregrinatum fuisse, vt variis in locis, diuersorum hominum consuetudine, nihil eorum negligeret, quæ hominis mentem scientiarũ nitore exornare potuissent. Ita Nestor (asserente Francisco Senensi lib. 14. de Regis & Regni institutione) gloriatur, quòd cum Lapithis conuersatus fuerit. Menelaus autem iactabundus exultat, quòd Cyprum, Phœniciam, Ægyptumque aduenerit, Thebas quoque viderit, quas centum clauderẽt portæ, & singula quæque ducentos haberet custodes equis instructos, & quòd Æthiopiam etiam lustrauerit, Sidoniam, & Lybiam. Sed quia non omnium facultates concedunt, neque etiam omni periculo, hoc præsertim tempore, vacat, per varias mundi partes oberrare, multasq; vrbes ac oppida peragrando lustrare: Idcirco præsenti opere, variarum historiarũ amantes, à peregrinandi labore, periculo, atque impensa liberauimus. Dum acerrimo oculorum sensui, qui reliquos omnes, Aristotele teste, præstantia superat, accuratissimas vrbium icones proponimus: quæ in tabulis artificiosè depictæ, multo apertius de se iudicium præbent, quàm si descriptione litteris tantùm comprehensa, qualiscunque & obscura earum cognitio quæreretur. Hoc studij genere Carolum Magnum vehementer delectatum fuisse constat, quem tres tabulas argenteas habuisse, Platina in vita Leonis. 3. commemorat: quarum vnam, in qua vrbs Constantinopolitana insculpta erat, Basilicæ B. Petri: aliam, vbi imago vrbis Romæ cernebatur, Ecclesiæ Rauennati dono dedit. Tertiam filijs reliquit, cui inerat orbis terrarum descriptio, quam auream fuisse plerique scribunt

bunt. His porro vrbium descriptionibus, historicas earundem enarrationes coniunximus, vt vbi depictorum oppidorum facies cum ijs Lectores contulerint, præter vrbium oppidorumque situm, etiam ea quæ ad ciuitatem pertinẽt, aliqua ex parte intelligant. Quod quidem institutum nostrũ, non modò gratiam habere, sed & mirificam delectationem, & vtilitatem præbere existimaui. Cùm ex eo, & historiarum augeatur cognitio, & quæ optima ædificandi ratio sit, diuersorum ædificiorum collatione, perspici queat: Tum etiam situm, murorum ambitum, & conditionem earum vrbium, quæ à truculentissimis nationibus, Christianis sunt ereptæ, non sine maxima recuperandi spe, spectandas proponat. Ita Alexandrum, quem ex virtute Magnum nuncupauerunt, summa diligentia scrutari solitum aiunt loca, in quibus bellum esset gesturus, semperque eadem picta intueri voluisse, vt picturam illam contemplando, ea dignosceret, quæ cauenda, quæve adeunda essent. Neque verò est cur consilium hoc Christianis tandem aliquando noxium & pernicioſum fore quis putet, eò quòd primariæ ipsorum vrbes fidei hostibus hac occasione contemplandæ & discutiendæ veniant. Huic siquidem malo, quod quidem haud exiguum fore putabamus, ea ratione occurrimus, dum diuersarum nationum ac gentium diuersum vestiendi cultum & habitum, vtriusque tam præstantioris, quàm deterioris sexus effigies vrbium simulachris appingi curauimus. Quam sanè ob causam immanissimi Turchi, qui omnino nullas, vel sculptas, vel depictas imagines ferunt, nunquam hoc opus, etiamsi maxime ipsis emolumento esset futurum, admittent. In his denique vrbium enarrationibus eorum scriptis vsi sumus, qui eas ipsi peragrarunt, & oculis accuratissime perspexerunt, ne quis mihi de ignotis, & nunquam à me visis, multa scribere obijciat. Eos autem auctores iam omnes ex ordine recenserem, sed prolixitatis euitandæ gratia, id omitto. Desiderantur quidem adhuc aliquot vrbium typi, quos bellicis præpediti tumultibus, non ita commodè obtinere potuimus. Quòd si itaque Vrbium Moderatores, aut quicunque tandem alij, Ciuitatum suarum delineatione, splendoris aliquid operi nostro, historiarum etiam, & picturæ amatoribus, in honesta Litterarum studia, animi propensionem significare, eamque nobis communicare voluerint, suo eas loco collocabimus, neque ipsi à nobis præteribuntur indicti. Ita opus hoc nostrum mirificè multarum vrbium genuina descriptione ornauit ac auxit Præstantissimus, Doctissimusque vir, Dominus Abrahamus Orttelius Anuerpianus, hoc nostro tempore insignis Cosmographus, quo optimos quosque honestis Litterarum studijs fauentes, maximo beneficio affecit.

Nec minores gratiarum actiones merentur ſummi illi præſtantiſsimarum artium admiratores, Georgius Hofnagel Anuerpianus Mercator, et Cornelius Chaymox, quorum ille viuos et accuratos Hiſpanicarum, hic verò aliquot Germanicarum vrbium typos, perhumaniter nobis communicauit. Idem etiam ſingulari animi propenſione fecit, generis virtutumque ſplendore Clariſsimus vir ac D. Dominus Conſtantinus Liskirchius, Florentiſsimæ Reipub. Colonienſis primarius hoc tempore Conſul: cuius ſpectabilis omnique officiorum genere à nobis obſeruanda dignitas, earum vrbium, oppidorumq; deſcriptionibus opus hoc noſtrum adauxit, quæ ex Africa, Aſia, & India, pauci vnquam antè depictas viderunt. Nec minus de Coſmographiæ & hiſtoriarum ſtudioſis bene mereri voluit Reuerendiſsimus & Illuſtriſsimus Princeps ac D. D. Gerardus à Grosbeck Leodienſium Antiſtes, &c. Cuius Illuſtriſs. Cel. procurante Reuerendo D. Georgio Syluio, eiuſdem Diœceſis D. Saffraganeo digniſsimo, vrbis ſuæ Leodienſis viuam & accuratam effigiem, operi noſtro inſerendam, pro liberali Illuſtriſsimæ Cel. ſuæ in ſtudiorum cultores propenſione, communicauit. Reliquum nunc eſt, vt Candidum ſpectatorem, lectoremque beneuolum peramanter rogem, vt ſtudium noſtrum, quo belliſsimè eum reficere, & recreare conati ſumus, boni conſulere, eique optime fauere dignetur.

Coloniæ Agrippinæ

M.D.LXXII.

LONDINVM.

LONDINVM, vrbs antiquiſsima, in Midelſexia Comitatu, regione totius Angliæ feraciſsima & ſaluberrima, ad flumen Thameſim L X. paſſuum millia ab Oceano ſita, latitudinis habet gradus L II. longitudinis X IX. & X V. minuta. Cuius quidem, primum omnium fundatorem Brutum fuiſſe, conſtanti hiſtoriarum lectione, perhibetur. Is, ex Italia in Græciam, inde in Africam, tum in Gallias, ac demum in Britanniam deueniens, ad Tameſim fluuium, ſitu, & opportunitate loci adductus, vrbem condidit, Troiamque nouam, appellauit (verba ſunt Pontici Virunnij, qui ſex, de rebus Britannicis libros, conſcripſit, quos integros, vix verbo mutato, ex Gaufrido Monumetenſi deſumpſit) quæ tandem per corruptionem, Trinouantum, dicta fuit. At, poſtquam Lud, frater Caſsibilauni, qui cum Iulio Cæſare dimicauit, regni gubernacula adeptus eſt, cinxit eam nobiliſsimis muris, & turribus, arte mirâ fabricatis, & de nomine ſuo iuſsit eam dici, Caier lud, id eſt, ciuitas Lud. Deinde per corruptionem nominis, Cærlunda. Et ſuccedente tempore, per commutationem, linguarum Lundene: Et poſtea demum, applicantibus alienigenis, qui patriam ſibi ſubmittebant; Lundres dicta fuit. Mortuus tandem Lud, in hac vrbe ſepultus eſt, iuxta portam illam, quæ hoc etiam tempore, Por lud, Britannicè, Saxonicè verò Ludes gate, nuncupatur. Ob hanc autem nominis mutationem, inter prædictum Lud, fratremq; eius Neunium, maxima eſt orta ſeditio, quoniam vellet nomen Troiæ in patria ſua delere. Quam contentionem Gildas hiſtoricus & Poëta inſignis, copioſè proſequitur. Hactenus Ponticus. Hanc porrò Trenouanti deductionem, Ioannes Zelandus, in Syllabo dictionum antiquarum Genethliaco Edoardi Cambriæ Principis ſubiuncto, hunc in modum confirmat. Trenouantum, Britannicè Trenouante, latinè oppidum nouum, vel, vt quidam non ineptè interpretatur, Troia noua dicitur. Quod autem Tre, oppidum ſignificet Britannica lingua, tam notum eſt, vt comprobatione prorſus nulla egeat. Trenouantum olim ea vrbs fuit, quam & Londinum Britanni recentiori vocabulo appellabant. Vt autem præclaræ vrbes ſua commutent nomina, non eſt infrequens. Londini meminit Cornelius Tacitus, libro hiſtoriæ ſuæ decimo quarto. Meminit & Ptolomæus, eo paulò recentior, ſecutus forſitan Fabium Pictorem, in Britanniæ deſcriptione, aut alium quempiam Latini nominis Coſmographum. Quanquam, niſi ego omnino male iudico, luxatum eſt Londini vocabulum apud Ptolomæum ſuo loco. Non enim Cantiorum vrbs fuit: Tameſis ingens æſtus Cantios, à Trenouantibus indubie diremebat. Barbaris etiam Britanniam, vi occupantibus, Londinum Mediſaxonum, & Oſtroſaxonum, non autem Cantiorum erat &c. Polydorus Virgilius, vir alioqui doctiſsimus, Trenouantum temerè adſcribit vrbi, quam noſtra ætas Northehamton, ad differentiam Suthehamton, corruptè pro Northeauondune appellat, &c. Hæc Ioannes Zelandus, in gratiam Trenouanti ſui. Nobilis ille fluuius Thameſis, primò Iſis nominatus, paulò ſupra Vinchelcombiam vicum oritur, deinde riuis paſsim auctus, citra Oxonium cum flumine Thami, iunctis aquis, nomen quoq; coniungit. Ad extremum immani maris æſtu (quibus, vt ait Gemma Friſius XXV. horarum ſpacio, amplius LXXX. paſſuum millibus fluit, ac refluit) excipitur, atque nauigabilis ac vaſtus, permagno mortalium commodo, ipſam vrbem alluens, in Oceanum influit. Hæc vrbs, & per ſe maxima eſt, & ſuburbia habet ampliſsima, nec non & arcem (Turrim appellatã) pulcherrimè extructam. Aedificijs verò atq; templis, magnificè ornatur, vicenis ſupra centenas ſacris ædibus (quas Parrochiales vocant) venerabilis. Meridiem verſus, lapideum pontem obtinet, longa & miranda operis arcuati ſerie conſtructum, ſuper cuius dorſo domicilia vtrinq;, ea diſpoſitione & ordine cernuntur, vt perpetui ferè, vici ſpeciem, non pontis, exhibeant. Paulus Iouius, clariſsimas Britanniæ vrbes deſcribens: Harum omnium, inquit, famam Londinum penitùs obſcurat, Trinobantum, vt plures exiſtimant. Ciuitas C. Cæſari nuncupata, totius Britanniæ Regia, multarum gentium commertio nobilitata, exculta domibus, ornata templis, excelſa arcibus. Et denique rerum omnium copia, atq; opum affluentia, valdè mirabilis. Inuehit in eam totius orbis opes, ipſe Thameſis, ſtatis horis Oceani æſtibus ſuperbus & tumidus, onerarijs nauibus ab oſtio per ſexaginta millia paſſuum, ad vrbem, tuto ſemper & prælto alueo, nauigabilis. Ripas vndiq; peramœnæ villæ, prædijs atq; nemoribus diſtinctæ, paſsim exornant. Ab inferiore, ſcilicet parte Regia domus, Grinuicia, ita Anglicè à viridarijs appellata, & in ſuperiore, Prætorium, nomine Ricemũdum, in medio autem nobilis ſtructuræ exurgit, Veſtmonaſterium, ab occidua parte vrbis, Foro iudiciali, ac D. Petri templo Regum ſepulchris exornato longè clariſsimum. Atq; item vigeſimo lapide à Londino Regium caſtrum Vindoſoriæ ſecedentis Regis peramœna ſede, aliquotq; Regum ſepulchris, & Garetteriorum ſodalium cęremonia, percelebre. Olores autem agminatim, læto occurſu, & feſtiuis cantibus ſubeuntes claſſes excipiunt, atq; vndiq; retia ſiluris atq; ſalmonibus expanduntur. Iungitur ad vrbem lapideo ponte ſtructura mirifici operis, nec vllis imbribus augetur, cùm vnis tantum æſtibus intumeſcat. Secundum Thameſim & aquarum mole, & longitudine curſus cæteros exuberant, Humbrus, recepto Trenta in immenſum adauctus, qui olim Habus fuit, & Sabrina, margaritis etiam nobilis, qui è ſummis VValliæ mõtibus, raptis ſecum multis torrentibus, in Briſtolicum ſinum effunditur. Hactenus Paulus Iouius, Londinum porrò, teſte Polydoro Vergilio, ab Archenuini Regis vſq; temporibus, Regia ciuitas eſt, & Regni caput, ciuibus & alienigenis frequẽtiſsima, diuitijs atq; opibus affluẽs, emporio celeberrima. In ea Reges diademate Imperiali inſigniuntur, Regnoq; cæremonijs ſplendidiſsimis, inaugurantur. In ea Conciliũ, (Parlamentum dicunt) celebratur. Adminiſtratur autem antiquo Britannorum Regum priuilegio à XXIIII. ciuibus, quos Angli Aldermannos, quaſi Seniores vocant. Ex quorum numero Prætorem vrbanum, Maiorem eorum lingua appellatum, Tribunosq; duos, Sceruios vocatos, ipſimet annua commutatione eligunt. Qui in iure dicundo legibus municipalibus vtuntur. Mira eruditiſsimorum virorum, cùm in vniuerſa Britannia, tum in hac potiſsimum vrbe ſemper extitit fertilitas, qui inter ſcriptores celebratiſsimi enituerunt: Quorum ſeriem Georgij Lilij Britanni Elogia, ad Paulum Iouium, accuratè recenſent.

LONDINVM FE
GLIAE REGN

Clarkenwell

Smythe Fyeld

Houlborne

S. Gyles ni the frelde

Duresme P.

Sauoye

Somerset Place

Arundell P.

Suffolke P.

Beere howse

The Corte

Pretty bredge

The Temple

Wyet freres

Blak freres

Lamberth Marshe

Paris Gardyn

West Muster

Stebar Chamber

Vt Quenes Bredge

The Slaughter howse

Lamberth.

Haec est regia illa totius Angliæ ciuitas LONDINVM, ad fluuium Thamesim sita. Cæsari, vt plures existimat, Trinobantum nuncupata, multarum gentium comertio nobilitata, exculta domib. ornata templis, excelsa arcibus, claris ingenijs, viris omnium artium doctrinarum, genere præstantibus, percelebris. Demiq; omnium rerum copia, atque opum excellentia mirabilis. Inuehit in eam totius orbis opes ipse Thamasis, onerarijs nauibus per sexaginta millia passuum, ad vrbem prælto alueo nauigabilis.

SSIMI AN:
TROPOLIS

The Spitel fields

THE TOWRE

STILLIARDS) Hansa, Gothica dictio, conuentum, vel congregationem sonans, multarum ciuitatum est confoederata Societas, tum, ob præstita Regibus, ac Ducib. beneficia: tum, ob securam terræ, mariquè, mercaturæ tractationem, tum denique, ad tranquillam Rerumpub. pacem, & ad modestam adolescentum institutionem conseruandam, instituta: plurimor. Regum, ac Principum, maximè Angliæ, Galliæ, Daniæ, ac Magnæ Moscouiæ, nec non Flandriæ, ac Brabantiæ Du cum priuilegijs, ac immunitatib. exornata fuit. Habet ea quatuor Emporia, (untores quidam vocant, in quibus ciuitatum negotiatores residēt, suosque mercatus exercent. Hor. alterum hēc Londini, domestica oeconomia nitet, habens domum Gildehallā Teutonicā, quā vulgo Stilhard, nuncupat.

Cum Priuilegio.

RPJCB

OLISIPO, NVNC LISBONA.

LISIPONEM inter antiquissimas Hispaniæ vrbes annumerandam esse vetustissimi quique scriptores testantur. Hanc Varro Olisiponem, & Ptolemæus Oliosiponem appellant, Plinius Salatiam & Iubiam fælicem, Strabo verò Vlysseam & ab Vlysse conditam, ex verbis Myrliani videtur asserere, Antiquæ vrbis Olisiponis situs, collem excelsum ad Tagi ripam deductum vsque, antiquitus solummodo occupabat, nunc verò plures montes ac valles magnitudine complectitur. Ab hac parte, qua meridiem respicit, vetus Regia amplissima, magnificoque opere pulcherrima conspicitur, quam ad sanctos vulgò dicunt: Versus aquilonare, vrbis cornu, nobilissimum vestalium D. Claræ cœnobium ad Tagi crepidinem fermè attingit: Meridionale vrbis latus mari alluitur, reliquæ tres partes aditum habent à terra. Itaque, collibus quinque, vallibus totidem feracissimis & iucundissimis, vrbs tanto spatio complectitur, vt vniuersus eius ambitus septem millibus passuũ designari possit. Interior verò eius amplitudo & magnificentia maxima est. Domorum siquidem amplius, quàm viginti millia inesse constat, earumque ingens multitudo tam principum virorum, nobiliumque, quàm etiam priuatorũ hominum eleganter & sumptu propè incredibili constructa est. In littore fontes quam plurimi, ex diuersis vrbis partibus per ductus subterraneos oriuntur, è quibus populus aquationem facit. Porrò omissis, breuitatis caussa, pulcherrimis huius vrbis ornamentis, Olisipo septem imprimis ingentibus ædificijs magnificentissimè extructis hoc tempore illustratur. Horum primum Misericordiæ templum est, quadrato vndique lapide eleganter ædificatum, cuius qui curam gerunt, Misericordiæ fratres vocantur, qui ærarium, quod ex fortuitis tantummodò hominum piorum largitionibus eleèmosynisque conflatum est, summa fide administrant, ex quo amplius, viginti quatuor aureorum ducatorum millibus in singulos annos constat egentibus erogari. Secundo loco, sequitur alterum misericordiæ, ac humanitatis exemplum, valetudinarium videlicet, commune pauperum, infirmorumque hominum nomine omnium Sanctorum. Tertium est monimentum, à D. Petro, Ioannis Regis, huius nominis primi filio, sumptu publico constructum, vt externarum gentium, Regumque legatis, eo loci hospitium præberetur, domus reuera amplissima, mirificoque opere admodum conspicua. Quartum est ædificium Regis Ioannis, hoc nomine tertij, perpetua memoria dignissimum, quam domum frumentariam Reip. ac quasi Lusitaniæ nutricem, meritò nominare possis. Post huius tergum, nouum Prætorium inhæret, ipsam maris crepidinem attingens, cui meritò ædium magnificentiam, & operis pulchritudinem, quintum in hoc ordine locum tribuendum esse, diximus. Sextum monimentum opere admirabili factum videtur, præda, spolijsque multarum gentium Regumque refertissimum, quod ab Indicis negotijs, quæ ibi pertractantur, domum Indicam vulgus appellat. Septimum monimentum publicum est, armamentarium, ingenti armorum omnis generis copia refertum. Olisipo, ex ea parte, qua mari alluitur, portis XXII. distinguitur Pars verò, quæ continentem respicit, XVI. Turribus autem, per murorum gyrum LXXVII munitur. Parochiæ XXV. numerantur. Hæc Damianus Goes, Eques Lusitanus, qui peculiari libello accuratissimè hanc vrbem descripsit.

CASCALE ET BETHELEEM OPPIDVLA.

AB Olisipone Aquilonem versus, oppidum Cascale situm est, quo naues onerariæ in anchoris consistentes, accedente maris æstu auram operiuntur, portu vadoso, alioqui & anfractuoso. Modico inde interuallo, aduerso etiam flumine, sinus in cubiti formam efficitur, in cuius fronte sacellum est diuini Iuliani, supra quod aliud D. Catharinæ sacrum. Tum eodem latere obliqua ripa propius ad vrbem accedenti, Betheleem oppidulum, & ibi templum ingens diuæ virgini dicatum, vna cum cœnobio Monachorum, qui diui Hieronymi vitæ institutum professi sunt, sese offert, incredibili sumptu, ac magnificentia constructum, diui Emanuelis regis monumentum, quod, dum viueret, sibi ipse designauit, erexitque. Magnam tamen ipsi operi accessionem Ioannes III. Emanuelis filius fecit. De quarè, extat ibi in arcu, celebre Resendij, bessalibus literis tetrastichon.

Vasta moles sacrum diuinæ in littore matri
Rex posuit regum maximus Emanuel.

Auxit opus hæres regni & pietatis vterque
Structura certant, religione pares.

L I S B O

CASCALE *Lusitaniæ opp.*

A.

OLISIPO, SIVE VT PERVE-
TVSTÆ LAPIDVM INSCRIP-
TIONES HABENT, VLYSIPPO,
VVLGO LISBONA FLORENTIS-
SIMVM PORTVGALLIÆ EMPORIV.

Cum Priuilegio.

Bethelem

EPJCB

HISPALIS.

HISPALIS, quæ nunc Sibilia, vulgò Seuilla dicitur, Hiſpali Herculis filio, nomen atque primordium, Iulio Cæſari reſtaurationem, Raymiro Regi, ac longo tempore deinde Ferdinando tertio à Mauris liberationem defert. Vrbs eſt Bæticę prouinciæ ad mare Gaditanum clariſsima, forma rotunda, ædium pulcherrimarum frequentia nitidiſsimè culta, totiusq; Hiſpaniæ emporium florentiſsimum, quod ex varijs mundi partibus, maximè verò ex India occidentali, quæſtus incredibiles facit. Ad tantum ſiquidem negotiationis culmen Hiſpalenſes deuenére, vt ipſi ſoli hoc priuilegio gaudeant, quò nullum in Indiam tranſmittatur nauium genus, quin hic mercibus oneretur, machinis & tormentis bellicis, commeatu, milite, omnibusq; ad tantam nauigationem requiſitis, Sereniſsimi Hiſpaniarum Regis nomine inſtruatur. Quæ in Aprili copioſa & ingenti claſſe, maxima præſtantiſsimorũ bonorum copia refertæ, quorum pretia omnem ferè æſtimationem ſuperant, in Indiam tendunt. Quotquot etiam eadem India naues, pretioſiſsimis onuſtæ theſauris Aeolo benè fauente redeunt, huius vrbis littus appellere, mercesq; exinanire coguntur, quæ frequenti numero quotannis in Auguſto vel Septembri, ingentes atq; incredibiles opes conferunt. Eſt hic ampla, & magnifica ſtructura nobilis domus, Gubernatorem & Conſules habens XII. quæ à negotijs Indicis, quæ ibidem geruntur, La caſa de la contraction de las Indias, nomen habet. Situ, omnes Hiſpaniæ vrbes excellit, agrum habet pinguem ac peramœnum, omnis generis frugum, olei, oliuarumque feracem, fructuoſis conſeptum arboribus, maximè palmis & citrijs, quas Narangios Hiſpani vocant, vt verum ſit illud adagium, quod vulgò dici ſolet: Hominibus, quos Deus amat, Hiſpali domum largitur & victum. Eam nobiliſsimus fluuius Bætis præterlabitur, nunc Guadal queuir, dicitur, Prouinciæ Bæticæ, vt Strabo & Plinius aſſerunt, nomẽ dedit, præſtans, eſt & multæ vtilitatis, vtrinque perpulchris colitur oppidis. Vnde à Statio, Martiali, Sillio, & Seneca maximè celebratur. Ligneo ponte, quem parua nauigia catenis compactum ſuſtinent, admodũm delectabilis. In Atlanticum mare, magno cum impetu excurrit. In Hiſpalenſi quodam ſuburbio meridiem verſus, quod ipſorum lingua El tablado, vocant, plurima antiquitatis monumenta eruuntur è terra. veluti tymbi, lapideæ ac vitriæ lampades, vrnæ, numiſmata, & alia id genus, ex quibus gentilium ſepulturam hic quondam fuiſſe, intelligi poteſt. Altera ex parte miliari ab hac ciuitate, conuulſæ vrbis antiquæ, atq; theatri ruinæ, videntur, locus Hiſpanis Seuilla la vicia, hoc eſt, Sibilia vetus dicitur. Vehementer Hiſpalenſium ciuitatem commendat aquæductus inſignis, à Mauris incredibilibus impenſarum ſumptibus opere fornicato conſtructus, qui excauato riuo, dimidiati miliaris ſpacio, iucundam incolis aquationem præbet, vnde quàm plurimi fontes ad ciuitatis neceſsitates deriuantur. Mirabile dictu, quanto itinere, nimirũ ſex miliarium, per cæcos terræ meatus à Carmora ciuitate, ſcaturientes fontes in hunc aquęductum, deducantur. Vnde Los cannos de Carmora Hiſpanis dicitur. Excludor loci anguſtia, vt de magnifico huius vrbis templo, de celebri Epiſcopatu, deque ornamentis cæteris nihil ſcribere poſsim. De quibus Marineum Siculum, Vaſæum, & reliquos Hiſpaniæ Chorographos lege.

CALIZ OLIM GADEZ.

GADES, ſeu Gadira Inſula, paululum à continente ſemota, cui La puente de Suaſſe coniungitur, eiuſdem nominis Gaditanum oppidum, quod nunc Caliz, continet. Quod Cicero oratione pro L Cornelio Balbo, quia Herculeo freto vicinum, itinerum ac laborum Herculis terminum vocat, & à L. Marineo Siculo Bæticæ Prouinciæ initium ſtatuitur. Illud autem, quod nunc videtur, primis operum fundamentis non innititur, cùm hoc tempore eius poſitio orientalem plagam reſpiciat, Strabo autem lib. 3. Geographiæ ſcribat, quòd occiduas inſulæ partes occupârit. Cuius quidem rei haud obſcura nunc conſpiciuntur veſtigia iuxta D. Catharinæ ſacellum: decreſcente etenim mari rudera collapſa fundamentorum ruinæ, confracti columnarum ſcapi, ingentium ædificiorum fundamenta arena obuoluta apparent. Quin etiam vrinatores fatentur ſe frequenter ingentes portarum poſtes, vectes, atque cancellos vidiſſe, quibus interpiſcandum retia implicata hærere piſcatores quæruntur, vnde priſcæ ciuitatis amplitudo euidenter apparet. Nunc non ita amplæ magnitudinis oppidum, partim nauigationis mercaturæq; commodis, partim ſalinis fouetur, ſal enim hic eadem planè ratione, qua apud Antiqueram oppidum conficitur, vbi vallis eſt amœniſsima, omni ex parte clauſa montium iugis, quæ vallis hyeme pluuialibus aquis impletur, et in formam magni lacus efficitur, cuius aquæ calore ſolis in ſalem candidum conuertuntur, Maximo portu variarum regionum nauibus ſatis tutam ſtationem Gaditanum hoc oppidum præbet. Idem etiam memoratum efficiunt excelſæ turres, ex quarum ſummo faſtigio, ingens accenſus ignis, vicinis Hiſpaniæ ciuitatibus barbarorum hoſtium aduentum denunciat. Piſcatu quoque maximi emolumẽti ac lucri thynnorum pinguium, oppidum cum Inſula claret. Qui à kalendis Maij ad XV. Iunij inſtituitur, quo quidem tempore incredibilis piſcium copia, quæ Italicarum triremium, cæterarumq; regionum neceſsitati deſeruiunt, capitur. Reliqua Inſula omni frugum, ac præſtantiſsimi vini prouentu fœlix. Iuxta oppidum collapſi theatri extãt indicia, vbi marmoreа ſigna, artificioſo opere ſculpta inueniuntur. Cupidinis ſimulachrum mira induſtria effigiatum, ea opinione, quòd quondam huius inſulæ idolum fuerit, curiæ frontem exornat. Similiter & Herculis ſtatua, & pleraque alia vetuſtatis monumenta. De iſto oppido & Inſula, vide Strabonem lib. 3. Geographiæ.

MALAGA.

MALAGA, vrbs eſt Epiſcopalis Hiſpaniæ Bæticæ, ſitu, emporio, rerumq; omnium & neceſſitati, & voluptati deſeruientium affluentia celeberrima. Quo variarum nationum mercatores, potiſſimùm verò Belgæ, maxima frequentia annuatim confluunt, vti eos, quos delicatiſſimos vindemia hoc loci ſuppeditat fructus, exportent. Quod ampliſſimi lucri occaſionem non huic modò vrbi, ſed & populo, agroq; vicino, in quo hi fructus colliguntur, præbet. Vnde facilè quidem incredibilis huius ſoli vbertas intelligi poteſt, quòd ſanè dictu mirum, quantam frumenti, vini, olei, pomorum, præſtantiſſimorum denique fructuum abundãtiam fundat. In quo etiam amœniſſimi horti, generoſis arboribus culti, herbis odoriferis, fontiumque murmure præſtantes, magna cum delectatione videntur. Quin etiam contra hoſtiles inſultus, vſque adeò hæc vrbs munita, firmisque eſt mœnibus ſepta, vt valli, inuictique propugnaculi vicem contra Africam obtineat. Itaque Sereniſſimus Hiſpaniarum Rex, armamentarium hic habet, omni armorum, machinarum bellicarum, commeatusque genere inſtructiſſimum, ex quo maximis impenſarum ſumptibus perpetuum præſidium, in ſuis Africę oppidis ſuſtentat atque communit.

HISPALIS, seuilla Taraphæ, Celebre et peruetustum in Hispania, Bæticæ prouinciæ, emporium, quod Gaditani maris littus amæ: nissimo situ illus trat.

C A

M A L A G A

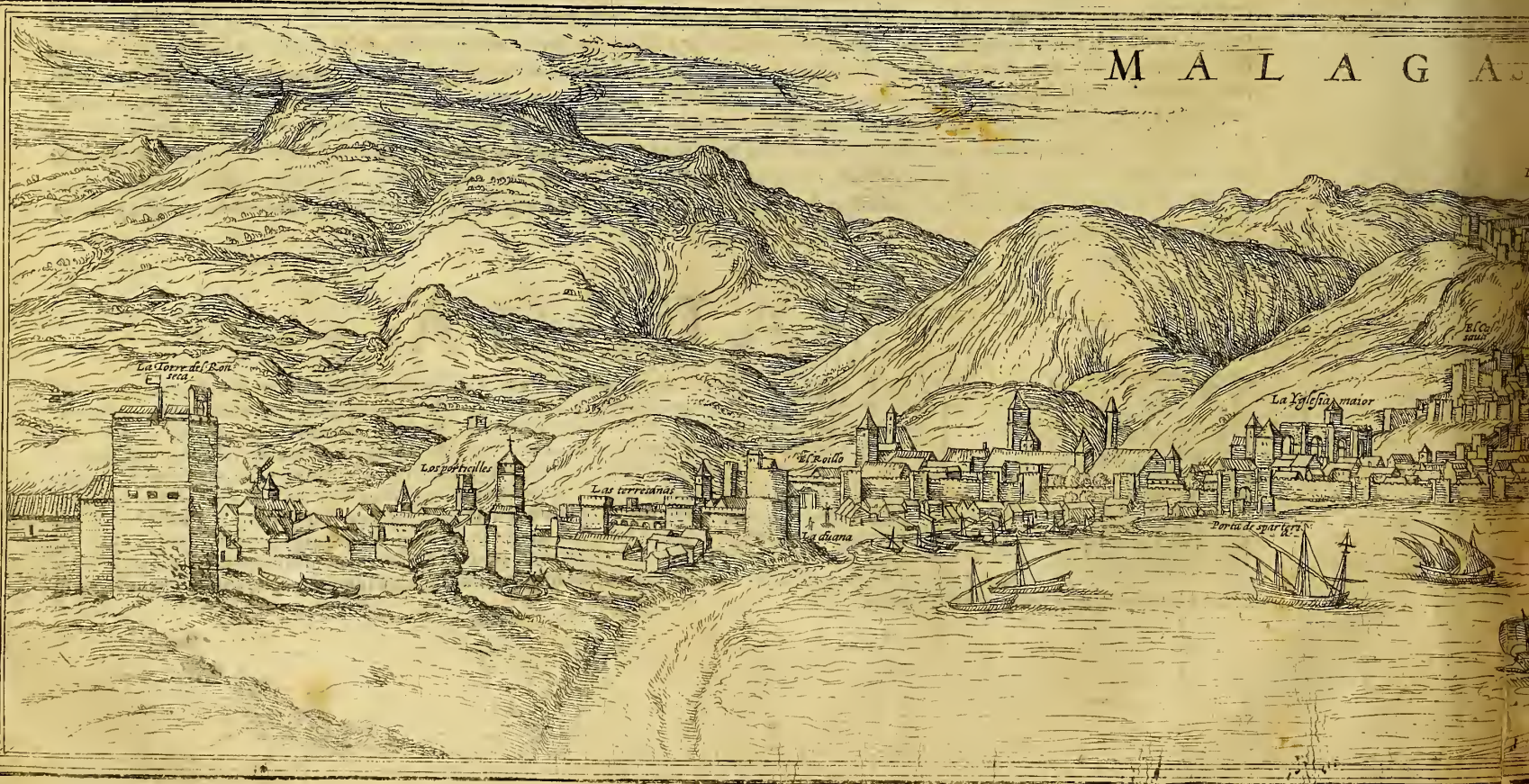

S E V I L L A

D I Z

CADIZ, olim Gades, eiusdem nominis Insulæ oppidum nobile, portu maris Herculeo freto, temploquè memoratum.

MALACE maritimum Hispaniæ Bæticæ oppidum, Malaga deinceps nominatum à Phoenicib. Fran: Tarapha ædificatum perhibet: Qui anno ante Christi aduentum D. CCC. XXXX ex Asia à mari, quod rubrum vocatur, in Hispanicum proficiscentes, & hanc incolentes regionem, longinquis continuo nauigationib. incubuerunt, à quibus plęræque ciuitates constructæ leguntur, inter quas Malace Ciuitas, in Bętica prouincia, ab eisdem condita fuit. Quæ nunc Episcopatui nomen præbet. Et mercaturâ, varijsquè opificum generib. claret. In qua fictilia vasa nitidissima, conficiuntur &.

RP.IOB.

TOLETVM.

TOLETVM, Plinio & Taraphæ Serezola, Hiſpaniæ vmbelicum obtinere videtur, cuius inæqualis cliuoſus, & aſperior ſitus, ſatis difficilem in eam aſcenſum præbet. Maiorem eius partem nobiliſsimus ille fluuius Tagus, aureis celebratꝰ arenis, alluit, & ab hoſtium tuetur conatibus. Reliqua verò pars, quæ ad arcticum polum ſpectat, muris validiſsimis, & centum quinquaginta turribus tuta eſt, valdeque munita. Hanc ab Hercule ædificatam eſſe, fabulantur plerique. L. Marineus Siculus & Tarapha ex Boderico Toletano eam conditam commemorant à Tolemone & Bruto Conſulibus annis CVIII. antè, quàm Iulius Cæſar regnare cœpiſſet. Eſt autem in præſtantiſsima hac vrbe magnus equitum numerus, & illuſtrium virorum ſplendor maximus, ciuiumque frequens & maxima multitudo, Sacerdotibus etiam eſt venerabilis, & diſciplinis liberalibus exculta, artibusque mechanicis & officijs adornata, mercatorumque commercijs admodũ diues, præſertim lanificio & ſerico, quibus duobus officijs viuunt in hac vrbe hominum millia ferè decem. Diuiditur Toletum in regiones tres & viginti, eas ampliſsimum & pulcherrimum nobilitat templum, quod omne, ſacras ædes, & forma conſpicua, & magnificis ædificijs, Sacerdotumque miniſterijs, & ditiſsimis ornamentis antecedit. Huius Eccleſiæ Archiepiſcopum Vrbanus II. totius Hiſpaniæ primatem inſtituit. Hinc Toletanus Antiſtes, ſecundus eſt à Rege, non dignitate ſolum & authoritate, verùm etiam populis, vectigalibus, atque potentia, ſub cuius imperio, præter alios minores populos, oppida nobiliſsima ac memorabilia XVII. gubernantur. Sunt & hîc permulta monachorum & monialium monaſteria, Fora venalia, XVII. in quibus omnium rerum copia ſemper abundat. Sunt & hoſpitalia duo, quorum alterum redditus habet ducatorum millia quinque, quibus infirmi curantur & infantes expoſiti aluntur, quorum quidem ſemper magnus eſt numerus. Alterum verò, cuius redditus propè duo millia ducatorum, in quo curantur homines Gallico morbo laborantes. Eſt & aliud memorabile vbi degunt & aluntur homines ſenſu carentes, In quo præterea duodecim ſenes & vita probi, qui labores ferre, & victum quærere nequeunt, aluntur. Vicos autem propter domorum frequentiam denſitatemque plures habet anguſtos, qui propter aſcenſum & deſcenſum ſunt ambulatu difficiles. Cæterum domus magnæ ſunt, & intus pulchriores ac commodiores, quàm foris videntur. Seruiunt Toletanæ ciuitati tanquam dominæ multis & varijs rebus oppida multa, pagorumque maximus numerus. Qui quidem ciuitatem diuitem faciunt, & rebus omnibus abundantem. Hæc L. Marineus Siculus lib. 2. de Luſitania.

PINCIA VVLGO VALLADOLID.

PINCIA oppidum, omnium, quæ ſunt in Hiſpania maximum ac nobiliſsimum, quod Valliſoletum, vulgò Valladolid vocant. De quo L. Marineus Siculus lib. 3. de rebus Hiſpaniæ hunc in modum ſcribit. Huic oppido quas vrbes & ciuitates anteponam non inuenio. Eſt enim in optimo loco ſitum in Piſuergæ fluminis amœniſsima ripa, liberalibus diſciplinis & mechanicis artibus excultum: Aedificijs, ſacris ædibus, cœnobijs & duobus collegijs ornatiſsimum. Mercatorum commercijs & omnium rerum copia ditiſsimum. Vicis, plateis, muris illuſtre, Campis, fluminibus, hortis, fontibus amœniſsimum. In quo præter alias res memorabiles, forum eſt venale ampliſsimum & pulcherrimum. In cuius ambitu, qui paſſus ſeptingentos amplectitur, trecentas & triginta ianuas, & feneſtrarum tria millia numerauimus, & omnia vidimus officia. Huic foro coniunctus eſt vicus conſpicuus, qui ab argentarijs opificibus Argentarius dicitur. Quapropter hoc oppidum cùm ciuitas non eſt, multis tamen ciuitatibus etiam primarijs non immeritò præfertur. A regibus Hiſpaniæ præſertim, qui hoc oppidum quaſi domicilium placidiſsimum frequentant. In quo omnes ferè Hiſpaniæ magnates ædificant & libentiſsimè morantur. Hinc Orientem verſus Cabeconiana ſublimis arx aſpicitur ſupra fluminis eiuſdem ripam. Vnde non longè diſtat oppidum Donia, ſoli fertilitate diues, & Catholicorum Regum coniugio memorata. Item Palentia nobiliſsima ciuitas in amnis Carrionis margine ſita, vbi quondam literarum gymnaſium fuiſſe memorant, quod poſtea Salmanticum tranſlatum fuit. Porrò, cùm multis de cauſis celeberrima ſit Pincia, multo tamen magnificentiorem eam reddidit, optatiſsimus D. Philippi Regis Hiſpaniarum ortus: Quem quidem maximum, & potentiſsimum Regem, non alibi, quàm in potentiſsima pulcherrimaque vrbe naſci conueniebat.

TOLETVM præcipua in Hispania ciuitas, Tago fluuio celebris, quam Anno Christi D.C LXXIIII Rex Bamba, turbulcita seditione in Hispania sedata, muro turrib. et ædificijs elegantibus exornauit, et hos versus marmori in turri
deo Rex inclytus vrbem Bamba, suæ celebrem protendens gentis ignorem: Vaseus. Memorabile est, quod ab arce toletana Rodericus Toletanus Archi Episcopus refert. Anno Christi, D CC. Regnante (inquit) Roderico vltimo Gothor
multorum Regum temporibus semper clausum, et seris pluribus obseratum: Hoc fecit Rex Rodericus, contra voluntatem omnium aperiri, Dē. In quo præter vnam arcam repositam nil inuenit, qua aperta, reperit quendam
scriptum. Quod cum contingeret eas frangi, arcam atq; palatium aperiri, et videri, quid inibi haberetur, gentes eius effigiei, quæ in panno illo erant depictæ Hispanias inuaderent, et suo dominio subiugarent. Quod Rex videns, dolu
arcam et palatiu inserari. Erant autem in panno depictæ facies et vultus, dispositio et habitus Arabum Dē. Qua pictura visa, Regis Proceres timuerunt. Hactenus ille. Sensit deinde miserabilem vniuersæ Hispania cladem. Nam Anno
raphæ, vel, vti Vaseus, & L. Marineus Siculus perhibent; Anno Christi, D CC XIIII. Saraceni Roderico vltimo Gothorum Rege, infausto octo dierum conflictu, vniuersa nobilitate deleta, totam Hispaniam partim vi, partim dedi
breuissimo tempore in potestatē redegunt. Cantabris duntaxat, et Asturibus exceptis. Ac deinde, Anno D CCXV Dominica Palmar. Toletum fraude Iudæorū Mauris proditum fuit; Dum Christiani nihil minus suspicantes, extra v
audiēdo verbo diuino. Ab eorum autem tyrannide liberatur et Christianæ Religioni restituitur, per Alfonsū Sextum, Anno Dñi. Millesimo, nonagesimo tertio, vt ex Codice Alcobatiensi, et alio chronico perantiquo, Vaseus notauit.

VALLISOLETVM. Alijs Pincia, cōmuniter Valladolid dicitur; nobiliss. totius Hispania oppidum, Sereniss. Regis, Procerū, Illustriumq; virorū sedes est, ac prom magnificis ædificijs, tam nobilitū vsui, quam cultui diuino nitidissime constructis, præ ceteris Hispaniæ ciuitatibus superbiss. exornatur. Et ex opificum et mercatorū frequentia, & vbertate soli, & præterfluente pisuerga, haud contemnendas vtilitates percipit.

T V M.

Cum Priuilegio

A L L I S O L E T V M.

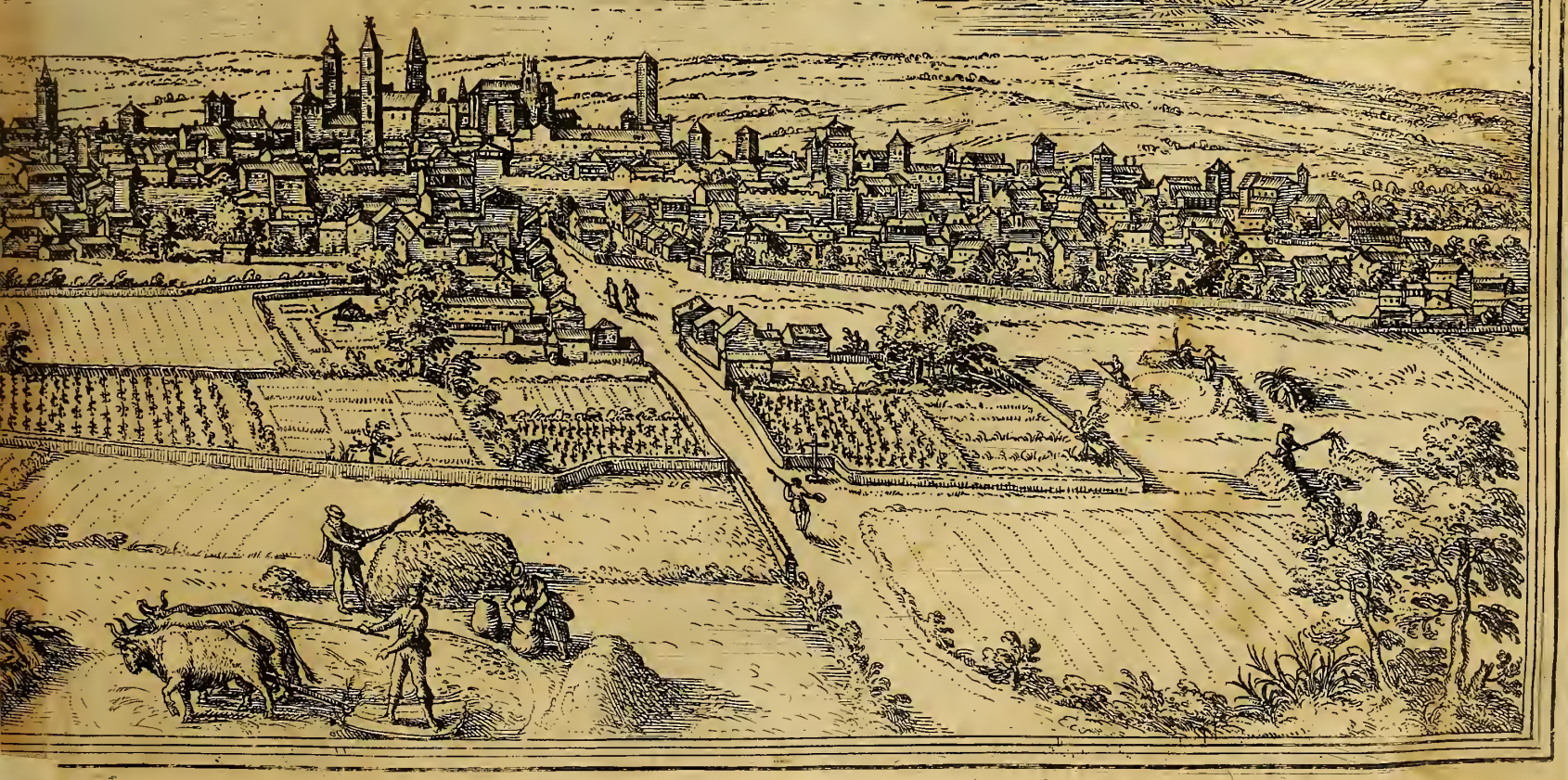

RPJCB

GRANATA.

QVI topographicam Hiſpaniæ enarrationem literarum monumentis tradiderunt, ij præſtantiſsimum hoc Regnum in Prouincias quinq; partiti ſunt, Tarraconenſem, Galatiam, Luſitaniam, Bethicam & Carthaginẽſem. Granatę aũt Regnum regio quædã eſt media inter Bethicã prouinciam & Carthaginẽſem, vel potius pars vtriuſq;. Cuius quidem regionis longitudo, eſt paſſuũ milliũ circiter ducentorum, & latitudo ferè centum, patetq; circuitu ad paſſuum millia ſeptingẽta. Eſt enim longitudo ab Ronda vſq; ad Oſeam, latitudo verò ab oppido Cambili vſq; ad mare Mediterraneum, & portũ Almugnecaris. Qua ad meridiem ſpectat, ab vna parte planicies habet amplas, & fertiles campos. Ex altera Beſlanos montes altos, & aſcenſu difficiles. Huius Regionis metropolis eſt ciuitas Granatenſis, de cuius quidem fundatore ac tẽpore, quo ea ædificata fuit, mihi non benè compertum eſt, inquit Marineus Siculus. Fuiſſe autem quondam ſitu paruã, credendum eſt, & à Mauris propter oportunitatem loci, magnamq; fertilitatẽ indies auctam nouis ædificijs ac denſiſsimis ædibus, hanc ego facio cõiecturam, propterea quòd veterũ ſcriptorum de tam inſigni vrbe, tamq;, populoſa, & memorabili, neminem ſcripſiſſe comperio. Sunt autem pleriq; qui nõ Granatam, ſed Gar Natæ dicendum exiſtimant, eò, quòd punica, ſiue Arabica lingua, Gar, antrũ ſignificat, quod in ea vrbe à Nympha, nomine Natæ colebatur. Itaq; nomen vrbis Gar Natæ, hoc eſt, antrum & ſpeluncã Natæ Nymphæ fuiſſe volũt. Alij Granatã Eliberæ nomen fuiſſe cõtendunt, à quadã fœmina generoſa, quæ & vrbis portæ, qua fuit ingreſſa, de ſuo nomine, nomen dederit. Sed hæc denominatio nec Marineo Siculo, nec Vaſæo tomo primo chronici Hiſpaniæ cap. 20. probatur. Alij deniq; Granatam dictam opinantur à Cocco, cuius in ea Prouincia magna copia legebatur, quam rem Granam Hiſpani vocant. Ego verò vrbem Granatam dictam fuiſſe arbitror, à mali punici, quod & Granatum vocatur, ſimilitudine. Nam, vt malum punicum granoſum eſt, & acinis, hoc eſt, granis denſiſsimis refertum, ſic & vrbs Granata denſiſsimas domos & dehiſcentes granati ſimilitudinem habet. Vniuerſa igitur Granatenſis ciuitas communi nomine Granata vocatur, colles binos & altos, ac quaſi montes complectitur, quos Darrus amnis per vallem mediam fluens, diuidit: cui quatuor vrbis Regiones primariæ, ſitu quaſi ſeparatæ, appellationes diuerſas imponunt. Ea vrbis Regio, quæ loca magis decliua & valles occupat, quæ & maximo decoratur templo, Granata dicitur. Reliquæ verò duæ, binos occupant colles, quarum altera ſolis ſpectans exortum, & Regio palatio illuſtris, Sierra del Sol. Altera autem El Alueſin, nominatur. Quarta verò vrbis Regio, temporis deinde ſucceſſu, ob maiorem populi, & incolarum frequentiam Granatæ coniuncta, Antiquerula dicitur. Primam vrbis regionem, quam Granatam nuncupari diximus, Eccleſiaſtici, ac viri nobilitate & opum magnificentiâ illuſtres, præpotentes quoq; mercatores tanto numero inhabitant, vt vici, qui plurimi ſunt, ob incredibilem ædificiorum frequentiam pleriq; ſint anguſti, & item plateæ, foraq; venalia. Quæ tamen à Chriſtianis, poſt Granatæ expugnationem, ampliora facta ſunt, & illuſtriora. Hinc fit, vt hæc vrbis regio præ cæteris magnifico ædificiorũ ſplendore niteat, & hortis, arboribusq; venuſtè cultis, gaudeat, in quibus magna lemonum copia inuenitur. Eſt & in hac vrbis parte longè maximum templum, quod ſumptuoſiſsimo ac mirabili opere cœptum eſt ædificari, ea propemodum forma, qua ad S. Mariam Rotundam Romæ conſpicitur, habens altare in medio. In æde hac ſacra, ſacellum eſt ſplendidiſsimum, in quo Ferdinandus Hiſpaniæ Rex cum Coniuge ſua Iſabella, qui Granatenſem hanc vrbem Maurorum tyrannidi, Anno à Chriſto nato M.CCCC.LXXX. eripuit, ſepultus iacet: Ab eoque tempore recepta lege & conſuetudine maiorum obſeruatum fuit, vt Hiſpaniæ Reges in hoc ſacello ſepeliantur. Rari itaq; operis Regum monumenta ingenti impenſarum ſumptu perfecta, ſacellum templumq; hoc Granatenſe illuſtrant. Iuxta eſt perantiquũ Maurorum Phanum, Meſquita, eorum lingua nominatum. Eſt in hac quoque vrbis Granatenſis regione ſummum æquiſimorum Iudicum tribunal, quo extremæ omnium Iudiciorum appellationes diriguntur. Qui huic Iudicio præſunt, Oidores appellantur. Et dum in tribunali ſerico, auro, argentoq; magnificè ornato, res in controuerſiam vocatas diſcutiunt, Regiam Maieſtatem ipſam repræſentant; eoq; ſalutantur reuerentia, ac ſi Maieſtas Regia coram eſſet. Eſt & hic platea magna & plana, nuper à Chriſtianis inſtructa, quam Biuaramblam Mauri vocant, & arenariam ſignificari dicunt. In qua fons eſt excelſus & inſignis. Campus præterea totius in circuitu dealbatis ædibus, crebrisq; feneſtris conſpicuus. Huic plateæ, foroq; venali domus coniuncta eſt, quam Alcaceriã vocant, in qua tabernulæ ſunt numero ferè ducentæ. In quibus ſerici panni, cæterarumq; rerum merces quotidiè venduntur. Domus hæc, quæ parua ciuitas dici poteſt, calliculas habet multas, & decem portas. In quibus tranſuerſis catenis, ferreis, propter vicorum anguſtias, & negotiantium frequentiam, ingreſſus equitantibus prohibetur. Cuius præfectus noctu foribus clauſis, nocturnas habet excubias, & vigiles canes. Et nomine Regis, à ſingulis tabernis vectigal exigit. Quin etiam Darrus amnis Granatam irrigat. Qui ſupra hanc vrbem ad paſſuum millia ſeptendecim ex alto iugo montis oriens, omnibus ferè ciuitatis domibus aquas abundè ſuffundit, & aurum quærentibus ſuppeditat, quod ex eo puriſsimum inuentum eſſe vidit ampliſsimus, multoq; rerum vſu, & experientia clariſsimus vir D. Georgius Hofnagel negotiator, & ciuis Anuerpianus, qui & hanc Granatæ picturam manu ſua artificioſè delineatam, ipſamq; enarrationem hiſtoricam, Flandrico idiomate conceptã, perbenignè nobis cõmunicauit. Cuius quidẽ induſtriã vehementer demiror atq; exoſculor, quod in hac arte nullo vnquam ſit vſus magiſtro. Ea propter Bernardus Gentilis Poëta, & Orator inſignis, hunc amnem, Daurum, quaſi dantem aurum appellare ſolebat, vulgo autem balneum pecoribus ſalutiferum dicitur, eò, quòd hæc aqua, omnia morborum genera, in animalibus curet. Vtraq; Dauri ripa varijs multisq; coniungitur pontibus, quorum vnus hic Granata admirabili ſtructurâ videtur, habens in medio fontem magno cum impetu, copioſam ac lympidam aquam ſcaturientem. Quamplurimi etiam fontes in hac vrbe paſſim, agroq; vicino, ſalubri naturâ & conditione inueniuntur, adeò, vt ſpacio millium ſeptem & viginti, ſex & triginta fontes oriantur. Sequitur nunc altera vrbis regio, quæ Alhambre nomen habet, quã Mauri ſua lingua rubrã ſignificari dicũt. Et hoc nomine dici, velà conditore, homine rufo, vel à rubra terra, quæ nunc etiã in ædificijs cernitur.

In ea eſt Regum Granatenſium palatium vetus, vermiculato marmoreoq; lapide permagnis ſumptibus olim conſtructum. Cui quidem arci, ſiue loci amœnitatem, ſiue gratiſsimum multorum fontium murmur conſideres, nihil ad voluptatem defuit. Eſt etiam hîc nouum Hiſpaniarum Regis palatium, tantâ magnificentiâ, formâ, ac venuſtate conſpicuum, vt & fidem propemodum, eamque in ſcribendo facultatem excedat. Adeò, vt totius Vniuerſi mirabilibus non annumerari modò, ſed & optimo iure, queat præferri. Domũ hanc Regũ delitias non immeritò dixeris. Situ, tamq; amœno excellit proſpectu, vt incredibili oblectatione oculorũ ſenſum afficiat. Quaq; enim verſus ex ea proſpexeris, habes, quod naturæ ac Dei bonitatẽ, agriq; Granatẽſis fœlicitatẽ admireris. Verſus ſolis exortum atq; Meridiem, altiſsimi montes, perpetua niue vel æſtiuo tempore, menſeq; Quintili, regnante canicula, candentes ſeſe offerunt. Ideoque niuoſi dicuntur. Quo verò vſq; in Septentrionem atq; occaſum, oculorum acies ſe extendere poteſt, pera mœna planities, lætis admodum, floridisque pratis, ac omne frugum genus ſumma abundantia proferens, videtur. Adeò, vt ex arborum ſolijs, quibus ſericum conficitur, præter multas ſerici libras vectigal aureorum millium ferè triginta quinq; Reges conſequantur. Quin etiam hanc alteram vrbis regionem ad montis radices, domus, Generalypha, delectationis, voluptatisq; gratia à Maurorum Regibus ædificata, commendat, vbi arte conſitæ ſyluulæ, arbores patentibus ramis, generoſis fructibus graues, ſepimenta reticulata, feræ beſtiæ frequenti numero conſpiciuntur: nec ſua etiam auribus, ex ſuauiſsimo fontium vndique diſcurrentium murmure, hoc loci oblectatio deeſt. Tertia vrbis regio, El Alueyſin duos complectitur colles, admirandâ ædium frequentiâ cultos. Quæ, quia à ſolis Mauris quondam habitabatur, nõ altera ciuitatis regio, ſed diuerſa planè natio habitu & idiomate à reliquis Granatæ incolis ſeparata eſſe videbatur. Agricultura & ſerici textrinis vt plurimũ victum quærebant. Et quantum vxorum luxui ſerico, aureo, argenteo, ac præſtantiore veſtitu indulgere, tantum ſibi viliore habitu viri ſolebant adimere, ſacco ſemper onuſti, etiamſi prædiuites, incedentes, vt qualiacunq; onera mercedis conſequendæ gratia petentibus ferrent. Nomẽ, fidemq; Chriſto tum pietate, tum pœnarum metu dederunt. Quarta deniq; regio, Antiqueruela, ſitu plano, complures etiam domus habet, in quibus bombycinus, cuiuſuis generis pannus conficitur. Vrbis paſſuum millia circiter duodecim circuitus cõplectitur, totus vndiq; mœnibus cinctus, & mille triginta propugnaculis tutus. Portę, quæ ſunt numero XII. ad occidentem faciles habẽt exitus, & campos amœnos. Cæteræ verò ad Orientem, ſubdifficiles. Eſt aũt in vrbe Granata, totaq; eius regione, omniũ rerũ, quæ ſunt ad hominũ vitã degẽdam, & cultũ neceſſariæ, magna fertilitas, & ſaluberrima ſemper aeris, cœliq; tẽperies. Vbi neq; tellus nimio ſolis ardore torretur, neq; frigore contrahitur, & incolæ perpetuo temperamento perfruuntur. Hæc, partim ex Marineo Syculo, partim ex Georgio Hofnagel.

Oriens.

PLVS.

Dcbuebat Georgius.

15

1. S. Christoual.
2. S. Andres.
3. Los Theatinos.
4. El Bosco.
5. Generalipha.
6. S. Helena.
7. El Castillo major.
8. Palatio Real nueuo.
9. Palatio Real Antiqu
10. El Castillo Ant

El Alueysin

IHS

Septentrio.

VTRA

Hoefnagle Antverpianus.

63.

lgibe
lesquita
oerta del Rey Moro.
a Sierra del Sol.
as Masmoros.
os Martires.
a Sierra neuada.
Hospital Real.
Iglesia Mayor.

El Alhambre

Granada

Antiqueruela

Occidens.

RPJCB

BARCINO.

BARCINO, pulcherrima, citerioris Hiſpaniæ ciuitas, in Mediterranei maris littore ſita, ab Amilcare, cui Barca cognomen, anno ante aduentum Chriſti fundata, vt in Euſebio computatur, CC. XXXIIII. quem Carthaginenſes cum iuſto exercitu in Hiſpaniam miſerant, à Vaſæo, Tarapha, & Floriano de Campo, cap. XIIII, lib. IIII, perhibetur. Anno Domini D. CC. XCII. Iacobus Meierus in chronico rerum Flandricarum, & Platina in vita Leonis III. Barcinonem, à Carolo Mauris ereptam, & Chriſtianis eſſe traditam, affirmant. Quamuis deinde graues à Mauris calamitates perpeſſa fuerit, L. Marineus Siculus, principio libri noni, de Barcinonæ comitibus, refert. Raymundus Berengarius, eo nomine primus, Barcinonæ Comes, militari virtute præclarus, Eccleſiam Cathedralem Barcinonenſem, ſedente Guilaberto põtifice, ſub honore S. Crucis, ſanctæq; Eulaliæ, Anno ab incarnatione Ieſu Chriſti, M. LVIII, condidit, priuilegiaq; plura conceſſit, terminos Epiſcopatui præfixit, eandemque Eccleſiam, pluribus muneribus, redditibusq; dotauit, & in eadem Eccleſia, vnà cum Almode coniuge, ſepultus fuit. In cuius ſepulchro, quod adhuc cernitur, intus Epigramma reconditum eſt. Hic eſt Raymundus Berengarius, Princeps Barcinonæ, Comes Gerundenſis, & Marchio Auſonenſis, qui mortuo patre, Berengario Comite, non tantum partem Barcinonæ principatus à Mauris occupatam, recuperauit, verùm etiam Reges duodecim Maurorum, campeſtri prælio victos, ſibi tributarios fecit: vnde cognomen ſortitus eſt: Propugnator, & Murus Chriſtiani populi. Extant etiam Barcinonæ, alterius monumenti veſtigia, in vico paradyſi, ſublimiore eius vrbis parte, nempe Athaulfi, Hiſpaniarum regis, & non Herculis, vt fama habetur. Sepulchri eius, authore Hieronymo Paulo Barcinonenſi, Author eſt Tarapha. L. Marineus Siculus lib. XIII. de Aragoniæ Regibus, mirificè hanc vrbem his verbis commendat. Barcino ciuitas illuſtriſsima, principibus, equitibus nobiliſsima, omnibus rebus, quæ ad viuendi vſum pertinent, ditiſsima, omnium ferè ciuitatum terra, mariq; potentiſsima, multis magnisq; rebus domi, foriſq; geſtis, clariſsima, adeò, vt eius nomen atque potentia, non immeritò Hiſpaniæ, Galliæ, Africæ, cæterarumq; nationum principibus timori vel maximo fuerit. Florebat enim nõ ſolum maximis opibus, ac diuitijs, ſed etiam plurimorũ virorum prudentiâ ſingulari, optimis moribus & inſtitutis. Ciues omnes, in adminiſtranda Republica, atque adaugenda, quaſi veterum Romanorum ordinem, moremq; ſequebantur. Qui nihil nunquam nimis, ſed omnia tam publica, quàm priuata, pro modo, rationeq; faciebant. Non igitur illorum diuitias, resq; familiares vllæ diſcordiæ, non lites, non iuditia, non iurgia, non ſeditiones, vt in plerisq; fit, minuebant. Quippe, qui ratione potius, naturaq;, quàm legibus viuere malebant. Nobiles, armis & equis, officijsq; militaribus ſtudebant, hisq; ſeſe exercebant, & aduerſus hoſtes feroces erant. Mercatores honeſtiſsimè commercia tractabant, In quibus exercendis, non tam quæſtus auidi, quàm verè fideles, ac liberales erant. Sacerdotes, & omnes, qui rerum ſacrarum curam gerebant, piè, ſanctèq; ſemper viuebant, ſummaq; veneratione atque timore, diuino cultui, ſacrisq; rebus incumbebant. Reliqui ciues, cuiusq; ætatis, aut liberalibus, aut mechanicis artibus, quibus erat cultiſsima ciuitas, operam dabant. In qua nemo circumferanimus, id eſt, deſidioſus & inanis erat, ſed honeſta alij alia negotia exercebant. Itaq; nemo malus, nemoq; pauper, ſed optimus quiſque erat, atque ditiſsimus, hac fama ciuitatis, non ex Hiſpania tota ſolum, ſed ex alijs quoq; multis nationibus homines huc vndique quotidie conuenie bant, ciuitatemq; libenter incolentes, indies maiorem ditioremq; faciebant. Hinc præterea multæ ciuitates, ordinem, moremq; viuendi ſanctiſsimum, hinc exempla Reip. pulcherrimæ, hinc cæteras bonas artes imitabantur. De conditore tamen eius affirmare nihil auſim, ſiquidem omnium, qui de ea ſcripsêre, de authore incerta opinio eſt. Nam quod nonnulli de Barcanona pueriliter fabulantur, ego quidem non minus falſum, quàm ridiculum exiſtimo. Cæterum, fuit olim ciuitas ſitu admodum parua, & à littore maris, vno ferè ſtadio remota. Pulchra tamen ædificijs, & altis tota mœnibus clauſa. Fuerunt & ciuitatis portæ quatuor, in totidem mundi partes vergentes, æquo ferè omnes inter ſe ſpatio diſtantes, quæ adhuc extant, & in ipſius penè ciuitatis vmbilico viſuntur. Poſtea verò, creſcente hominum multitudine, bis vndique magnificis ædibus, & conſpicuis ſanctorum templis, bis etiam præualidis muris, ſuperbisq; turribus, cincta eſt. Quæ quidem, etſi magnitudine nõnullis vrbibus cedit, ædificiorum tamen elegantiâ, littoris amœnitate, viarum munditie, vicorum rectitudine, æqualitate domorum, amœniſsimis hortis, quos varijs arboribus, & nonnullis palmis, quæque domus cultiſsimos habet, forma denique rerum omnium, & excellenti pulchritudine, meo quidem iuditio, cui abſit inuidia, cunctis profectò ciuitatibus, eſt anteponenda. Plura præterea de hac ciuitate, memoratu digna, narnare poſsimus, quæ, ne longius ab incœpto diſcedamus, omittimus.

ASTIR SIVE ASTIGIS, VVLGO, ECIIA.

ECIIA, mediterraneum Hiſpaniæ Beticæ oppidum, Aſtir, ſiue Aſtigis, ab Aſtir, auriga Mennonis, qui interfecto apud Troiam hero, in Hiſpaniam naugaut, adſerẽte Tarapha, conſtructum & denominatum fuit. Eius potiſsimum diuitiæ, & negotiatio, in lanæ mercatura conſiſtit, eò, quòd ſolum vndequaque fœcundum atque compaſcuum, ouibus abundè pabulum ſubminiſtret. Hinc infiniti ouium greges per agros, colles, ac valles, quibus ager vicinus abundat, quouis tempore oberrare videntur, vnde huius oppidi incolæ, partim ex domeſticis ouibus, partim ex lana, quam huc ruſtici, ſtatutis, comportãt temporibus, quæſtum ingentem faciunt. Cui quidem occaſioni riuulus, vulgò, Chenil nuncupatus, peroportunè deſeruit, qui ex niuoſis montibus iuxta florentiſsimam, opulentiſsimamq; Granatenſium vrbem oritur. Cuius aqua, lanæ abluendæ ac purgandæ, & pecorum morbis curandis, multo magis, quàm vlla alia, idonea eſt. Vnde balneum, pecoribus ſalutiferum, L. Marineo adſerente, accolis dicitur. Amnis iſte, aurum quærentibus donans, modicis initijs ſcaturiens, iucundiſsimum Granatenſem agrum, ingreditur, ipſamq; vrbem interſecat, & eam Granatæ regionem, cui Alhambre nomen, ab altera, quæ Alcazaim dicitur, per vallem mediam ſeparans. Ibidem Darrus, vulgo autem El Rio del Oro, nominatur, & ad ſericam bombycis telam eluendam, parandamq;, accolis oportunus eſt. Indè verò per loca compaſcua & plana, quæ, La vega de Granada appellitant, delabitur, aliamq; denominationem, nimirum, El rio Frio, ſortitur. Vnde ad hoc tandem oppidum deſcendit, cui loci mutatio, rurſus aliud ſuppeditat nomen, nimirum, El Rio Chenil. Heîc eximio coniungitur ponte, ex lapide viuo fornicato, qui facilem, ad hoc oppidum, præbet acceſſum. Iuxta eſt ſupplicij locus, El Roillo appellatus, vbi columna, continuo ex ſaxo, ſtupendæ magnitudinis, videtur, ex qua fontes atque maleſici, delictorum ac ſcelerum cauſa, ſemiſaltum ſpectatoribus præbent. Vaſai chronicon, in catalogo Epiſcopatuum Hiſpaniæ, Aſtigitanum recenſet, qui in Betica Hiſpali ſuberat, nunc eſt Archidiaconatus Hiſpalenſis Eccleſiæ.

BARCELONA

BARCINO, quę vulgo Barcelona dicitur, vrbs est apud Hispanos celeberrima, mediterranei maris littus, siue nobilitat, miranq; antiquitatem redolet. A Romanis in Hispaniam trangressis, Fauentię dicta Mulsis dein seculis, cum diuersę exterar, nationum manus, sese per Hispanias effunderent, hanc etiam vrbem, inter alias solo æquarunt, quæ prom vasta perseuerauit, donec eam nouæ incolæ iterum instaurarent, ac veteri illi reddito nomine, Barcinonem rursus appellarent. Durat etiam nunc hac nostra tempestate inter vrbis appendices vestigium veterum murorum, neq; magnorum sane, nec spatiosorum. Quodsi isdem fuerunt, quos construxerat Hamilcar, constat eos in ambitu tantum quatuor habuisse portas, turrib. vicinas, in quibus celaturæ quædam cernuntur speciem gerentes capitum bubulorum, quibus veterum nonnulli significari pacem arbitrantur. Ast laborem, et exercitationem, quæ omnium humanorum bonorum habentur instrumenta. Vsque adeo vero aucta et promota sunt ædificia, quæ priores muros cingunt, vt caput hæc vrbs esse coeperit, & nunc etiam sit Catalonię, vnaque sit ex pulchrioribus ditiorib. amœnioribus. ac potentioribus Hispaniæ ciuitatibus. Hæc Florianus de Campo

E Ç

Camino de Seuilla po. fuentes.

Aqui se lava la lana

Rio chenil

Cum Priuilegio.

A

Depingebat Georgius Hōfnagle
1567.

Molino

El Rollo de
ona piedra

Camino para Cordua

RPJCB

CIVITAS BVRGENSIS.

BVRGOS, celebris admodum & antiquiſsima Galleciæ ciuitas, quam Burgenſem nunc vocant,& Masburgi dictũ fuiſſe quondam legimus. Quæ dicebatur & Auca, quod nomen mihi verò ſimilius eſſe videtur, propterea quòd etiam montes apud eandem vrbem nunc Ocani dicuntur, & Aucani melius dicerentur. Tametſi Plinius non Aucam, ſed Ceucam nominauit. Eſt autem Burgenſis ciuitas, vt diximus, antiquiſsima, multisq; rebus inſignis,& inter primarias vrbes totius Hiſpaniæ meritò referenda. Cuius incolæ non ocioſi, non circumforanei ſunt, ſed omnes,non modò viri,ſed etiam fœminæ labore manuũ ſuarum victum quærunt,& honeſtiſsimè viuunt,& alij diſciplinas liberales exercent. Mercatores, qui ciuitatem opulentam faciunt, fideles ſunt, & liberales. Sacerdotes diuini cultus, & rerum ſacrarum ſtudioſi, diuinis officijs & literarum ſtudijs diligenter incumbunt. Magiſtratus,& Reipublicæ gubernatores, communibus commodis rectiſsimè prudentiſsimeque proſpiciunt. Sic itaque cunctis ciuitatis ordinibus officium ſuum liberè recteque facientibus, tota ciuitas indies augetur, indies magis illuſtratur. Equites,qui plures in ea ſunt & potentes,immunitates,leges,& priuilegia,quibus ciuitas gaudet,conſeruare ac tueri diligentiſsimè ſtudent. Eſt præterea ciuitas magnis & pulchris, nec minus commodis ædificijs adornata, Foris venalibus, plateis, vicis, pontibus, templis, cœnobijs, amnibus exculta: cuius eccleſia maior, intus & extrà, opere eſt & ædificio mirabilis. In qua res diuina ſæpenumero celebratur, cantoribus & organis,in quinque ſacellis, inter ſe diſtantibus, nec alijs alios perturbantibus. Ex ſacellis verò & ſacrarijs, quæ multa ſunt,illud vnum Caſtellæ Comeſtabilis conſpicuum atque ditiſsmum, non Eccleſiæ ſolùm Burgenſis, ſed etiam cunctis ciuibus magno eſt ornamento. Sunt & extra vrbem domus hoſpitales, quæ regiæ dicuntur,inſignes & memorabiles, & maximi cenſus. Quarum inſtitutiones & ordines viuendi, qui ſancti ſunt, & maximè laudabiles, cauſa breuitatis omitto. Dicam tamen breuiter, de monaſterio monialium,& ſanctiſsima domo,quoniam res eſt inſignis & memorabilis. Quam domum Huelgas vocant Hiſpani, cuius maxima ſacerdos ſub imperio ſuo diligentique cuſtodia centum quinquaginta monialibus imperat, & ſanctiſsimè conſulit. Quæ quidem moniales ſunt omnes equitum nobiliumque principum filiæ, & familiæ generoſæ. Præeſt etiam hæc ſacerdos, quam Abadeſam vocant,alijs ſeptendecim monaſterijs,& oppidis quatuordecim non ignobilibus,atque alijs minoribus quinquaginta. Confert præterea ſacerdotia multa ſacerdotibus, & cenſus commendatarios viris XII. contribuit,& alia beneficia & officia & ſuis populis magiſtratus & gubernatores eligit. Aedificauit autem hanc domum & opus ingens Rex Sancius, qui propter opera, quæ fecit mirabilia,cognomen Amati promeruit. Eſt itaque hæc vrbs multis magnisque rebus memorabilis, cuius homines ſunt humaniſsimi, & aduenas maximè diligunt. Sunt & fideliſsimi ſuis principibus,& hoſpites patientiſsimè tolerant, & honorificentiſsimè tractant. Hæc ex Lucio Marineo Siculo excerpſimus.

S. SEBASTIANI OPP.

OPpidum SANCTO SEBASTIANVM, quod patria lingua incolæ Donoſtien appellant, vnum eſt ex præcipuis oræ maritimæ oppidis regni Guipazcoæ,ſitum ad fluminis quoddam oſtium,quod à veteribus Menlaſcum dicebatur,non procul ab ipſius oppidi oppoſita mari crepidine. Hæc autem Guipazcoa Hiſpaniæ regio,diuerſa eſt ab ea quæ Biſcaia dicitur,quamuis vtriuſque incolæ,& iiſdem ſint moribus,& eadem ferè pronuntiatione vtantur in eo idiomate,quod à reliquis Hiſpaniæ populis diuerſum habent. hæc Florianus de Campo. Oppidum hoc porrò ampliſsimo portu nobilitatur, in quo naues à ſæuientibus vndis,& à parum propitijs ventorum flatibus,ſecuram & tutiſsimam ſtationem habent,eò quòd non induſtria arteq; humana,ſed ſagacis naturæ prouidentia factus ſit. Quamobrem multorum mercatorum Germanorum, potiſsimùm verò Cantabrorum frequentatione celeberrimum eſt, qui varia genera mercium aduehunt, & in alias mundi partes exportant. Archiepiſcopatui Burgenſi obtemperat, Agrum habet frumenti,vini, & lanæ feracem. Progredientibus vltra Sancto Sebaſtianum ad milliaria Hiſpanica quatuor, occurrunt iuga montium Pyrenorum, quæ iuga ſeu faſtigia in illis locis hodie vernaculo ſermone appellantur,La ſierra Lazquiucz.

BVRGOS celebris et antiqua Hispaniæ ci-
uitas, quæ Auca, Brauum, Masburgi, Li-
conitiurgis, nomina habet

SANCT. SEBASTIANVM vul-
go Donostien ad mare Oceanum insigne
regni Guipuzcoa oppidum

Depingebat Georgius Hoefnagle
Antverpianus

RPJCB

LVTETIA PARISIORVM.

LVTETIA PARISIORVM fertiliſsimi regni Francici caput atque Metropolis, magnitudine incredibili, nobilium, mercatorum, ciuium, & ſtudioſorum frequentia, ædificiorum & publicorum & priuatorum ſplendore, non modò vniuerſæ Galliæ, ſed maximis totius Europæ ciuitatibus præfertur. Hanc à Paride, qui à Iaphet, filio Noe, ſucceſsiuè deſcendit, & XVIII. Celticæ Galliæ rex hiſtoriarum monumentis declaratur, primùm fundata, à quo & nomen ſortita fuit. Poſteaquam verò plateæ lapidum pauimento ſtratæ non eſſent, has autem ingens hominum multitudo contereret, ob magnitudinem luti, Lutetia denominata dicitur. Alij tamen áb albedine murorum, quam λευκοτίαν Græci, Lutetiam vocari exiſtimant. Eam Iulius Cæſar vſque adeo ædificijs adauxit, tamq́ue fortiter mœnibus cinxit, vt Iulij ciuitas à Boetio lib. de diſciplina ſcho. vocetur. Celeberrimam hanc ciuitatem, Sequana, duplici amne diuidens, tripartitam conſtituit, quarum prior Vniuerſitas, altera ciuitas, tertia vrbs nominatur. Illam Carolus Magnus Alcuini Pręceptoris ſui inſtinctu, Anno à C. N. 796. ex Romana fundauit, & permultis prærogatiuis, priuilegijs, & immunitatibus ſplendidiſsimè exornauit. Quæ muſarum, diſciplinarumq́ue liberalium, & humanitatis, quaſi domicilium, fons, & origo omnium ſcientiarum, mater ac ſeminarium doctiſsimorum virorum ſemper fuit. Quatuor verò firmiſsimis columnis innititur: Theologiæ, Medicinæ, Iuris, & Artium facultatibus, quarum priores Decanum, & Pedellos binos, ſiue oſtiarios habent. Poſtrema autem Magnificum D. Rectorem tertio quoque menſe eligit, cui facultates omnes reliquæ, tanquam ſupremo capiti, parent. In hac vniuerſitate quatuor hominum nationibus ſingulares deſignantur Patroni, Franciæ, Picardiæ, Normandiæ atque Germaniæ, cui natio Anglicana iungitur. Vniuerſitas rei ſacræ dicatas ædes magnificè cultas continet XVII. Monaſteria XIIII. Xenodochia IIII. Sacella III. Collegia publica XX. Priuata (quæ ampliſsimorum hominum fundationibus, certis quibuſdam muſarum cultoribus victus & ſtudiorum neceſſaria elargiuntur) XXX.

Ciuitas inter Vniuerſitatem & vrbem media, huic quidem tribus, illi verò duobus coniungitur pontibus, qui vtrinq; ædium conſtructione, non pontium, ſed platearum formam referunt. In hac Pariſiorum parte, Palatium Regium à Philippo Pulchro ædificatum, & in eo Sacellum ſanctum, ſtupendo artificio conſtructum, Magnificumq́; B. Virginis Fanum, continetur, quod quidem ob elegantiam formæ, magnitudinem, & artificioſiſsimorum ſignorum præſtantiam, totius Galliæ miraculum habetur. Crocodilus viuus in Palatij fundamento inuentus fuit, cuius exuuium hodierno etiam die in magna Palatij aula exhibetur. Reliqua ciuitatis templa numerantur XX. Xenodochium I. Sacella V.

Tertia, quæ & maxima Pariſiorum pars, vrbis nomen obtinet, habitatoribus & pulcherrimis ædificijs adeò frequens, vt ea ſola maximis totius Galliæ ciuitatibus annumerari queat. Templa habet XXXI. Monaſteria X. Xenodochia IIII. Sacella VI. Quamplurima autem tam ciuitatis, quàm vniuerſitatis, & vrbis fana, Regum ac Ducum ornatiſsimis ſepulturis & epitaphijs, præſtantiſsimisq́; ſanctorum reliquijs nitent. Quæ tam accuratè Aegidius Corrozet in ſuo de hac ciuitate libro annotauit, nihil vt ſtudioſus lector amplius deſiderare queat. Lutetia Pariſiorum portas habet XIV. Pontes V. Fontes XVI. Suburbia X. Vndiq; in hanc ciuitatem tanta annonæ defertur copia, nihil vt hîc infinitæ hominum multitudini ad vitæ neceſſaria deſit. Mirati ſunt frequenter Germani, qui ſtudiorum cauſa huc veniunt, omnium rerum, quæ hominũ neceſsitati deſeruiunt, ingentem abundantiam. Maxima & lata Lutetia habet Suburbia, vt pleraq; cum magnis Franciæ ciuitatibus certent. S. Dionyſius D. Pauli diſcipulus primus Pariſienſes Chriſtiana doctrina imbuit, quam non modò ſermone, ſed & ſanguinis effuſione fortiſsimè confirmauit. Irrigata innocentiſsimi viri ſanguine ciuitas, iucundiſsimos fidei fructus cœpit proferre. Pharamundus Galliæ Rex, Chriſtianam fidem profeſſus, inclytis & auguſtiſsimis fanis, ingenti ſumptu conſtructis, Pariſienſem ciuitatem illuſtrauit.

Euſtathius à Knobeldorf Prutenus Pariſiorum magnificentiam carmine conſcripſit. Idem ſingulari libello, Aegidius Corrozet. Pyrrhus verò & Iacobus Capellus, oratione præſtiterunt.

LVTETIA, vulgari nomine Paris, vrbs Galliæ maxima, Sequanà nauigabili flumine irrigatur, nobili gente, mercatorę frequętia vniuersitate Excellenti, stupendi operis templo B. Mariæ, Palatio Regio, alijsque præstantißimis ædificijs, tribunali æquißimorum Judicum, & pulcherrimis epitaphijs, florentißima

PARIS pour vray est la maiso royalle,
Du dieu Phœbus en splendeur radiale
Cest Cyrrhea pleine de bons esprits,
Tresuigoureux, faisans diuers escripts
Cest Chrysea en metaulx habondante
Grece de pris en liures florissante

Inde en estude, & en poetes Romme,
Athenes lors en mait tresscauāt homme,
Rozier mondain, baulme du firmament,
Vniuersel, de Sidon lornement
Tres habondante en viures et breuuaiges,
Riche en beaulx champs & fluueux riuages

Fecunde en vin, doulce en ses Citoyens
Fertile en bled, & en maintz aultres biens.

Cum Priuilegio

R.P.J.C.B.

MONS PESSVLANVS.

MONS Peſſulanus,Galliæ Narbonenſis oppidum,Agatho quondam,ſiue Agathopolis, nunc vulgo Montpeslier dicitur. In agro admodum fertili poſitum, decem milliaribus à mari Mediterraneo diſtat. Epiſcopatu, & Vniuerſitate celebratur. In qua olim Iuriſprudentia, nunc Medicinæ ſtudium floret. Ampliſſimo Medicorum Collegio nitet, quod ab Vrbano Pontifice Summo fundatum,& copioſiſsimis eſt exornatum reditibus. Aliud etiam,non minùs elegans, atque præclarum Collegium Regium, ab Henrico Gallorum Rege erectum, ibidem cernitur. Quin & tertium Collegium eſt, Duuergier,quod optimæ ſpei adoleſcentibus, ſtudiorum, victusque neceſſaria, in decennium præbet. Scribit Rebuffus, tantam eſſe Rectoris in hac Vniuerſitate auctoritatem, vt Studioſi, quacunque etiam de cauſa egredientem, comitari honoris gratia cogantur. S.Rochus,ex huius oppidi moderatore ac domino natus,à tenera ætate religioni ac pietati deditus,ampliſsimum patrimonium in pauperum vſus conferens, atque paternum oppidum patruo donans,poſt multas ærumnas,ex hac ciuitate ad æthereas beatorum ſedes auocatur à Domino.

TVRO.

TVRO,vulgari idiomate Tours,Prouinciæ Turonenſis celebris metropolitico honore ciuitas, non modò opibus,ædificiorumque præſtantia, verùm etiam Ligeris, nobiliſsimi fluuij vicinitate,nobilitatur. Qui in Auernorum finibus oritur,Heduosq; à Biturigibus diuidit,& ab Oceano ſurſum nauigabilis, varias merces, & vitæ neceſsitates in hanc ciuitatem inuehit, ac non procul à Pictonibus in Oceanum Britannicum delabitur. Mercatura & lanificio claret. Cumque multarum rerum opulentiſsima ſit habita, tum vel maximè ob incredibilem regionis amœnitatem, & ob placidiſsimam aëris conſtitutionem, totius Galliæ hortus atque pomarium ciuitas Turonenſis vocatur. Agrum etenim fertilem habet, atque iucundum, varijs herbarum & lætiſsimarum arborum generibus perornatum, qui non tantùm ea, quæ hominum brutorumque vſui,ſed & ea,quæ delicatulis ſatisfaciunt,ex ſe largiſsimè fundit.Huius fundationem Britannorum Chronica Troianis adſcribunt. Archiepiſcopalis in ea ſedes exiſtit, XI. Suffraganeos habens. In qua complures Antiſtites doctrina ac ſanctitate præſtantes,vixêre. Inter quos, S. Martinus vnicum Eccleſiaſticorum decus, lumen, atque exemplar fuit, quemadmodum Seuerus Sulpitius tribus de eo libris teſtatur. Celebris quoque pietatis fuit alter eiuſdem vrbis Antiſtes Perpetuus.

PICTAVIS.

SVmmam antiquitatis laudem meretur Pictauis, ſiue Pictauia,Ptolemæo Auguſtoritum. Sunt, qui Agathirſis atque Gelonis filiorum Herculis ſucceſſoribus (qui picti à Poëtis vocantur) eius fundationem attribuunt. Hi etenim ob concitatas ſeditiones domeſticas patria pulſi, in Angliam deuenerunt,inde numero & multitudine aucti,nouis quærendis ſedibus, in Galliam traiecêre, vbi à ſuo nomine Pictones populos hanc quoque ciuitatem condidiſſe feruntur. Aliter alij ſcribunt,cùm ex Pomponio Mela,& Plinio conſtet,antè etiam multò,quàm hi ex Anglia venerint, Pictonum extitiſſe memoriam. Vrbem circundat Clanus fluuius, qui in Viennam delabitur. Reflatam fortunæ auram, cùm ab alijs, tum ab Anglis maximè (vti annales perhibent) frequenter eſt perpeſſa. Epiſcopatus eam commendabilem reddit,cui maxima laude præfuit D.Hilarius,doctrina ac pietate ſingulari Antiſtes,qui Arrianæ factioni inuictum ſe antagoniſtam oppoſuit,ac præclaros illos & nunquam intermorituros de S. Trinitate libros XII.magno tum ingenio,tum eloquentia conſcripſit. Vniuerſitatem etiam Pictauis habet, in qua tum mitiores diſciplinæ, tum Iuriſprudentiæ ſtudia vigent. Huic Munſterus alterum locum poſt Academiam Pariſienſem attribuit.

MONSPESSVLANVS, MONTPELLIER.

A Noſtre Dame des tables
B L'orloge.
C Saint Firmin
D S. Pierre: Egli: collegiale.
E Le Palais (ou episcopale
F. S. Holary
G Les freres preſcheurs
H Le chemin de Gignac.
I Le chemin de Perignas
K La paliſſade. L Rue S. Guilhē
M Les Religieuses S. Guilhem
N La Magdalaine O Pour aller
P La petite Obſeruāce (au Charnier
Q S. Thomas. R. La paliſſade
S S. Sauuaire. T Le chemin de Beſiers. V. Le grand S. Iehan

Cum Priuilegio.

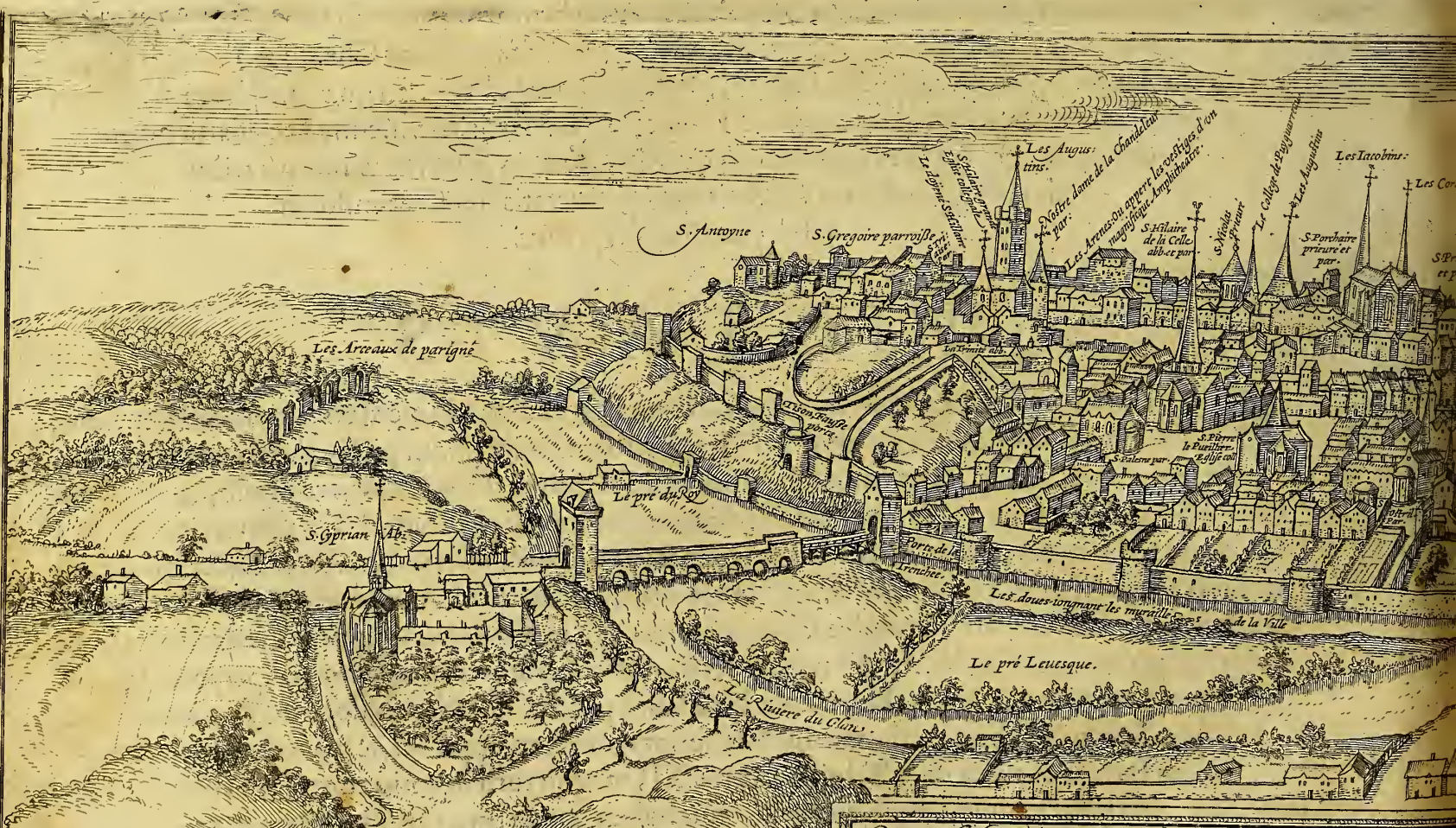

PICTAVIS, SIVE PICTAVIA, vernaculo idiomate Poitiers, Pictauorum aut Pictonum Metropolis, turis studio, ingentis theatri ruinis, ædificijs magnificis, tam diuino, quam humano vsui paratis, aliisque antiquitatis monumētis, vrbs memorabilis.

TVRO, TOVRS.

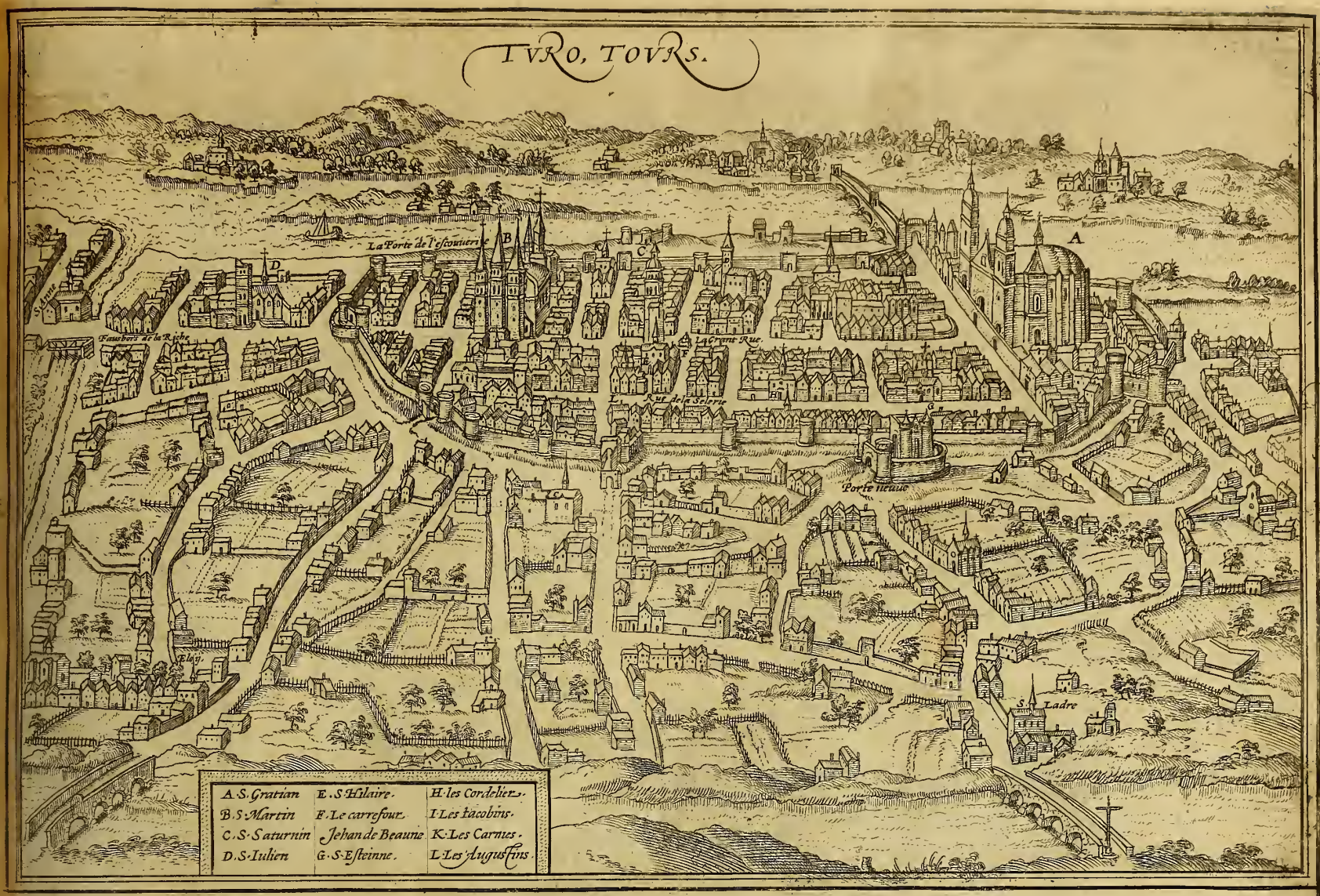

Cum Priuilegio.

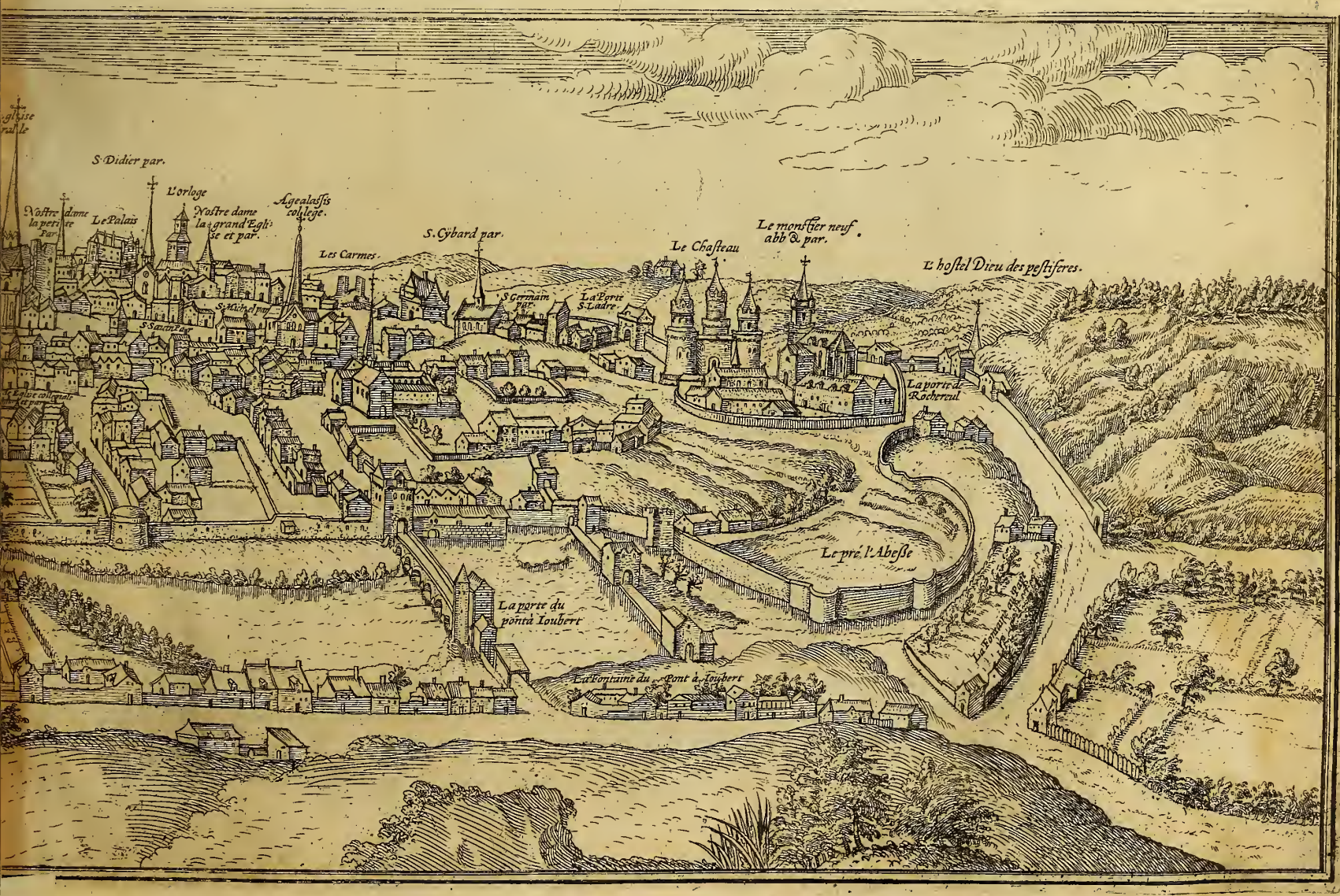

RPJCB

ROTOMAGVS.

ROTOMAGVS, vulgò Rouan, Normandiæ metropolis, ab ea parte qua Orientem respicit, iucundissimis irrigatur riuulis duobus: Meridiem versus, Sequanam, celebre & nauigabile Galliæ flumen propinquitate decorat: Iuxta Septentrionem, altos habet montes, qui igni fomenta suppeditare solebant. A fundatore nomen habet Mago. II. Galliæ Rege, & Roth idolo, quondam hîc religioso numine celebri, cuius vsum & simulachrum Mello, primus Rotomagensis Episcopus, circa annum Domini CCLX. euertit, eiúsque delubrum, sanctissimæ Trinitatis venerationi dicauit, quemadmodum ex hymno ecclesiastico patet: Extirpato Roth idolo, fides est in limine &c. Agrum habet optimum, fœcundum, & herbidum, ita vt Iulius Cæsar opportunitate loci adductus, validis hanc vrbem muris cinxerit, & Romanorum præsidium, ad totius Prouinciæ defensionem, in ea reliquerit. Splendida Archiepiscopi domus, egregia monachorum cœnobia, palatium, curia, pons ex quadrato lapide ingeniosè constructus, Cathedralis Ecclesia tribus decorata turribus, cæteraque ornamenta, quæ ad absolutam & perfectam ciuitatis structuram requiruntur, Rotomagensium vrbem celeberrimam reddunt.

NEMAVSVM.

NEMAVSVM, communi idiomate Nismes, ciuitas est Narbonensis Galliæ, olim florentissima, vtputa quæ IIII. & XX. vicorum fuerit metropolis, octo milliaribus à Monte Pessulano distat, nomen atque originem à Nemauso Herculis filio, habere perhibetur. Eo est situ, quo ex Italia in Hispaniam itur, miram vndique vetustatem redolet. Aliquot siquidem perantiquæ in ea videntur statuæ, pulcherrima summorum hominum epitaphia, Amphitheatri spacioſi ruinæ, Hadriani basilica. Iuxta montis radicem est perennis & lympidissima aqua, quam specum aut lacum haud ineptè dixeris, cuius fundum nemo mortalium inuenit. Est & templum Cathedrale, D. Virgini sacrum, in quo pauimentum vermiculato emblemate tessellatum mira suauitate videndi sensum oblectat. Tribus milliaribus paruis à Nemauso, pons est, Du Gar, à fluuio Gardon, nomen habens, triplici serie, mira industria fornicatus, quarum prima hominibus atque iumentis transitum præbet, altera aquæductum sustinet. Antonini Pij Philosophi & Imperatoris, Domitiani, aliorumque natalibus claret, qui non modò Galliæ, sed & vniuerso propemodum mundo, ornamento fuêre. Peculiari libro hanc vrbem descripsit Ioannes Poldo.

BVRDEGALA.

BVRDEGALA, vniuersæ Aquitaniæ meritò constituitur caput, tum quia miram vetustatem ostentet, tum quia ædibus sit decorata magnificis, tum denique, quia situ munita, arx & propugnaculum Galliæ habeatur. Fatebuntur hoc Angli, qui graui obsidione eam pressérunt, hac spe, vt fortissima Galliæ arce expugnata, reliquarum vrbium paruo negotio se fore victores. Quorum conatus fortis magnusque indigenarum animus, & benè munita ciuitatis mœnia, frequenter euerterunt, eosq; in insulam, quò marinis cincti limitibus, sua sorte contenti viuerent, remiserunt. Primam eius formam quadrangulam fuisse, ex muris antiquis conspici potest. Amplificata deinde ob hominum frequentiam vrbe, eam, quam nunc habet, consecuta est faciem. Antiquo palatio XIIII. innixo columnis, templo S. Andreæ, arce ex viuo saxo munita, & pulcherrimis ciuium ædibus perornata est. Ad portam S. Germani amphitheatri cernuntur reliquiæ. Portus multarum nauium capax, negotiationi idoneam opibusq; florentem Burdegalem efficit, quæ etiam ortu Ausonij Poëtæ nobilitatur. Qui ita de sua Burdegala loquitur: Clementia hîc cœli mitis, & irriguæ larga indulgentia terræ, &c.

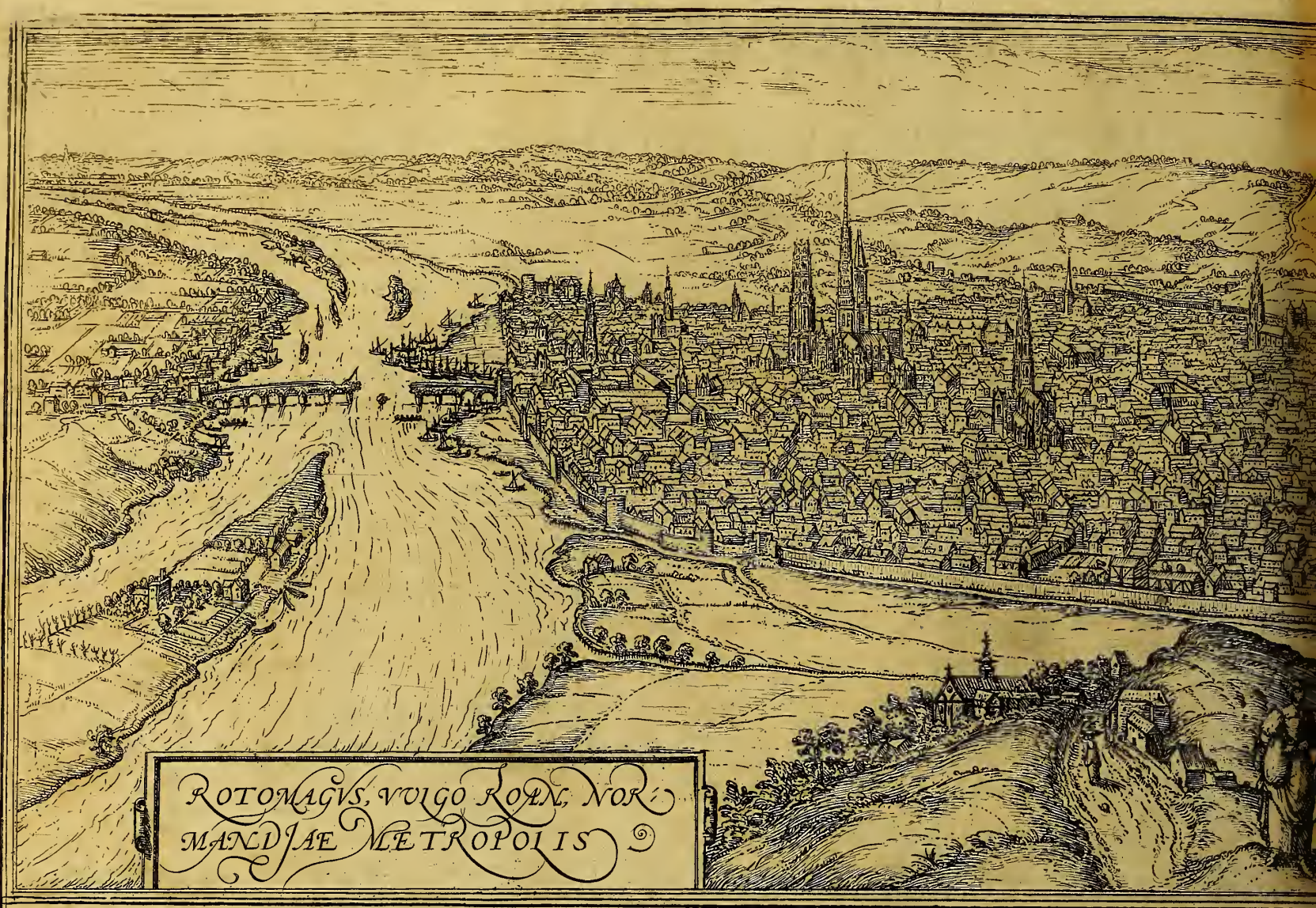
ROTOMAGVS, VVLGO ROAN, NOR-
MANDIAE METROPOLIS

NEMAVSVS, NISMES, CIVITAS NAR-
BONENSIS GALLIÆ VETVSTISSIMA
PANS DE MVRAILLE
ANTIQVES.
La Four Roma ine, ou Tourre-Maigne.
Le Pont du gar, ou garton.
Dame de S. Clare.
Le Capitole
Amphitea tre
Tour Vin tiere
Nre Dame
Iacobins
S. Bausile Prieu ré
Chateau du Roy
Carmes
Porte de la Couronne & Bouleuerd.
Augustins.

R O A N.

Depingebat Georgius Hoefnagle.

Cum Priuilegio.

CIVI-
TATIS
BVRDE-
GALEN
SIS IN
AQVI-
TANEA,
GENVI-
NA DE
SCRIP:

Le Chast. eau du Ha

S. Seuerin.

Amphitheatre

Porte Iau al

Porte S. Germain

S. Andre

Palais Tutele

Le Mar-
che.

Palais.

Chasteau
trongue

Porte de Salinier

Les Ch. Sartre-
ux.

Boulewerd
S. Lenien.

RPJCB

LVGDVNVM.

IOANNES METELLVS SEQVANVS, Eruditiſsimo viro Georgio Bruno, S. D. Petiſti Brune, vt quæ de Lugduno vrbe adcepiſſem, vel ex libris, vel amicorum colloquiſs, quæ vera putarem, tibi paucis ego perſcriberem, quia præcipuas totius orbis vrbes litteris, ad veram earum effigiem accommodatis, complectare. Quo igitur, qua poſſum, tibi ſatisfaciam, tu à me, quem multis officiſs perpetuæ benenolentiæ tibi deuinxiſti, ſic habeto.

LVGDVNVM, vrbs eſt Galliæ Celticæ, in Secuſianis ſita, hodie, vt olim, & emporio, & multis rebus aliſs, celeberrima. Legibus, moribus, & inſtitutis, rectè antiquitus conſtituram fuiſſe, cum alia multa, tum, quod hactenus eius Galliæ tractus Metropolis fuerit, & Archiepiſcopi ſedes, eaq; talis, quæ primas teneat, & reliquarũ Galliæ Eccleſiarũ caput ſit, oſtendunt. Huic vrbi, quæ parti Galliæ à ſe nomen dedit, poſtquam ab Amadæo primo Sabaudiæ Duce, per teſtamentum ex legato Franciæ regibus ceſsit, Gubernator præficitur, qui & vrbem, & eius prouinciam, quæ ſatis latè patet, adminiſtrat. Ferax ſolum, & amœnum, commodumq; ſitum habet. Nam fructiferis duobus collibus, ab vna parte cingitur: alteram duo præſtantes fluuiũ alluunt. Araris, qui quam leniſsimè ex Sequanis defluens, mediam interſecat, & Rhodanus, qui rapidiſsimo curſu, ex Alpibus per Allobroges, certis mœniſs ad orientem, adlabitur. Ædium elegantia, tum ſtructura, necnon hortis præſtat. Opibus autem ſic floret: vt nulli aliũ, ſaltem in Gallia, cedere videatur. Harum opum cauſiam, fluuiſs illis præcipuam tribuunt. Quia cum multas vrbes illi obeant, ſeq; in Ligusticum maris ſinum exonerent: hæc verò vrbs, Europa prope in media, ſita ſit, & quaſi Franciæ cor putetur: facultatem quæcunque, qua libeat, exportandi, tum etiam importandi, præbent, etiam ex præcipuis Europæ nationibus, haud procul diſsitis. Sola enim Sabaudia interiecta, hæc vrbs & Italiam, & Germaniam attingit. Eo adcedit, quod quater annue eo, vndique gentium mercatores, commeant, publicarum nundinarum, quæ variis ad negotiationem firmandam priuilegiis inſignluntur, gratia. Quæ res ab exteris incredibile lucrum, atque decus, non ſolum huic vrbi, ſed etiam toti eius agro, reliquæq; etiam Galliæ, conciliat, & eam inſuper hominibus replet, omnis generis artificiorum peritis. Neque facilè alia vrbs reperietur, Trapezitis, librariſsq; refertior. Proximis annis, dum Gallia bellis à religionis ſtudio ciuilibus, ſurſum deorſumq; verſaretur, arx à Carolo Rege, motibus coërcendis, primùm huic vrbi iniecta. Quod ad eius antiquitatem pertinet: L. Munatius Plancus, nobilis Orator & Prætorius, Marci Tullĩ auditor, dux deducendæ, vt alt Euſebius, Coloniæ, dum Galliam regeret, adlectus ab Auguſto dicitur: & vrbis, qua inſula eſt, fundamenta ieciſſe. Ea inſula, trianguli formam exprimit. Duo enim illi, quos diximus, fluuiũ, oſculo quaſi mutuo ſeſe complectentes, duo eius latera conſtituunt, tertium difficilibus, aſperisq; montibus, inter vtrumq; clauditur, Multo tamen ante deductam eo coloniam vrbs erat, eaq; nobilis, nomenq; ei, Inſulæ Gallicæ, fuit. Eam Romani, non ſolum priuatis egregiis ædificiis, verum etiam publicis operibus, quorum ſingulis, vt ait Seneca, ſingulæ vrbes illuſtrari poſsint, ornarunt. In ea autem, argenteam, æreamq; monetam perpetuo cuderunt. Quin & Agrippa, Galliæ omnis itinera, ex hac diſtinxit. In ea quoque Galliæ totius tributa, ac vectigalia, tanquam loco commodiore, collegerunt. Quæ Galliæ tributa, tanti fuiſſe prouentus ac momenti narrantur, vt ab his vnicum Imperiũ robur penderet. Merito igitur immunis fuit. Nam Plinius lib. IIII. cap. XVIII. Secuſiani, inquit, liberi in quorum agro, Colonia Lugdunum. Et Digeſtorum lib. L. Tit. XV. cap. vltimo Paulus Iuriſconſultus, Lugdunenſes Gallos, ſic enim ait, ac Viennenſes in Narbonenſi, iuris Italici facit. In inſula adhuc exſtant, haud obſura, tantæ vetuſtatis, veſtigia. Nempe forum Veneris, in Forujeram vulgo corruptum. In quo, quod etiam olim celeberrimum fuit, Veneris templum viſitur. Hoc in foro habitaſſe feruntur, ſexaginta Coloniæ diuerſarum ſexaginta prouinciarum, Lugdunenſi ſubiectæ. Ara itaque in ea erat, dignitatis eximiæ, gentium. LX. numero, inſcriptum habens titulum, earumq; ſtatua vna, alia ſubinde quoque ingens locata eſt ara. Fuit idem locus, exercendis nundinis conſtitutus. Isq; propter ipſarum, omnibus è locis lucri cauſſa, frequentiam, Forum Mercurĩ dictus eſt, ſupra eius Forujere montem, ſpeculum artis adeo admirabilis, ita fuiſſe collocatum referunt, vt vrbs ipſa Lugdunum, ex longinquis Sabaudiæ montibus, clare conſpiceretur. Itaque Romani Senatores Lugdunum, etiam propter amœnitatem loci, ſæpè conceſſerunt. Porrò autem, è regione Forujere, adſurgit antiquum illud Eſnaium Monaſterium, ſitum inter Rhodanum & Ararim. Eo loci qua hi fluuiũ confluunt, Templum ab vniuerſis Gallis, communi deſignatum impenſa, & Auguſto Cæſari dicatum eſt. Iſthic Athenienſes: cum eorum non pauci, propter cædem filĩ Minois Cretenſium regis, bello vaſtata patria, ſedibus incertis vagarentur, ac tandem in hanc inſulam migraſſent: Academiam pro more gentis, exſtruxêre. Cæſarem deinde Iulium, Galliæ victorem, ea fama permotum, Latinam in eadem vrbe quoque fieri iuſsiſſe, Suetonius ſcribit, quam à ſe, Cæſaris aram, adpellauit. Eo Oratores vndique, Druides in primis Athenienſium æmuli, cæteri etiam docti viri, conueniebant, quo ſemel annis ſingulis, tam Græcè, quàm Latinè orationes certatim haberent, atque diſputarent. Conſtituta quidem lex iſs erat, vt qui Græca Latinaq; lingua foret eloquentior, is, præmium laturus, magna auri vi, à deuicto, donaretur, atque laudaretur: qui vero, quid, vel præter rem, vel futile, orationi inſeruiſſet, pœnæ nomine, aut exceptam à notariis orationem ſuam ſpongia, vel lingua ipſe deleret, aut certè virgis cæderetur, vel ter in Ararim mergeretur. Quamobrem, ſalsè Iuuenalis, Satyra prima, eorum metum, irriſit. Palleat, inquit, vt nudis preſsit qui calcibus anguem, Aut Lugdunenſem Rhetor dicturus ad aram. Sed & extra vrbis pomeria veteres illi Arcus, qui via in Secuſianos, quos vulgus Foreſtum modo nominat, conſpiciuntur: necnon antra, & perforatæ quinque milliarium longitudine, rupes, aquæ in vrbem ducendæ, vetera item multa numiſmata, inſcriptionésque lapidum, præclaram antiquitatem pleniſsimè teſtantur. Ante vero, quam hæc vrbs à Romanis Colonia deduceretur: quod ante deuictas Gallias fuit: quanta ciuitatis Lugdunenſis amplitudo, potentiaq; fuerit, libro tertio Polybius indicat, nempe, regni tum fuiſſe Metropolim. Hannibalem, ait, traiecto flumine Rhodano: id quod paullo ſupra Quiritum Delphinatus oppidum contigit: quoniam P. Africanus Scipio pedem retraxiſſe in Italiam, miſſo in Hiſpaniam fratre, ne quid tumultus oriretur, feſſum longiſsimis itineribus exercitum, Lugduni, tum ſeipſum etiam, reficere ſtatuiſſe. Poſtquam vero in Sebuſanos adpuliſſet: & certior factus eſſet, inter duos fratres, ad occupandum Lugdunenſe regnum, pugnam adparari: natu maiori petenti, opem tuliſſe, ipſumq; regno confirmaſſe. Quamobrem ab eo rege, propter tantum beneficium Hannibal non ſolum annona, verumetiam multis aliis neceſſariis rebus inſtructus fuit: nudumq; Hannibalis militem is rex lacerum veſtiuit. Et eundem Hannibalem, armatus proprio exercitu, per Allobroges, itinere dierum decem miliarium, ad Alpium vſque partem illam, quæ Bernardi nomen obtinet, deduxit. Sed fœlicitatem huius Vrbis, vt fit, magna eſt calamitas poſtea conſecuta. Centũ enim annis, ab eo tempore quo eam Munatius condidit, fatalis ignis totam, intra vnam tantũ noctem, abſumpſit, vt inter vrbem nullam, & vrbem longe nobiliſsimam: quam Strabo totius Galliæ, excepta Narbone, populoſiſsimã, ſuo etiam tempore fuiſſe narrat: ſola vna nox interfuerit. Id quod Seneca epiſtola ad Liberalem Lugdunenſem. XCII. deplorat. Hinc factum quidam putant: tum hortante quoque loci ſalubritate: vt ſupremo monte renouaretur. Statim enim Romani eam reſtituerunt. De eius vrbis Romanis Magiſtratibus, in adminiſtratione reip. conſtat Auguſtum Imperatorem, cum Iulius pater Galliam, in Belgicam, Celticam, Aquitaniamq; diuiſiſſet: ex edicto lato, terrarum orbem, quod & ſacræ literæ tradunt, emenſum, latè patentes tres illas Galliæ partes, in quatuor, Narbonenſem, Aquitaniam, Lugdunenſem, Belgicamq;, nempe totas ſub imperium Romanum redactas, confudiſſe. Quam quadripartitam diuiſionem, Index Magiſtratuum ciuilium, & Militarium Occidentis, ſequens, ex ea, Galliæ prouincias omnes Septendecim, excepta tamen Britannia, vt & Marcellinus, & Rufus, conſtituit. Lugdunenſi igitur prouinciæ, is Index Conſularem, ſub ſeptem Prouinciarum vicario, attribuit. Hanc rurſum in Lugdunenſem Primam, Secundam, Tertiam, Honoricam, & Senonariam partitur: earumq; ſingulis, præterquam Primæ, Præſidem præficit. Videtur autem hic Index, circiter Theodoſii tempora collectus. Idem, de Magiſtris Militum Præſentialium, quos peditum adpellat præfectis, ſic ait. In Prouincia Lugdunenſi Prima, Præfectus claſsis Araricæ, Caballoduno. In Prouincia Lugdunenſi Senonia, Præfectus claſsis Anderecianorum, Pariſius. In Prouincia Tarraconenſi, Præfectus Lætorum Teutonicianorum: Cornuta, Senoniæ Lugdunenſis. Præfectus Lætorum Batauorum, & Gentilium Sueuorum, Boiacas: & Conſtantiæ Lugdunenſis Secundæ. Præfectus Lætorum Gentilium Sueuorum, & Cenomannis, Lugdunenſis Tertiæ. Præfectus Lætorum Francorum Rhedonas, Lugdunenſis Tertiæ. Habuit hæc Vrbs, clariſſimos in literis viros. Nam, ne de cæteris dicam, vnus L. Plotius, in ea natus eſt, is, qui, Suetonio de claris Oratoribus teſte, Romæ primus, Rhetoricam Latinam, docuit, longæuusq; fuit. Ab hoc, ſe puerum, cum Quincto fratre, Cicero primum eſſe inſtitutum commemorat. Suſcepta demum in ea Vrbe, per pios Fideles, Antonino vero Imperatore, Chriſtiana religione, edita fuit eorundem ſtrages. loco Vrbis, qui Athanacus, adpellatur. Vbi Martini templum, Benedictinumq; cœnobium, exſtructum eſt, quà Rhodanus & Araris, coëunt. Quorum, quadraginta octo præcipui nominantur. His ſucceſsit Irenæus, Polycarpi martyris auditor, qui fuit Eccleſiæ ſuffectus. Sed ſecuta perſecutione, martyrio coronatur is, Anno Chriſti CLXXV. Marco Antonino Imperatore, claruiſſe dicitur. Omnem propè Vrbis populum, ea perſecutio gladio ſuſtulit. Refertur enim, nouendecim millium martyrum numerus fuiſſe. Itaq; Ararim fluuium, horum ſanguine: ex Gorguillone, hoc eſt, gurgite, ſic à re ipſa nuncupato vico, ex quo cæſorum ſanguis, vti torrens defluebat: vſque prope Matiſconem, vrbem in Heduis, rubuiſſe aiunt. Et hinc eidem Arari nomen Sagonæ, nimirum à ſanguine, fuit inditum. Fuere & alĩ multi Lugduni illuſtres, & vitæ ſanctimonia, litterisq;, celebres Epiſcopi, tum alĩ: Baldomerus, Stephanus, Deſiderius, Nicetius, Hyppipodius, Alexander, Agobardus, Peregrinus, Iuſtus, Elpidius, Lupus, Annemundus, Eucherius, Antiochus, Sacerdos, Eugendius, Romanus Abbas, Aurelianus, Domitianus Abbas, & Fauſtus, poëta, æqualis Boëtĩ, Claudiani, Mamerci, & Caſsidiori, doctiſsimorum virorum, qui Theodorico à ſecretis fuiſſe putatur. Fuit & celebris Hamutus Epiſcopus. De quibus, Symphorianus Champerius Lugdunenſis Medicus, in libello de antiquitate & origine vrbis Lugdunenſis, & viris eiuſdem illuſtribus.

Scribit Strabo, LVGDVNVM suo tempore fuisse alteram omnium Galliæ vrbium nobilissimam, et populosissimam, Narbone excepta. Et hodie quidem non in minorem excreuit magnitudinẽ, cum tantus sit moenior, ambitus, colles duos & vineta complectens, vt ei pauciſſimæ Galliarum vrbes anteponi poſſint. Magnus est ibi concursus externar, gentium, quas in hac vrbe sedes collocasse videmus, vt transferre omne mercium genus in quamcunq, orbis partem cõmodissimè possit. Loci cõmoditas ex amnium decursu apparet, quod, in medio ferè Europæ posita sit. Amnes autem sunt Rhodanus, et Arar (Saonam hodie vocant) iuxta Lugdunum confluentes, simulque in mare Ligusticum decurrentes, mercib. importandis et exportandis, accomodatiss.

LE ROSNE

Lyon, Qui de la France
Sers de force & rempart,
Lyon, qui de plaisance
Reluis de toute part.
La Riuiere du Rhosne
doucement decoulant
Qui embrasse la Saone
Te rendent opulent.

RPJCB

PROSOPOPOEIA AVGVSTAE EBV-

RONVM SEV CIVITATIS LEODIENSIS, AD REVERENDVM IN CHRISTO PATREM

ac Dominum D. Gregorium Syluium Episcopum Tagastensem & Reuerendissimi Illustrissimiq; Leodiensis Ecclesiæ Antistitis D. Suffraganeum, ab Eximio & Venerabili viro ac Domino, D. Carolo Lan[illegible]io, Cathedralis Ecclesiæ Leodiensis Canonico dignissimo, conscripta.

DLeraque censentur Cerialibus oppida campis:
Sunt quæ vitiferis nobilitantur agris.
Aere Ephyre bimaris clara est, Noreia ferro,
Diuitias aliis pascua lata ferunt.
Illa situ specieq; decus famamq; merentur,
Mœnibus hæc laxis, ædibus illa sacris.
Pluribus insignis nomẽ dedit amnis honestum,
Quo meat & remeat velificata ratis.
Hæc vrbes aliæ: & dum singula quæque potitur,
Pæne effert ipsis cornua sideribus.
Ast ego læta fruor simul omnibus: omnia Diui
In gremium quondam deposuêre meum.
Hic frugum omne genus, seu vis quæ falce putantur,
Siue colona auido quas legit vsta sinu.
Triticeæ in primis segetes, Ennæa quot olim
Quamuis diuina consita gleba manu,
Laserpitiferæ quot non videre Cyrenæ.
Iam sunt Hasbaniæ rura beata meæ.
Plurimus hic etiam Bacchus, gratissimus ori
Cùm ferus arentes Sirius vrit agros.
Nemo mihi iactet summis quæ diuite vena
Visceribus terræ forte metalla trahit:
Hæc quoque dona mihi terræ pater vbere dextra
Et dedit, & magno fenore cincta dedit.
Eruitur pinguis circum mea mœnia carbo,
Asphaltum est venas sulphuris intus alens:
Quadringenta auri redeunt hinc milia in annos,
Qua ditat ciues vtilitate meos.
Nec ferri est vsura minor. Sed & vbera plumbi
Vectigal grande & marmora nostra ferunt.
Prætereo inuitus, quorum hic insigne macellum est,
Capreolos pingues, lanigerumq; pecus.
Prætereo varijs pomaria fructibus aucta,
Alcinoi quantas non dedit hortus opes.
Labraq; Nympharum, gelidos per compita fontes,
Qui mihi messe auras, gratáque pocla ferunt.
Et te Mosa canam. Nam quò tot munera cæli,
Si mutare alijs non datur vlla mihi?
Ergo inter primos quos Gallia procreat amnes,
Non tibi postremus Mosa feretur honos.
Iunumeris rua me felix beat vsibus ora,
Et tuus innumeras alueus edit opes.
Ora dat immensas siluas, tectisq; focoq;
Materiem: omnigenis lustraq; tuta feris.
Prataq; vel denso passim redolentia fœno,
Vel detondenti pascua læta boui.
Tu mihi squammigeri pecoris mille agmina nutris,
Vicinis etiam sæpe petita meis.
Hic Salar, hic Fario, gelidis quos Veseris vndis
Vtraque præcipites sub tua tecta vehunt:
Carne ambo solida: saxorum cultor vterque,
Tergora puniceis pictus vterque notis.
Hæc Vmbræ, & croceis Mustela interlita guttis,
Hæc annis melior flumina Barbus amat.
Lucius haud aliis vertit se suauior vndis,
Non alio Cyprinus dulcior amne natat.
Ille etiam cui curua dedit vetus Anchora nomen
Maximus, haud rara est gurgite præda tuo.
Vilia ne numerem vulgi solatia, quæ sic
Ausonia Gallus voce poëta vocat.
Sed dum ferre graues humero non abnuis alnos,
Quàm magna ciues commoditate iuuas?
Per te quæ deerant, largo dat Copia cornu:
Quæ superant, alijs mutua distribuunt.
Hac ferrum exportant, tinctasq; bitumine glebas,
Et redeunt alia merce vel ære graues.
Hac Bacchum excipiunt venientem ab diuite Rheno,
Hac Bacchi florem, Gallica vina petunt.
Quid referam immenso quæ tenditu æquore vallem,
Quam tuus æternis diuidit amnis aquis?
Interciſa tamen paruis sine nomine riuis,
Tota viret pomis, gramine tota viret
Perflata hac Euris, Zephyris genitalibus aer,
Non peste aut alia tangitur ægra lue.
Præcipuè iucunda, noui cum tempore veri,
Malus odoratis purpurat alba rosis.
Perpetui cingunt colles viridante corona,
Nec, nisi qua medius laberis, vlla via est.
Græcia decantat mendax Phthiotica Tempe,
Sed regio non est æquiparanda tuæ.
Hanc defessa animum cum lumine sæpe pererro
Vt iacet ante oculos obuia tota meos,
Non mihi tam pulchro credis maiora theatro
Gaudia, maiorem surgere lætitiam,
Quàm Pompeiana si sim spectator arena?
Et videam quæ sit pæne referre nefas?
Hæc Genius mihi cuncta meus, cælumq; dederunt,
Cætera virtutis munera & artis erunt.
Aspice: quæ læuo rutilat mihi pectore parma,
Hæc nota deuictis durat ab Ausonijs.
Qua claudor muris, qua mœnibus inclyta surgo,
Vallis & intactus vomere campus erat.
Hac valle, hoc campo cecidit Romana iuuentus,
Hæc arua infecit sanguine Cotta suo.
Ergo hoc posteritas virtutem ornauit auorum
Insigni, & portis hæc dedit arma nouis.
Ipsa etiam robur maiorum imitata decusq;,
Non semel hostili sanguine tinxit agros.
Pontifices etiam qui primi hæc rura docendo
Imbuerunt veri cognitione Dei,
Quem purum induerant totoq; vmbone niuentem,
Tinxerunt clypeum sanguine quisque suo:
Dum Christi veneranda sui mandata ferentes,
Romuleo ense sacrum supposuêre caput.
Quæ modo qui sanctumq; apicem gladiumq; seuerũ
Coniunxêre, manu tradita signa gerunt.
Et puto post Romam non est locus alter in orbe
Quo plura emineant templa dicata Deo.
Conuexis formosa tholis, miranda columnis,
Pleraque vel solo religiosa sono.
Flaminibusq; habitata suis, quibus ampla recurrunt
Annua non dubio præmia nexa solo.
Hos inter genus omne virûm. Hic virtute parentum
Nobilis, ille suo notior ingenio.
Vis qui sensa Dei, cæliq; arcana reuelet?
Qui doceat quid fas, quid fieriq; nefas?
Sacrorum canonum quæris legumq; peritos?
Siste, Sacerdotes res decet ista meos.
Vis Epidauræi doctum præcepta magistri?
Aut Pelusiaca qui subit arte polos?
Vis Heliconiadum sequitur qui castra sororum?
Flaminibus sunt hæc otia multa meis.
Mitto domos veterum veneranda palatia patrum,
Mitto opera artifici plurima ducta manu
Mitto & pontificis, Marcanum opus, arduaq; nostri
Atria, duplicibus laxa peristylijs.
Sed vos cara boni mea pignora cara Quirites
Ne taceam, magno nomine iussit amor.
Martia gens semper duris exercita bellis,
Libertate calens, ingeniosa, proba.
Par tolerare famem & rebus præsentibus vti.
Felix, si possis abstinuisse foro.
Viue diu felix: morbisq; orientibus obsta.
Difficiles morbi. Fastus & inedia.
Te seruet Princepsq; tuus, Dominiq; sodales:
Et tua ne præter iura Tribunus eat.

LEO

LEODII, Eburonum Augustæ prima auspicia, in Ambiorigen magnanimum Eburonum Regem Hubertus Thomas Leodius refert, etiã a cæsa Legione Romana in ea valle, vbi nunc est Leodium, Legia, nomen inditum constanter affirmat. Corrupto deinde vocabulo, Germanis Lutich, aliis Leodium dicebatur. Vrbs est Germaniæ inferioris, quam et secundam vocant, maxima ad tertiũ à Tungris miliare, qua meridiẽ spectant, quæ tanto murorum cingitur ambitu, vt altissimos complexetur montes vitibus pulcherrimè consitos. Deinde in latissimã excurrit, et apprehendit in valle planiciẽ, in qua ex Arduennâ sylua tria flumina Vta, Vesa, et Ambluaria in Mosam exonerant; et multas amoenissimas efficiũt insulas, magnificis ædificijs exornatas, ita, vt ad voluptatẽ planè hic nihil desit. Exhibet hæc vrbs octo insignia Canonicor. collegia, quattuor amplissimas abbatias, trignita duas ecclesias quas parrochiales vocãt, quatuor mendicantiũ ordinũ contubernia, et ex his nõnulla conduplicata, vt Fraciscanor. Quod si reliquas monachor. et admirandar. monialium ædes, conuenticula, et sacella recensere velim, integro ferè libro opus esset, vnde nõ mirum, si Franciscus Petrarcha scribat, se vidisse Leodium, insignẽ Clero locum. Habet ad meridiẽ Arduennam sylua totius Galliæ maximã. Ad alter. latus Tungros, et Centrones versus, est ager Hesbanicus, vsq; adeo gleba fertili, adhæc pomis, et nucibus ois generis, abundans, vt cum Sicilia de præstantia certare possit. Juxta ciuitatẽ effodiũtur nigri lapides, qui modico ligno accensi, calidissimũ ignem præbent. Aër temperatissim. est, et saluber. Mosa fluuio secatur per mediũ, et pontib. arcuatis, solido cõstructis lapide cingitur, ædificijs præstantissimis, et ãplissimo Reuerẽdissimi Palatio exornatur, cui si extremã manũ addidisset artifices, ex sentẽtia Caroli V. Imperatoris, in orbe Christiano nullũ pulchrius futur. erat, Vrbs ipsa limpidissimis irrigat. fontibus; In qua tantũ floruerũt litterarũ studia, vt vno tempore noue [illegible] Regum; Ducum xx iiij. Comitũ xxix: Baronũ et ex primar[illegible]ilitate in numeri filij, apud Leodios instituti legantur. Reuerendissimum Episcopum, tam in Ecclesiastica, quam ciuili administratione dominũ, et gubernatorem agnoscit.

D I V M. LIEGE

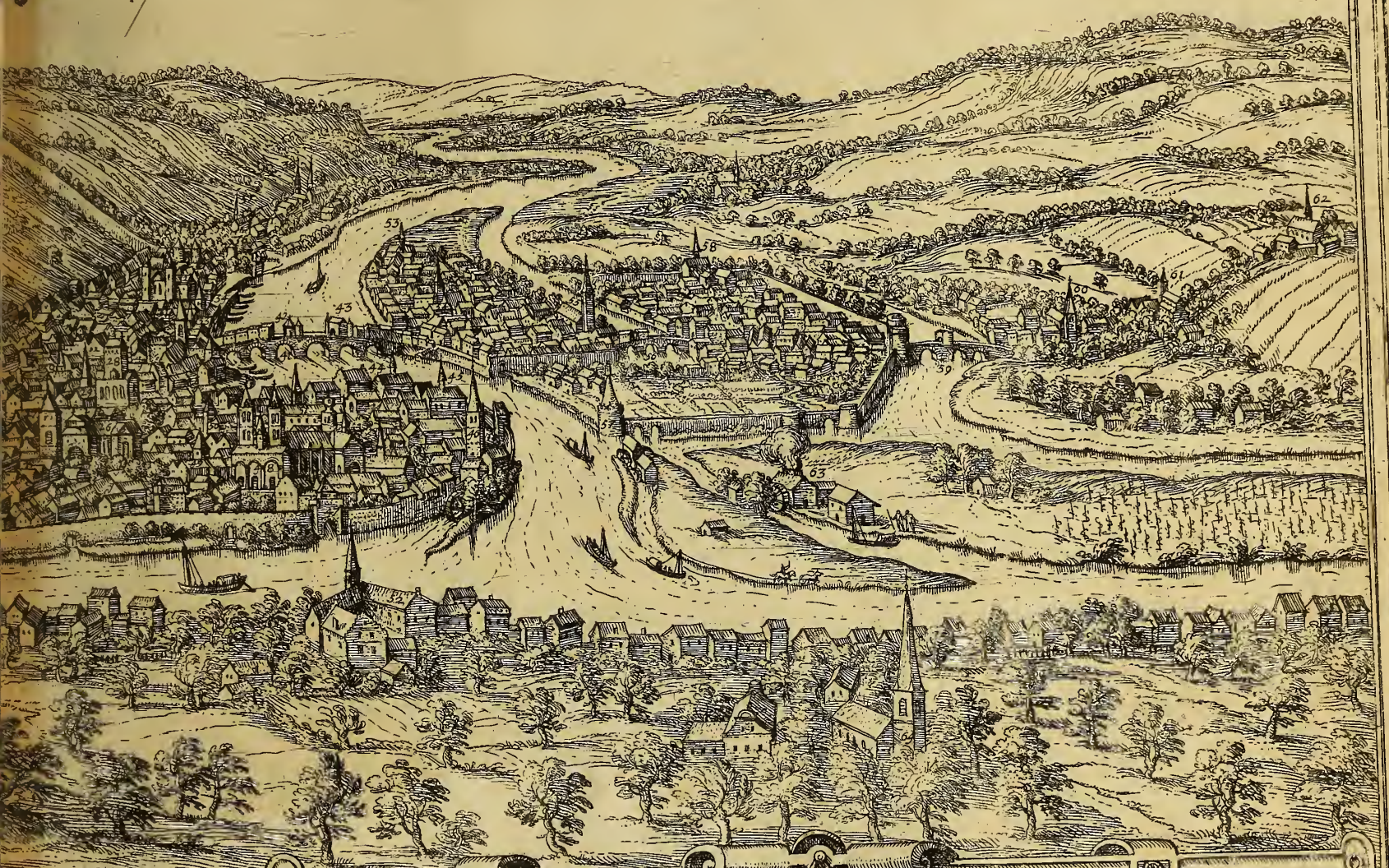

1. S. Laurent
2. S. Gertruÿd
3. La Porte S. Martin
4. S. Martin
5. La Porte S. Walburch
6. S. Guilheaulme
7. S. Babeline
8. S. Seuerin
9. S. Hubert
10. Le Posti des Beggars
11. S. Croix
12. S. Jan Euangeliste
13. S. Seruaes
14. S. Pierre
15. Le Pallais de Leuesq.
16. S. Adalbert
17. S. Christofre
18. Les Frers Precheurs
19. L'ospital S. Mathieu a la chaine
20. L'egliese S. Lambert cathedrale
21. S. Andrieu
22. Les Frers Mineurs
23. Nre dame aux fons
24. S. Gengoulphe
25. Le Pons daueroit
26. S. Poul.
27. S. Martin en Isle
28. S. Denÿs
29. S Estienne
30. S Marie Magdalene
31. S Catharine
32. S Barthelmi
33. S. Ian Baptiste
34. S. George
35. La Porte de Vinenigse
36. La Porte S Leonard
38. S. Foid. 39. S. Leonard.
40. Le Baillair ou maisõ pour Les infectéis de la peste
41. Le pons des Arches
42. S. Barbe
43. La Chambre des Abalesfriers
44. Les frers Fratres
45. Les frers Croisiers
46. Les Chainoines Reguliers de Beaurepart.
47. La Tour a Comins.
48. La Baÿe de S. Iaques.
49. S. Remÿ.
50. Les Grieses seurs.
51. Les Frers des Carmes.
52. Les Frers Augustins.
53. Les Escoliers C. Reguliers.
54. S. Phoÿn.
55. S. Nicolas.
56. Le Pont S. Nicolas.
57. La Thour de Beche.
58. Les Frers Piedde schalz.
59. Le Pont Damercourt.
60. S. Remade.
61. En Cornilloing.
62. Les Frers Chaurtroux.
63. Fornaise ou Lon fait le fer.
64. S. Veronne.

...TATIS
...SIS GENV:
...LATIO, CVIVS,
...RALISSIME
...VNICAVIT, RE:
...VS ET ILLVSTRIS
...S AC DOMINVS
...A GROESBECK,
...ODIENSIS, DVX
...S MARCHIO
...LTENSIS, CO:
...NSIS ETC.
...MANI IM:
...INCEPS.

RPJCB

AQVISGRANVM.

AQVISGRANVM, vrbs Imperialis, in Menapiorum finibus inter Rhenum & Mosam sita, Romanorum Imperatorum prima inauguratione ac coronatione, D. Caroli Magni sepultura, septennaliq́ue peregrinorum visitatione celebris. De cuius origine, D. Franciscus Fabritius Medicus Aquensis, hunc in modum: Romanos olim, dum bellum aduersus Germanos gererent his locis, inter Rhenum & Mosam consediſſe, & munimenta habuiſſe, ex Iulij, Cæsaris, Cornelij Taciti, aliorumq́ue multorum historiis satis manifestum est, cuius rei fidem faciunt, quorundam locorum appellationes, & alia vetustatis monumenta. His igitur temporibus ferunt historiæ, quendam è Romanis Principibus, Granum nomine (quem & Neronis fratrem aiunt) aquas has calidas, inter montes syluasq́ue tunc abditas, inueniſſe, iuxtaq́ue habitaſſe, atque arcem struxiſſe, cuius in hodiernum diem extat spectandæ vetustatis monumentum, turris Grani dicta: quam quidem arcem, Ptolemæo Cosmographiæ suæ libro 2. cap. 9. sunt, qui credant Vetterram dictam. Ab incolis certè, Aquæ Grani appellatæ sunt, cùm Thermæ, tum locus ipse, deducto scilicet nomine ab aquis calidis, & Grano, repertore, manſitq́ue appellatio postea & vrbi, nisi quòd quidam (non satis tamen aptè) immutata inflexione, Aquisgranum appellent. Post aliquot deinde sæcula, annos scilicet plus minus septingentos, Carolus, cognomento Magnus, Francorum Rex, cùm ad eum locum inter venandum errabundus veniſſet, delectatus loci amœnitate, simul & commoditate, ac Thermarum vsu, ipsas, vnà cum arce, à ruina vindicauit, regiamq́ue extruxit. Deinde, vt erat diligentiſſimus religionis cultor, eodem loco proximè regiam suam, insigne hoc templum maximo sumptu condidit, ac per Romanum Pontificem Leonem, in honorem Dei & B. Mariæ Virginis consecrari curauit, ampliſsimisq́ue donis ornauit, præcipuè autem, rariſsimis, sacrisq́ue Christianæ religionis monumentis. Quorum causa, septenis annis instituit peregrinationes, ad nostra vsque tempora obseruatas. Cumq́ue fortiſsimus pariter ac piiſsimus Rex, & Ecclesiæ defensor acerrimus, Romani Imperij habenas diuina dispensatione suscepiſſet moderandas, locum iam dictum mœnibus cinxit, vrbemq́ue ob dicti templi reuerentiam, condidit, quam sedem regni, & Transalpinæ Galliæ caput, constituit. Hæc vrbs, tametsi in valle sita, & montibus circumquaque septa sit, incredibili tamen gaudet aëris salubritate, quam præcipuè testantur mira hominum in ea ad decrepitam vsque senectam viuacitas, ac pestilenticorum morborum raritas. In proximo vrbis ambitu, lata ferè planities est, in qua & pascua sunt, alendo pecori commodiſsima, & agri pingues, omnisq́ue generis frugum feraces, hos ambiunt montes syluosi, igni alimenta præbentes, necnon ligneam saxeamq́ue materiam ædificijs abundè suppeditantes. Nec desunt fontes, tam foris pascua irrigantes, quàm intus diuersis vrbis locis, cùm publicè in plateis, tum priuatim in ædibus scaturientes: sed præcipua structura ac magnitudine insignis, qui in medio foro, è regione ampliſsimæ domus Senatoriæ, perpetuas aquas octo canalibus ex alto diffundit. Sunt & torrentes, mediam vrbem perlabentes, munditiæ, ac molis circumducendis seruientes. Extra montes, infra miliaris spacium ab vrbe, ad Hybernum occasum, effoditur cadmiæ genus, vulgus Lapidem calaminarem vocat, quo æs ad auri colorem tingitur. Haud procul inde, Meridiem versus, ferri, plumbiq́ue inueniuntur metalla. Ad Orientem ab vrbe, effoditur terra nigra, foco culinario admixta gleba aptiſsima. Adeò natura ipsa locum hunc varijs multisq́ue dotibus locupletauit, vt ad fœlicitatem nihil deesse videatur, quàm nauigabilis fluuius, quo tamen quamuis careat, cùm ad Orientem Rhenum, ad Occidentē Mosam habeat, tanta est ibi annonæ copia & facilitas, vt multas etiam riparias vrbes hoc nomine superet. Sed alias dotes omnes, meo quidem iudicio, vincunt aquarum calidarum vberrimi simul & saluberrimi fontes, nec calore, nec humore deficientes, tanta copia scaturientes, vt singuli plures balneorum alueos, eosq́ue magnos, noua quotidie aqua implere queant. Sunt autem eorum quidam intra mœnia, quidam non procul extra eadem, in vico suburbano. Intra vrbem duæ sunt præcipuæ Thermæ, quarum alteræ dicuntur Regiæ, alteræ Cornelianæ, quæ quidem, vt loci intercapedine distant, ita & aquarum qualitalibus ac facultatibus, cùm inter se, tum à subvrbanis nonnihil discrepant.

A I

Cum Priuilegio

1 Templ. B. Marię	13 Crucigeri	25 Rost poorte
2 Templ. D. Alberti	14 D. Matthię	26 S. Iacob poorte
3 Domus ciuica	15 D. Leonardi	27 Ionckers poort
4 Turris Gram:	16 Cellebroederē	28 Coninckx poort
5 Ecclia D. Felini	17 Bogardi	29 Pont poorte
6 D. Petri	18 Sorores nigrę	30 Berch poote
7 D. Iacobi	19 S. Annę	31 Sanckel poorte
8 Carmelite	20 Canonici regulares	32 Thermę Imper:
9 Augustinenses	21 Coelsche port	33 Thermę Cornelia:
10 Iacobitę	22 S. Albrechts poort	34 Thermę Forset:
11 Minoritę	23 Wynant B: poort	35 Templum Salua: toris.
12 D. Egidij	24 Masier poorte	

H.

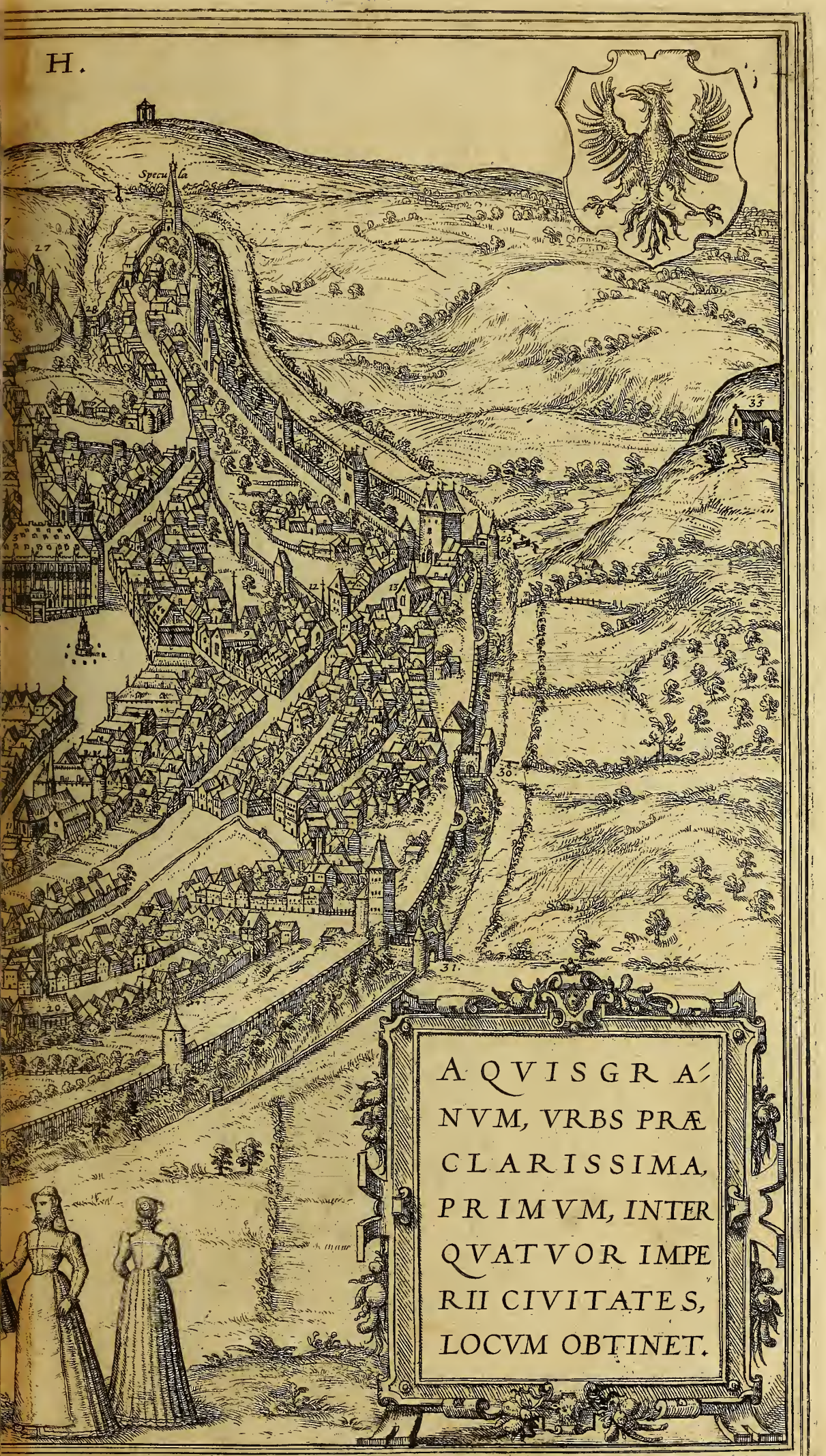

AQVISGRA-
NVM, VRBS PRÆ
CLARISSIMA,
PRIMVM, INTER
QVATVOR IMPE
RII CIVITATES,
LOCVM OBTINET.

RPJCB

MONTES.

MONTES, Hannoniæ vrbs potens & ampla, de qua hunc in modum Iacobus Leſſabæus in Hannoniæ deſcriptione: Iulium Cæſarem, rebus alioqui fœliciſsimè geſtis, tradunt obſidione Belgenſi multa clade fatigatum, aliquantiſper ſuperſediſſe, intereaque eo loci penetrauiſſe, vbi in edito colle Pani fanum erat. Ac mox eum montem vallis & ligneis propugnaculis, vti earum rerum materia ſuppetebat, velut præſidio futurum, inſtruxiſſe. Porrò Hunnis, Pannonijs (quibus à Pane nomen remanſerat) Rhetiis, & id genus fortunæ adiuratis viris, qui tum palantes ſuo quiſque more agebant, huc ſummum erat oraculi gratia confugium, donec nominatiſsimi terra mariqué Ducis Iulij aduentu, ex fano caſtrum haberi cœpit. Poſt ſupremum Brunulphi diem, qui eam arcem obtinuerat, traditæ rerum habenæ Alberico, Sigiberti Auſtraſiorum regis (Auſtraſiam intra Oceanum, Moſam, & Scalden tum poſuêre) ad recuperandas mortuo Dagoberto poſſeſſiones adiumento, vnde & filiam eius ſibi matrimonio copulauit. Alberico tandem libuit ocium arcis inſtauratione oblectare, maximè autem turris, cui ex ſuo nomine vocabulum indidit, quanquã aliis placet ad Albonem eam referri. Secus Caſtrum locus erat, quem ſanctæ habitationis gratia, Giſlenus Antiſtes Valdetrudi deſignarat, vbi iam miraculis quoq; conſpicua erat. In eo Sigibertus ædem Deiparæ conſtruxit, ſanctimonialesque ex Valdetrudis ædicula opima ſorte aſciuit. In arce Montana Prætor ex ordine Torquatorum Principem agens, ius dicit, noxios, & patria interdictos ciuitate donat. Penes eundem creandi in annos ſingulos Montani ſenatus, ſub ferias Ioannis præcidanias Menſe Iunio ius eſt. Tradunt Carolum Magnum donaſſe Montes Metropolitano munere, cæſareisque priuilegiis firmaſſe. Iam ex ipſa vrbis nomenclatura intellectum oportuit, præcipuam vrbis faciem nunc in colles aſſurgere, nunc vallibus deprimi. Ad fori crepidinem fons eſt, magno totius populi cõmodo procul ductus. Nam ſupra Dionyſij, in Broceria, paludes ortum habet, ligneis fiſtulis grauiſsima arte compactis, quæ fluuium Haniam, & citeriorem ſiluulam, tranſmittunt. Alluitur oppidum Trulla fl. paruo admodum vſui inuehendis, euehendisque mercibus, niſi huic ruſticana ex ſuperiori parte palus, ſuas aquas hebdomadatim fœneraret. Primo quàm Montes reliquit lapide, Trullæ immiſcetur Hania, hincque toto nomine ei Trulla cedit Condatum vſque. Vrbs paucis ſupra ſæculis, & virorum, & ædium frequentia, ad maximum numerum locupletata, opibus, quantum facies ipſa pollicetur, non inferiorib. Frequens ad Francfordianum & Anuerpianum mercatus profectio, idque ſagariæ negotiationis gratia, quare textrinarum ingens copia. Oppidum, ſi quod aliud natura & propugnaculis munitiſsimum, foſſa vndique circundatum, & vna haud temerè parte obſidionis impatiens. Gens ab huius ætatis vitiis, ne dicam, prorſus aliena, ſed tamen comitatis & beneuolentiæ magiſtra, in tractandis amicis, & excipiendis hoſpitibus, ſummam agnoſceres humanitatem. Imò mecum contenderes, quorundam ædes, munificentiæ ac liberalitatis officinas potiùs, quàm priuatas domos, optimo iure, cenſeri poſſe. Vt autem templorum Anacephalæoſin traham in compendium: Curiata ſunt, Valdetrudis, Germani, Nicolai, Elizabethæ, ac rurſum Nicolai in ſubvrbanis Bertæ montis appellatione, circumlatis cum eo, quod eſt Valdetrudis Xenodochio finitimũ, Beghinagium dicunt. Cæterùm habet S. Franciſcus ſodalitium virile, habet item fœmineum. Auguſtino ſacra eſt, quæ dicitur Vallis ſcholàrium. Eidem Antiſtiti addictæ ſunt etiam virgines, quas à pullis veſtibus, vulgus Nigellas appellat, haud tamen nigris moribus: nam vita integra omnem ſiniſtram opinionem ſuſtulit. Magdalenæ Sacellum eſt, cum publicis ædibus, excipiendis puellis, quæ ſicut exhibuerunt membra ſua ſeruire immunditiæ ad iniquitatẽ, ita decreuêre impendere iuſtitiæ in ſanctificationem. Harum laboris ac ærumnarum hic ſcopus eſt, adſtare, ſuccurrere, inuigilare peſtilenti lue correptis. Qua in re ſtrenuam nauant operam, vbi malum, volentibus ſuperis, graſſari cœperit. Proximus eſt locus eorum, qui tertium Franciſcanorum ordinem indepti, Minimi vocantur. Egreſſus vrbe, offert ſe iucundiſsima deambulatio, & fermè quaquauerſum ornatiſsima ſuburbia, vt ne dicam de ſiluis, in quibus nec frondium virorem, nec auium garritum deſideres, cùm riget æſtiuis hirſutus campus ariſtis.

ATREBATVM.

ATREBATVM, Arteſiæ, cuius gens Iulio Cæſari Atrebates, vrbs eſt maxima, & metropolitica dignitate clara, & adeò, cùm naturali ſitu, tum propugnaculorum, murorum, & turrium præſidio munita, vt omnium ſententia, non niſi longiſsima obſidione expugnari facilè queat. Ea propter, non immeritò Iacobus Meyerus, Annalium Fland. lib. xv. ſcutum, vallum, & murum totius occidentalis Flandriæ, Atrebatum nominat. Vrbs ipſa duas in partes, peculiari murorum ambitu, eſt diuiſa: Quarum altera Epiſcopo, altera Principi adſcribitur. Illa pulchra aſpectu, ſed minor, magnifica Cathedrali Eccleſia, in honorem B. Mariæ virginis ædificata, conſpicua eſt. In qua permultis libris manuſcriptis inſtructa Theologica bibliotheca videtur. Hæc autem multo amplior, pulcherrimarum ædium nitore, platearum latitudine, & foro imprimis ſpatioſo, commendabilem ſe reddit. Quin etiam Abbatia S. Vaſto conſecrata, quæ opum magnificentia, reliquas monachorum ſocietates ſuperat, inclareſcit. Aedes, ciuium habitationi deſtinatæ, præter commoditates alias, vinarias cellas longè maximas & ampliſsimas habent, quæ obſidionis tempore, incolis latibulo ſunt. Si quis plura de hac vrbe deſiderabit, is abſolutiſsimam Guicciardini deſcriptionem conſulat, quæ auido lectori abundè ſatisfaciet.

M C

Porte de Bartemon

Mirnebru

Porte de Hion

S. Walru

S. Garmain

MONTES, HANNO-
NIÆ METROPOLIS.

ARR

I S.

Cum Priuilegio.

S.

ATREBATVM, EPISCOPA-
LIS ET METROPOLITI-
CA ARTESIÆ CIVITAS

RPJCB

BRVXELLA.

BRVXELLA, vrbs Brabantiæ celeberrima, nomen habere dicitur, vt Claudius Champerius, libro de vrbium oppidorumq; origine, & Lodoicus Guiccardinus ex Iacobo Guisio referunt, ab arce quadam, olim à Senonibus, ex Anglia ad Galliam infestandam profectis, istic ædificata. quæ Burgongenensium, vel Burgum Senensium appellata, paulatim contractius pronunciando, propter euphoniam, vel facilitatem, vt fere fit, Bruxellensium nomen suscepit, soni similitudine vtcunque seruata. Gemino, coq; amplissimo, murorum ambitu cincta est, adeò, vt magnitudine Louanio, quam à Cæcia respicit, parum cedat. Nam extremum pomerium, quod anno millesimo trecentesimo quinquagesimo septimo ampliatum legitur, ducentis tantum passibus, Louanienſi minus est. Situ locum occupat amœnissimum, agro bene culto, nemoribus ac pratis vndique circundata. Intus partim in colles leniter assurgit, partim se in planitie pandit. Mediam Sena fluuiolus, interlabitur, quo, antè, quàm nouus ille alueus effossus esset, nauigia in Deliam descendebant, Antuerpiam peruentura. Paucis verò ab hinc annis ad commodiorem nauigationem, nouum aquæ ductum sibi Bruxellenses fecére, quem vulgo, Die vaert vocant, fossa perpetua ab vrbe diuturnis operibus, atque incredibili sumptu, per quinque tota milliaria, recto ferè tramite in Deliam vsque flumen, perducta. Huc naues ab vrbe soluentes in Deliam primò, mox in Schaldim delapsæ, libero deinde cursu, si velint, vastum mare petunt, summa tum ciuium, tum vicinorum commoditate. Quatuor is alueus cataractas versutiles, quasi portas, habet, suis singulas locis commodè dispositas, quibus & tantum indies aquæ hauriunt retinentque, quantum ad quotidianam nauigationem satis est, &, ne in proximum amnem totus effundatur, facili negotio impediunt. Principium fossæ ad vrbem Bruxellensem quadragenis duobus pedibus, ostium aquæ, altitudine superat. Opus profecto quouis Imperatore & principe dignum, non solum propter insuperabilem ferè difficultatem, quod etiam præter tam longum operis perducendi spatium montem obiectum penetrare eruendo oporterit: sed etiam propter immensos sumptus, aliaque varia impedimenta obiecta, adeo, vt visum fuerit, vix fieri posse, vt perficeretur. Constitisse Bruxellensibus vltra octingenta florenorum millia, affirmant. Præcipuus eius operis auctor ac promotor fuit, D. Ioannes Lockingenij & Coekelbergæ toparcha, vir equestri dignitate conspicuus. & Bruxellensis Dictator, tametsi antea, Margarita, Caroli V. Imperatoris auia, Belgicam gubernante, maiores ipsius idem excogitârint. Magistratus hic annuus est. ex septem patritijs familijs, earumque posteritate, communi stirpe tam muliebri, quàm virili paulatim permixta, deligi solitus, Hæ septem familiæ antiquitate illustriores, vnde reliquæ successu temporis descenderunt, insignes immunitates habent, hisce nominibus vernaculis appellatæ. Tserroeloloes, Tserhuygs, Sleeux, Cauvvenbergs, Tsvverts, Royenbeecs, Steenvveghe. Opificiorum in hac vrbe genera sunt duo & quinquaginta, in nouem tribus, quas nationes vulgò vocant, distributa. Primariæ ex his sunt, armifabrorum & polymitariorum. Hi aulęa & picturas textiles auro, argento, serico, & multiplici opere acu contextas, vniuersæ fere Europæ diuendunt. Illi adeo armorum vario genere fabricando præstant, vt Achyllis aut Herculis clypeo celitus petito, nihil cedant, non modo multifariam expoliendo, sed ea etiam subtilitate ferrum chalybe temperando, vt thoracas, galeas, scutaquè istic inuenias sclopeti ictu impenetrabilia. Delubra, ædes sacras, atque omnium ordinum fana, miro structuræ artificio, & ornatus varietate præclara ostentat, inter quæ Basilica D. Gudulæ (quæ ex Caroli Magni prosapia VVittardi Comitis, & Amelbergæ filia fuit) olim S. Michaeli Archangelo dicata, cùm propter insignem structuræ magnificentiam, tum etiam propter singularem sacrorum cultum, maximè excellit. Hic enim in peculiari sacello, autea theca religiosissimè in hunc vsque diem asseruatur, hostia illa sacrata, quam admirandum, seu miraculosum sacramentum nuncupant. Rei stupendæ euentum inter alios Iacobus Meyerus, rerum Flandricarum lib. XIII. commemorat, annoq; à nato Christo. M. CCC. LXIX. attribuit. Iudæos refert, ipso Parasceues die sacratam hostiam, à sacerdote fortè comparatam, mensæq; affusam, cultris per ludibrium perfixisse, atque inde subitò, magna vi, sanguinem erupisse. vxorem tum Iudæi cuiusdam, miraculi magnitudine, commotam, facinus ilico prodidisse. quare Iudæos comprehensos in custodiam datos, & re diligenter perquisita, mox graui supplicio viuos exustos esse. In tanti miraculi perpetuam memoriam, VVinceslaum, eo tempore Brabantinorum ducem, annua amburbalia, æuo duratura, instituisse. Sunt tamen qui negant annuam processionem illam generalem, quam nũc adhuc obseruari videmus (eas enim processiones Latino amburbalium nomine indicamus) à tanto tempore fuisse institutam: sed à publica calamitate, qua sudor Anglicus, subito hanc regionem forte obruerat, anno 1529. initium sumpsisse, aiunt. Aedificiorum operumq; cùm publicorum, tum priuatorum, generatim Bruxellæ æquabilis est vndique symmetria, qua in primis præstat curia municipalis. Superba hic quoque videre est variorum heroum, Belgarumq; magnatum tecta, qui huc interdum, vel priuatæ rei, vel publici muneris alicuius causa, commeare solent, rerumq; domino præsenti, vel si absit, eius vicario, præsto esse. Omnium verò operum vniuersè longeq; præstantissimum est Prætorium vel Palatium, ea magnificentia exædificatum, vt, licet ad antiquum exemplar vndique absolutum non sit, Regiæ tamen Maiestatis dignitatem satis præseferat, idonea Curialium sedes, & peropportuno loco posita. Huic hæret amplissimus circus, perpetuo muro clausus, ad extrema vsque vrbis mœnia extensus, qui omni delitiarum genere Regibus, principibusq; & quauis nobilitate dignarum, copiosè abundat. Missas hìc facimus varias & priuatorum ciuium & nobilium egregias domos, instructissimos item hortos, ijs, quasi villæ quædam, adiunctos: vnde non solum, quæ ad quotidianum vsum requiruntur; sed etiam quicquid ad voluptatem comparari solet, abundantissimè suppeditatur. Præterimus etiam tot limpidissimos fontes, quibus hinc inde per plateas purissima aqua, quibusuis ad necessitatem subministrata, gratum omnibus spectaculum præbet. Claret etiam Bruxella vicecomitatus titulo, æternaq; sedes est summi totius Brabantiæ senatus, quem Cancellariam vocant. Nomophilacia dici posset. Ea regalia habet, ius abolitionis & potestatem nobilitandi. Huic vnus est præfectus, octodecim consiliarij ordinarij tantum: nulli extraordinarij. cũ antea, vt Guiccardinus scribit, essent ex ordine consiliarij quatuordecim, & extra ordinem tres Fisci, aduocatus vnus, qui etiam per se consiliarium agit, actor publicus vnus, duo scribæ, multi à secretis, ab Epistolis alijquè munusculari). Principi, consiliariorum cancellariæ numerum pro arbitratu suo, & rerũ necessitate augere, liberum est. vt patet iucundi regis introitus ca. V. & IX. Quondam constabat tantum ex septem senatoribus, quorum primus erat Cancellarius, quem ex patriæ legibus, natione Brabantum esse oportet, legitimo matrimonio prognatum, aut dignitate Baronem, vel per se, vel per vxoris dotem, Baroniæ alicuius, in ipsa Brabantia sitæ, trium ad minimum linguarum peritum, huic officio in primis necessariarum, Latinæ videlicet, Gallicæ, & Germanicæ Cæterorum, quatuor quoque natione Brabantos esse conueniebat, eosque Barones, aut hæreditate sua, aut per vxorem acquisita. Postremos duos ex cæteris senatoribus suis princeps, qui maximè videbantur idonei, Germanicæ saltem linguæ gnaros, adiungebat. Cancellarius est hoc tempore, clarissimus vir, D. Ioannes Scheiffius, equestri dignitate illustris, & Dominus ab S. Aechtenrode, Ottenborg, Nethene, &c. vtriusque Iuris Doctura, & Iustitię incorruptissima administratiõe spectatissimus, qui Antuerpiæ ex patricia Scheiffiorum familia ortus, istic Senator aliquandiu, pòst etiam Consul fuit. Inde ab Imperatore Carolo V. ad secretum suum consilium adscitus, legatione eiusdem Imperatoris nomine apud Angliæ Regem Eduardum, & Mariam Reginam eius sororem, summa cum laude sapientissimè perfunctus est, ac tandem ad fastigium omnium in Brabantia dignitatum, Cancellariatum videlicet, (quippe qui semper ipsius Brabantiæ ducis personam repræsentet) in quo nunc elucet, maximo gentis applausu euectus. Huc vniuersæ Brabantiæ ciuitates appellant, excepto exiguo solummodo tractu, quem Romanensem vocant. Hinc enim ad forum Gennapense prouocatur. Sic Lodoicus Guiccardinus, diligẽtissimus earum rerum inquisitor, tradit. Verum intelligo, inferiora tribunalia, quæ iurisdictioni Genapensi subsunt, optionem habere, appellandi quò velint. Præterea, de sententijs in curia Genapensi pronuntiatis, an ne etiam ad Cancellariam Brabantiæ liceat appellari, controuersum adhuc esse. Causam in eadem Brabantiæ Cancellaria quoque dicunt Lymburgi, Falckenburgij, Dalemij, & annexa municipia Transmosana, eatenus Nomophilaciæ Brabanticæ obnoxia. Hic etiam firmam sedem habet curia feudalis, suprema omnium, quæ in tota Brabantia existunt, ad quam, quasi patronam, reliquæ in toto Ducatu feudales curiæ, appellationibus suis confugiunt, præter Romanensem istum tractum, qui in feudalibus eodem modo se habet, quo in alijs causis, vt supra dictum est. Clientum causas Regius vicarius aut ipsemet præsens audit, aut vicariâ vtitur opera, idque cum sæpè aliâs, tum in primis decimaquinta quaque die, videlicet, sabbathi. Sunt & huius fori præter Nomophilaciæ studiosos, consiliarios, actoresque, certi quidam homines ad hanc præcipuè causam delecti. Quemadmodum verò Bruxellæ, ita singulis prouincijs suum est clientelarium controuersiarum forum aliquod singulare, quò, dum res ita postulant, clientelæ minores concurrunt. Habebat insuper Bruxella Ecclesiasticam curiam (quoniam extra territorium Brabantinos citare fas non est) in qua discutiebantur controuersiæ omnes eius Brabantiæ partis, quæ Diocœsi Cameracensi parebat. Nam tota Brabantia hìc non comparebat, quia pars eius, quæ Leodiensem Episcopum agnoscebat, Louanij, coram tribunali istic ei constituto, litigabat. Nunc singulæ diocœses, nouis, paucis abhinc annis episcopis creatis adscriptæ, singulis episcopis parent, vt Mechlinia cum suo territorio Archiepiscopo Mechliniensi, Antuerpia, Buscoducum, Namurcũ, Antuerpiensi, Buscoducensi & Namurcensi episcopis, & cæ. In his curijs de matrimonialibus & testamentarijs causis, deque ecclesiasticorum vitijs cognoscitur. Per multos etiam nunc annos Bruxellæ est consilium Regis priuatum, item consilium status, & cæ. de quibus huius loci non est dicere, quod ista huic vrbi, vt perpetuæ sedi, non sint alligata. In summa, omnia in hac vrbe talia sunt, vt præter cæteras, verè Regia dici & possit & debeat. Secundum prærogatiuæ dignitatis locum inter Brabanticas ciuitates obtinet. Doctos viros tulit, Aegidium Fabrum, Thomam Cantipatrum, Alberti illius Magni auditorem, Henricum & Ioannem canonicos, quos omnes Trithemius elogio celebrauit. Postea viciniore nobis ætate, Nomophylacas duos Brabantiæ, Hieronymum & Adolphum Vandernotos. Inter alios, qui hac nostra tempestate eruditione & virtute claruêre, sunt Carolus Tisnacus, doctura & equestribus insignibus honoratus, à sanctiore consilio Regis assectator, ac Regalis signi fidelissimus custos, iam nouissimè præses consilij priuati creatus; Iacobus Thaius, Goici herulus, vir vndequaque nobilis, & trium linguarum scientiâ præstans, item huius frater, Hadrianus VVemmelæ dominus, qui iam consulatum summa cum laude hic aliquoties gessit. Praeterea, Andreas ille VVesalius, Regis Hispaniarum Philippi, eius nominis secundi, medicus, Physicus & Cheirurgus excellètissimus, & in anatomice omnium Europæorum facilè principis, id, quod eius monumenta, æternum duratura, abundè satis testãtur. Porro, Andreas Masius, Duci Cliuensium à consilijs, vir non tantum Latinè & Græcè doctissimus, sed etiam in Hebraica ita versatissimus, vt ipsis Iudæis admirationi sit. De his fidem faciunt quæ recenter iam ab ipso in lucem edita sunt. Hic quoque nobilissimo partu edita est herois illa egregia Maria, Caroli V. Cæsaris Germana soror, olim Lodoico Hungarorum Regi nupta, quo abs Turcis profligato atque in fuga amisso, quinquennio pòst ad fratrem reuersa, Belgicæ gubernatrix constituta est.

1. Louenſche poort
2. Couweberch poort
3. Oude Bruſſel poort
4. Anderlechtsche p.
5. Vlemſche poort
6. De Lake poort
7. Cuelsche poort
8 S. Lysbet
9 S. Laureys.
10. S. Goele.
11 Baghijn Hof.
12 De Prekeren.
13 S. Loo.
14 S Clariſſen
15 S Cornelis gaſth:
16 Bekerde ſonderſſe.
17 Couwenberch.
18 S Madalena.
19 S Claes.
20 Minderbrue.
21 S Guerick.
22 Op de Sauele.
23 Vrouwebrues.
24 S Iacops gaſthꝰ.
25 Fratres.
26 Swerte ſuſt.
27 Ter Capellen.
28 Sellebrues.
29 Bogaerden
30 S. Geleyns gaſthuys
31 S. Peter
32 S. Claren
33 Die warande
34 Veemart
35 Bergen
36 Regia
37 Die grote gulde hof
38 Cancelrije
39 S. Mertens kerchof
40 Hoochs Fraren
41 Atrecht
42 Die houtmart
43 Thof van Ludic
44 Den Werf
45 Aerſchot
46 Naſſue
47 Die Lombaerde
48 S Lans gaſthuys
49 Viſchwart
50 Die groote mart
51 Stathuys
52 Die Oumarct
53 Den Pant
54 Verloren coſt
55 Gaesbeck
56 Egmont

Tholouſe
Pierre Damant
S. Loofs ten Hove
Thof van den Keyſer
Cantersteen
Die Munte
Derde Deelen
Schepbrugge
Den Sader Zack
Wermers Broeck
S Ian de mulebeke

BRVXELLA, vrbs aulicorum frequentiâ, fontium copiâ, magnificentia principalis aulæ, Ciuicæ domus, ac plurium aliarũ splendore, nobilissima: Et, quod de sua Burdegala dixit Ausonius, clemẽtia hẽic cœli mitis, et irriguæ larga indulgentia terræ. Huius incolę, vestitu opes suas ostẽtant prę cęteris, et maximè genus mulierũ. Templorũ omnium hoc loco magnificentissimum est, D. Gudulæ, Canonicorum Collegio insigne. Hã. Barlandus.

RPJCB

GANDAVVM.

GANDAVVM Flandriæ Metropolis, ac totius penè orbis, inter vrbes miraculum, in hanc, quam vides Lector, magnitudinem, ſuis viribus paulatim excreuit, contraq; aliarum vrbium fata, inuictam æternitatem meruit. Coluere eam primùm indigenæ Gorduni, ſiue Gonduni, veteres Nericiorum clientes, teſte Cæſare. Deinde Romani, quos ipſe Cæſar Iulius, hîc primùm præſidio collocaſſe, conſtanti annalium memoria refertur. His poſtremò acceſsêre Germani, quorum pars maxima Saxones, quos ad ſexaginta millia Carolus Magnus, in hanc Belgicæ partem traduxit. Vrbs eſt, non amplitudine ſolùm & dignitate, ſed amœnitate quoque loci, quam flumina, riui, prata, colles, & cælum deniq;, non alibi ſuauius afficit, conſpicua. Cumque alijs rebus clariſsima ſit, multò tamen clariorem reddidit, fœliciſsimus Caroli V. Imperatoris ortus, quem vt inuictiſsimum, niſi in inuicta vrbe naſci, non decuit. Hæc D. Antonius Schonhouius. Non arbitror (inquit Eraſmus in Epiſt.) quaqua patet Chriſtiana ditio, ciuitatem vllam reperiri, quæ cum hac conferri queat, ſiue ſpectes amplitudinẽ vrbis, ac potentiam, ſiue politiam, ſiue gentis indolem. Hactenus ille. Tria milliaria Germanica in ambitu continet. Inſulæ habitatæ, quæ fluminibus, & aquæductibus eminent, ſunt in hac vrbe XX. Pontes, quorum multi tribus fulciuntur fornicibus, plurimi duobus, nauesq; maximas (quas illi pleitas vocant) ſubmittunt, LXXXXVIII. Molæ ventis agitatæ plures C. quarum maxima pars frumenta frangit, aliæ ex ſemine contuſo, oleum conficiunt. Vna aquam, ex vliginoſis pratis, in flumina educit. Sex item, aquarũ impetu rapiuntur, ex quibus quatuor granis frangendis, quinta corticibus, ſexta papyro conficiendæ ſeruit. Templa Parœciarum hæc vrbs tantùm VII. habet, quarum quæ S. Martini in Ackergem, neq; maxima, neq; minima perhibetur, ædium diſtinctarum V. M. XV. continet, quas plures nonnunquam familiæ incolunt. Abbatiæ intra mœnia ſunt V. Canonicorum collegiata ſodalitia II. Monaſteria XXV. Publica peregrinorum Xenodochia VII. Noſocomium vnum ampliſsimum & ditiſsimum. Gerontotrophia vtriuſq; ſexus X. Pædotrophia, vbi etiam expoſiti infantes alũtur, II. Furioſorum ergaſtula II. Xenodochium item Leproſorum vnum, annuo prouentu ditiſsimum, vnde & nomen habet. His maiorum inſtitutis, liberalitas, & pia benignitas ciuium huius quoq; temporis acceſsit, qui ære vicatim, & in concionibus collecto quotidie plus quàm IIII. M. familiarium pauperum, in omni re neceſſaria ſuſtentant.

In loco nouæ Arcis, olim fuit pagus Gandenſis, qui & vrbis, & nominis, initium fecit, habuitq; inſigne Monaſterium S. Bauonis, ordinis S. Benedicti, quod è vetuſtiſsima arce, cui nomen Oduea, conditum, nũc rurſus Caroli V. auſpicijs, Anno M. D. XL. in arcem longè ampliorẽ redactũ eſt, Cœnobitis (qui iam paulò antè Canonici ſeculares euaſerãt) in Aedem principẽ S. Ioannis Bap. cum reliquijs & ornamentis omnibus tranſlatis. Erat & hîc non incelebre templum, Parœciale S. Chriſti, quod funditus euerſum, vnà cum Monaſterio illo (cui proximum erat) arci ceſsit. Egregia etiam opificum collegia habet, inter quæ Laniorum, & Nautarum, primatum obtinent. Vnica etiam ſtudiorum alumna, multis doctiſsimis viris prima literarum rudimenta, contulit. Vrbem hanc magnifica templa: Abbatiæ ampliſsimæ, S. Petri vna: altera verò S. Bauonis: Aér ſalubris: Rerum neceſſariarum abundantia: & vrbana ciuium humanitas commendabilem reddunt. Varia huius politiæ facies, pro diuerſitate temporum, fuit. Politiam Gandenſium ſæpè, inquit Iacobus, Meierus, Annalium Flandr. lib. xvj. contigit mutari. Temporibus Balduini Hagnomenſis, hoc eſt, ſub annum Domini M. CC. à XIII. perpetuis ſenatoribus Reſp. gubernabatur, quorum è numero, cum quis moreretur reliqui XII. alium mox in demortui locum ſufficiebant. Anno autem M. CC. XII. Fernandus Comes legem tulit, vt XIII. illi Senatores, qui hactenus fuerant perpetui, fierent annui, annisq; ſingulis, habitis comitijs, in ferijs D. Laurentij Martyris innouarentur. Hoc inſtitutum annos omnino tenuit XVI. Nam anno M. CC. XXVIII. poſtquàm Fernandus Comes ex captiuitate redijſſet, inſtituit ordinem XXXIX. viratus Reip. multò vtiliſsimum. Anno autem M. CC. LXXV. Margarita Comes, & filius eius Guido, videntes per hunc ordinem ciuitatem nimis eſſe liberam, eum abrogârunt, ſtatueruntq; Curatores Reipub. tantum XXX. Scabinos puta XIII. Conſiliarios XIII. Et Aerarios IIII. Quos in annos ſingulos, pridie feriarum decollationis D. Ioannis Bap. innouari volebant, ea ratione, vt XXX. cedentes, alios XXX. in locum ſuum eligerent, ciues omnes Gandenſes, ac ſocios ſeu fratres Collegij eius, quod Comanorum appellatur (teutonicè Comanſguldæ.) Hi tertio gradu neceſsitudine contingere ſe non poterant. Verum in hanc nouationem non conſentientes XXXIX. viri, appellabant mox Curiam Pariſienſem, iudicatumq; eſt per arreſtum XXXIX. viratum debere ſuum habere locũ, abolita noua conſtitutione. Dehinc anno M. CCC. I. Phil. Rex, cognomine pulcher, ſeruans in cuſtodia Comitem Guidonem, Gandauum venit, nouam ſtatuit politiam & ſenatum, qui per annos plus minus C. LXX. conſeruatus eſt. Quanquàm XXXIX. viratu longe eſſet vtilitate inferior. Comitia habebantur per hanc legem pridie Aſſumptionis Deiparæ virginis: Comes, aut eius legati, quatuor legebant ciues Gandenſes. Ciuitas legebat totidem, qui octo creati electores XXVI. honoratos & idoneos eligebant Senatores, quem numerum Comes, aut eius Vicarij, in XIII. Scabinos ac totidem conſiliarios diuidebant. Eoque curſu temporis introductum eſt, vt ciuitas in ternas partiretur partes, nempe ciues, opifices & textores. Introductus eſt & iſte abuſus, vt ex ternis illis tribubus ciuitatis XXVI. illi eligantur Senatores. Eo item tempore inuenta eſt creatio Decanorum, de quibus in eam vſque diem nulla fuerat memoria. Creatus Decanus ciuium: Decanus Quæſtus, & Decanus Textrinulæ. Sed interea grandis & pernicioſus introductus abuſus, vt quoties turbatio aliqua in ciuitate oriretur, Decani illi, perinde, ac componendi motus cauſa, cum vexillis, omnibusq; collegijs opificum armati prodirent in forum, claſsicumq; Senatus per campanam (Rolandus nomen) ſonarent. Sic, vt primus Senator cum vexillis D. Georgij, Flandriæ, atque oppidi Gandenſis, ſupremus verò Decanus cum LII. collegiorum vexillis, ad XXV. & amplius millia hominum ſæpenumerò ſecum aggregarent. Eum abuſum Philippus Dux, hoc anno LIII. ſuſtulit, & abrogauit, omniaq; illis vexilla ademit, eò, quòd ritus ille planè barbarus eſſet, & intollerabilis, ſeditionesq; ciuiles, cædes bonorum ac innocentium ciuium frequenter ex illo naſcerentur. Sed oppidani ad priſtinum ingenium, & ad eandem barbariem redierunt, donec à Diuo Carolo, inuictiſsimo Monarcha, grande, atque vtile illud acciperent priuilegium, nempè, omnium priuilegiorum abolitionem, quæ quidem abolitio, magnam quietem, atque ſalutem huic ciuitati attulit, &c. Hactenus Meierus.

GANDAVVM, Ampliſſima Flandriæ vrbs, à Julio Cæsare condita, et à ſuo nomine Caio, vt Chronici Brabantini loquuntur, dicta, fluminib⁹ nobilis, amoena, ãpla, ſpaciosa, numq̃ concluſa, nusq̃ ſuffocata: Innumeræ cultæq̃ dom⁹ fæcunda viror⁹ ingenia, antiqui mores, tum duplici muro amplificata loci ſpecies. Suos etiã habet, vt Louaniũ meditationi ac ſtudijs aptos receſſ⁹. Habet et ludos litterarios aliquot multę celebritatis, magnifica tẽpla, coelũ p quam benignũ, gentẽ frugale magis dixeris, ãq̃ parcã. Eſt Gãdauum et plurib⁹ ſanctor⁹ corporib⁹ et nobilib⁹ monaſterijs duobus exornatũ, Petri Apoſtolorum principis, et Bauonis: Vtrumq̃ Abbatem habet, & annuos prouẽtus ampliſſimos. Carolo V. Auo. vitæ principium dedit. Hadria: Barl.

Cum Priuilegio

1	Walpoort	28	S. Catherī hoſp.	55	Stathuys	82	Steen poort
2	S. Elizabet	29	S. Phærlen	56	S Ioris hof	83	Viſſwitt. gate
3	s Iãs hoſp.	30	S. Eloÿ	57	S Nicolaus	84	Keyſerrijck
4	Trijck gaſth.	31	Sgraũ Steen	58	Corẽ aert	85	S Martis
5	Galileen	32	Geld munte	59	Hoÿaerdt	86	Schippers Cap.
6	Turre port	33	Sluzekin	60	Grauſuſt	87	Volders huys
7	Celle brvers	34	Graupoort	61	Fraters	88	S Moors huys
8	S. Michiels	35	Nieulandt	62	Braẽpoort	89	S Margrit. g.
9	Preeckh.	36	Minnemers	63	Caſt. wand.	90	S. Wide
10	Grauzuſt.	37	Mudepoort	64	Waelport	91	den Driesch
11	Swartez.	38	Phærle plaets	65	Weuershg	92	S. Barbere
12	Bogartẽ	39	Viſchmart	66	Calaãberg	93	Schutt. hof
13	Paſterne	40	Vridach ma.	67	Cauter	94	Groen hoÿe
14	Zãdp.	41	Verkemmart	68	Ketelport	95	Rabbot
15	Cuupg.	42	Plaetſekin	69	Ebb. gaſt.	96	Iberau
16	Poorters ac.	43	S. Iacobs	70	Piet. celp.	97	Spricen hof
17	Weeſenh.	44	Keyſ. Otto gr.	71	Ouer port	98	Groenẽ briel
18	Bõs eufans	45	Grauzuſt.	72	Minrebr.	99	Poele
19	S. Agneten	46	S. Claren	73	Ons Vrou.	100	Ingelãt gat
20	Tnieuwe Cloſt.	47	Schutt. hoff.	74	S Pieters	101	S. Annẽ gaſt.
21	Mærthẽ	48	Ioris porte	75	S Quint. b.	102	Padde gat
22	S. Iacobs h.	49	Rõõ torre	76	S. Lieuĩs p.	103	Trieuwe Caſteel.
23	H. Chriſt	50	Winẽ aerdt	77	Keiser po.		
24	S. Mẽ Cagd. Cl.	51	S. Ians S. Ba.	78	Tzandt		
25	Carmers	52	Landberch	79	Bagijnhof		
26	Auguſt.	53	Belfordt	80	S Loris gaſt.		
27	Temp. hſ.	54	Putte	81	S Catherine		

Dee
Oude
Vaert
Licus
Fos

Schelde flu.
flu.
Scelde flu.
Leye flu.
Leye
flu.
Scalde
van Ee

RPJCB

BRVGAE.

APontium multitudine, quorum frequens, in hac ciuitate, numerus inuenitur, hanc ciuitatem multitudinis numero, Brugas appellari, existimant: Germanicè enim pons, een Brugk, sonat. Huius autem vrbis, tantam esse celebritatem, tradit Georgius Cassander, vt nulla sit ora, quam non iam olim eius fama, cum maxima laude coniuncta, compleuerit. Ita enim huius vrbis, inter cæteras virtutes, eminet, & excellit morum ciuilitas & humanitas, vt si quis ea insigniter præditus videatur, continuò aut hîc natum, aut certè institutum, conijcere, aliarum etiam nationum homines soleant. Verissimè proindè Erasmus, in epistola quadam, ad eruditissimum virum, Leonardum Casmibrotium, huius vrbis ciuem ornatissimum, scriptum reliquit. Gignunt (inquit Brugæ tuæ) ingenia fæliciſsima, & Atticis simillima. Tanta est huius vrbis pulchritudo, vt omnium eorum iudicio, qui eam propius inspexerunt, non facilè aliam ei parem, in tota inferiori Germania, inuenias, quæ pulcherrimis mœnibus, à Balduino Caluo, Anno à C. N. octingentesimo nonagesimo munitur & cingitur, quæ latissimis & amœnissimis viis tam perpetuis, quàm transuersis, venustissimè describitur: quæ forum habet, ædificiis pulcherrimis septum, ad quod sex latæ deducunt plateæ, totidem præcipuis portis respondentes. Quæ crepidinib. & pontibus, iisque plurimis ex lapide constructis, pulcherrimè exornatur: quæ magnificentissimis cùm publicis, tum priuatis ædibus, præcelsis turribus, diuorumque augustissimis templis, sexaginta numero, insignitur. Quorum præcipuum S. Donatiano sacrum, amplissimè Canonicorum est dotatum collegium, & Ludouici Viuis Hispani, monumento nobile. Cuius Præpositus Ecclesiasticæ Curiæ præses, & hæreditarius est, vniuersæ Flandriæ, Cancellarius. Adde his, quòd maximo ambitu contenta, & in orbem ferè decentissimè circumducta, frequentissimè tamen colitur, & habitatur. Canalem habet ad tria miliaria, ex mari deductum, aliorum riuulorũ influxu adauctum, qui se brachijs nauigabilibus, per multas ciuitatis plateas, transfundit. Et, vt paucis, omnia cum Hadriano Barlando dicam, totus hic locus, pascendis oculis, reficiendis animis dicatus est. Pulchra sunt oppida Gandauum, Anuerpia, Bruxella, Louanium, Mechlinia, sed nihil ad Brugas. Aeneam quoque Syluium ferunt, in tribus ciuitatibus, quas ætate sua longè cæteris antecellere putabat, etiam Brugas commemorasse. Eius incolæ suauissima pronunciandi ratione vtuntur. Est enim his vox adeò pressa, & flexilis, vt non alia gens, ad quasuis linguas addiscendas, easque aptissimè, & expeditissimè proferendas, magis sit idonea. In recipiendis, & in admittendis peregrinis, faciles, plurima benignitatis & liberalitatis officia in egenos & ægros impendunt. An non hoc (inquit Cassander) insignis cuiusdam & memorabilis humanitatis indicium est, quòd hæc ciuitas iam olim pueros egestate pressos, nec otio, situque marcescere, neque ad malas artes se conuertere permittit. Sed instituta in hoc est publica schola, animum bonis artibus excolendum, corpus necessarijs alimentis educandum, curat. Hanc humanitatem propè singularis morum ciuilitas, liberalitas, & in victu, amictuque splendor quidam, & elegantia comitatur. Opibus autem posteri, ac re lapsi sunt, cùm ob aquarum & vecturæ incommoditatem, mercatores & maximè quidem, de Hanseatica societate, hanc vrbem deseruerunt.

Non tamen omnis mercatura hîc iacet. Lanificium enim, & lanæ distractionem retinuerunt.

BRVGÆ, FL
VRBIVM O

BRVGÆ, vulgo Brugk, Teutonicæ Flandriæ vrbs omnium pulcherrima, nitidißimaquè, publicarum siquidem, priuatarumquè ædium in hac vrbe splendor et magnificentia, omnem rationem, omnem dicendi facultatem superat. Optimam vrbium formam, hoc est, orbicularem, situ obtinet, aquis probè instructa, duplici fossa ambitur; florentißimum quõdam emporium fuit

ORICARVM
AMENTA.

RPJCB

ANVERPIA.

ALEXANDER GRAPHEVS, vir ſummus, Poëta, atq; Orator inſignis, omnibus ſcientiarũ ſplendoribus perpolitus, de ſuauiſſimæ Patriæ ſuæ origine & nomine, familiarib. ad me literis, hunc in modum, doctiſſimè ſcripſit. Neminẽ præterit, quàm omnia ſint incerta, quæ de primà, Anuerpiæ origine, quæ de nomine traduntur, quanta inter plurimos de ea, verſetur contentio, & diſceptatio: cum alij, Atuacut autumentũ, alij, à iactu manuũ, Hantuuerpiã dici velint, quã meram eſſe fabulam, nemo eſt tam rationis expers, qui nõ iudicet, alij alias coniecturas adferant. At ego potius, Patris mei ſententiæ adſtipulor, qui ab adiectu, Adiectam vocatã maluit, quod noſtra lingua, rectiſſimè dici poteſt, Anuuerp. Neq; Adiectam nuncupandam exiſtimo, quòd prioribus vetuſtioribus mœnibus ter adiecta ſint mœnia, itaq;, in eam, qua nunc eſt, magnitudinẽ, atque amplitudinẽ excreuerit: quod quidem, & in alijs pluribus Ciuitatibus, accreſcentibus Rebuſpub. factitatũ eſſe, videmus: Sed, cum longè, lateq; Scaldis, qui nullis coërcebatur aggeribus, nullo certo cõtinebatur alueo, per loca paludoſa, vliginoſa, atq; arundineta, liberè exſpaciaretur, effectum eſſe, vt & crebro æſtu, & quotidiano acceſſu, atq; receſſu maris, crebrisq; alluuionibus, paulatim ea editiora fierent, vt hinc nomẽ ſortitam eße, ſit veriſimile. Videmus enim quotidie, dum ædificij alicuius fundamẽta iaciuntur, q̃ variè ſit diſtinctus fundus: mox arenoſus, mox argilloſus, mox cœnoſus, mox concharũ marinarũ, varijs generibus conſitus. Sic etiam, vt ex recentiorib. quædam perpetua memoria digna, hic adferamus, noſtris his oculis vidimus, cum ædis Prætoriæ Antuerp. fundamẽta in ea parte, quæ ad Circium vergit, vbi & primus lapis, Henrico Berchemio, & Nicolao Rococcio Conſ. Equ. Aur. iactus eſt, ponerentnr, q̃ plurimos palos, cum annulis ferreis, de quibus olim lintres, ſcaphæ, cymbæ, aliaq; id genus nauigia, religari ſolent, immotos adhuc in imo fundo, ſtetiſſe, ſed neq; eiuſmodi palos tantum, verũ etiã & portus quoſdam, quos Cothonas vocant: ex illigneis trabibus, fiſtucis, imæ tum fluminis arenæ impactis, viminibusq; contextis, ac virgultorũ faſcibus, ſatis adhuc recentibus, ſuper ingeſtis-manu factas, in maxime cœnoſo fundo & ſtantes, vidimus. Quin & nõ procul inde, puteus limpidiſſima aqua ſcaturiens, vnica tantum cupa, plane adhuc integra, conſtans, aßeribus contectus, fundamẽto (quod tamen erat altitudinis viginti, & amplius pedum) ſubiectus, viſu mirabile, inuẽtus eſt. Proinde, dum anno quadrageſimo tertio, foßæ apud portã Kipdorpiam ducerẽtur, muroq; vrbs, in ea parte, vallaretur, piſcium marinorũ, quædam immania oßa, quæ plane ſaxeam ſpeciem, tantamq; referrẽt duritiem, vt percußa, clariſſimũ ſonitum ederent, in fundo reperta fuiſſe, vidimus. Huc etiam accedit, dum flumen Vartus, ſunt anni plus minus nonaginta, in ea vrbis parte, quæ Merana dicitur, foderetur, viam ſaxis ſtratam, quæ decliuis ad putei aquas duceret, inuentã fuiſſe, certo proborũ virorum teſtimonio, qui ſe hoc vidiſſe, mihi ſæpenumero affirmarunt, nobis probatũ eſt. Vt etiã non præteream, non procul à ciuitate Anuuerpienſi, ad Septentrionẽ, altos quoſdam arenarios tumulos, quales in Batauia, maris limites cõſtitutos, videmus, hodierno adhuc die, longo tractu exſtantes, conſpici. Qua ex re, certiſſimis, ac firmißimis argumẽtis, perſpicue cõſtat, vrbis ſitum, vndiq; fuiſſe humilem, paludoſum, vliginoſum, eãq;, vt ante dictum eſt, ex quotidianis alluuionibus incrementũ, ab incremento autẽ, nomen accepiſſe. Quis porrò ciuitatẽ hanc, ſæculorũ multorũ facile principem, florentiſſimorũ hominũ, fortiſſimorũ virorum, optimorũ ciuium multitudine redundantem, cæteris omnibus, totius orbis terrarum vrbibus, nominis celebritate, ac famæ, magnificentia, amplitudine, pompa, ædificiorũ ſumptuoſiſſimorũ ſplendore, excellere neſcit? Et, quæ tantum alias inter caput extulit vrbes, quantũ lenta ſolent inter viburna cupreſſi? Quid de populorũ omnium externorũ, ac mercatorũ, ex omnibus mundi partibus, cum varijs mercium, rerumq; omnigenũ generibus, eo cateruatim confluentiũ, maxima, & quotidiana frequentia, dicam? Quis quæſo, maximopere, ad ſtuporem vſque, non eſt admiratus, rerum vniuerſarũ, quæ excogitari, aut deſiderari queant, copiã vberrimam? vt, quæ vndique ab omnibus omnia reciperet, eadem illa, non tantum in vicina, ſed & in quæcunque alia orbis, licet longe, latéque diſſita loca, velut è ſinu, largiſſime deprompta, refunderet. Hinc non immerito, dum anno quadrageſimò nono, Inuictiſſimus, ac Clemẽtiſſimus Rex Philippus, maximis cum totius populi acclamationibus, incomparabilibus impenſarũ ſumptibus, exciperetur Anuerpiæ, ea ciuitas potiſſimum inter cætera, elogio longe iuſtiſſimo, FONTIS IRRIGANTIS OMNIA, exornata fuit. Vt interim taceam, quanta illius ſemper in Principes ſuos extiterit fides, obſequium, liberalitas, beneuolentia: Quàm alacri animo, in rebus etiam deſperatis, quodammodo fortunas ſuas, in rem ſui Principis expoſuerit ſemper: Quàm incredibili promptitudine, vbi vſus poſceret, argenti, atque auri vim incõparabilem, bellorum ſcilicet neruos, vel minimo negotio, & quaſi momento deprompſerit. Hinc Franciſcum Galliarum Regem, etus nominis I. quod ad Monarchiæ faſtigium peruenire minus poſſet, tria tantum obſtare, ſæpenumero teſtari ſolitum, intelleximus. Perpetuam, nimirum, ac mirificam, in Imp. Carolo vigilantiam: populi ſui, erga eum fidem ſpectatiſſimam, &, quod caput erat, Anuerpianæ Ciuitatis Emporium, totius orbis celeberrimum, atque nobiliſſimum. Hactenus omni ſcientiarum gloria præſtantiſſimus D. Alexander Grapheus.

Rebus omnibus, & neceſſitati, & voluptati, delitijsq; inſeruientibus abundat Anuerpia, vt ſummã in admirationem extraneos mercatores, tanta annonæ abundantia, rapiat. Hiſpanica, Gallica & Rhenenſia vina, ſumma hic inueniuntur copia. Piſcarium forum, marini, fluuiatiles, & ſale conditi piſces, incredibili multitudine complent. Adeo, vt ſi præter opinionem, gratus, & amicus quiſpiam, tibi hoſpes adueniat, Sybaritica eum menſa, quouis etiam tempore, excipere poßis. Ampliſſimus huius vrbis Senatus, hoc potiſſimũ nomine fælix eſt, atque beatus, quia Philoſophi, præſtantesq; viri, optimarũ artium diſciplinis egregie culti, publica in eo adminiſtrent officia. Splendidiſſima, & plane regia, tam priuatorũ hominũ, quam publica ſunt in hac vrbe, ædificia. Inter pub. autem, prætoriæ ædes, primũ ſe offerunt, quæ ex marmareo viuo, ſectoq; lapide, ex regionibus longiſſimè diſſitis, comportato, tantis ſumptibus, tantõque artifitio. IIII. annorum tempore, conſtructæ videntur, vt materia operis formam, & forma materiã ipſam ſuperet. In ipſo fere ciuitatis vmbelico, area ampla, quadrata (Borſam vulgo nuncupant) pandit, vndique ſepta columnis, quibus ambulacrum, tecto concluſum ſuſtinetur, tam accurate fornicatum, vt non teſtudo, ſed tabulatum, videatur, in quo pulcherrima quæque videndi ſenſum oblectantia, venum exponuntur. Subter, negotiatores, negotiorũ tractandorũ cauſa, quotidie, certis horis conueniunt. Tum etiam ampliſſimæ in hac vrbe ſunt ædes, perpetuis, à magnificis viris, admodum liberaliter, dotatæ reditibus, in quibus pueri, qui otioſi alioqui, victum in plateis quæritantes, ad omnem nequitiam enutriuntur, ijs exercentur artibus, quæ ad neceſſarios hominum vſus, conducunt. Idem in puellarum inſtitutione, magna quoque diligentia, obſeruatur. Habetur deinde auguſtiſſimũ fanum, D. Virgini ſacrum, turri, ex candido marmore, admirandæ altitudinis, celeberrimum. In ea ciuitatis parte, qua Anuerpia, poſtremùm eſt amplificata, maximis Hanſeaticarũ ciuitatum, & huius Reipub. ſumptibus, ampliſſima eſt domus conſtructa, in quam Hanſæ Teutonicæ confœderati mercatores, ex quatuor, quæ in Europa habent, Emporijs, id, quod quondam Brugis fuit, tranſtulerunt. Domus iſta, ſeu verius palatium, decus & ornamentũ, ciuitatis adauctæ, ingenue fatentur, quotquot eam conſpexerũt, mira ſiquidem eius pulchritudo, omnium oculos in ſe nõ immerito conuertit. Situ excellit, vtrinque enim euripis, ad maximas recipiendas naues, opportunis, clauditur, quæ huic domui prymnæſio iunctæ, merces percommode exinanire, & in eam traijcere, poßunt. Splendidiſſima etiam ſtructura nitet. Menianæ ſiue ambulacra bina, quadratis innixa columnis, ſpatioſam intus aream cingunt. Aeſtiuas cœnationes, & hypocauſta ampliſſima, venuſtiſſimis picturis, & tapetibus ſcite admodum veſtita, continet. Chartophylacia, & cubicula ſua priuata, mercatores exornando, decertant. Turrim quoque ex viuo, quadratoq; ſaxo, admirabili venuſtate erectam, Hanſeatica hæc domus oſtentat, cum alata, & verſatili, ſummo in apice aquila, ventorum indice, quæ quauis circumagitur aura.

ANVERPIA.

PARS FLANDRIAE

SCALDIS

Die oude Vesten

1 Onser Vrouwe Ker.
2 S. Iacobs Kerck.
3 S. Andries Kerc.
4 S. Ioris Kerck.
5 Die Borcht Ker.
6 Grout gesthuys.
7 Die Vrouwe or
8 Die Preechers
9 Die Minnebr
10 S. Michiels (as
11 Die Nieu Por
12 Die Engelsche

Les noms des Bouleuerts & rauelins pars.

A. Buluardo del Duc.
B. Buluardo de Erriado
C. Buluardo de Toledo
D. Buluardo de Alua
E. Buluardo de Paciotto

ANTVERPIA, nobile in Brabantia oppidum, partim maritimum, Gallis, Germanis, Hispanis, Britannisq; stabilis frequentabili, mercimonijs mirum in modum floret: Sumptuosis tam publicis, quam priuatis ædificijs nitet, nimirq; Augustissimo D. Virginis templo, cum turri, ex candido lapide altissima; Ciuica, Hanseatica, Anglica, ac Portugalensium domo: Monasterio Præmonstratensium, monumento Isabelæ Caroli Ducis Burgundiorum Coniugis, nobili. Anno à Christo nato, CIↃ. IↃ. LXVII, Die V. Nouemb. munitissima Anuerpiensium moenia, à Cronenburgio, vsq; ad Scaream portam diuulsa, soloq; æquata fuêre: et Arx vallo cincta, fossa & aqua circundata, quinq; propugnaculis & viuo saxo munita, construitur, habens in circumferentia inter propugnacula supernè eminentes, decem et tres formas pharas, quas alij Pastillos nuncupant, ad hostium propellendos insultus, fortissimas. Intus, latè patentem aream, percomodæ claudunt ædes, quas præsidiarij milites incolunt. In areæ medio, statua ænea deaurata, maximis sumtib. fusa Serenissimi Hispaniar. Regis iussu, Illustriss. Duci Albano (cuius vniuersa corporis faciem apprime refert) beneuolentiæ et gratitudinis ergo pacificatoris habitu, posita est: Hanc in colossi pede inscriptionem habens.

FERDINANDO ALVAREZ A TOLEDO ALBÆ DVC. PHILIPPI. II. HISP. AFVD BELGAS PRÆFEC. QVOD EXTINCTA SEDITIONE, REBELLIB. PVLSIS RELIGIONE PROCVRATA, IVSTITIA CVLTA, PROVINCIÆ PACE FIRMARIT REGIS OPTIMI MINIST. FIDELISS. POSITVM.

RPJCB

BVSCVMDVCIS.

BVSCVMDVCIS, à syluis atque nemoribus, quæ hoc loci quondam Brabantiæ Duci fuerunt, appellationem obtinet, vna ex quatuor præcipuis Brabantiæ ciuitatibus: Ludo literario, magna ciuium, & præstantium ædificiorum frequentia, pugnaciq; populo, ciuili tamen ac blando, nobilis. Hic multis ornamentis percelebris videtur Ecclesia cum artificioso horologio: vbi mercatura, lanificium, cæteræq; mechanicæ artes florent. Natus est in hac ciuitate Georgius Macropedius, excellens trium linguarum professor.

LOVANIVM.

LOVANIVM, caput est vrbium Brabanticarum, cæli & aëris benignitate nulli cedens aliarum, cuius amœnus & iucundissimus situs, meritò inuitauit maiores, vt Louaniũ sedem ac domicilium Musarũ deligerent. Habet enim Vniuersitatem, qua non sit alia secundũ Parisiacam numerosior, neque ornatior, ex Colonienſi nata filia, magnificẽtior matre. Habet hæc vrbs sacras ædes quamplurimas, vnam D. Petri structurâ tam eleganti, vt Architectorum iudicio, nullam pluribus locis inuenias pari politura. Huius è conspectu visitur domus ciuica operosissima, & quæ non vna re tectetur olim florentissimam vrbem fuisse Louanium. Xenodochium amplissimum, Carthusianorum quoque cœnobium intra mœnia, loco ab omni tumultu & frequentia semotissimo est. Ad muros vrbis, qua Machliniam itur, arx est insigni vetustate, ad otium, rerumque vrbanarum vacationem Principibus accommodata. E regione turris est, ea altitudine, vt inde videri sereno cœlo Anuerpia possit, octo magnis milliarijs Louanio disitum oppidum: vulgò, Impensa perdita, vocitata. Ager Louanienſis, præterquam rerum omnium, quæ conseruandæ hominis vitæ peropportunæ sunt, etiam vini ferax, sed temperati, & studiosorum cerebro, quos sobrios esse decet, conuenientissimi.

MACHLINIA.

MACHLINIAM perueterem, ac præclaram vrbem, excussis cùm antiquis, tum nouis auctoribus, comperimus, priscum nomen adhuc dum seruare. Ea, non malè, naturæ beneficio, sita, salubri aëre, in primis vtitur, cæteris omnibus affluit rebus, quæ ad hominum consuetudinem sunt necessariæ. Mediam secat, perluitque flumen Delia. Hanc non ineptè meditullium vocaueris Brabantiæ, Louanio, Bruxella, Antuerpiaque tot clarissimis simul vrbibus, intercluſum, & vndique quatuor milliaribus distans, quam tetrapolim qui circumspexerit, is iustissimam trianguli formam efficiet. Interim Machlinia singulari iurisdictione valet, suisque, & proprijs legibus vtitur, quo loci, ante alia notandum hoc est: Grauidæ matres, dum pariendi instat tempus, relicta vrbe, in interioris Brabantiæ municipium quodpiam se conferunt, inibi onerosæ alui pondus, deposituræ, eo consilio, vt liberi, in partem immunitatum Brabantinarum, itidem veniant. Vrbs alioqui, per se non tantum ædificiorum, tam priuatorum, quàm publicorum descriptione nobilis, verum etiam operibus, molibusque firmissima existit. eoque magis, quod dum supra caput est hostis, patefactis ostijs, viciniam omnem, diffusis aquis, instar vasti lacus, ciues complere soleant, atque hoc pacto, hostem intercludant. Cunctis autem vrbanis operibus, splendore, artificio, structuraque antecellit: Basilica D. Rumberto dicata, cui vasta, & prælta imminet turris, qua in speculæ loco, ad remotissimarum cùm ciuitatum, tum amœnissimarum circumstantium possessionum prospectum, vtuntur. Secundum autem, cùm dignitatis, tum magnificentiæ locum, illic obtinent septa Pizemburgica, in quibus commorantur Teutonico ex illo ordine procreati religiosi milites. Sed huic vrbi dies ille septimus (vti ipsi vidimus) ante idus Sextiles, exeunte anno, M. D. XLVI. sanestus existit, hoc ferè initio. Cum horrenda tempestas cæli esset orta, ecce vasta turris portæ arenariæ vicina, qua maxima, pulueris illius nitrati vis asseruabatur, sulminis iactu, non modo conflagrauit, verùm etiam à fundamentis frustulatim disiecta, lacerata, reuulsaque est, vt ne vestigium quidem vllum prioris fabricæ, superesset, quodque magis admirêre, subitum istud, & inopinatum incendium, vrbanam fossam, aquæ plenam, altam & sexcentis amplius passibus latam, ex ea parte, non tantum siccauit, sed etiam arefecit, piscibus partim coctis, partim verò tostis, quaque versus remotissimè sparsis. Quinetiam mœnia flammâ deflagrata, ac eo vlterius. Circunstantium domorum parietes ter centenũm amplius passuum interuallo, labefactati, aut deformati, vacillare, simulque vno, & eodem temporis puncto, malum insolens manare, non solum per vrbem, verum etiam suburbanam viciniam transcendere. At ne dum modus infortunio positus, quantopere enim lapidum iactus, quo instar tonitru, cælum contremuit, totam ciuitatem permiscuerit, quantumque ruinarum passim ediderit, nisi ipse præsensq; viderit, non facilè credat vnusquisq;, & multi nobiscum superant, etiamnum oculati testes. Huc accedit, hominum magna clades, quorum amplius ducentos perijsse, ac triplo plures vulneratos, accepimus, à fide dignis ciuibus. Fulgurum, ac tonitruum tanta vis fuit, vt vsque ab Antuerpia, Bruxellaque, sonus iste miserabilis, multis credentibus terræmotum, in vicinitate factum, audiretur. Indigenæ verò ipsi, vsque aliquo videre videbantur cælum ruere, ac vniuersum mundum inuerti, quippe, cum inter cæteros quidam in hypogeo concamerato, sed labefactato triduum inediam ferens, semisepultus iaceret, ruderibusq; fortè latitans, à circumstantibus extraheretur, attonito consternatoque homini, animo similis, scisitatus est, Num qua vniuersi supereſt species? Quod igitur Machlinia de cœlo tacta, incredibilem suarum rerum iacturam fecerit, id infelicitatis eius fuit, quod verò deinceps, non ex ea tantum parte, instaurata, sed multis præterea locis, ornata, honoris est hoc eiusdem. Vbi septendecim opificum collegia, exceptis cohærarijs, ad senatum admittuntur, quoties de re quapiam graui, deliberatio suscipitur. quorum præcisè sex, tanta apud suos gratia & auctoritate valent, (hi sunt Pictores, Ichthyopolæ, Infectores, Coriarij, Cereuisiarij ac Lanij) vt ex ijs quotannis singuli legantur Senatores, itaque summus magistratus vniuersè duodecim, sex Patricijs, ac totidem plebeijs constat Senatoribus. Lanificij laus, id quod pace cæterorum Belgarum dictum sit, Machlinienſibus, in quantum diligentissima perquisitione didicimus, prima tribuitur. quod tamen illic olim, sine comparatione, multo fuit huberius & copiosius exercitium. Intra eius enim territorium, supra ter mille ducenas textrinas exstitisse, compertissimum habemus. quippe, legimus quemadmodum olim textores tribus multitudine freti vsque adeo insolescere, animis efferri, neque se continere, vt coorto de repente tumultu, & correptis armis, cæteros ciues inuaderent: sed tumultuario isto prælio, inferiores multos, suorum amiserunt, itaque temeritatis & superbiæ pœnam, iuremerito luerunt, nec eo contentus senatus, immunitatum, munerumque prærogatiua, huiusmodi auctores turbarum, priuauit. à quo vsque tempore, & numero opificum, & existimatione sunt deminuti, licet ad hanc diem textorum collegium audiat, nunc amplum, nunc omnium reliquorum primum. Hæc vrbs vti telarum, & quidem optimarum, ita cortinarum multiplicium plena est: Tormenta, tintinnabula, denique instrumenta, ac vasa quæuis, ambigam an alibi terrarum maiore artificio, dexterius, faciliusque ære conflentur. Reperias hic itidem, omnis generis nauium architectos, & fabricatores. Instructissimum in ea vrbe ad quosuis casus semper rerum dominus reseruat armamentarium, tot tormentis æreis, ac ferreis, tot machinis bellicisque instrumentis, puta, nauibus, pontibus, carris, postremò, tanta re castrensi, & militari supellectile affluens, ac nouissimè tot operarijs fabrisque plenum semper, vt spectatoribus admirationem copia pariat. Hominum memoria celebrantur Machlinea oriundi duo, Ioannes Goechus, & Arundineus Grauis, vterque auctor. item Nicasius Vordæus, is, qui licet visus vsuram ei casus, trimo eripuerit, in literis tamen vsque eo profecit, tantosque fecit progressus, vt vtriusque Iuris professione, Doctuæq; dignitate claruerit, ac iccirco abs Trithemio, inter naturæ miracula adnumeratur. Louanij enim, ac Coloniæ, iura publicè docuit, interpretatusq; est, discipulisq; nonnulla theoremata dictauit, quæ typis impressa, etiamdum extant, æternum alioqui duratura. Obijt rarus ille vir anno M. CCCC. LXXXXII. Hinc ibidem editus est, (quemadmodum ipse in oratione ad Senatum Machlinienſem apertè fatetur) Christophorus Longolius, vir cum propter raritatem doctrinæ, tum propter virtutum cumulum, omni Europæ notissimus, quem non modò summo semper honore, priuati quiuis homines, sed etiam principes viri coluerunt, quemque certatim multi, multis honorarijs muneribus donare voluerunt, sibiq; ita eius consuetudinem conciliare, vel potius emere. Sed omnium vniuersè ordinum dona aspernatus, vnius Reipub. Florentinæ, cuius aliquamdiu officiosus, studiosusque exstitit, pensione annua contentus, multorum auctor operum, Patauij anno M. D. XXII. libris immoritur. Contrà, D. Erasmus ille Roterodamus, in quadam familiarium epistolarum, ad Damianum suum Goesanum data, scribit, Longolium reuera fuisse Hollandinum, Sconhouia oriundum. At ipsi auctori, patriam professo, citius fides ponenda videtur, quàm cuiuis peregrino. Scitum enim illud est: Cuique suus imperat affectus. Superant hac tempestate inter literatos, & claros homines, ciueisq; Machlinienſes, Rembertus Dodonæus, insignis medicus, idé Mathematices peritissimus, à quo multa, nec ea parua opera, subciſiuo tempore lucubrata, accepimus. Deinde Philibertus ille Bruxellenſis, albo geniorũ regiorũ adscriptus. vir cæteroqui litteratissimus, & excellens orator. Iacobus Vuastelius, in sanctum illud Machliniẽse consilium, cooptatus, vir vndeque eruditus, & honoratus, cuius F. Petrus, patre digniſsimus, vt doctrinâ, sic eloquentiâ valet. Adeo, vt eius ore indigena Senatus grauioribus quæstionibus, postulatisq; respondeat. Pereruditorum illustriumq; cæterorum virorum, quibus aliqua scientiæ laus datur, multitudine, breuitatis studio supersedere malumus in præsentia, quàm ieiunè sobrieque de singulis dicere. Hæc vrbs, alma nutrix, altrixque fuit, Philippi I. Caroliq; illius ter maximi Imp. Ph. illius Belgarum heri cum patris, tum aui, quod illic tunc temporis, vt plurimum, curia hærebat. Cuius amplissimæ prouinciæ vsuram, dum iam modo dictus Carolus, auiæ Margaritæ Austriadi, quoad vita frueretur, daret, sedem Machliniæ fixit, illa ipsa Herois, quæ etiam in ea vrbe, sui semper cupida, & gratiosa, anno M, D. XXX. obijt. Beneficiorum verò omnium, quibus olim aliquando, ab Hero ornati sunt, Machlinienſes, par pulcerrimum hoc est. Primum omnium portoriorum, quæ in singulas merces iustis locis exiguntur, sunt immunes. Secundo, bona eorum firma fixaque Belgicæ territorio circumscripta, per se libera existunt, nec obligatione sunt obligata (vti cæteræ popularium res:) opt. iure prædijs comparanda, quam immunitatem ex Caroli illius omnium nouissimi Aeduorum Reguli Belgarumque domini gratia, ac liberalitate, officijs, studio, opera, sunt demeriti. quod enim eum summa virtute, ac fortitudine, bello laborantem, semper subleuassent, vix vlli alij clientum, aut magis fidere, aut plus tribuere solebat, ac ea propter, amplissimum illum Senatum (vulgo Consilium Regium) illic anno M. CCCC. LXXIII. instituit, cuius ipse princeps esset, cæteroqui triginta quatuor viralem, puta Cancellario, cohærario, binis præsidibus, quatuor equitibus, sex supplicum libellorum magistris, initiatis consiliarijs octo, profanis verò duodecim, partim Doctoribus, partim prolytis constantem. Hic Senatus, primo rerum dominum quocunque isset, comitabatur, assequebaturque. absente verò principe, aut hero, Archigrammateus, cunctis præerat. Eo autem, ab omnis pœnè Belgicæ tribunalibus, ius erat receptitium. Porrò, cum vxoris Ioannæ beneficio Philippus. I. ad amplissimam, Hiſpanienſium, & annexorum regnorum possessionem vocatus, necessario transmitteret, eius iussu, nouissimè, anno M. D. III. ad eam vrbem, in medio prope Belgio sitam, itaque apprimè opportunam, sedeis fixit ille ipse senatus, eius tamen forma, & auctoritate, nec non Consiliariorum numero, antea nonnihil immutato, qui, vti nunc est, vno præside, sedecim consiliarijs, duobus scribis, ab epistolis, siue à secretis, octo, & cætera munuſculorum turba. Hucgeneratim, post ciueis & tribuleis Flandris, Atrebatibus, Hollandinis, Middelburgenſibus, Namurtibus Lucæpyrgenſibus, Valencinenſibus, postremò illis, qui litigiosa illa prædia colunt, in Flandriæ, Hannoniæque confinijs, collocata (de quorum iurisdictione ac iudicatu, Flandri & Hannonienſes valde pertinaciter inter se contendunt) ex domestico foro, prouocare, appellaréue licet. Frisij item, Occidentem solem versus qui spectant, ac Vltraiectini, paucis ab hinc annis, hunc ipsum agnoscunt Senatum, tanquã recognitorem ciuilium causarum, quas ipsi ante iudicassent. Heic ex formula Prætoria thyasus Torquatorum item sistitur. Liteis, controuersiasque omnes, tam ciuiles, quàm criminosas, semel iudex definit, nulla prouocationis prorogatione aut gratia, stante interim semper sua Curiæ Bruxellanæ, in causarum recognitione, prærogatiua auctoritate. Illo ipso in foro, in gratiam maximè peregrinorum, Gallicè litigatur, &c. Cætera, quæ heic, ob loci angustiam omissa sunt, suppeditat index.

T S H E R T O

Die hintre poort

S. Antone poort

S. Clare

S. Dominecus

DIESE FLV.

L O E

S. Ians Capp.

S. Gertruÿen

S. Peter

Verloren Cost

Die Borcht

Weesmalen

Die Borcht port

Closter onder de Borcht

Vlierbeeck

Linden

Die Dorpstraet porte

S. Marten

S. Cat. Cap.

Stathuÿs

Precaren

De Wijngaert poort

LOVANIVM Perantiqua Brabantiæ vrbs, ante Julij Cæsaris ad uentum in has regiones, oppidi formam habuit, temporumq; successu, in tantam amplitudinem excreuit, nunc vt in ambitu quatuor miliaria Italica colligat. Præstitit hoc Louaniensib. aëris, situsq; amoena cõmoditas. Quos magnificũ etiã D. Petri templũ, ciuica dom. elegãter cõstructa, multor. collẽ. Vniuersitas, Dela flu. Castrũ á Julio Cæsare conditũ, multaq; admiratione digna, egregiè ornant.

M A C

S. Iohan

S. Romm

Hof van Hoechstraet

Cayssers hof

S. Peter

Neckerspoel poort

Coepoort

Borgenstain

Necker spoel

Nicolaes

GENBOSCH

BVSCVMDOCIS oppidum ludo literario, & pugnaci populo nobile. Horum arma superioribus annis haud semel Geldriï sensëre, cum qua gente vario certatum est euentu nostris hominibus. In hac vrbe templum est Deiparæ sacrum, opus visendo apparatu. Hadrianus Barlandus

E N.

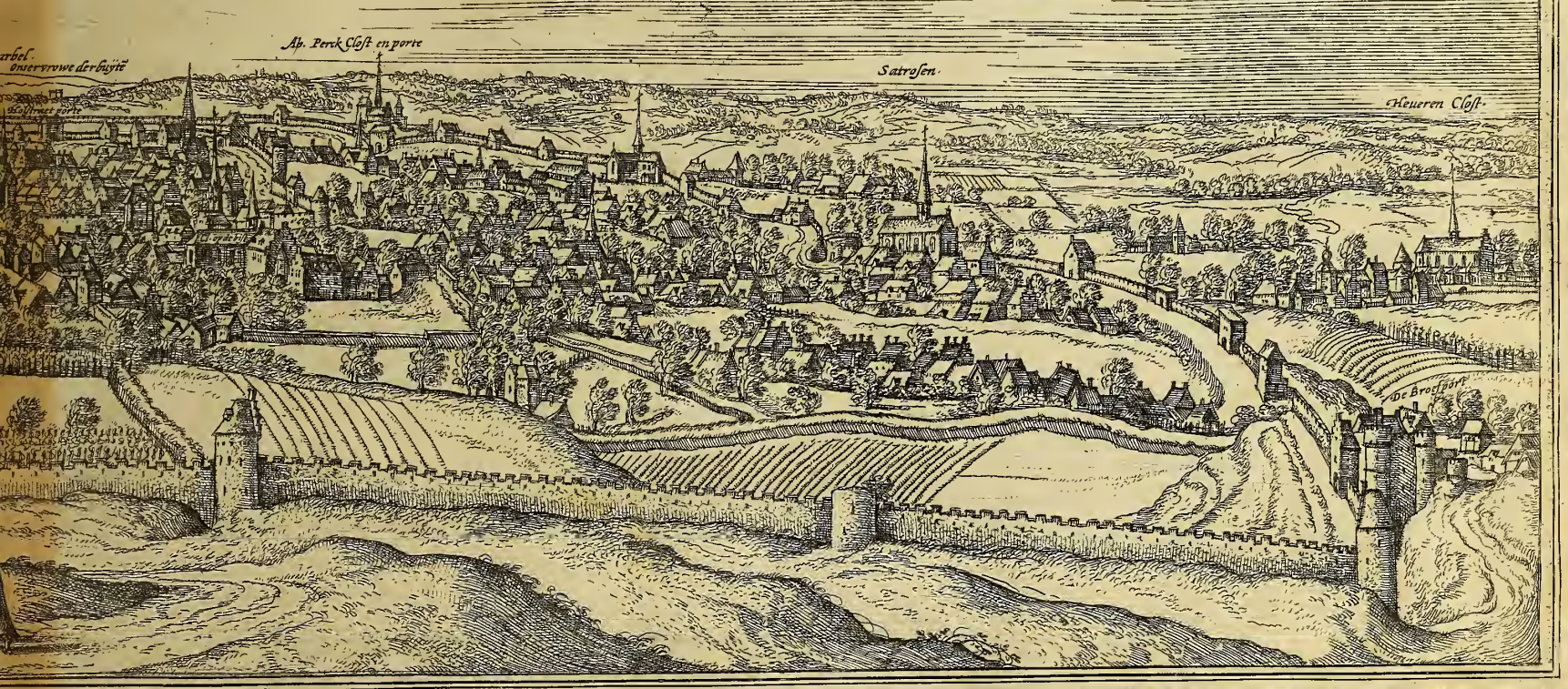

Cum Priuilegio.

E L E N.

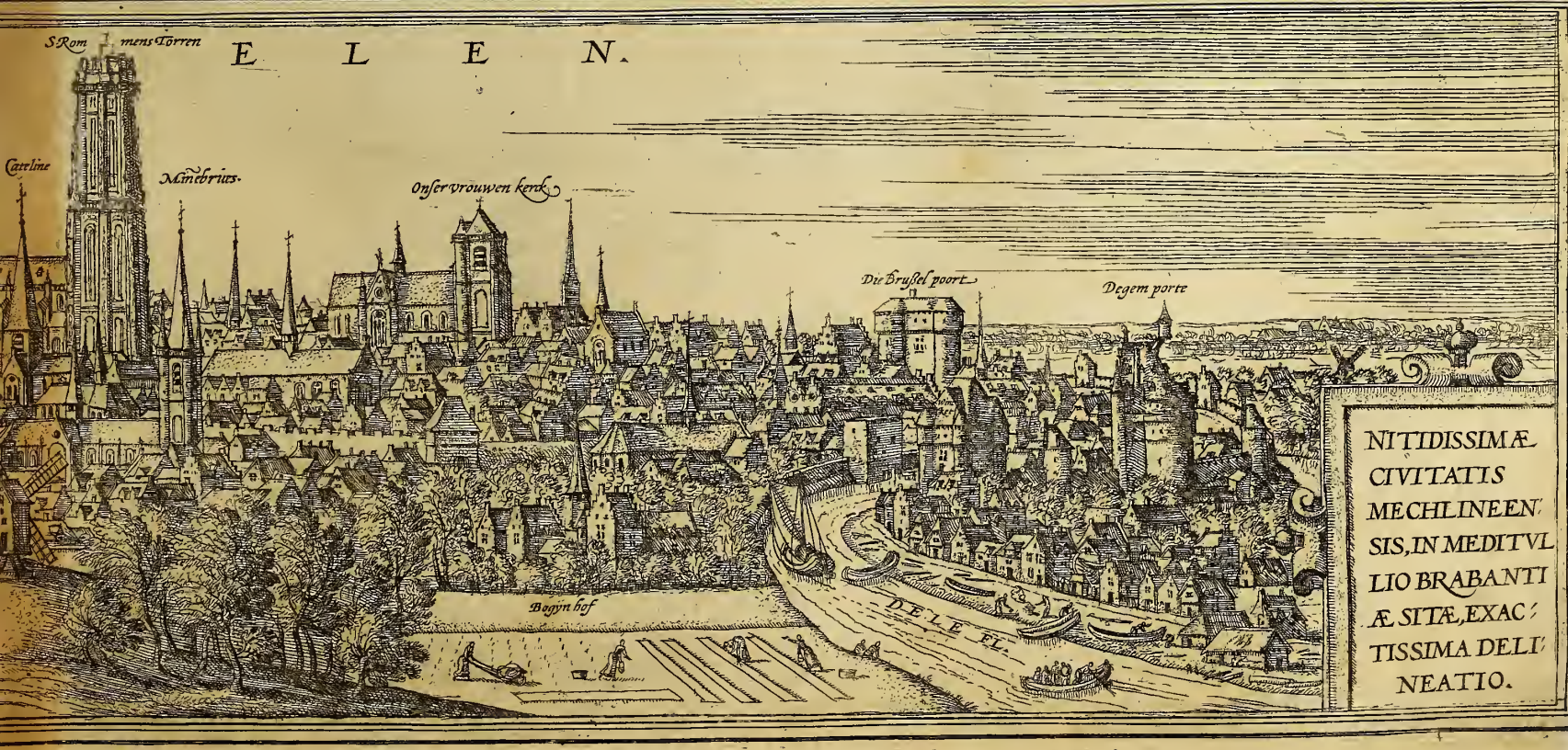

NITIDISSIMÆ CIVITATIS MECHLINEENSIS, IN MEDITVLLIO BRABANTIÆ SITÆ, EXACTISSIMA DELINEATIO.

RPJCB

TRAIECTVM.

TRAIECTVM INFERIVS, firmiſsimo murorum ambitu, propugnaculis, multisque ad hoſtium furorem arcendum peridoneis turribus vrbs inclyta & memorabilis, Hollandiæ, quorundam ſententia, adſcribitur, quod tamen AEneæ Syluio diſplicet, qui eam Friſiæ vrbem nominat, habetq; ſententiæ ſuæ riualem Ottonem Friſingenſem lib. 1. cap. 15. vernaculo idiomate Vtericht: Agrum multarum rerum vbertate præſtantem, & Hollandico ſolo paulò altiorem, ſitu obtinet. Quo accedit, quòd exiguo ſpacio, permulta oppida, benè & eleganter culta, muro cincta & haud contemnenda magnitudine vicina habeat, ad quæ omnia, breuiſsimo tempore, Traiecto perueniri poteſt: Quæ cùm eorum moderator, Sereniſsimus Hiſpaniarum Rex Philippus, ex alta quadam ſpecula conſpexiſſet, ingenti perfuſus gaudio dicitur, quia tantam vrbium oppidorumque frequentiam, vnicum territorij ſui benè culti indicium, ſingulare quoq; decus & ornamentum eſſe putabat. Aſſerunt ij quos ſtudium Geographicum delectat, Traiectenſem hanc vrbem quondam Antoninam appellatam fuiſſe, vel ab Antonio Senatore Romano, qui immanem Neronis tyrannidem Roma fugiens, hanc vrbem ædificaſſe putatur: vel à M. Antonio Iulij Cæſaris legato, belli Gallici tempore, initium ac nomen accepiſſe perhibetur, vel denique à M. Antonino Pio Auguſto. Quicunque tandem horum præcipuus Traiecti fundator extiterit, antiquiſsimæ originis vrbem eſſe conſtat, quippe cuius Antoninus in Itinerario mentionem faciat, & plurima Romanorũ numiſmata, aliaque antiquitatis monumenta, certa vetuſtatis indicia, frequenter hoc loci inueniantur. Nunc Traiecti nomen à traijciendo vulgò obtinet, ob frequentem nimirum (vt plerique exiſtimant) mercatorum per hanc vrbem tranſitum, vel quia hîc veteris Rheni traiectus fuit. Is enim hanc vrbem ſolebat alluere, quæ nunc per foſsas & canales artificiosè ex Rheno deductos, aquam conſequitur, adeò vt à pleriſque minùs accuratè hoc conſiderantibus, Rheno adiacere putetur. Eſt autem diues & populoſa ciuitas, & priuatarum ædium nitore, & magnificis Canonicorum Collegijs præſtans, quorum præcipuum eſt S. Martino ſacrum, Fanum ornatum & ſumptuoſum. Quia porrò ſecunda fortuna eos plerunque, quibus clementius fauet, paululum erigere, & cæteris anteferre ſoleat, vnde aliorum deinde inuidentia oritur, ſimultas quædam inter hanc ciuitatem, vicinumque populum orta eſt, adeò quidem vt ad arma progreſſum, & Traiectum expugnatum, ac dirutum ab eis fuerit, qui præſidiario milite, & conſtructa illico arce VVilltenbergh nomine, hanc Traiectenſem Rempub. aliquanto tempore ſuis habenis moderati fuêre. Ab horum autem incondito & tumultuante dominio, Clodouei Lotharij filij opera, & auxilio, tandem hoc oppidum liberatur. Regium eſt Traiecti concilium, in quo vicinarum vrbium lites dirimuntur. Arx etiam pulchra, & valdè munita iuſſu Caroli V. conſtructa, cui Vredenburch nomen inditum. Præpotenti inſuper Epiſcopatu commendatur, cuius Antiſtes in ſacris latiſsimè imperat, qui & Archiepiſcopi conſecutus dignitatem, plurimum ab ea amiſit, ob innocentiſsimi Bonefacij cædem, quæ in hac ciuitate fuit patrata, cui deinde Pipini & Caroli Magni, Epiſcopatuum & Monaſteriorum liberaliſsimorum benefactorum auctoritate, reſtitutus fuit. Prodijt ex hac vrbe Hadrianus eius nominis Papa Sextus Anno Domini M. D. XXII.

Den bemuerde werdt.

De Wer dt porr.

S. Cornelis capel.

Den Wech na Amsterdam

TRAIECTVM CLARA ET VETVS EST EPISCOPALIS CIVITAS ANTONINO MEMORATA, ITA DICTA, QVOD HIC ESSET TRAIECTVS VETERIS RHENI, AVCTORE IACOBO MEYERO, IN ANNALIB. FLAND. DICITVR AVTEM TRAIECTVM INFERIVS, AD EIVS DIFFERENTIAM CIVITATIS, QVÆ EST TRAIECTVM MOSÆ, SEDES ALIQVANDO EPISCOPORVM TVNGRICORVM, QVÆ IAM EST LEODII. QVI PLVRA DE HAC VRBE DESIDERAT, IS LEGAT ÆNEAM SYL: OTTONEM FRISIN: LIB. I. CAP: XV. VOLATERRANVM LIB: VII. ET LAMBERTI HORTENSII HISTORIAM.

RAIECTVM
S. Peters Collegie
S. Martins dam
S. Katheri. brug
S. Magdalene
Den Niewen gracht
Seruaes Ab.
Den Dom.
S. Saluator
S. Pauls Ab.
Die Gaert brug
Reguliersbrug
Imer brug
S. Geerten brug
Den Spring Wech
Dat Diutsche huys
S. Maria Collegie
Maria platz
S. Geerten kerk
S. Claes K.
S. Agneten
Die volders brug
Den Oudengracht
De talles te port
Bylhouwers toren
S. Anna capel
HANC VRBEM ALII ATTRIBVVNT HOLLANDIÆ, ALII PHRISIÆ:
SIVE IN HOLLANDICO SOLO, SIVE IN PHRISIA SITA, HAVD DVBIO NO
BILISSIMA EST ET PRIVATAR AEDIVM PVLCHRITVDINE ET CLERO.
HABET ENIM CELEBERRIMA CANONICOR COLLEGIA IN QVIBVS PRINCI
PEM TENET LOCVM, QVOD EST D. MARTINI, HABET ET ANTISTITEM,
QVI IN SACRIS LATISSIME IMPERAT, HIC TAM DIVES AC POTENS,
VT SI QVANDO SIT NECESSE, QVADRAGINTA HOIVM MILLIA AD
BELLVM POSSIT ARMARE. HADRIANVS BARLANDVS.

RPJCB

AMSTELRE-
DAMVM.

HOllandia,feraciſsima Inferioris Germaniæ Regio, piſcoſis interluitur amnibus, & paſcuis abundat vberrimis,neque regio creditur eſſe alia in orbe,quæ ſimili ſpacio,tot habeat oppida, mediocriter quidem magna, ſed apprimè polita & concinna.Inter quæ quidē ſummā obtinet dignitatem AMSTELREDAMVM in longitudinem gradibus XXVII. ac XXXIII. minutis, in latitudinem verò,gradibus LII.& XXXX.m.patens,ciuitas ad ſinum Thyum poſita eſt, vnde foſſæ plures intra mœnia deductæ,quarum omniū maxima eſt,quæ mediā ſecat, Ambraceq; dicitur, qua parte ſol oritur,nauibus peruiæ ſunt,quas ab Oceano,ingēs ille ſinus Auſtralis excipit,quæq; vndeuis gētiū copioſe huc appellunt.Nam bis anno ex cūctis ferè Europæ partibus, maximè ex populari Belgica,ex Frācia,Anglia,Hiſpania,Lituania,Germania,Polonia,Luſitania, Noruegia,ex Oſterlingorum ore Suecia,& Septentrionali cælo, nunc ducentarū,nunc trecentarū corbitarum onerariarum claſſem eò confluere videas,quarū maior pars Dantiſci, Rigæ, Reuelæ,& Neruæ, omniū mercium generibus oneratur.Stupidos plerunq; aduenas iſta detinet nauium tam ampla ſtatio,ex qua diuerſo ex orbe huc profectas quingentis plures interdum cōſpicere liceat. Sed longe maxima omnium pars domeſtica & vrbana,quarum adſpectu nihil iucundius. Cui conſectarium eſt,luculenter,& in remotiſsimis terris ciues negotiari, ad eosq; in horas peregrinos mercatores cōmeare. Portus ſumma commoditas hoc præſtat, ideoque poſt Anuerpiam, ſecundum eſt Amſtelredamum,Belgicæ Emporium,quod ditiſsimos homines incolere,pro multis vnicum hoc ſatis manifeſtum fuerit argumentum : ſiquidem ducentarum,trecentarumque nauium claſſe, (de qua modò diximus,quæq; iuſtis temporibus,quotannis eò bis confluit) importatas merces ſuis facultatibus redimunt incolæ, ſic,vt quinque,aut ſummum ſex dierum interuallo,exoneratæ tot corbitæ,vnde ſoluerint,aut quoquo nauicularijs viſum eſt,referantur. Sunt etiam hîc fabricandarum nauium probatiſsimi architecti. Nihilo ſegnius interim,lanificium inibi tractatur,quippe,duodena millia,& amplius,pannorum textrinæ vrbanæ conficiunt. Fiſtucis fundata ciuitas vniuerſa, perpetuis tignis inſidet. Idcirco non ſine ſale & lepore amicus quidam noſter, modo fiſtucatum illud pauimentum liceret contemplari,non eſſe,cur videndi amœnioris nemoris deſiderio quis teneatur,ac propterea ferunt,inſanas ſubſtructiones,infraq; aquam latentes moles,propter materiæ copiam, laborum, operisq; difficultatem,multo pluris conſtare, quàm ipſa ædificia, & vniuerſas fabricas,quæ à ſolo eminent. Ciuitas omnium generatim operum & ædificiorum cùm publicorum, tum priuatorum deſcriptione nobilis,præpotens,numeroque ciuium,& fortunarum amplitudine,valens, per ſe firma, naturaque & ſitu loci,inuicta, vix expugnari humanis viribus queat,eoq; magis,quod vrgente neceſsitate occultis quibuſdam rationibus,& eo comparatis machinamentis, continentem diffuſis aquis inſtar vaſti lacus complere ciues latiſsimè poſsint.Itaque ſi aerē,ſi circumfuſum aquarum æquor, ſi deniq; loci ſitum,ſi chomata,incilia,(quæ omnia penè compita ſectant)& his ſimilia ſpectes, Venetijs haud adeò diſsimilis ciuitas, cæteroqui fortunata, fœlix, & quam orbis immenſi circulator hoſpes ſummè admiretur adſpiciens. Qua de re gratus ciuis Nicolaus Cannius, lepidum imprimis hexaſtichon carmen condidit.Id,quod nos in ſtudioſorum gratiam,huc intertexere voluimus.

Hæc illa Batauæ,non vltima gloria gentis,
Amnis cui nomen,cui catharacta dedit.
(Dicta prius Damum) raris habitata colonis,
Cum contenta caſis,ruſtica vita fuit.
Hinc Amſterdamum iam facta celebrior, atque
Fortunæ,creuit tempore nomen item.
Vrbs benè nota prope,atque procul diſtantibus oris,
Dotibus innumeris ſuſpicienda bonis.
Diues agri,diues pretioſi veſtis,& auri,
Vt pleno cornu copia larga beet.
Quod Tagus atque Hermus vehit, & Pactolus in vnum
Vere huc congeſtum,dixeris eſſe locum.

DEN AEM-
STEL.

Den Amstel.

Die Lastage.

Die Ees dijck

Die Warmes

Le Prosse

1. Clarißen.
2. S. Loeris
3. De Amstel.
4. Niewenonen.
5. Oudenonen.
6. Vij Mach:
7. Paul. Broes.
8. Die Raeme.
9. Beghijnhof.
10. De Heiligerste.
11. S. Maria.
12. Claeren.
13. Selle Broes.
14. S. Barberen.
15. S. Madalenen.
16. S. Maergriete.
17. S. Anghenieten.
18. S. Liscijen.
19. Houtmart.
20. Die Plaets.
21. Stathuys.
22. Oude kerck.
23. Nieue kerck.
24. Lievrowe kap:
25. Tgasthuis
26. S. Jakob kap:
27. Minnebroes.
28. Selle susters.

AMSTELREDAMVM, nobile Inferioris Germaniæ oppidum, ad recipiendos, ex omnib. mundi partibus, mercatores, recenter natum, genus hominum incolit mercimonijs deditum quæ quidem, tum blanda populi comitate, ac sedula diligentiq; industria; tum portus cõmoditate permagna, vsq; adeo incrementa sumpserunt, vt vix vllum mercaturæ genus excogitari possit, quod hãc non exerceatur. Hinc fit, vt opum lucriquè cupiditas, ex remotißimis etiam terris, negotiatores, in hanc ciuitatẽ inuitet, qui varia hinc bona, & maximè, rem frumentariã, in Brabantiam, cæteraq; longè dißita, totius vniuersi loca, transferentes; ingentes ex eiuscemodi commertio opes consequuntur.

Die Braeck

Die Kloot

Die Nieuwe Zijde

Oude Zijde

Dammarck

RPJCB

GRONINGA.

FRISIA Regio quondã latiſsimè patens,hodie anguſtioribus contenta limitibus,Amiſia flumine,in orientalem & occidentalẽ diuiditur. Hæc Groningam inclytam vrbẽ metropolim complectitur, quam alij Gruningam, à fundatore Gruno, nuncupant. Eumque alij Troianum, alij Francum Anthenoris Regis Franciæ fratrem fuiſſe exiſtimant,qui domeſtici diſsidij cauſa fratrẽ relinquens, in occidẽtalem Friſiam deuenit,& ibidem ciuitatẽ hanc,ſuo nomine inſignem, ædificauit,annisCCC.LXXVII.ante ſalutarẽ Chriſti natiuitatem.Nullis tunc muris cincta,ſed propugnaculis ligneis, immiſsis in terram palis fiſtucationibus,quaſi conſepta fuit. Mœnibus autẽ, foſsis,ac turribus contra hoſtiles inſultus validè munita eſt anno ſalutis M.C.X.Ciuitas nunc eſt opulenta,& frequenti populo inſtructiſsima,multis abundans aquis,arte in ciuitatem per canales deductis. Habet ſtatus,leges,dominium,& iuriſdictionem peculiarem, cum multorum pagorum confœderatione,vnde Regiæ Maieſtatis titulo decori,ornamentoq; exiſtit. Præcelſis templorũ turribus, & magnificis priuatorum hominum ædificijs inclareſcit. Vrbem hanc ortu doctiſsimus ille Rodolphus Agricola illuſtrauit, cuius accuratiſsimis ſcriptis,potiſsimùm ijs,quæ de Inuentione rerum poſteritati commiſit, Colonienſis Vniuerſitatis ſtudioſi adoleſcentes erudiuntur. Qui ſummus in Vniuerſitate Heidelbergenſi Profeſſor, in fata ibidem conceſsit: cuius ſepulturã eleganti tumba ornauit Brabantici Concilij Præſes D. Viglius, cum his Hermolai Barbari Veneti verſibus:

Inuida clauſerunt hoc marmore fata Rodolphum
Agricolam, Phriſij ſpemq; decusq; ſoli.

Scilicet hoc viuo meruit Germania laudis
Quicquid habet Latium, Græcia quicquid habet.

Vix vllam ciuitatem eſſe crediderim, quæ toties Bellonam ſæuientem perceperit, atque Groninga, quemadmodum eius annales oſtendunt. Nunc ſub dominio hæreditario Ducum Burgundiæ fœliciter floreſcit.

BROVERSAVIA.

ZELANDIA, Mattiaca Tacito,regio maritima, multis diſcreta inſulis, quarum tres magnitudine, dignitate,& pagorum ciuitatumque frequentia reliquis præferuntur, Valachria,Suydtbeuelandia,& Scaldia,à præterlabente Scalde flumine nominata,quæ cùm multis populoſis pagis ac colonijs diſtincta plurimas exhibet ruſticanas villas,pleraque vrbana,atque antiquæ nobilitatis prædia ac palatia, vt Haemſtedium, & Reniſſæ affinem Moermondam, & præter pulchram ciuitatem Zirizæam, BROVERSAVIAM non ignobile municipium, vulgò Brouuershauen, Oppidum nitidè & eleganter conſtructum,quod rei maritimæ peritos & exercitatos naucleros ſuppeditat, & piſcatores ſtrenuos,vnde Brouerſauia ingentem piſcium copiam varijs mundi partibus communicat.

GORICVM.

GORICVM, Hollandiæ ciuitas, eleganti caſtro inſignis, ſitu amœno, rerumque omnium affluentia,nomen,laudemq; meretur, trium miliarium interuallo à Schonhouio diſtat, VVahalim fluuium,ex tribus alterum,quibus Rhenus in Oceanum effunditur,præterlabentem habet.Huc ex altiſsima turri,duę ſupra viginti vrbes,muris ſeptæ,conſpici poſſunt,cum ruſticorum villis,& non paucis nobilium habitationibus. Lætiſsimis abundat paſcuis, vnde in butiro, lacte, caſeo, ferè tota incolarum negotiatio conſiſtit, quæ Anuerpiam, & ad alia loca, non ſine maximo emolumento exportant. Hæc ex Guicciardini abſolutiſsima Inferioris Germaniæ enarratione, dictione mutata,deſumpſimus.

GROENINGA, siue vt alij, Gru ninga, Frisiæ vrbs inclyta, probeque contra hostiles insultus munita, metropolitica dignitate percelebris

GROEN

S Teÿrctÿs poort

S. Walborchs kerck

De hodum

Leuerbert

Hoge kerck

Poel poort

De Fraters

S. Martÿns kerck

S. Gertrÿt

BROVERSAVIA.

BROVERSAVIA, eius Insulę in Zelandia oppidum, quæ à Scalde flumine, Scaldia cognominatur.

I N G A.

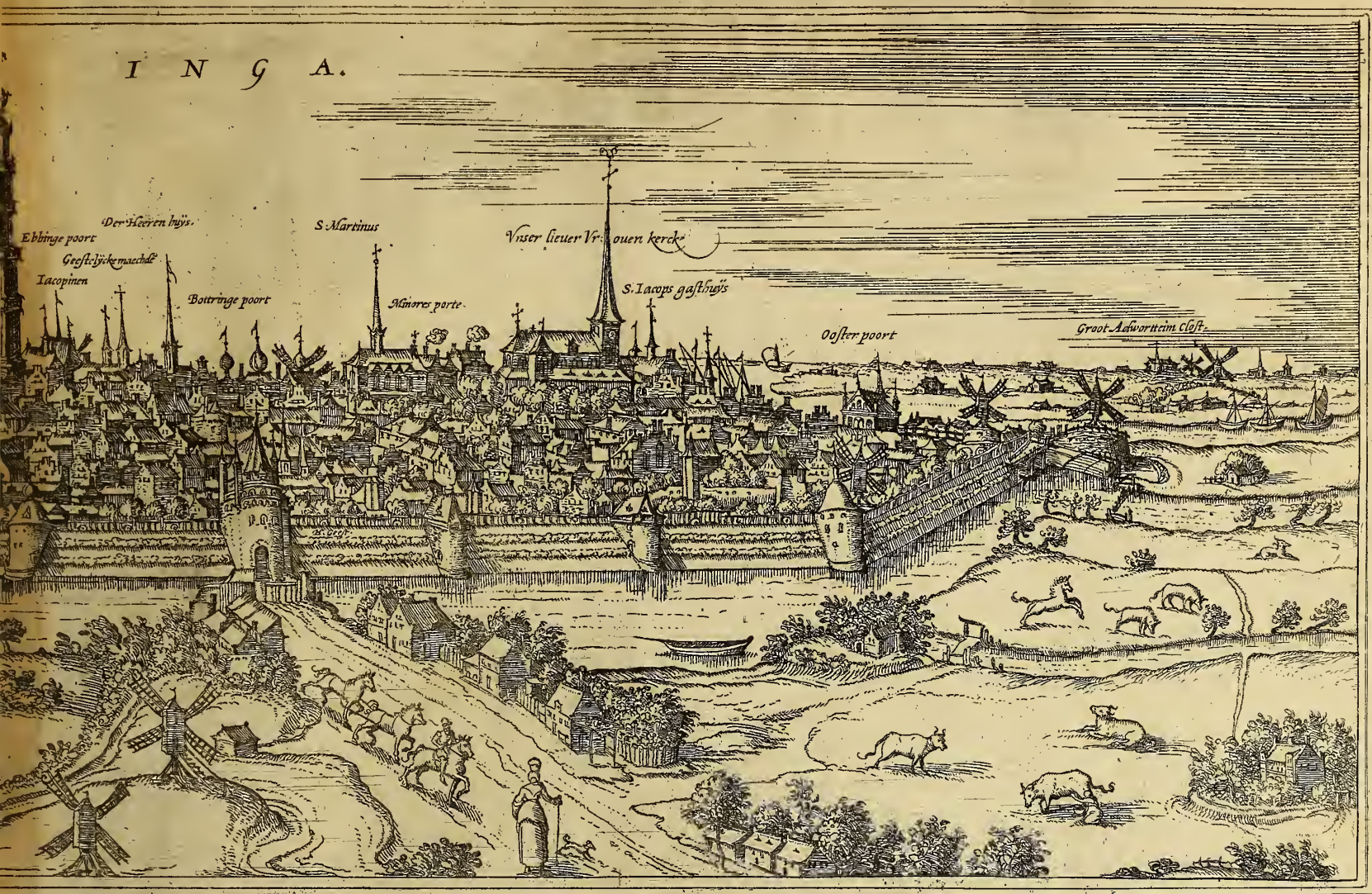

Cum Priuilegio.

GORICVM.

GORICVM, NOBILE HOLLANDIÆ OPPIDVM.

RPJCB

MONASTERIVM.

WESTPHALIA, Saxoniæ limitibus indyta, Monaſterium, Peutingero & alijs Mediolanum, Metropolim habet, munitiſsimam ampliſsimamque vrbem. Quæ quidem etſi deſtructa eſſet per Anabaptiſtas, mœnia lacerata, turresq; mirum in modum ruptæ ictibus bombardicis, deniq; nihil eſſet ſanum in templis omnibus vrbis, tamen ita omnia ſunt nunc reſtaurata, vt hodie ſit pulcherrima & munitiſſima ex reliquis vrbibus VVeſtphaliæ, quæ ſe ex varijs mercaturis & officijs exercet, & campis abundat. In qua floruerunt literæ, & puritas Romanæ linguæ ante annos LX. Coquunt hîc cereuiſiam, quam patauicam, vulgo Keut, dicimus, bonam & Hamburgenſi ſimilem. Sunt ibi quinque ampliſsima Collegia, & eius vrbis encomium deſcripſit Sapphico verſu Murmellius ante annos ſexaginta. Hæc Hammelmannus in deſcriptione vrbium VVeſtphalicarum. Epiſcopatui appellationem vrbs Monaſterienſis præbet, de quo ita in Coſmographia ſua Munſterus ſcribit: Carolus Magnus tertiam epiſcopalem Eccleſiam erexit in Mediterraneis Saxoniæ, nunc VVeſtphaliæ, in Mymingrode, loco, qui poſtea ab inſigni ibi fundato monaſterio, Monaſterium fuit denominatum, ordinauitq; ibi epiſcopum Ludgerum, natione Phryſium, fratrem Hildegrini epiſcopi Halberſtadenſ. Cuius ſucceſſor Hermannus, dedicauit, & conſecrauit monaſterium, & eccleſiam trans aquas, in titulum & honorem beatæ Mariæ virginis. Quod breui monaſterium ita excreuit, adeoq; factum eſt celebre, vt nomen dederit & ciuitati, & epiſcopo, ita, vt paulatim abolito veteri Mimigardeuordenſi vocabulo, inceperit dici ciuitas & eccleſia Monaſterienſis, quod nomen præualuit in hodiernum vſque diem. Hæc ille. Conſule etiam Saxoniam Alberti Crantij.

OSSENBVRGVM.

OSSENBVRGVM, ſiue Oſnabrügum, inſignis Saxoniæ ciuitas, à Comitibus de Engern erigebatur, auctore Hermanno. Alij à Iulio Cæſare hanc vrbẽ inceptam eſſe perhibent, vt Annales Saxonum. Carolus illic Eccleſiam in honorem S. Petri, Criſpini, ac Criſpiniani condidit. Ferunt hanc à pelle bouina dictam, quibus vrbs hæc fuerat circumdata. Hæc Franciſcus Irenicus. Duobus porrò Canonicorum Collegijs celebris, multum ſibi lucri ex griſeo & lineo panno comparat, ſub paucis annis munitior facta, ſitu amœnam obtinet vallem, amniq; Haſa irrigatur. Pinguem in ea coquunt cereuiſiam, Buſe vocatam. Carolus Magnus Saxonibus triginta trium annorum bello edomitis, Widekindi etiam arce, huic vrbi vicina, expugnata, eaq; impoſito præſidio firmata, decem in Saxonia Epiſcopatus inſtituit, quorum præcipuum Oſnaburgenſem eſſe voluit. Summè etenim hanc vrbem præ cæteris coluit, cui priuilegium nouæ ſcholæ conceſſit, in qua Græcæ & Latinæ literæ à viris doctis traderentur. Hæc Munſterus, Hammelmannus, & Argentinenſium Chronica.

VVESALIA.

WESALIA inferior, Ciuitas Cliuenſis eſt, clara opibus, dignitate, ædificijs, & mercatura, ad eius mœnia Lupia Rheno coniungitur, inde non longè Teutoburgum ſitum eſt, hodie Deusburg vocatur, oppidum iuſtæ magnitudinis & vetuſtatis. Cui vicinum eſt oppidum, vulgo Dinslaken appellatum, quod Arnoldus VVeſalienſis, Martis lacum, interpretatur. Nam Martis diem, Dinſdach vocamus, & Dingen, litigare ſignificat, quod proprium Martis eſt. Coluiſſe autẽ Germanos Martem, Tacitus & Plinius authores ſunt. Sed iam ad VVeſaliam redeo, quæ magnas ex Rheno præterlabente cõmoditates percipit, qui ſæpius ab origine ſua tramitem varians, ab hac demùm vrbe, ad occidentem, vbi & mare ingreditur, curſum inſtituit. Eſt item VVeſaliæ memorabilis miſericordiæ ara, à Clariſsimi viri ac D. D. Henrici Oli ferij, cognomento Baers, D. Cancellarij Cliuenſis &c. parentibus conſecrata & poſita: Gerontocomion nimirum, vbi ſenio & ætate confectis viris vitæ neceſſaria liberaliſsimè ſuppeditantur: cuius annuos prouentus filius, paternæ pietatis memor, adauxit.

Trans aquas (vel D Virginis) par.

D Mar… pa…

MONASTERIVM, V…
leberrimi nominis, metropoli…
patu clara; De quo Albert…
Saxonia lib. 2. C…

WESALIA INFERIOR.

W E S

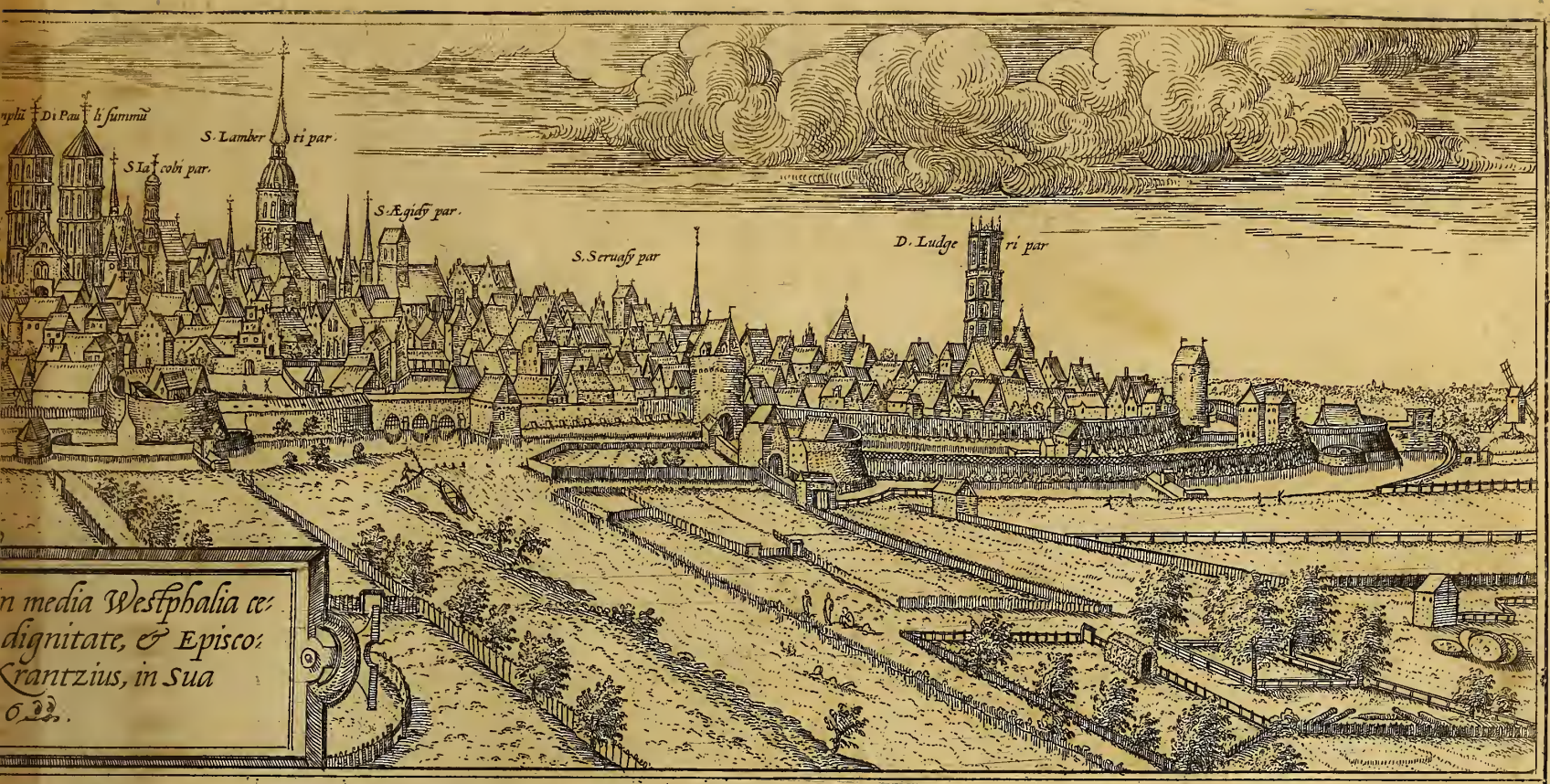

n media Westphalia ce:
dignitate, & Episco:
Krantzius, in Sua
62.

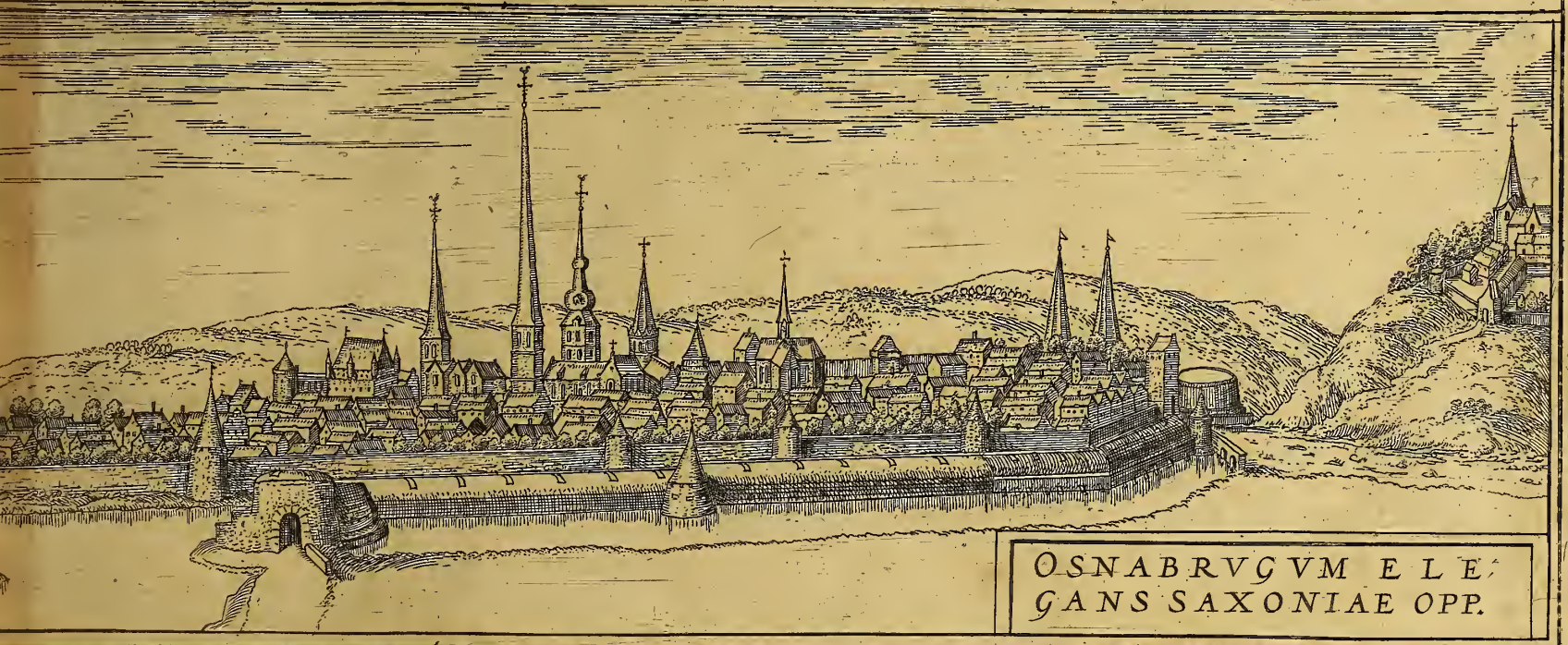

OSNABRVGVM ELE:
GANS SAXONIAE OPP.

E L.

RPJCB

BRVNSVICVM.

BRVNSVICVM, quondam à conditore Brunopolis, Ptolemæo, Tubiſurgium, ex Franciſci Irenici ſententia, hodie totius Saxoniæ Metropolis, cuius ferè centrum obtinet, ciuitas eſt permagna & populoſa, duo millia paſſuum ambitu ſuo complectitur, à duobus fratribus, Brunone, ac Theodoro, ab alijs Theomaro dicto, Lutolphi Ducis Saxoniæ filijs, condita, ſalutis anno D. CCC. LXI, vt eorum hiſtoricus Hermannus, teſtatur. Hanc vrbem Onacra amnis perlabitur, cui origo Hartonica ſylua, duasque in partes ciuitatem ſcindit, omnem immunditiem ſecum trahens, varijs vndique pontibus coopertus, Viſurgo tandem coniungitur. Tota vrbs in plano ſedet, mœnibus ac foſſato duplici profundiſſ. & aliquot in locis triplici, ac quolibet aquis ſtagnante munita. Vallum etiam inter foſſata craſsiſsimum ductum per circuitum, varijs arborum conſitum generibus. Non habet ciuitas aquam potabilem, ſed communiter bibunt cereuiſiam. Vini autem vſus charior eſt, & rarior. Quinq; hîc fora, quinque prætoria, & totidem magiſtratus. Huius ciuitatis parua primùm initia, multas per tempora acceſsiones habuit, vt per vices amplificata, nunc in eas excreuerit vires atquè opes, vt facilè principibus ſuis titulum indiderit, qui inde Duces Brunſuicenſes vocantur. Munſterus.

LVNEBVRGVM.

LVNEBVRGVM, nobilis Saxoniæ vrbs, olim villa, in ciuitatem redacta, ex ruderibus Bardeuigi, aut Bardovvick, oppido, mercaturâ quondam celebri, quod Henricus Leo, propterea, quòd à ciuibus non intromitteretur, Anno Domini 1188. funditùs euertit. Hæc autem villa, à Iulio Cæſare condita eſt, & à Luna dicta, Lunæ enim ſimulachrum, vſque ad Caroli Magni tempora illic remanſerat, quod ipſe deinde, pietatis zelo commotus, ſuſtulit: Irenicus. At Albertus Krantzius, in ſua ſcribit Saxonia, ſub Henrico IIII. arcem Luneburgenſem, ſed non oppidum extitiſſe. Otto primus erexit locum iſtum in comitatum, adiunctis ei prædijs, de terra Meckelburgenſi. Deinde circa annum Chriſti M. CC. XXXV. Fridericus II. ex comitatu fecit ducatum. Hanc ditionem, vnà cum dominio Brunſuicenſi, poſſederunt tres Ottones Imp. atque poſteri eorum, vſque ad Henricum Leonem, qui exutus Bauariâ, Saxonia, & omni ditione ſua, Brunſuicum & Luneburgum retinuit. Quæ nunc munitiſsima eſt ciuitas, cincta foſsis & vallis, habet figuram ferè quadratam, patens in longum paſsibus circiter M. CCCC. L. & in latum nongentis. Sunt tres parochiales Eccleſiæ in vrbe, inter quas S. Ioannis primatum habet, tria item monaſteria. Occupantur ciues & mercatores potiſsimùm negotiatione ſalis, quod ibi in magna copia coquitur, atque terra, & aqua Hamburgum, Lubecam, & ad alia loca per circuitum diſtrahendum, defertur. Amnis Elmenovv, hodie per hanc ciuitatem fluit, molas agit, atque multas vrbi commoditates affert, tandemque in Albim exoneratur. Sebaſtianus Munſterus.

BREMA.

BREMA, à Ptolemæo Fabiramum, vrbs VVeſtphaliæ Epiſcopalis, ac elegans, quæ ab Hamburgenſibus huc tranſlata eſt, vbi olim Archiepiſcopatus fuit omnium Aquilonarium prouinciarum, Phriſiæ orientali vicina, ad VVeſerum, ſiue Viſurgum fluuium poſita, ex quo admirandæ altitudinis rota, aquam, ad incolarum neceſsitates in hanc vrbem per canales ſubterraneos artificioſè transfundit: ligneum habet pontem, ſub quo molæ frumento frangendo, & tormentario pulueri tundendo deſtinatæ, complures ex ordine hærent. Ex mercatura primarij in hac vrbe viuunt, vino carent, cereuiſiam proinde coquunt optimam, quæ in vicinas regiones defertur. Anno Chriſti M. D. LXIIII. florens Bremenſis Reipub. ſtatus, inteſtina ſeditione grauiter læſus, priſtinæ integritati nondum abſolutè reſtitutus eſt. Eius controuerſiæ cauſas atque initia, Ditmarus Kenckelus prudentiſsimus Bremenſium conſul, eleganti ſcripto, complexus eſt.

OLDENBVRGVM.

ALDENBVRGVM, vel ſecundum alios Oldenburgum, duplex inuenitur, vnum in Holſatia Epiſcopatu inſigne, alterum in finibus Friſiæ. In hoc Holſatiæ Oldenburgo habitauerunt olim ſuæ gentis reguli, tantæ fidutiæ, vt Regi Danorum inferre bella, & inde expectare non dubitarent. Sed quid non edax conſumit vetuſtas? Olim ad mare poſita ciuitas, portum habebat tutiſsimum, nunc in mediterranea videtur abijſſe, quod à mari æſtus exaggerans arenas, excluſit vrbem à portu, vt importuoſa eſſet, indeque & per Sclauorum bella defluxit ſplendor eius, vt iam diu ruſticum, nec clauſum habeatur oppidulum. Præfuit ei Gotſcalcus, primùm tyrannus contra Chriſtianos, ſed conuerſus ad Chriſtum, infinitam Gentilium multitudinem ad baptiſmi gratiam pertraxit.

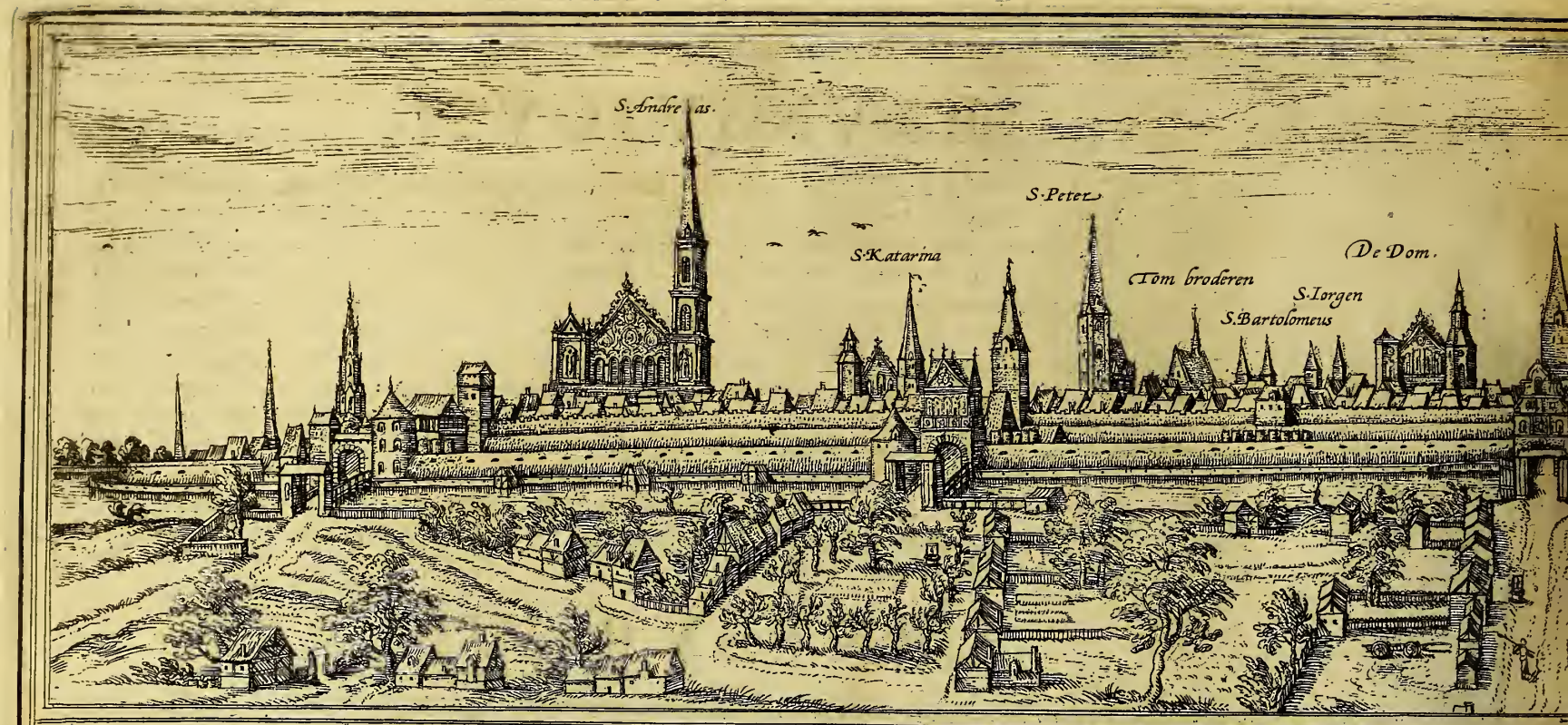

LVNEBVRGVM, NOBILIS SAXONIÆ VRBS, SALINIS CELEBERRIMA.

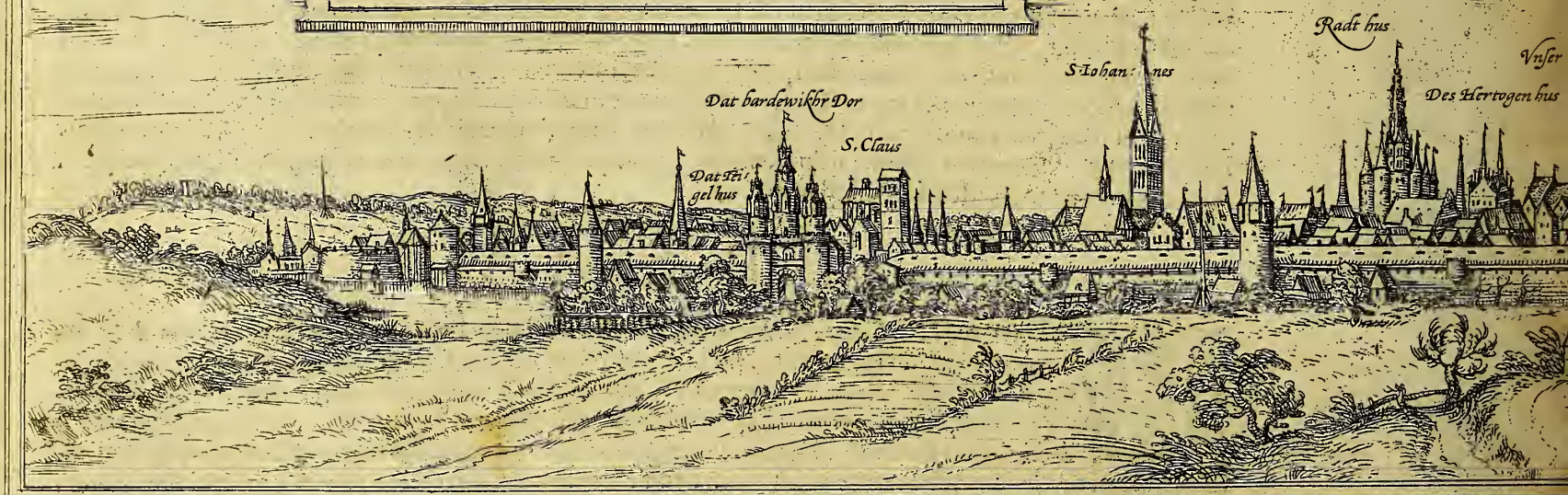

BREMA.

BRVNOPOLIS VVLGO BRVNSVICVM,
BRAVNSCHWICH. VRBS MAXIMA, V
NIVERSÆ SAXONIÆ METROPOLIS.

S. Martin.
S. Michael
S. Magnus
S. Iocob
S. Egidij
S. Ciriacus berg

Kalck berch
S. Lambert
Springint G.
De Hilge Geist
S. Michael.
S. Siliack

ALDENBVRGVM HOLSATIÆ.

S. Cosmus.
S. Pangratz
Dat Keginner Dor
Radthus.
S. Wilhat
S. Iorgen Closter
Vp den Stegen
Dat Haßken Flet
S. Claus
S. Iohans Closter.
Vnser Lieben Frauen Closter

RPJCB

LVBECA.

LVBECA emporium celebre,& Vandalicarum ciuitatum præcipua,antè iniquis irati Martis atque Vulcani casibus est labefactata,quàm hunc inter Trauenam & Vaceniſsam flumina ſitum conſequeretur, donec tandē ope atque auxilio Adolphi à Schauvvenburgo,Holſati Comitis,hoſtium ſuppreſſa tyrannide, pacificè exædificari cœpta eſt, Anno à Chriſto nato M. C. XL. Ac deinde quidem, vindice Frederico Imperatore Auguſto, libera Imperij vrbs efficitur,& Inſignia, bicipitem,partim auream,partim nigram aquilam conſequitur. Idem etiam Cæſar, primus auguſtam illam & inclytam Hanſeaticam ſocietatem,multis exemptionibus & priuilegijs in varijs mundi partibus ornatam , confirmauit,eiusque caput, dominam, atq; reginam,florentiſsimam Lubecenſium Rempub.conſtituit,circa annum ſalutis M. C. LXXXII. (quemadmodum Chronica Argentoratenſia cōmemorant.) Quare etiam Hanſeatici conuentus vt plurimum ibidem celebrantur, in quibus de communibus ciuitatum negotijs agitur, eoque in controuerſijs quatuor Reſidentiarū (quarum nomina in cælata Londini deſcriptione inuenies) appellationes deducuntur. Hanſeatici fœderis Syndicus nunc eſt Clariſsimus vir D.Henricus Sudermannus, I.V. Doctor,ex nobili & Patritia Colonienſium familia oriundus, qui frequenti rerum vſu, multisque legationibus ad Reges & Principes exercitatus,non modò Emporio Anuerpiano,ſed & vniuerſæ Hanſeaticæ ſocietati, percelebri dignitatis commendatione in XVIII. annum præeſt. Nunc ſitu & opere fortiſsima eſt Lubeca, propugnaculis validis admodum munita, quæ palis ac tignis fiſtucationibus in aquam immiſsis,peringentem ſuſtinent molem. Binæ ſunt ciuitatis plateæ,longis extenſæ ſpatijs,quas reliquæ cruciatim interſecant,& cliuoſo deſcenſu, ad Trauenam & Vaceniſsā flumina exiliter deprimuntur, vnde grata vicorum mundicies, qui ſordes in flumina tranſmittunt. Mirifico nitore conſpicua ſunt templa, præcelſis ornata turribus, quæ cupro & plumbo tecta,apicibus aureis nitent. Summa artificum induſtria, ex flumine, aqua vi molæ in altam transfunditur turrim, quæ per occultos terræ meatus, latentesque ſiphones, ad ciuium ædes, eo modo delabitur,vt huius rei ignarus, naturalibus fontibus Lubecam abundare exiſtimet. De reliquo huius vrbis ſplendore,de bellorum ſæuitia,quibus ſæpius ab Hollandis,Holſatis,Danis & Sueco attrita fuit,quomodo item tertio igni conflagrata,breuitatis ſtudio nihil adijcio: Illud interim ſilentio inuoluere nequeo, incredibilem huius Reipub. potentiam arguere, quòd vnà cum Daniæ Rege,non alienō, ſed ſui ærarij præſidio, contra potentem Sueciæ Regem,priuilegiorum cauſa,in octennium terra, marique ſociale bellum ſuſtinuerit,& pacificationis tandem media, inrercedente Imperatore, alijsque Imperij proceribus,admiſerit.

HAMBVRGA.

HAMBVRGA, maxima inferioris Saxoniæ vrbs, nomen habetab Hammone,qui eam inſtauravit, vnde Latinè Hammonis Burgum Franciſco Irenico dicitur. At Albertus Krantzius, Hamburgumab Hama, inſigni pugile ,nomen accepiſſe exiſtimat, qui à Starcatero Dano, monſtroſæ magnitudinis & roboris homine, hoc loci ante vrbis ædificationem occiſus perhibetur. Lubeca decem miliarium interuallo diſtat, aquis eſt inſtructiſſima, & ad mercaturam ſitu admodum opportuno: Quare Angli, quos iam Brabantia non tolerat,merces ſuas hîc diſtrahunt. Mœnibus, foſſis, vallo, diuitijs & incolis,nihil Hamburga cultius, nihil munitius vidi. Aedes habet eximiæ venuſtatis,quæ ductis per vrbem euripis alluuntur.Ex quibus,ob vini inopiam,potum cereuiſiam coquunt,quæ non ab Hamburgenſibus tantùm, ſed & in alijs Saxoniæ partibus, auidiſſimè bibitur , adeò vt dictu mirum ſit , quanta cereuiſia hæc gens ſeſe ingurgitet, laudem meretur,& gloriam,qui fortiùs potitarit.
Carolus Pipini pater hîc vicarium habuit, quem Dani, expugnantes vrbem,igneque vaſtantes,eiecerunt. Inter ſeptem Vandalicas Hanſeatici fœderis vrbes non infimum dignitatis gradum Hamburga obtinet.

L V B

S. Pete r

D. Dom

S. Ti llien

Dat Hoyer dor

Dat Radt hus.

S. Anna

De oldest karck

Dat Molen dor

LVBECA VRBS IMPERIALIS
DALICARVM, ET INCLYTÆ

HAMBVRCH EIN

S. Nicolaus

Der Heilig Geist

Miller dorff

Die Schaer kirch

Die Nieder bruck

S. Maria Magdale na

S Katarin

Hamburga, Florentiſsim
æ emporium, Anglorum
pore celeberrimum A

E C.

IBERA, CIVITATVM WAN:
ANSEATICÆ SOCIETATIS CAPVT.

m inferioris Saxoni:
requẽtatione hoc tẽ:
Dñi: M. D. LXXII.

RPJCB

VVEIMARIA.

VVEIMARIA pulchrum eſt in Thuringia oppidum, quondam peculiari comitatui nomen, iam verò inclytam Saxoniæ Ducibus ſedem & domicilium præbet, qui magnificum in eo palatium habent ex quadratis & formatis ad lineam ſaxis nitidè ædificatum, & pomarium omni arborum genere ſumma induſtria conſitum, quod Ilma fluuio irrigatur, qui in Salam tandem ſe recipit.

ERDFORDIA.

ERDFORDIA, memorabilis & maxima Germaniæ vrbs, Thuringiæ Metropolis, à priſcis Erphesfurt appellata, à molitore quodam, Erpf, & tranſitu, quem Furdt, Germani vocant, denominatur. Eam Gera fluuius illabitur, & mediam fermè præterfluit, cuius commoditate tota purgatur. Montem habet excelſum, qui nunc S. Petri vocatur, vbi olim fuit arx conſtructa, quæ poſtea rurſum eſt deſolata, regnanteque apud Francos Dagoberto monaſterium D. Petro ſacrum ibidem ædificatum eſt. Cui Bonifacius Archiepiſcopus Moguntinus D. Virginis templum coniunxit. Huius Vrbis ager optimus eſt, & herbæ fullonum, quæ ſandix ac ſaponaria dicitur, pro tingendis veſtibus ac pannis feraciſsimus, & pecorum paſcuis abundat. Eſt hîc vniuerſitas à Dagoberto Francorum Rege Anno Domini 1391. fundata, & à Bonifacio IX. & Pio II. varijs priuilegijs honorata. Vide Munſterum, Annales Argent. & Georgium Rithaimerũ in orbis deſcriptione, & Pij II. Europam.

IENA.

IENAE Thuringiæ vrbis nomen, vt quidam à Iano deducant, non video quanam ratione fieri queat, cùm hic deus in Teutonico ſolo cultus non legatur. Probabilius itaque Stigelius ſcribit:

Hinc placet Hebræo nobis hanc nomine dici,
Vt vetus à Iaïjn nomen IENA tenet.
Cur ita crediderim, niſi mentem vocula fallit,
Certa huius ratio nominis eſſe poteſt.
Quippe vocat Iaïjn Solyma pius incola terræ,
Hoc quod nos Latio dicimus ore merum.
Quæ caput in medijs vrbs fertilis erigit vuis,
Hanc quiſque à vino nomen habere neget?

Hæc ille. Ima iacet valle, muris & turribus firma, ponte lapideo vtramque Salæ ripam coniungens, gitur. Schola etiam triuiali inſignis.

GOTHA.

THVRINGOS à Gothis Rithaimerus in ſua orbis deſcriptione originem traxiſſe ſcribit, eo, quòd Gothi in hac regione gentis ſuæ vocabulo GOTHAM vrbem condiderunt circa annum Chriſti, vt Iobſteinio placet, 923. Admirandæ fortitudinis caſtrum habuit Grimmenſtein, quod nunc ſolo æquatũ iacet. Eius rei cauſa hæc fuit. Guilhelmus Grumbachius ſtirpe magis, quàm virtute nobilis, ob varia & enormia flagitia, quibus Principes in ordinẽ redigere, Cæſarem ex imperij faſtigio deturbare, nouamq; imperij formam moliebatur, à Ferdinando Imp. Aug. tum à Maximiliano Imp. eius filio, reus declaratus & cognitus, cum omnibus verè Catilinariæ coniurationis ſocijs, condemnatur atque proſcribitur, atque Illuſtriſsimo Principi Electori Saxoniæ Auguſto, ſententiæ promulgatæ executio, ab Imperatore, ac cæteris Imperij ordinibus vno conſenſu demandatur. Quã ipſi proſcriptionem, fiducia ſui receptus, & protectoris Ioannis Friderici ſecũdi Saxoniæ Ducis, contemnuit. Qui cùm poſt multas Principum admonitiones, à pertinaci ſeditioſorum defenſione non abſtineret, Illuſtriſsimus Saxoniæ Dux Princeps Elector Auguſtus, extrema neceſsitate coactus, ne mandata Imperij detrectare videretur, vrbem pridie natalis Domini obſidione aggreditur, eamque XIII. Aprilis, Anno Domini 1567. deditione capit. Tum Grumbachius, & cum eo quatuor ex coniuratis, ob violatæ Cæſariæ Maieſtatis crimen commiſſum, XVIII. Aprilis iuſto ſupplicio afficiuntur, caſtrum diruitur, Dux Ioannes Fridericus, captiuus Viennam abducitur.

FVLDA.

FVLDA Metropolis eſt eius in Germania regionis, quam olim Bucconiã, alij Buchoniæ ſyluam ſeu ſolitudinem appellabant, quæ inter Thuingiam, Franciam, VVederaugiam, & Heſsiam ſita eſt. Inter ripas alias habet Fuldam, quæ præterlabens ciuitati nomen dedit. Cuius præcipuum decus atque ornamẽtum eſt peruetuſta illa & planè auguſta baſilica S. Saluatoris, quam longè lateq; celeberrimã memoria D. Bonifacij reddidit, & cuius auſpicio diuino Fuldana ciuitas primum & cõdita, & aucta, vaſta ante ſolitudo. Baſilica enim hæc antiquiſsimi monaſterij prior oppido cõſtructa fuit, anno nimirum ſalutis 755. Imperatore Pipino Caroli magni patre. Quo fermè tempore VVonfridus, pòſt Agathopœus ſiue Bonifacius dictus, è Britannia in Germaniam venit Apoſtolus Chriſti, qua de re magnus eſt conſenſus annalium, &c.

Ampliorem huius regionis & vrbis chorographiam Georgij VVicelij vide in Munſtero Coſmographo.

WEIMAR

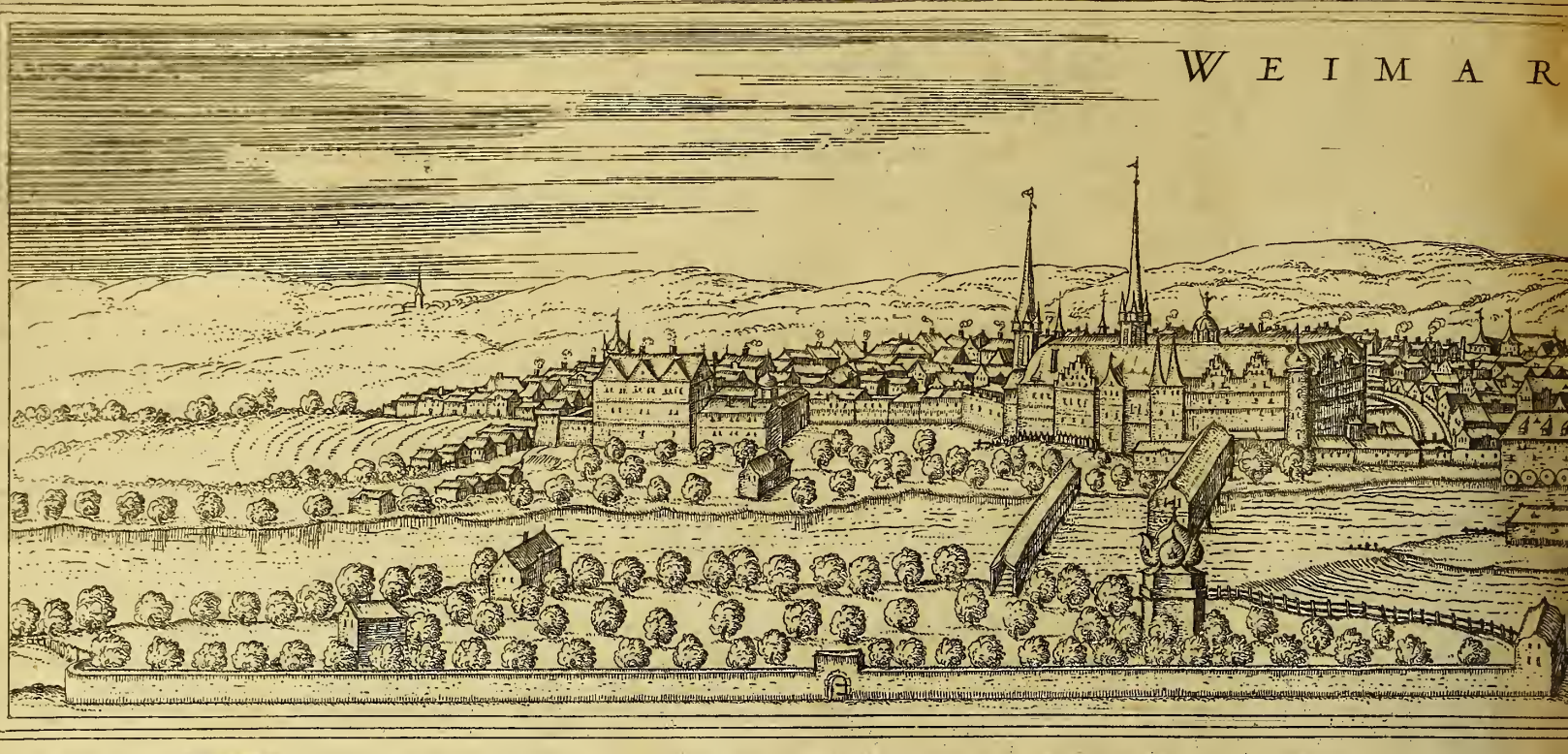

IENA *Thuringiæ vrbs, cum propter Musas, tum vineta clara et celebris.*

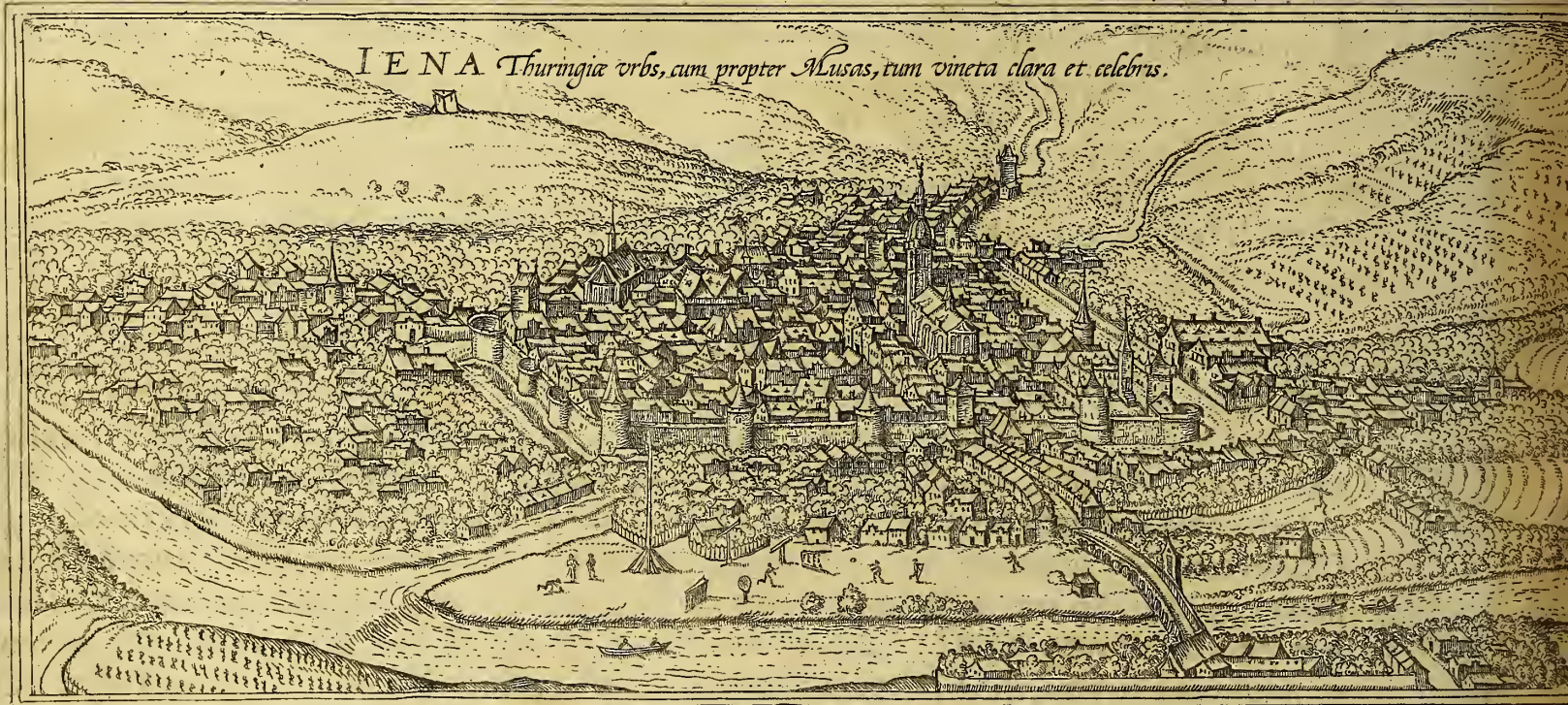

GOTHA.

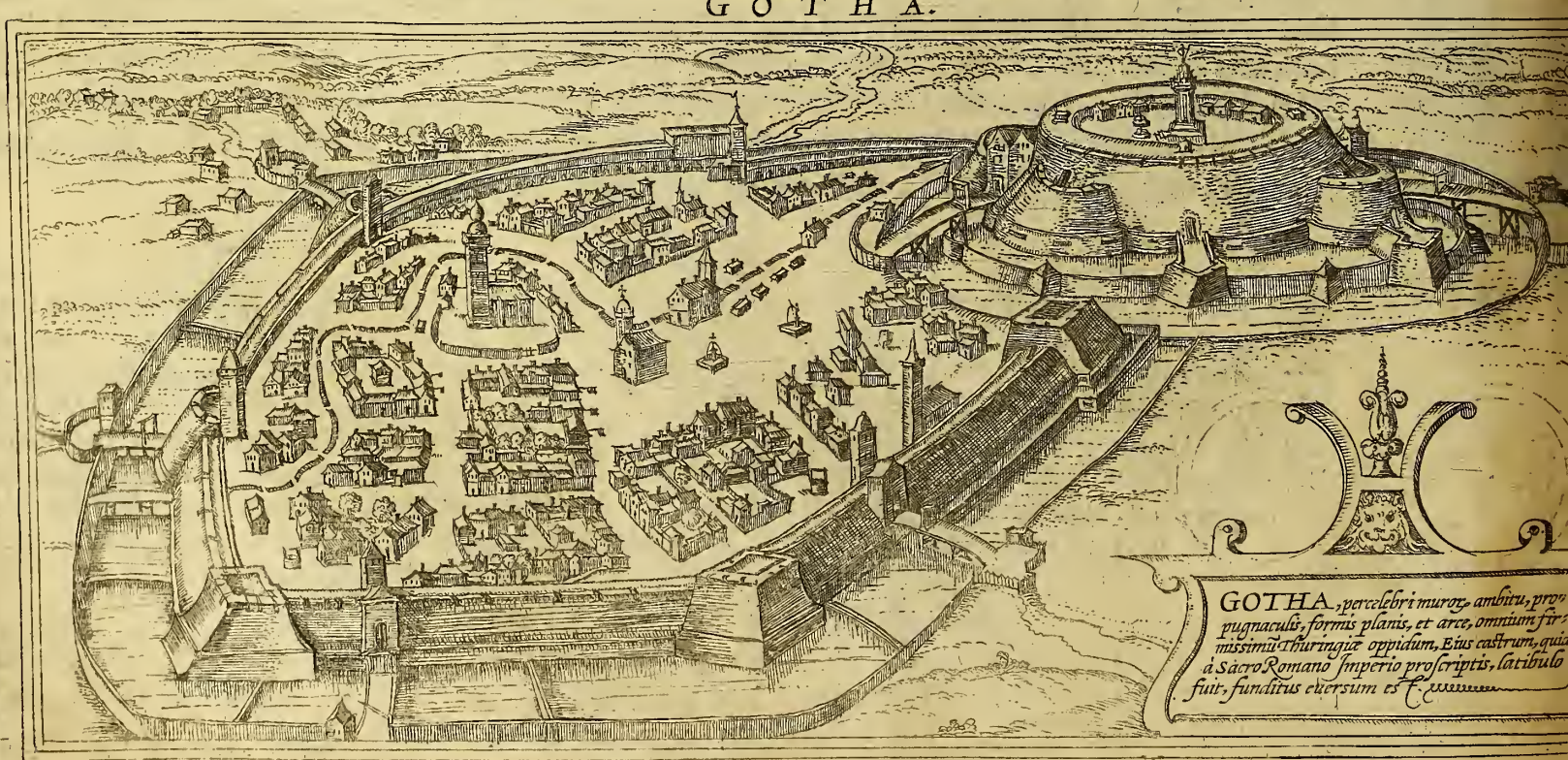

GOTHA, *percelebri muror. ambitu, prov*
pugnaculis, formis planis, et arce, omnium fir
missimũ Thuringiæ oppidum, Eius castrum, quia
à Sacro Romano Imperio proscriptis, latibulo
fuit, funditus eversum est &c.

A.

WEIMARIA NOBILE THV-
RINGIÆ OPP. ILLVST. SAX-
ONIÆ DVCVM SAEDES.

ERDFORDIA, *magnifica atq; celeberrima Thuringorum vrbs.*

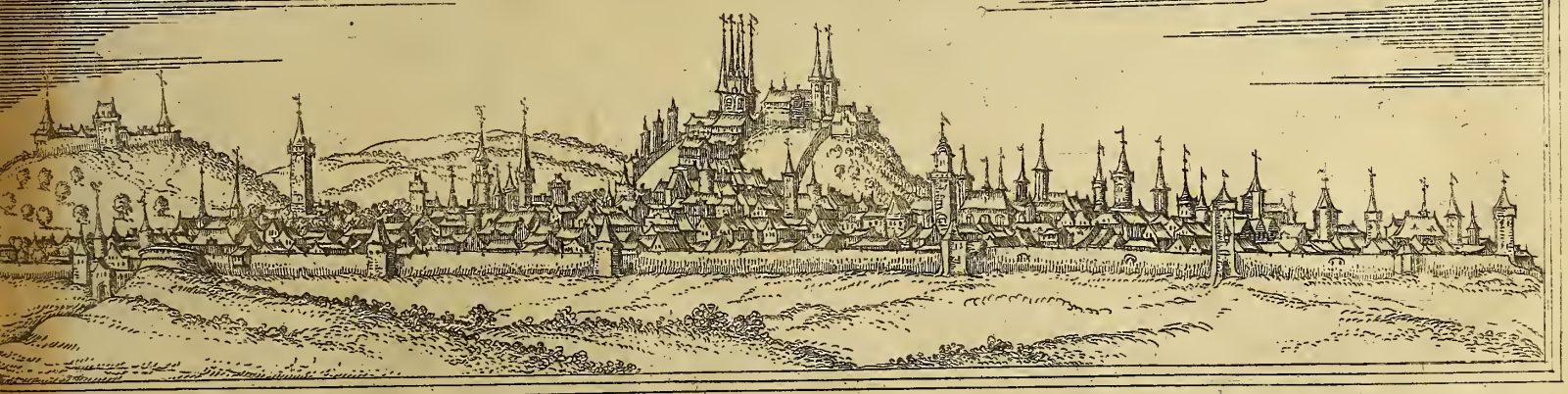

: *Cum priuilegio.*

FVLDENSIS CIVITATIS, & *celeberrimæ abbatiæ eiusdem imago.*

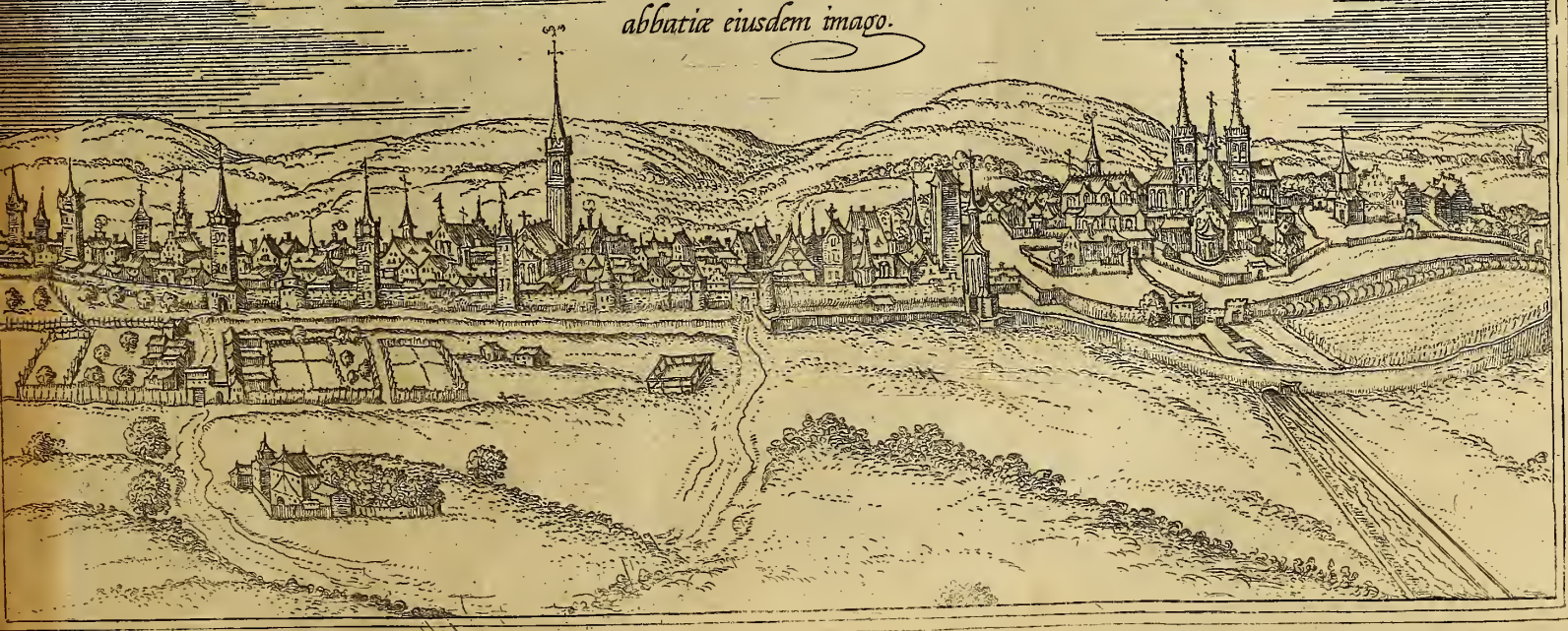

RPJCB

MARTPVRGVM.

TERRA quæ à Mœno versus septentrionem extenditur, à prædiscessoribus nostris adscribitur Teutoniæ inferiori, complectiturque in primis Hassoniam, Thuringiam, & Misiam. Hassonia ab occasu contingit Rhenum, & ab ortu Thuringiam atque Saxoniam, versus aquilonem verò confinis est terræ Brunsuicensium, & pro parte VVestphaliæ. Huius autem regionis duo præcipua oppida sunt MARTPVRGVM ET CASSVLA. Quorum illud prouinciæ Metropolim statuunt, putantque quidam sic dictum, à Deo Marte: alij autem à Marcomiro Marcomiri vicesimisexti Regis Francorum filio, nominatum & erectum fuisse colligunt. Ptolemæo, authore Francisco Irenico, Amisia dicitur. Ciuitatem hanc olim villam fuisse historiæ produnt. Eam Lona præterfluit, insignis in comitatu VVitgenstein fluuius (*An dem. Horberg* oritur) olim VVedekindi Anglorum Principis castrum præterfluens. Lasphe eiusdem Comitatus oppidum alluit, inde Beidenkap, Martpurgensem hanc vrbem, Steiffenberg, Giessen Cattorum, nunc Hessorum oppida allabens, VVetzphalar, Limpurg præterfluens, multis receptis amnibus infra Lonstein oppidum in Rhenum euoluitur. In præcelso montis culmine Principis sedes est cum Sacello, opus Lodouici Episcopi Monasterienſis, Henrici tertij Lantgrauij Thuringiæ filij. Liberalium artium studium vniuersale in hac ciuitate Martpurgensi habetur, institutum anno Christi 1526. & Anno 1535. à Philippo Principe instauratum.

CASSVLA.

CASSVLA præcipuarum Hassiæ ciuitatum altera, dicta quasi Castellum, olim enim tantùm illic arcem extitisse perhibent. Illic lilium aureum è Roma per Lantgrauium delatum videtur. Nuncupatur autem à Ptolemæo Stereontium. Hæc Franciscus Irenicus. Fulda, Ana, & Trusula fluminibus irrigua. Aquis igitur instructa ciuitas, agrum fœcundum atque compascuum habet, & arua pecoribus nutriendis idonea. Vnde in vellerum lanæque venditione, horum potissimum negotiatio consistit. Has siquidem merces, lanam præcipuè, partim ex Buuonia, regione Thuringiæ vicina allatam, partim patrio in solo natam, in maximum Brabantiæ Emporium Anuerpianam vrbem exportant, & inde Londinum transmittitur, quò Anglis (qui licet ouibus abundent, tantam tamen lanæ copiam, quantam ipsi consumunt, textrinis suis suppeditare nequeunt) à nostris Germanis medium offeratur atque materia maxima lucri, & ex mercibus nostris in Germania natis, pecuniam colligendi, dum confectum ex nostra lana pannum, ante aliquot annos Anuerpiæ, nunc Hamburgi, & Francofordiæ ad Mœnum, parata pecunia comparamus.

M A R

Der Geine.

Der Kesselberg

Die Pfarr kirch

Der Neu Lust garte

Das Colleg

C A S S

Der alte lustgarte

Der neu lustgarte

Das Schlos

MARTPVRGVM VRBS
HASSIÆ METROPO-
LIS, VNIVERSITATE CLARA

Schloß. P V R G.

Das dritte hauß.

CASSVLA, communiter Caßel, florentißimu
lanigeræ Haßiæ oppidum, aquis, arce, &
propugnaculis fortiter instructum, Ptolemæo
Stereontium dicitur.

E L.

Stat kirch

Radthauß.

RPJCB

VVITTENBERGA.

VVITTENBERGA Oppidum, temporibus noſtris domicilium Ducum Saxoniæ ſuperioris, à VVitikindo I. Saxonum Chriſtiano Principe, vt quidam putãt, VVittenberga nuncupatũ. In quo Dux Fredricus Elector, Erneſti Electoris filius, inſtituit anno Domini 1502. vniuerſale ſtudiũ ex Lipſenſi & Tubingenſi vniuerſitate. Quam academiam alter Fridericus ita ornauit, vt ex frigida, teſte Eraſmo celebris euaderet: Petrus Moſellanus, Fridericus, inquit, VVittenbergam ſuam, omnigenarum artium, maximè trium linguarũ Profeſſoribus ſic inſtituit, ſic adornauit, vt optimè conſtituti Gymnaſij exemplar hinc petere poſsis. In quo Heningus, Oldendorpius Iuriſconſulti, ſcriptis apud Germanos celebres, floruerunt. Memorabile eſt, quod de purgatione per ferrum candens in hac ciuitate accidiſſe, Albertus Krantzius in ſua VVandalia commemorat, lib. VIII. cap. XXX. Incendium ædium furtim procuratum, imponebatur in hoc oppido innocenti: ille ſanctè iurans eius ſe culpæ non eſſe affinem, purgationem afferebat vulgarem de ignito ferro, quam iuribus interdictam, aut ignorauêre, aut contempſêre, qui iudicio præerant laici. Ferrum ergo ignitum ille deportat itinere nõ paruo: tum manibus excutiens nihil læſionis præferebat. Euanuit ferrũ ex oculis mirantiũ omniũ. Annus penè totus interceſſerat, cùm alius iam ſilicibus viã ſtraturus in oppido publicã, in arena loci manũ vertit, & inuento ferro adhuc igneſcente, dexterã adurit. Mirati qui aſtiterũt, rem perferunt loci præfecto. Illi mox incidit ſuſpicio illum eſſe hominẽ criminis reum, quod innoxio imponebatur: mox iubet ad quæſtionẽ abripi, confitetur crimen, & vltimo ſupplicio, fractis rota cruribus, interimitur: ita diuino iudicio eſt proditus noxius.

FRANCFORDIA AD ODERAM.

FRANCFORDIA In Marchia Brandeburgenſi, ſitu excellit. Ab ortu etenim interlabitur Viadrus fluuius, hodie Odera dictus, piſcium copia abundans: ab occaſu verò, meridie & borea, ſunt vineta innumera, collectaque vina per Viadrum in Pomeraniam, Daniam, Boruſsiam, & vicinas partes diſtrahuntur. Diceres hîc Bacchum, Cererem, Naiades & Dryadas habitare. Deſunt tantùm metalla & aromata, alioqui multarum rerum eſt Cornucopiæ. Habet ſatis fœni & lignorum. Tradunt annales eorum, ciuitatem primùm fundatam & extructam Anno Chriſti 1253. per Gedinum ab Hertzberch, commiſsione Ioannis I. Marchionis Brandeburgenſis, atque ordinatam pro mercibus deponendis, quæ terra & fluuio illuc deferuntur. Plerique ciues de ſua negotiatione, præſertim piſcium, vini, & annonæ, quorum maxima ibi eſt copia, ſolliciti ſunt. Publicum in hac ciuitate Gymnaſium inſtitutum fuit ab Illuſtriſſimo Principe Electore Ioachimo ex Lipſenſi anno Domini 1506. Ab Alexandro VI. & Iulio II. & Maximiliano I. Imperatore varijs priuilegiis ornatum. In quo iam inde ab initio, in omni artium & diſciplinarum atque linguarum genere præſtantiſsimi doctores fuerunt, quorum aliqui à Sebaſt. Munſtero recenſentur.

VVISMARIA.

WISMARIA in Ducatu Megapolenſi clari nominis ciuitas, circa annum Chriſti CCC.XL. ædificata perhibetur, quemadmodum his verbis Albertus Krantzius in Wandalia ſua teſtatur. Guncelinus, patri cognominus, Zvverinenſem comitatum tenet poſt patrem, quem ille ab Henrico Leone promeruit, hic ergo filius, cùm Mekelnborg pro ſui magnitudine oppidum cerneret immunitũ, quod diſtenſum in longum, nullis vallis ac muris potuit firmari, vicino loco ad mare contiguum, vrbem cœpit moliri, quam Wiſmariam, incertum vnde ducto nomine, appellauit. Si Latini rem geſsiſſent, ſuſpicarer Ciſmariam vocitatam. Nunc, cùm Saxones fundamenta iecerint, in obſcuro manet, vnde ſit nomen deductum. Wiſmariam tamen nomen eſſe Wandalicum, ex alijs meminimus. Potuit ergo vir in gente nobilis ibi habitans, loco relinquere nomen, vt ex Wiſmaro Wiſmaria, quomodo ex Romulo Roma diceretur. &c. Anno ſalutis 1262. tota incendio perijt, ac tum multò, quàm antè, magnificentius extructa, lapideis ædibus condecoratur. Deplorandus in hac vrbe caſus, Medææ fabellas ſuperans, accidit. Faber erat lignarius, qui per interualla miſerabili phreneſi vexaretur: correptus aliquãdo furore, vbi ſtabat in ſolito labore ſecurim prehendit, domum repetit, liberos duos per medium ſecuit: tertium cùm ſimili furia eſſet conſumpturus, mater iam prægnans cum eiulatu miſero, virum à tergo comprehendit. Ille vlnis fœminæ excuſſus in eam vertit ictum, ſternens vno impetu duos. Ita cruentus prodit in publicum, laboris ſocios, quo reliquit loco adit: Rogatus ab illis, quid ita cruentus videretur, horrore verbi cœpit reſipiſcere, & in ſe reuerſus, recordatur, quid fecerit: domum ilico repetit, ſparſos vidit paruulos, & in medio matrem, crudeliter confectos. Territus ſuo facto, cultrum proprio ſuo defixit in pectore. Quid hoc parricidio horrendius? Quid miſerabilius poteſt excogitari?

ROSTOCHIVM.

ROSTOCHIVM vrbs maritima Saxoniam attingens, λαχιβούργιον à Ptolemæo, Duci Melburgenſi ſubditur, populis ac diuitijs opulentiſsima, primum arx fuit ruſticorum caſellis ſepta, tum circa annum ſalutis M.C.LXX. communiri cœpit, & vallo cingi atque in oppidi formam conſurgere. Frequentibus ſeditionum motibus, incendio, alijſq; calamitatibus adeò deuaſtatum frequenter fuit, vt fuit ſub eo ſydere fundatum Krantzius dicat, quod vix vnam Saturni reuolutionem, ſine manifeſta purgatione tranſeat. Vniuerſitatem habet, Anno Domini 1419. Illuſtrium Principum Megapolitanorum Ioannis & Alberti, & Senatus (qui ſtipendia Profeſſoribus tribuit) & vicini populi liberalitate inſtitutam.

WITTENBVRGA

Saxoniæ oppidum, Vniuersali litterarũ studio celebre.

WISMARIA, *natura locj populi frequentia, & ædificijs in Ducatu Megapolensj, nobile oppidum*

CIVITAS FRANCFORDIENSIS *In Marchionatu Brandeburgenſi, ſita ad Oderam fl: optimorum ſtudiorum Gymnaſio, & Emporio mercatorum celebris.*

um Priuilegio.

ROSTOCHIVM, *Megapolenſis Ducatus vrbs nominis celebritate, & Academiâ præſtans.*

RPJCB

DRESA.

MISNIA regio Superiori Saxoniæ insita, inter Salam & Albim posita est, & à Mesia lacu, ad quem olim fortassè eius incolæ habitarunt, aut à Misna vrbe, nomen accepit, cui opinioni Georgius Rithaimerus in sua orbis descriptione libentius accedit. Inter alias vrbes DRESAM habet, aspectu, situque amœnissimam, quæ firmissimo murorum circuitu, foueis, propugnaculis ad hostium propellendos insultus probè munita, tum etiam publicorum ædificiorum, aliarumque priuatarum ædium singulari nitore, cum præcipuis Misniæ vrbibus decertat. Eam Albis inclytus Saxoniæ fluuius, Rhèno conferendus, allabitur, cuius margines pons, stupendo ob longitudinem, serie, ex saxo durissimo fornicatus, coniungit, habens in citeriore latere Dresam antiquam, frequenti habitatione celebrem. Quod ad loci aërisque salubritatem attinet, eam quidem exuberans soli fertilitas, gratáque cœli clementia, tantam suppeditat, vt Illustrissimi Saxoniæ Duces Principes Electores ad hanc possimùm vrbem commigrarint, multisque alijs florentissimis ditionis suæ ciuitatibus relictis, in hac perpetuam vitæ sedem, & domicilium fixerint. Qua occasione, arx, omnium sanè iudicio, qui eam viderunt, magnifica, Dresam exornat, quadrato & secto ad regulam saxo, ingenti sumptu constructa, & opportunis ad defensionem muris machinisque mirè exculta, atque conspicua. Est & hîc Armamentarium Illust. Saxoniæ Ducis, omni armorum ac machinarum genere, globorum item, ac pulueris maxima copia, instructissimum. In quo thoraces ferrei, & permulta cataphractorum corpora, cæteraque bello necessaria, singulari diligentia ac cura asseruantur. quibus benè plenus amplissimusque exercitus, contra quoscunque motus, subitò armari, ac instrui potest. Quòd si hoc loci, Scorpiones, Falcones, Mortarios, Ruptores, aliaque stupendæ magnitudinis, ac ponderis tormenta muralia, eorumque nitorem ac formas, enodatè recensere voluero, vereor, ne veritatis me limites egressum ij existiment qui tantum, tamque magnificum rerum bellicarum apparatum nunquam viderunt. Illud interim constanter affirmo, non vllum, in vniuersa Germania, armamentarium reperiri, quod huic Dresensi non deferat palmam. Territorium huic vrbi vicinum, ob lætam agrorum fertilitatem, quocunque oculos verteris, amœnissimi horti, arboribus herbisque generosis culti, exornant, in quibus parietes reticulati, variorum fructuum vbertate, magna cum voluptate spectantium, latissimas consitasque areas cingunt.

LIPSIA.

LIPSENSIS ciuitas, asserente Munstero, in Ositia, vulgo Ostland, aut, vt alij volunt, in Misnia posita (est enim hoc posterius vocabulum laxius priori, & vtraque terra vni paret domino) non est vrbs admodum ampla, sed tamen talis, quæ sua angustia etiam amplas Germaniæ, maximè Principum exuperat ciuitates. Abundant ibi mercatores, qui varia & continua exercent commercia, idq; ter per annum in ipsa ciuitate, sicut quidem de nundinis eius loci, hunc in modum scripsit: Mercibus augetur ter Lipsia magna quotannis. Est ornata magnificis ædibus, quæ in vniuersum lapideæ sunt, intus tabulatæ, & foris miro artificio ac maiestate depictæ, atque ob æqualitatem structurarum & pulchrum ordinem, miram inter se habentes concordiæ rationem. Habet Senatum, qui non ex opificum indocta turba, sed ex doctis collectus est viris, è quorum autoritate & iudicio, Misnensium, Duringorum, & Inferioris Saxoniæ ius pendet: Nam mittunt hi ad eos dubias quasque extricandas causas. Passum est hoc oppidum anno Christi M.D.XLVII. grauem iacturam, quando sexta die Ianuarij cœptum fuit oppugnari per Ioannem Ducem Saxoniæ, Principem Electorem. Tunc enim exusta fuerunt suburbia, bombardarum ictibus deiecta mœnia, turres concussæ, domorum tecta dissoluta, castrum ciuitatis multum deformatum, obsidio in magno frigore continuata ad viginti dies, & tunc hostis re infecta coactus fuit discedere. Vniuersitate, quæ ex Pragensi anno Salutis M. CCCC. VIII. initium sumpsit, Lipsia claret. Quia enim Germani, nouam Hussitarum doctrinam, quæ Pragæ in Bohemia oriebatur, repudiabant, vno die supra duo milia discipulorum magistros secuti, apud Lipsiam Misniæ vrbem, trium dierum itinere à Praga distantem, vniuersale studium erexère, Cuius initium atque progressum Aeneas Syluius, pòst Pius eius nominis Secundus, prolixius tractat cap. 35. lib. historiæ Bohemicæ. Hanc vniuersitatem Erasmus in Epistola ad Georgium Saxoniæ Ducem, inquit eius auspicijs, ac munificentia solennibus studijs & politioris litteraturæ ac linguarum accessione florere. Eam Petrus Mosellanus Græcarum litterarum professione illustrauit.

Scribit Aeneas Syluius: Cùm Leonardus quidam eques & nobilis, cognatum suum, qui Lipsiæ bonis litteris operam dabat, salutaturus aduenisset, quæsisseteq; vti valeret, & quem in bonis litteris progressum fecisset, vnus è commilitonibus respondit: Optimè quidem se amicus tuus gerit, quia inter mille & quingentos, hic vnus bibendi palmam obtinet.

DRES

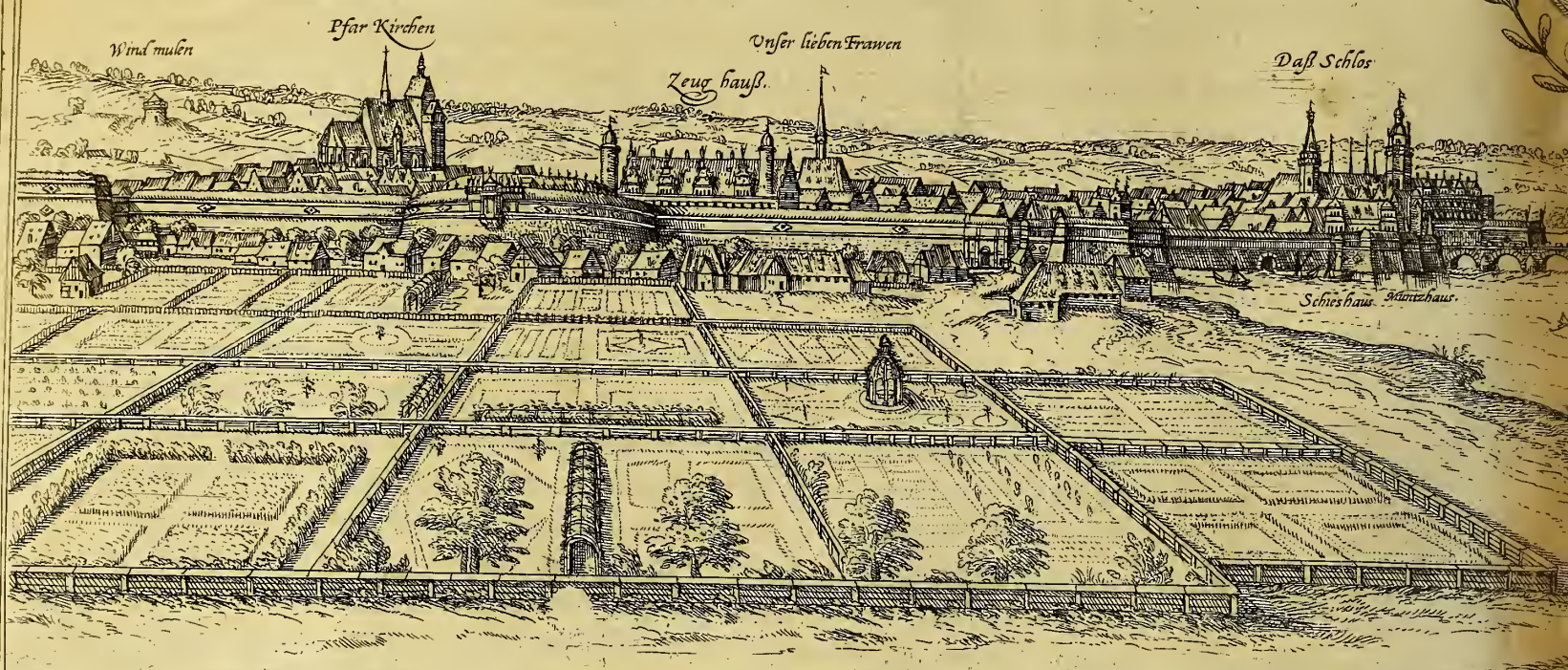

LEI

LIPSIA
RVM S
MERCA
BRE MIS

D E N.

DRESA FLORENTIS
SIMVM MISNIÆ OPP.
ILLVST: SAXONIAE
DVCVM SEDES

Alte Dreſzden.

Cum Priuilegio.

LITTERA;
VDIIS ET
VRA CELE;
IÆ OPPIDVM.

B Z I G K

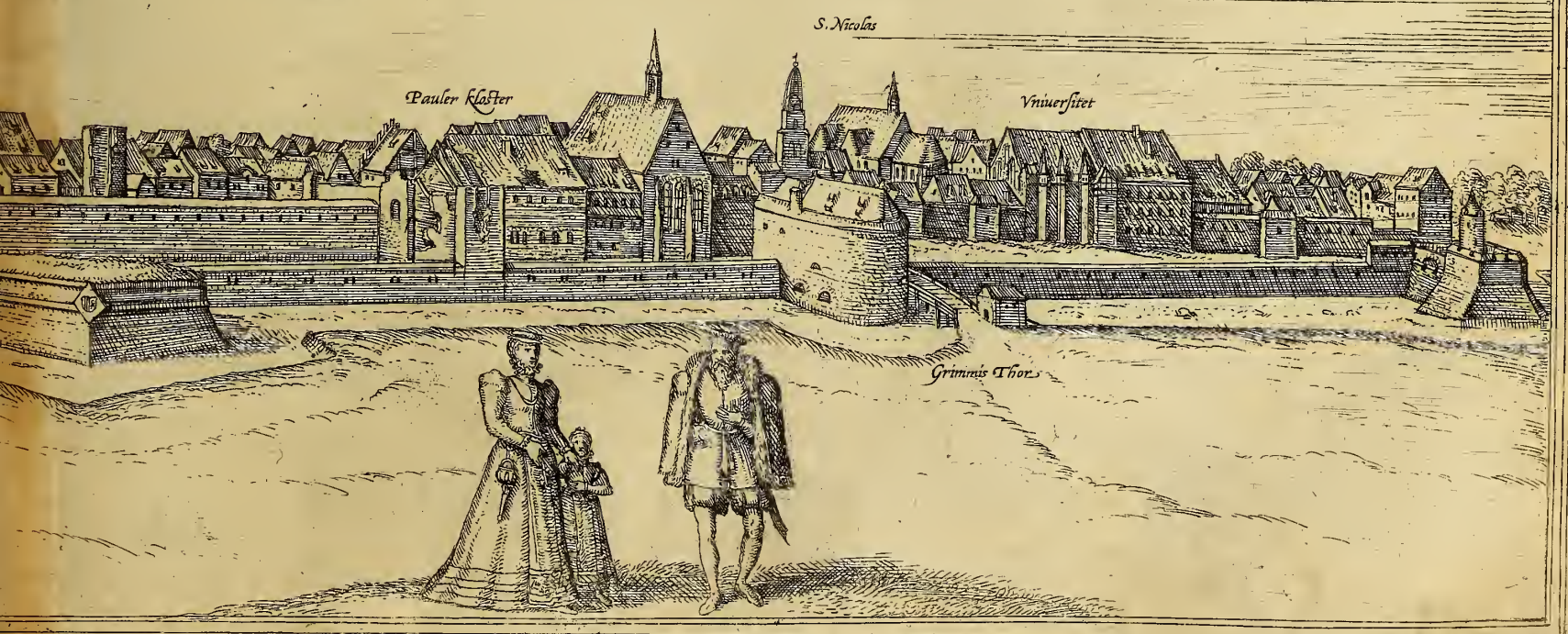

RPJCB

PRAGA.

PRAGA, Regni Bohemiæ metropolis, vrbs amplissima, Præsulum, Principum, & Regum inclyta sædes, Imperatoris Caroli Quarti patria, ad ripam Muldauiæ fluminis, in amœnissima & patentissima valle, inter colles & vineta, cælo saluberrimo sita, in tres diuisa est partes, seu ciuitates, nempe, Pragam veterem, Nouam, & Paruam, quæ singulæ suam peculiarem habent iurisdictionem, suumque proprium Senatum. Praga vetus dextrum latus Muldauiæ occupat: in ipsa vallis planicie, vniuersa magnificis adornata operibus, inter quæ celebriora habentur, Prætorium, seu Senatoria domus, cum turri: Læta curia, cum templo Deiparæ virginis: Academia Imperatoris Caroli Quarti, cum alijs nonnullis Collegijs: Emporium Pannicidarum & pellionum: Curia vetus, vulgò, Rychta: Duæ domus, quondam regiæ, in quarum vna iam cuditur moneta: Xenodochium apud pontem. Taceo multa templa, suos habentia parochos: Scholas, quæ in huius libri typo, suis insignita nominibus, se se lectori diligenti, ob oculos statuunt. In turri Prætoriana, est insigne horologium, cui par vix in toto orbe terrarum reperiri, multi, & quidem præstantes artifices putant, quantum ad artis excellentiam attinet: nam, si externa spectetur forma, elegantiora multa alia inueniri non negant. Continet autem hoc horologium reuolutionem totius anni, cum recto cursu Solis & Lunæ, numeroq; certo mensium atque dierum, & assignatione calendarij, seu festorum integri anni, habens item ortum & occasum, meridiemq;, altitudinem solis, & Lunæ, solstitia, æquationes, quãtitates dierum ac noctium, incensiones, oppositiones, & quadras lunæ, cum cælesti cursu congruentes, iuxta motum non solum naturalem, sed violentum quoq;, similiter ortum, atq; occasum 12. signorum Zodiaci, numerum item horarum triplicium, videlicet, integri, & dimidij horologij, atque horarum inæqualium, seu planetariarum omni tempore concordantium, quas horas ostendit, vna & eadem manus, seu index, qui mobilis existens, cum ipso sole, de vno signo Zodiaci in aliud, per vnum gradum singulis totius anni diebus, transit. Infra sphæram horologij, forinsecus est alia grandis sphæra, cui inscriptum est diarium, seu calendarium, vbi angelus à latere collocatus, quotidie præsentem diem, virgula longa demonstrat. Parte ea, quæ magis vergit ad flumen inflexum, versus Septentrionem, Iudæi suas fixerunt sædes, quæ magnitudine iustum oppidum æquare possunt. Nouam Pragam à veteri, distinguit fossa quædam, olim quidem profunda, & vtrinq; munita muro, sed, quæ iam labefactatis mœnibus, magna ex parte complanata, in areas, & hortos cesit. Hæc quoq; ciuitas, ampla est, & vltra aliquot nobiles colles protenditur, quorum vnũ S. Caroli, Alterum S. Catharinæ, illum Monachorum, hunc monialium sædem, tertium S. Appollinaris, quartum Monasterium Slauorum: quintum Vissehradum appellant, in quo ruinæ veteris Arcis hodie conspiciuntur. Habet quoq; insignem Curiam, & sacras ædes multas, vt in hac vrbis effigie, huic libro inserta, conspici potest. Parua Praga, sinistrum Muldauiæ latus, tenet. Est autem à veteri Praga, in minorem, pons amplissimis, supra Muldauiam quadrato saxo constructus, in sedecim magnos arcus, seu fornices porrectus, habens in aditu, & in exitu duas insignes turres peruias, quo ponte, in tota Europa vix est celebrior alter, si robur spectes. Longitudo huius est 872. cubitorum Pragensium, latitudo, quantum quatuor currus, iuxta se collocati, occupare possunt. Minori Pragæ ab vna parte coniungitur oppidulum Augezd: ab altera parte collis, in quo, præter oppidum Hradezan, sita est arx, S. Venceslai, hodie Regum domicilium, pallatio magnificẽtissimo, & templo B. Viti augustissimo, maximè conspicua. Pallatium est amplissimum, in longitudine 212. in latitudine 30. pedes continens: Supernè miro artificio est cameratum, nulla interim columnari basi, seu fulcro sustentatum. Infernè pauimentum tam firmum habet, vt aliquot centuriæ equitum in eo consistere, & hastis concurrere possint, quale certamen, seu torneamen, eo in loco exercebatur anno 1549. præsente Mauritio, Saxoniæ Electore. E sublimi, pendent quatuor candelabra, ex Aurichalco fabrefacta, magnitudine & opere illustria, Senatus Nurimburgensis ad Cæsarem Ferdinandum honorarium munus. In templi adyto, hæc habetur inscriptio. Anno Iesu Christi salu. 923. Sanctus Venceslaus martyr, & Dux patriæ, post martyrium auiæ suæ, Ludmillæ, primum hic Beato Vito Martyri templum ædificauit: quod S. VVolffgangus, Episcopus Ratisponensis, consecrauit, & anno 968. Boleslaus Pius, Episcopi sedem fecit, cuius secundus Episcopus S. Adelbertus Anno 996. apud Prutenos martyrio coronatus, & ex Gnesna ciuitate huc trãslatus, peculiare sacellum adeptus est. Atqui Spitigneus II. Dux, Anno 1060. post S. Procopij obitum, annis septem, è templo S. Viti, ac item S. Adalberti vnum, idq; augustum, constructit, sed cum hæc omnia, Anno 1142. hostili arcis direptione corruissent, Rex Ioannes primus, anno 1344. chori huius fundamenta iecit, atque in Metropolitanam Ecclesiam erexit. Filius autem Carolus 4. Rom. Imperator, etiam S. Sigismundi Regis & martyris, multorumq; sanctorum reliquijs, anno 1366. ditauit, & muneribus auxit. Quibus Rex Venceslaus, eiusdem Caroli filius, Anno 1392. posteriorem templi huius partem adiecit, deinde casu publico, Anno 1541. exusta, Ferdinãdus I. Romanorum, Hungariæ, & Bohemiæ Rex, Anno 1555. eadem hæc & instauraut, & ornauit: Hactenus inscriptio. In hoc templo videre est busta regia, in quibus iacent, Imperator Carolus 4. eiusque coniuges, Blanca, Anna vna, & altera, Elisabet, & filius Venceslaus, Romanorum, ac Bohemiæ Rex, nec non Ladislaus, & Georgius, Bohemiæ Reges: deniq; Regina Anna, inuictissimi Cæsaris Ferdinandi coniunx. Et hæc conditoria sunt contigua. In alijs autem sacellis, & diuersis locis, eiusdem templi, extant varia monumenta Episcoporum, Principum, & Regum, & in his quoq; Ottagari Regis, qui cum Imperatore Rodolpho prælio decertans, victus, & trucidatus est. Animosus sanè Rex, qui maluit cadere, quàm cedere illi, quem antea habuit ministrum aulæ suæ præfectum. Adde tumulum Barbaræ, coniugis Sigismundi Cæsaris, iuxta quem visitur sacellum, memoratu dignum, ab Imperatore Carolo, 4. munitissimè extructum, lapidibus viridibus, & puniceis, instar gemmarum, relucentibus, & auro intertexto, ornatissimè variegatum, in quo sacello corpus S. Venceslai, Bohemiæ Ducis, & martyris tumulatum, quiescit. Et tanta priscorum regum in hunc Diuum tutelarem fuit obseruantia, & religio, vt corona Regni, non alio loco, quàm in sepulchro, & super capite huius sancti Martyris reposita seruaretur. Atq; hæc consuetudo, ab aliquot sæculorũ serie, perstitit immota, vsq; ad turbulentissima Ziscæ tempora, vbi cum propter ciuiles factiones, tumultus tumultu cumularetur, corona in arcẽ Karlstein, vtpote in tutiorẽ custodiam, trãslata est.

EGRA.

EGRA, inter alias Bohemiæ vrbes, neutiquam infima, ad initium syluæ in veteri Nariscorum patria maximè fertili, & longè amœnissimo agro sita est, quondam Imperij ciuitatibus annumerabatur, deinde Imperij deseruit ordinem, & Bohemiæ Regi obtemperat, non aliam ob causam, quàm quòd hypotheca est regno Bohemico facta. Sita est in amœnissima valle, ad collem, cuius decliui maior ciuitatis pars superædificata incumbit. Est duplici muro fortissimo circumquaq;, aliquibus etiam locis, præsertim à flumine non ambitis, triplici: ampliſſima item, ac muro concluſa fossa, turribus verò plurimis, magnificè cincta & communita. Fluuium eiusdẽ nominis, ex monte Pinifero ortum, habet ampliſſimum, ac nauigabilem ad meridiem ferè, versus quam plagam arx etiam vrbis condita est, quæ suas quoq; singulares munitiones, muros, fossas, ac turres habet. Est in vrbe magnificum templum S. Nicolai, cum duabus altis, ac orienti Soli obuersis turribus, sunt & alia pari elegantiâ templa & monasteria. Integrum & magnum Senatum constituunt veteri Rom. more viri centum, ex quibus XIX. de antiquissimis sunt vrbis familijs, patricio sanguine nati: Ex quibus solent eligi IIII. Consules. XIII. alij vocantur iudices & Scabini: & hi ius dicunt, non ex scriptis legibus, sed ex receptis ac longo vsu cõprobatis Reipub. Egranæ consuetudinibus. Reliquos LXVIII. Senatores, plebeios vocant. Ab huius Senatus constitutionibus nemini liberum est, ad superiorem magistratum prouocare. Habet quoq; frumentarias ædes, omni frumentorũ genere refertissimas: Armamentarium item, bellicorum instrumentorum apparatu, instructissimum, molendinas, Xenodochia, balnea publica, portas maiores tres & totidem paruas, quæ consulibus tantùm publicorum negotiorum causa, nocturno tempore patent: habet suburbia lata, iuxta portam acidi saporis fontem, Arces XII. pagos insignes plurimos, ac aliud oppidum Revvitzinm, tribus lapidibus ab vrbe ad Cossenium montem ac fluuiolum situm, & propriam denique monetam, quæ in Egrana tantùm ditione valet. Hæc Gasparus Bruschius.

P R A

PRAGA, B
METRO
RATISSIM

E G

EGRA orbis à fluuio, cui adiacet, dicta, olim imperio Romano, hodie verò Bohemiæ regno subiecta: Ptolemæo Mo: nosgada vocatur

IEMIAE
LIS ACCV
XPRESSA.

G A.

R A.

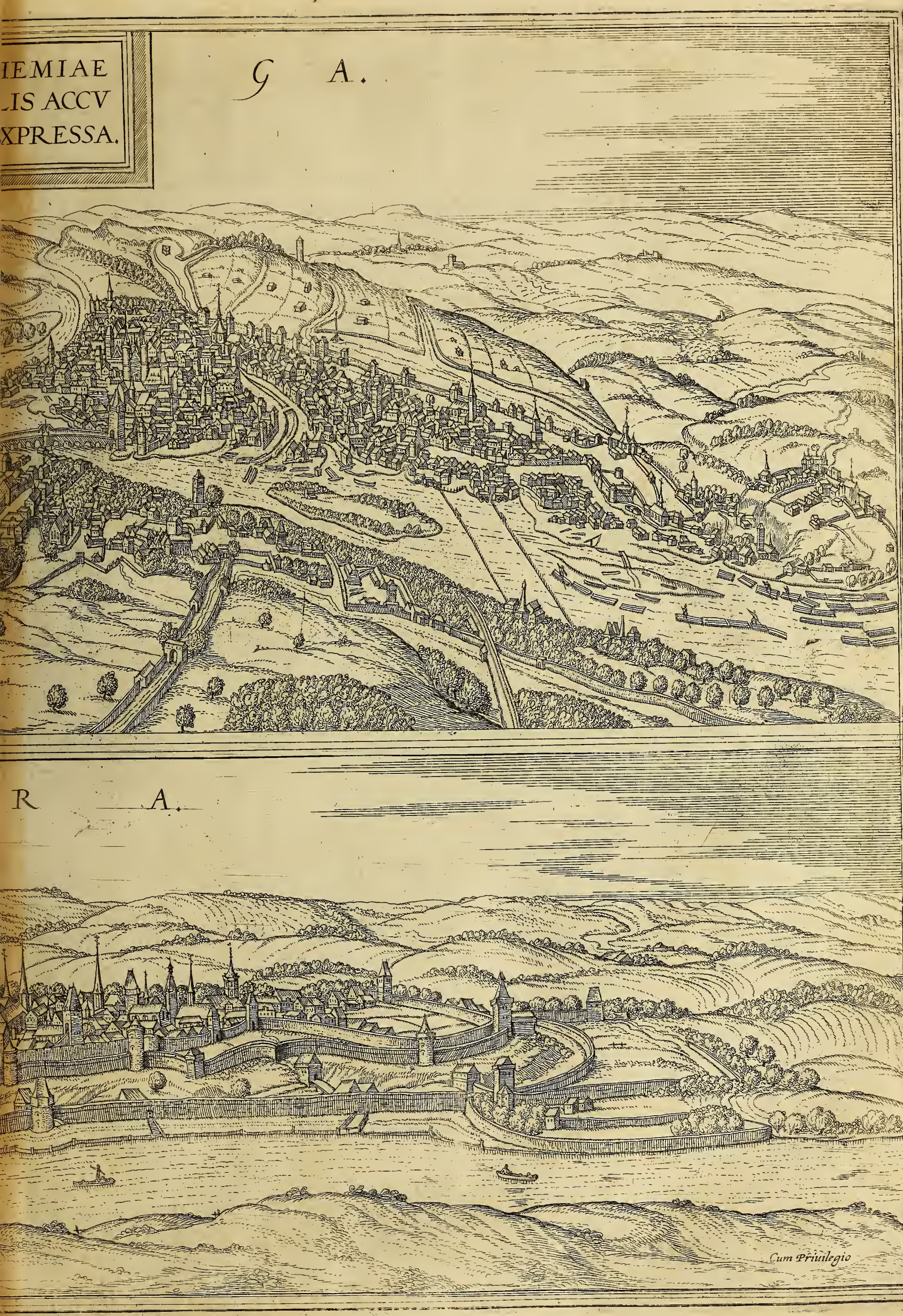

RPJCB

PARTHENOPOLIS
MAGDEBVRGVM.

MAGDEBVRGVM olim Parthenopolis, à Venere Parthenia, quæ ibi colebatur, sic dicta, Metropolis ac primaria est vrbs Saxoniæ, sita ad Albim Huuium. Venetis simulachrum in curru stantis, cum tribus Gratijs hîc colebatur, vnde nomen natum est loco, vt Parthenopolis, id est, puellarum vrbs, diceretur, quod & Magdeborg, vox Germanica, sonat. A Ioanne Capnione viro vndecunque doctissimo, Dmoadum Pyrgum dictum : dicitur autem à Græca dictione, Dmoades enim puellas ancillares Græci ferunt, quas per Aphæresim, seu Endiam, prima litera sublata, Maid dicimus, & πύργον pyrgum Burgum, vt πύξος buxus. Hæc ille. Aeneas Syluius Magdenburgensem vocat, & Virginopolim metropoliticam insignem vrbem inter Saxones, opibus & authoritate memorabilem scribit. Ligurinus Virginis vrbem dixit, ἀπὸ τῆς παρθενικῆς, ἢ παρθένε, id est, à virgine, ἢ ἀπὸ τῆ παρθενῶνος virginum habitatione, ἢ τῆς πόλιος ciuitate. Ptolemæus μοεσίον, si litera non est falsa, libro secundo, hanc vrbem Moeuium dixit. Hanc ciuitatem Otto primus condidit, ductu eius coniugis Edithæ reginæ, regis Echtmundi Anglorum filiæ, quæ ibi & sepulta est, inquit Lupoldus cap. XIII. Otto Magdeburgum auxit, & ibi requiescit, vt scribit Otto Frisingensis lib. 6. cap. 20. Hactenus Franciscus Irenicus. Hæc inclyta vrbs, Imperatorum Pontificumque honesta sedes, tres in partes diuiditur, estque munita mœnibus, ac propugnaculis, turribus quoque ac fossis excellit. Sunt in ea magnificæ domus, perpolitæ plateæ, ampla & ornatissima templa. Imprimis verò nobile illud D. Mauritij fanum, ex quadrato lapide structuræ magnificentia conspicuum, Ottonum Cæsarum insigne opus. Magistratus ius ciuile Romanorum, Saxonica lingua conscriptum, non sine reuerentia custodit, quod Caroli magni auctoritate firmatum tradunt, eoq; in decisione causarum vicinæ gentes recurrunt, magna & venerabilis earum legum auctoritas habetur. Est in hac ciuitate summo ingenio elaborata Rolandi imago, qui Caroli ex sorore nepos fuit, præstans fortitudine vir, & post ingentem hostium cædem in prælio, cùm de Hispania victa exercitum in Galliam reduceret, à Vasconibus interijsse dicitur. Hic est Rolandus, qui (vti fama est) tempestate sua corporis robore & animi magnitudine longè alijs præstitit, cuius fortia facta per vniuersum orbem celebrantur. Carolus Magnus celebrem hîc Episcopatum instituit. Confecto enim Longobardorum bello, potentissimo Rege capto, nullam moram interponendam putauit, quin in Galliam confestim rediret. Saxonicum quippe intermissum bellum eum domum reuocabat. Saxonum gens longè maxima erat, ac etiam bellicosissima penè Germanorum omnium. Hi falsos colentes Deos, cùm neq; diuini, neq; humani iuris quicquam pensi haberent, nihil æquè ac religionem Christianam, hominesq; ei deditos, oderunt. Proximi erant Francis, cum quibus continenter bella gerebant. Hæc palma, cùm quasi diuino munere, Carolo Magno reseruata videretur, sic renouatum est cum Saxonibus bellum, quo nec maius vllum, nec grauius diuturniusque à Carolo gestum fertur. Tres enim & triginta annos cum ferocissimis gentibus certatum constat. Tandem penitus Saxones victi, se, suaq; omnia potestati Caroli permisere. Victis, impositæ leges, vt patrijs cæremonijs, falsisq; dijs posthabitis, Christianam fidem profiterentur, magnum numerum obsidum darent, modicis terminis sepți. Et ita tota reformata Saxonia, decem Episcopatus in ea instituit, quorum omnium celeberrimus fuit Magdeburgensis, cuius sedes ex primitiua fundatione in Styde fuit, tum ad Valersleue, tertiò in Vrese translata. Tandem per Ottonem primum, Anno salutis tricesimo supra nongentesimum ad Magdeburgum mutata, eiusque auspicio in primatum Germaniæ sublimata. (Hæc ex magno Chronicorum codice anonymo) Quanquam tamen Saltzburgensis, cæterique Archiepiscopi Electores, primam hanc dignitatem Antistiti Magdeburgensi non tribuant, vt Krantzius in Metropoli tradit. Fuit primùm in Magdenburch munitissimum arcis receptaculum, circumpositis casalibus piscatorum, in morem vici, aut oppidi non clausi. Arci præerat nobilitas Burggrauiorum, qui origine Saxones, an VVandali fuerint, incompertum est.

Hoc constat, post Ottonem, iussu Imperatorum, erectum ibi Burggrauiatum, numeratumque inter quatuor Burggrauiatus Imperij.

MAGDE

S. Niclaus

MAGDEBVRGVM,
A VENERE QVÆ
HIC QVONDAM COLE:
BATVR PARTHENO
POLIS DICTA, *metropo:*
litica Saxoniæ vrbs, opibus &
authoritate memorabilis, perau:
gusto murorum ambitu, & Al:
bis fluuij vicinitate,
illus fris

RGVM.

RPJCB

NVRNBERGA.

NVRNBERGA, vrbs tota Germania & Europa celeberrima, Emporium Germaniæ ampliſsimum, magnificisque operibus publicis & priuatis ornata. Arcem habet Regiam in colle vrbi imminenti ſitam vetuſtiſsimam, ex qua in vrbem & extra patet proſpectus, à qua ciuitati nomen inditum putatur. Vetuſti codices eam arcem Caſtrum Noricum appellant, quod vrbs hucvſque pro cuſtodia habuit. Pius. II. in Europæ deſcriptione, dubium eſſe inquit, Norimberga Franconiæ an Baioariæ cedat. Interluit vrbem amnis Pegnicius, cum multis pontibus lapideis duas vrbis partes coniungentibus. Eſt autem in agro ſterili & arenoſo condita, atq; ob eam rem induſtrioſo gaudet populo. Omnes enim plebei homines ſunt opifices ingenioſiſsimi, aut plerunque negotiatores prudentiſsimi, repertores & magiſtri ſubtilium operum, quæ hominibus non parum conducunt. Et licet hæc ciuitas non ſit peruetuſta, cùm nulla in ea antiquitatis inueniantur veſtigia, nec à veteribus mentio de ea fiat, tamen caſtrum eius eſt antiquum, Hæc Munſterus. Vide etiam Chronica Argentoratenſia, Celtem Poëtam, qui Nurnbergam eleganter deſcripſit, & Aeneæ Syluij Europam.

VLMA.

VLMA inſignis Sueuiæ ciuitas, ad vlteriorem Danubij ripam ſita, vbi Hylerus & Blauus amnes Danubio miſcẽtur, redditurque inde idem Danubius nauigabilis. Putatur autem ab vlmis ſeu vlmetis hoc nomen adepta, quòd ſcilicet conſtructa ſit in terra vligine plena, & apta vlmetis. Olim Abbati Augiæ maioris parebat, ad quem Caroli Magni donatione peruenerat Anno ſalutis D.CCC.XIII. Sed ab iſta iuriſdictione circa tempora Friderici tertij, libertatis amore, Vlmenſes ſeſe exemerunt. Magnificum eſt in hac vrbe templum, tanto ſumptu ædificatum, vt eius impenſæ nonies centena millia aureorum ſuperaſſe dicantur. Incolæ partim ex mercatura, partim ex opificijs viuunt. Panni genus faciunt, cuius tela linea eſt, intextum bombycinum, ſeu goſſapinum, Barchat illud vocantes: faciunt & totum lineum, quod Golſch appellant. Compertum eſt apud Vlmenſes, vtriuſque generis pannos parari quotannis centum millia, qui ad remotiſsimas nationes tranſuehuntur, & maximè bis in anno ad Emporium Francfordenſe. Hæc ex Munſtero delibauimus.

SALTZBVRGVM.

IVVAVIA Saltzburch dicitur à iuuando. Nam Germanos Iulius Cæſar aggreſſurus, in faucibus montium arcem munitiſsimam extrui curauit, vt milites ex ea refugium, & ſatellites iuuamen haberent: & inde Caſtrum iuuauenſe, Germanicè Helffenberch, appellatum eſt. Fluuius quoque cui adiacet, Iuuarius dictus, arci nomen dediſſe à quibuſdam putatur, à quo & ciuitas Iuuauia dicta eſt. Ptolemęo ex ſententia Auentini Poedicum appellatur. Habet paludes, planiciem, colles, & montes. Paludes præbent paſcua, montes aucupia, & venationes. Eam Attila Hunnorũ Rex deſtruxit, & à Roberto Saltzburgenſi Epiſcopo reſtaurata eſt, Anno Domini D. LXXX. Franciſcus Irenicus ex quinque Epiſcopatibus Bauariæ, Saltzburgenſem primum vocat, eiusq; vrbem Cathedralem: quam Aeneas Syluius Metropoliticam vrbem opibus & auctoritate memorabilem dicit. Vide Munſterum, Irenicum, & Annales Argentoratenſium.

LINDOIA.

LINDAVIVM, *ſeu Lindoia, oppidum Imperiale, ſitum in inſula Acromi lacus, aquis vndique & fluctibus circumdatum, nulla ſui parte continentem tangit, niſi vbi lapideo ponte, qui ducentos nonaginta paſſus in longitudine habet, terræ annectitur. Locus eſt admodùm amœnus & ſalubris, ventis omnibus peruius, aquam fontanam & viuam, agrum circumcirca fertilem, necnon omnia quæ ad victum pertinent facilè comparatu habẽs, adhæc ædificijs ſatis ſplendidis ornatus, nulli non negotiatorum generi opportunus exiſtens, natura firmus, aduerſus inopinatas hoſtium incurſiones tutus: in cuius Occidentali lateri haud minor ambitus, adhuc magna vinearum copia colitur: & ſpatium illud mœnijs & foſſa, duabusq; tum portis tum ſublicijs pontibus à præfato oppido diſcretum, Inſulæ nomen ex antiquo, etiam apud vulgus, obtinet, in quo hodie piſcatores ſolùm, nauiumq; architectones cum paucis aliquot textoribus habitant. &c.*
Achilles Gaſſarus Medicus fusè hoc oppidum apud Munſterum deſcribit.

NVRNBERGA florentiſſimum Germaniæ Emporium, Reipub. optima politia illustre, & in Burggravior. S. Impeij ordine, alter, dignitatis locũ habet.

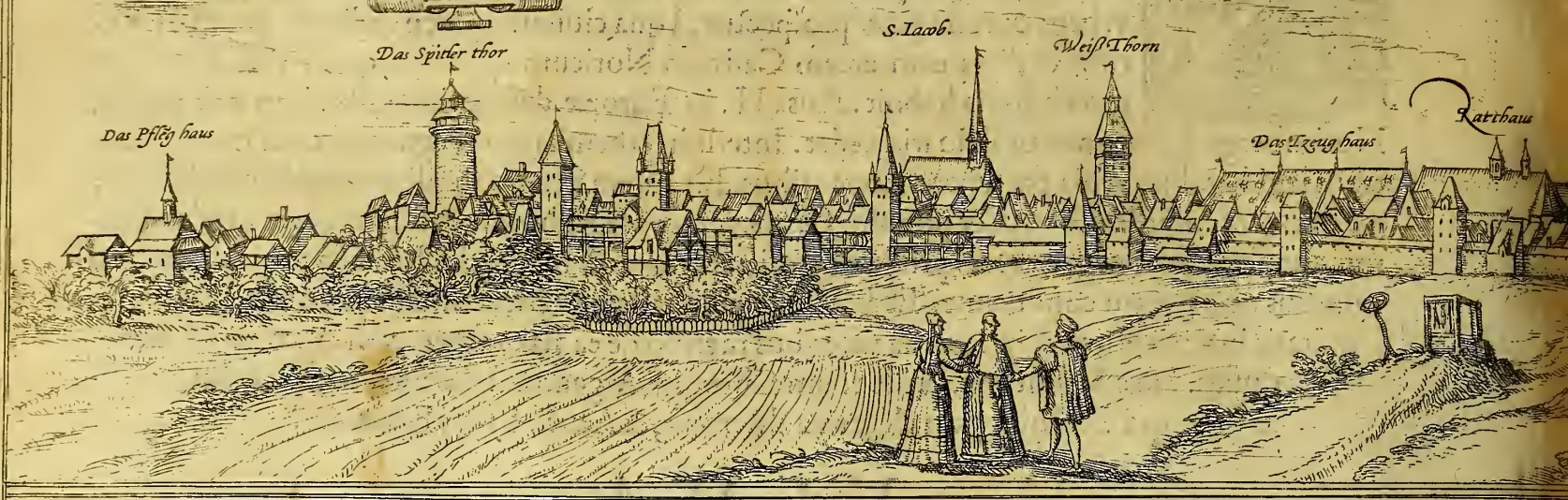

VLM.

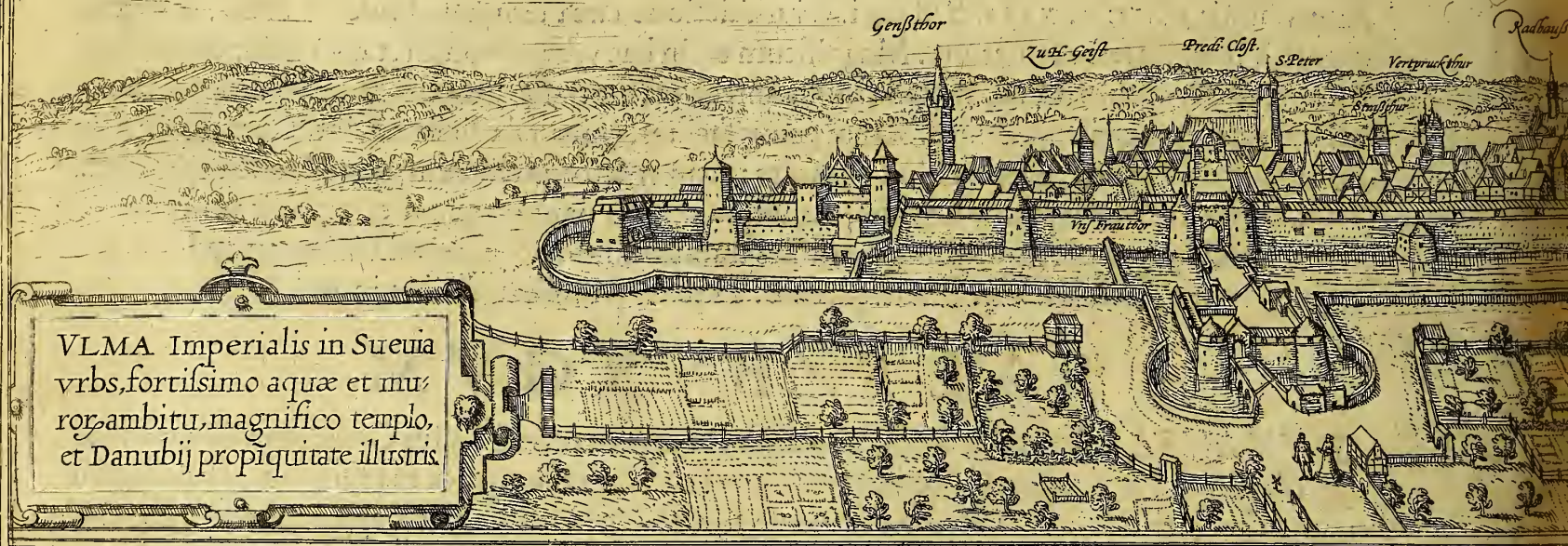

VLMA Imperialis in Sueuia vrbs, fortiſsimo aquæ et murorũ ambitu, magnifico templo, et Danubij propiquitate illustris.

SALTZBVRG.

VRBIS SALISBVRGENSIS GENVINA DESCRIPTIO.

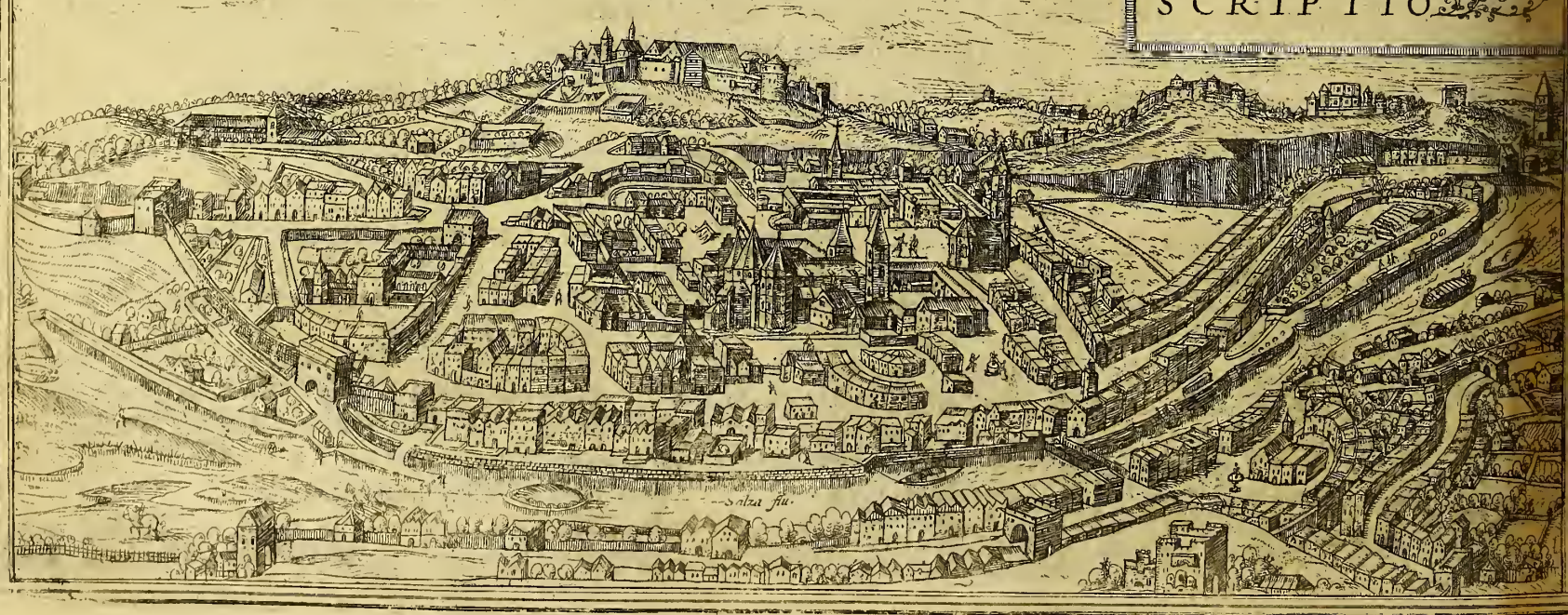

NBERG.

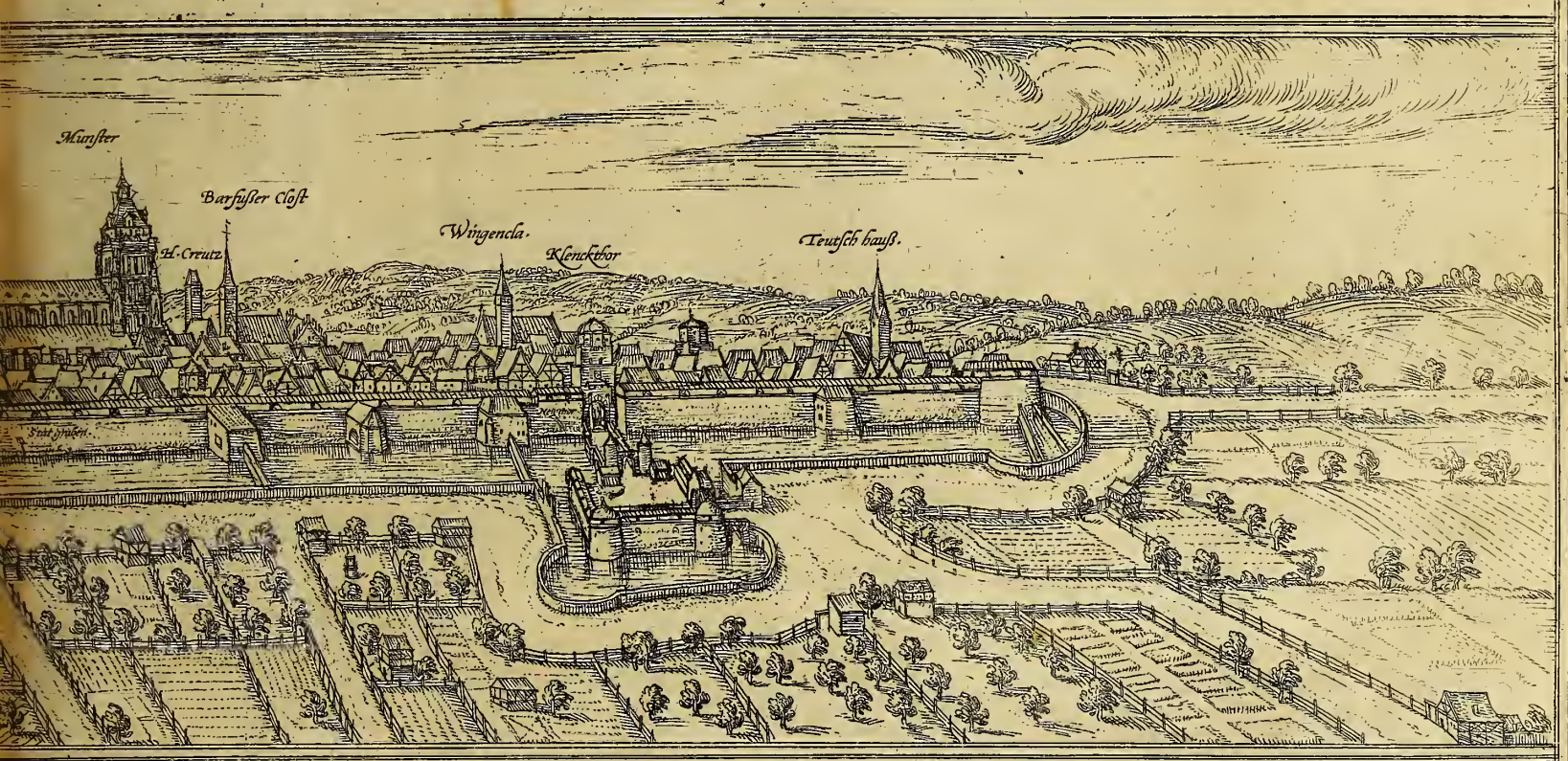

LIN DAW.

LINDOIA, oppidum Jmperij insulare, vndique aqua Acromi lacus circumfusum.

RPJCB

TYGVRVM.

TYGVRVM proximis aliquot seculis Thuregum dictum,vulgò Zurch, Heluetiæ vetustissima est vrbs,sita in amœno loco ad exitum lacus magni,qui hic desinit,excluditque amnem Lindmagum vulgo Limmat dictum, quem haud procul à Glarona recipit, & diuidit vrbem in duas ciuitates, maiorem & minorem, quæ tamen tribus coniunguntur amœnis pontibus,in quibus frequentes ciuium fiunt deambulationes. Solum per circuitum ciuitatis est valde fœcundum feraxque vini,& frumẽti plurimi. Frumentarium habet forum amplissimum,in quo ingens frumẽti copia hebdomadatim diuenditur. Incredibilem piscium copiam Lacus Tygurinus huic vrbi suppeditat.

VRSINA.

VRSINA ciuitas,vulgo Berna Heluetiæ,si annos numeres non admodum vetus est,si situm & cultum, si mores & ciuilitatem, si leges & instituta,si potentiam ac virtutem cognoscas,nulli vrbium cedit. Eam Bartholdus dux Zeringensis construxit, & ab vrso in venatione capto denominauit. Huius ciuitatis situs est in peninsula,quã facit Arola amnis nauigabilis,solum habet omniũ rerum,præterquam vini,ferax. Tres item plateas ab Oriente in Occidentem decenti ordine perpetuas.& quia hæc vrbs ab vrso nomen accepit, solet perpetuo aliquot vrsos nutrire.

LVCERNA.

LVCERNA ratione monasterij in formam oppidi paulatim excreuit, nomenque quorundam opinione obtinuit à magna turri in exitu lacus,ex qua olim nocturni ignes nauigantibus præluxerunt.Ciuitas est satis amœna & elegans, cõmune emporium Suetensium Vranorum & Transiluanorum. In ipsa Lucerna Vrsula fluuius manat ex lacu, haud secus,quàm Constantiæ Rhenus ex lacu Podamico.

VRSELLA.

VRSELLA quartum in syluanorum fœdere obtinet locum, situ & natura loci oppidum munitissimũ. Habet enim à meridie Gothardi montem,ab ortu Crispaltum, ab occasu frigidissimum illum,& ascensu difficilem, Furcam,hoc est,montem bicornum,à septentrione lacum Lucerinum respicit. Celebri Heluetiæ fluuio Vrsa,vulgo Russ, alluitur.

SVICIA.

SVITIA oppidum vniuersæ Heluetiæ nomen communicat, nam ab ijs primum ædificatum est, qui nouis quærendis sedibus ex Sueciæ regno, huc profugerant. Ex tribus pagis est vnus,qui contra nobilium insolentiam fœdere coniuncti fuerunt, robustos belloque potentes homines edit, qui frequenter hostibus incusserunt terrorem. Ex ijs rebus quæ terra compascua ex se fundit, fere omnes vitam sustentant.

SYLVANIA.

SYLVANIA liberæ conditionis pagus,mutuo societatis fœdere Suiciæ & Vraniæ iunctus,Anno salutis M.CCC.XV. Naturali Alpium vallo circumseptus,pascua habet amœna,pecoribus alendis perquam idonea,vnde magnas opes Syluaniæ incolæ percipiunt.F.Nicolaus summæ pietatis eremi cultor hic vixit,cuius vitã Ioannes Stumpfius,Henricus VVœste,& alij descripserũt.

TVGIVM.

TVGIVM vulgò ZVG ciuitas eiusdemque nominis regio versus septentrionẽ, Suitiam vicinitate attingens. Lacui adiacet cui à ciuitate nomen Lacus Tuginus, qui ad Meridiem versus Artense oppidum extenditur ,vnde Miconio lacus Artensis dicitur,bellicosos producit,quos Glareanus ob singularem animi constantiam Camillos nominat. Agrum compascuum,vini, frumentique feracem habet,Eius cultores Tugini,Straboni vero lib.7. Toygeni dicuntur,qui cum Tygurinis & Cimbris inito fœdere Romanis se opposuere. Plutarchus in vita Marij,& Eutropius lib.5.

GLARONA.

VAllis ista atque regio Latinè GLARONA vulgo Glaris dicitur. Eius regionis caput Glarona altissimis cingitur montibus, Vranorum montana,ab occasu autem Suicerorum montes attingit. A Septentrione olim clausa fuit muro extenso per transuersum vallis à monte ad montem. Confœderauit se reliquis Heluetijs anno Christi M.CC.LII. Viuunt incolæ lacte, caseo,butyro & carnibus, pisces lacus,aues & carnes ferinas, syluoli montes subministrant. Natus hic est Henricus Glareanus Laureatus Poëta & Mathematicus insignis.

BASILEA.

BASILEA vrbs inclyta,ex Augustæ cineribus instar Phœnicis orta,vtramque Rheni complectens ripam,maiore Basilea in littore Gallico,minore vero in Germanico sita. Maior vallem occupat à Meridie versus Septentrionẽ inter duos colles ad Rhenum desinentes extensam, fluuioloque Byrseca irrigatam,minor vero fundum habet planum, liberrimo recreatur Basilea aëre,solum fœcundum,scaturigines multorum fontium,concursus multorũ amnium Rheni,Byrsæ & VViese. Pio II. institutore celebrem habet vniuersitatem. Accuratè hanc vrbem descripsit Ioannes Stumpfius.

FRIBVRGVM.

FRIBVRGENSIS ciuitas apud Nuitones sita,vulgo Nuchtland,qui terræ tractus hodie Vchtland appellatur,à Bertholdo principe Seringense ædificata mirabilem situm obtinet,partim enim imposita est monti præcipitibus petris suffulto,partim iacet in valle accliuis montibus clausa,circumfluitque montem in imo per desidentem ciuitatem amnis quidam mediocris magnitudinis. Prætorium situm est in præcipite rupe,vbi olim arx fuit à qua temporum successu creuit ciuitas ipsa supra & infra. Oppositi montes sustentant mœnia,tametsi in orientali monte nullæ fere domus præter munitiones existant. Quocunque pergis in ciuitate, est tibi vel ascendendum vel descendendum. Profert terra omnia necessaria præter vinum.

SOLVTVRVM.

CIuitas Soluthurensis vna ex præclaris & vetustissimis Heluetiæ ciuitatibus ad Arolam fluuium auriferum sita,quã paulò post Treuerim constructam existimant. Antonino in Itinerario Soluthurum vocatur,qui vero eam scribunt Soluturum,putant eam sic dictam ab antiqua turri,quæ adhuc in medio ciuitatis videtur,vt sit idem quod solis turris, sita est in agro plano & satis culto, nisi quod ægrè fert vites. Reliqua omnia abunde fert tellus.

SCHAPHVSIA.

SCHAPHVSIA, vulgo Schafhusen, Miconio Probatopolis, Platinæ Schaphusa,Glareano & alijs,Arietis vrbs dicitur. Quod Stumpfius omnino improbans Schaphusam à Schafa denominari asserit,hic enim nauium statio erat,quod nullæ omnino vltra Schaphusam,ob atrocem spumantemq; cataractam septuaginta quinq; pedes altam descendere poterant. Oppidum est ad dextrũ Rheni latus elegantissimũ, tertio Rheni ponte Heluetiorũ terræ coniungitur,rebus omnibus necessarijs,& limpidissimis abundat fontibus.Amplissimũ Benedictinorum cœnobium,Anno Domini M.LII.fundatum,huius oppidi magnificentiæ occasionem dedisse dicitur.

APPENZELLA.

APPENZELLA, quasi Abbatum cella, habuerunt enim hic Benedictinæ societatis Abbates arcem, Clanx nominatam, tutissimum quouis tempore refugium, quorum auctoritas paulatim adaucta,non huic tantùm pago,sed vniuerso territorio appellationem dedit,quod Marti atque Bellonæ consecratos homines producit, eamque ob causam ad Helueticum fœdus, Anno salutis M.D.XIII. admissi, Decimumtertium in ordine locum obtinent.

DECEM ET TRIA LOCA CON

SVICIA Schwytz.

Ad foederis societatem recipitur, Anno Salutis, M. CCC. XV.

SYLVANIA Vnderwalden

M. CCC. XV.

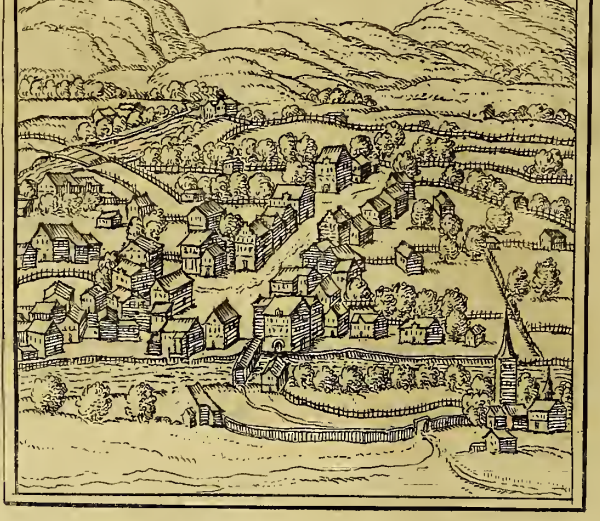

TVGIVM

M. CC

TYGVRVM M. CCC. LI. Zurich.

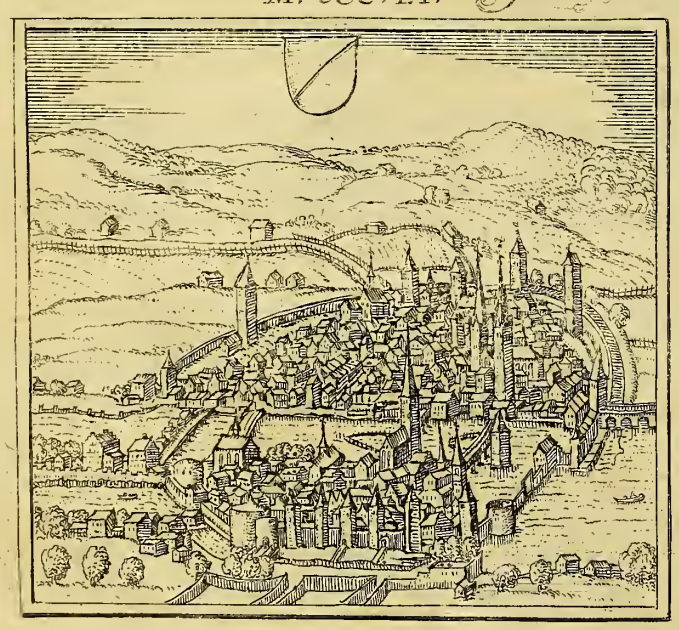

CIVITAS VRSINA M. CCC. LIII. Bern.

FRIBVRGVM. M. CCCC. LXXXI. Fryburg.

CIVITAS SOLOTVRENSIS. M. CCCC. LXXXI. Solothurn.

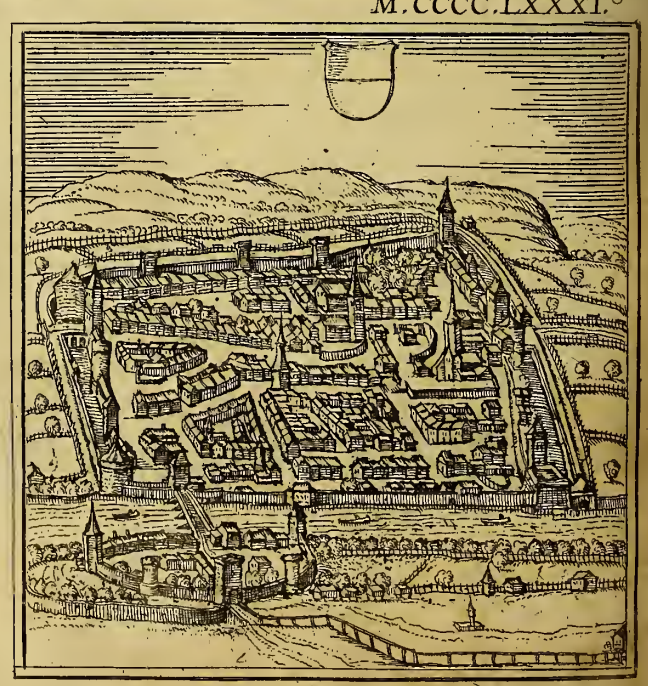

GLARONA Glaris.

M. CCC. LII.

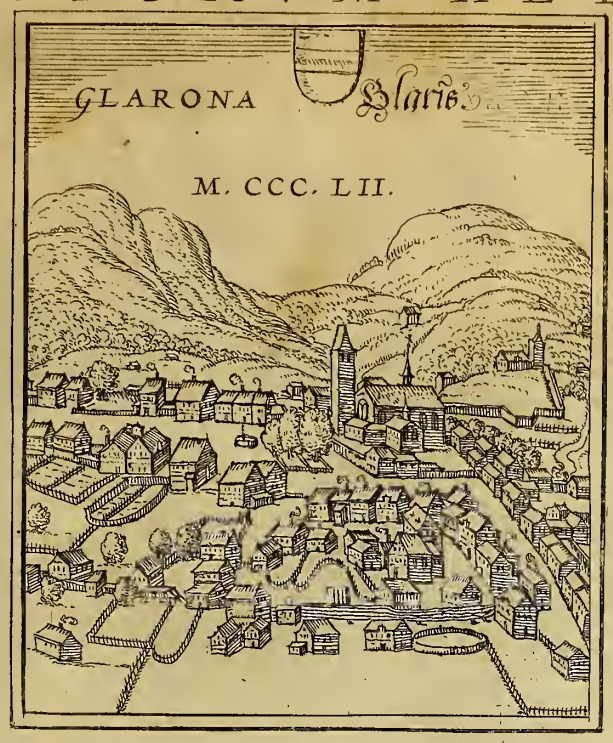

BASILEA Basell.

M. D. I.

LVCERNA M. CCC. XXXII. Lucern.

VRSELLA. M. CCC. XV. Vri.

SCHAPHVSIA M. D. I. Schaffhusen.

APPENCELLA. M. D. XIII. Appenzell.

Cum Priuilegio.

RPJCB

ARGENTINA.

RGENTINA, ciuitas vetuſtiſsima,ac permagnifica,Argentuaria dicta, apud Heluetios prope Rhenum ſita. Cùm Treueris Metropolis Belgæ pouinciæ, tem poribus Abrahę conſtrui cœpta ſit,inde potentatu aucta,hæc vrbs primò ſub dominio Treuirenſium fuit,quam poſtmodum Iulius Cæſar,cùm vniuerſam Prouinciam Heluetiorum,& Heduorum,traiecto Rheno fluuio ſubiecit.Cui Conſulem, & Quæſtorem dedit,qui in ea vrbe Cameram Romanorum pro tributis ſoluendis perfecerunt,inde nomen Argentinæ aſſumpſit,qui vſque ad Imperij inclinationem ibidem perſtiterunt. (Quod tamen pleriſq; minùs verum videtur,vti Munſterus aſſerit) Attila poſtea egreſſus de Sicambria, primò Illiricos inuaſiſſe dicitur, deinde omni penè Germania peruagata, ac cunctis ciuitatibus & caſtris, quæ occurrebant, ſubuerſis: intrauit tandem in regnum Conſtantiæ, cui Sigiſmundus Rex, eiuſdem terræ Princeps, circa Baſileam, cum exercitu magno occurrit, quem Attila,cum omni expeditione contrito & fugato ſuo dominio, ſubiugauit. A loco illo egreſſus Attila, iuxta Rhenum Argentinam ciuitatem munitiſsimam, quam nullus Romanorum Cæſar penitus expugnare potuit, obſedit, expugnauitque, diruendo eius murum diuerſis in locis, vt cunctis aduenientibus ſine difficultate via libera,& patens introitus præberetur, edicens firmiſsimè, ne ipſius murus Rege ipſo viuente repararetur, vt eadem ciuitas, non Argentina, ſed propter viarum multitudnem, quas in muro eius fecerat, Strasburch vocaretur. Hactenus Argentinenſium Chronica. Incorporata eſt hæc vrbs,inquit Munſterus,Imperio,numeraturque hodie prima inter liberas ciuitates. Abundat autem omnibus bonis, excellitque in opibus cunctas Rheni ciuitates. Habet miram vini & frumenti copiam, vtpote quæ ſitum habet in optimo fundo. Inueniuntur in ea vrbe aliquot centeni hortulani, qui annuatim magnum faciunt quæſtum ex rapis, cepis,raphanis,napis,caulibus,papauere,alijsque hortalicijs,quæ fœliciſsimè ibi proueniunt, atque in tanta creſcunt vbertate, vt nullus ei in Germania comparandus ſit locus. Habet vrbs ipſa præter Rhenum, & alios multos accurrentes amnes. Ab oriente enim venit ex Martiana ſylua Kintzgus fluuius,qui ſecum magnam adfert vim trabium ædificijs aptarum. Ex Sunggoia atque ab auſtro, affluit Illa, amnis: Et ab occidente Bruſchus, qui ciuitatem in duas impares tamen diuidit partes. Eſt quoque in hac vrbe, nobile & ingens quoddam opus,cuius ſimile nec in Germania, neque in Italia aut Gallia inuenitur, nempè ſumptuoſiſsima illa turris, quæ anno Chriſti M. CC.LXXVII. inchoata eſt, atque XXVIII. annis ferè vſque ad faſtigium conſummata. Hæc ab ipſis fundamentis vſque ad ſupremum culmen, quadris,& pulchrè figuratis lapidibus eſt erecta,vbique aëri,& vento peruia,patetque aſcenſus eius quatuor cochleis. Vbi verò craſsities eius in faſtigium incipit acuminari, ibi octo conſurgunt cochleæ: Supremus nodus, qui inferiùs vix modij magnitudinem habere videtur,tantus eſt,vt capacitas eius recipiat V.aut VI.perſonatos homines. Longitudo eius habet pedes geometricos D.LXXIIII. Hæc Munſterus. Potentiſsima hæc vrbs,à S. Materno B. Petri diſcipulo,eiusque ſocijs Valerio & Euchario ad Chriſti fidem conuerſa eſt,deinde, circa annum Domini CCC. XXX. Arrianiſmo, quemadmodum aliæ Rhenanæ vrbes,infecta, ab Epiſcopis tandem Metenſis Eccleſiæ in priſtinam veritatis viam reducitur.Anno Chriſti D.VIII.primum templum in hac vrbe conditum eſt,à Clodouæo Galliarum Rege.Tum temporis Argentina Metenſi Epiſcopatui, quoad Eccleſiaſticam iuriſdictionem, ſuberat: ac demùm Moguntino Archiepiſcopo à Carolo Magno ſubditur. Inſtitutus autem eſt atque fundatus à potentiſsimo Galliarum Rege Dagoberto, &c.

ARGENTORATVM.

ARGENTORATVM, *cuius ob antiquitatem Ptolemęus, D Hieronymus, Orosius, Eutropius, Marcellinus, et alij meminêre, Alsatiæ Metropolis, apud prætersluentem Rhenum, alijs, Argentina, aut, si quis ex re, nomen commutare velit, Aurentina, sed vulgo Strasburgum dicta; vrbs virtute, magis ſtatuum prudentia, ac integritate, honestis ſtudijs, ac nobili ſchola inclyta.*

Straßburg.

Der Fronhof.

Anno Christi M.XV Episcopatus Berengarii septimo aeptum fuit in fundamento hodierni templi Argentin. Anno M.CCLXXVII. sub Episcopo Conrado à Lichtenberg Erekumus à Steinbach architectus, turrim extruere cepit; & perducta fuit structura vsq; ad quatuor testudines galeæ vel vestigij turris, circa annu M.CCC LXXXIIII. Reliquum vsq; ad Coronam beneficio Iunckherorum Pragensium perfectum fuit.

S. Clarꝛ auf de Werd

Fischer torn.

Newe thor.

RPJCB

HEIDELBERGA.

HEIDELBERGA, ad Neccarum sita, Illustrissimorum Principum Comitum Palatinorum Rheni sedes, Ptolemæo, vti putatur, Budoris : Nomen oppido datum existimant, à Gentium colonia, quæ ante multos annos hîc habitasse, multis indicijs conuincuntur. Vocant enim Germani, gentilem hominem, Heiden. Vel, vti Franciscus Irenicus, à nigrorum vacciniorum, Teutonicè Heidelber, multitudine. Olim Vangionum imperio subdita, solum habet rerum omnium ferax, vini boni, frumenti, fructuum arboreorum, & castanearũ. Est & florentissimum Heidelbergæ gymnasium, à Marsilio, primo Rectore primitus institutum, & à Ruperto Palatino, Anno M.CCC.XLVI. multis priuilegijs donatum. Mons illic omnium sanctorum, olim arcem præ se tulit. Referunt templum illic fuisse, quòd Græci vocant τὸ πάνθεον, vbi antiquitus, omnes dij colebantur. Oppidum hoc Volaterranus lib. 7. Ettelburg vocat, corrupto nomine, linguæ Germanicæ ignarus. Hæc Franciscus Irenicus.

SPIRA.

SPIRA recens vetustæ ciuitatis nomen, quod hac ratione obtinuisse putatur. Rudigerus Episcopus, ex clara Spirensi familia natus, hanc Nemetensem vrbem adauxit, & pagum (Spira) tum extra muros, ad eiusdem nominis fluuiolum situm, mœnibus inclusit, ac totam vrbem, iam amplam atque magnificam, turribus, ac fossis egregiè munitam, Spiram, ab adiecto pago ac fluuio, nuncupauit, Anno salutis M. LXXXIII. Sic vetus vrbis appellatio exoleuit, & noua illa, in hunc vsque diem vsurpata, in consuetudinem venit. Hoc tempore episcopatu in Imperio celebris. Ab Imperatore Conrado II. Francorum Duce, tanta munificentia aucta, & illustrata fuit, vt secundus Nemetensium fundator dici meruerit: Nam insignem illam, ac longè amplissimam Basilicam Spirensem, quę in hodiernum adhuc diem conspicua, & multorum Germaniæ Imperatorum, & Imperatricum habet augustissima Mausolæa, in honorem B. Virginis : & præclarum S. Ioannis in summitate vrbis situm templum, forisque, & in agro Nemetum, ex castro suo Limpurg, in quo nuper adeo Conradum filiolum, ex præcipitio quodam decidentem amiserat : magnificum cœnobium maximis sumptibus ac impensis construxit. Venerandus in hac ciuitate Aduocatorum ordo videtur, qui in publico totius Imperij consistorio, à Carolo V. instituto, quò præcipuorum tribunalium appellationes diriguntur, Cæsareæ Maiestatis, Electorum, aliorumq; Procerum nomine, iustitiam administrant. Spirensium agri, optimo vino rubeo, quod Anserum pedes vocant, frumento, & amygdalis abundant. Memorabilem hanc vrbem reddit, incomparabile Oliueti fanum, in ambitu maioris Basilicæ constructum.

VVORMATIA.

VVORMATIA ad Rhenum, vetustissima Vangionum ciuitas, originem sumens, vti scribitur, à Treuirensibus, quibus tributum annuum pendit : Deinde Romanis, ad Attilam vsque subdita, ab eo, cum multis alijs Rheni vrbibus subuersa : iterum à Galliarum Rege Clodoueo instaurari cœpta, à Brunhilde Regina venustè illustrata est, ac Galliæ Regum sedes efficitur, qui castrum regium ibidem construxerunt, ea forte parte, qua nunc noua VVormatiensis curia conspicitur : quod tempore Caroli Magni, edax flamma, in fauillas redegit. Fuit & tunc temporis VVormatiæ Archiepiscopatus, qui anno incarnationis Dominicæ, DCC.XXIX. Moguntiam translatus, ita tamen, vt Episcopatus hîc manserit, antiquitate, cum reliquis Germaniæ certans. Aliquot hîc Concilia, & comitia celebrata fuere. Hæc partim ex Archiuis VVormatien. partim ex Francisco Irenico.

Der Hyltig geist

Schlar

Barfus

Munch

NECCARVS FLV.

SPIRA Celebris admodum Imperij & episcopalis in Germania ciuitas cuius olim incolæ Nemetes et vrbs ipsa Nemetum dicebatur. Arnoldo Wesalio Neomagus et Nemetum atque Vangionum terminus fuit.

WORMATIA.

Nideck

S. Cecilia

Munsser

Frauwen thurn

S. Veltin

Augustiner closter

S. Andres stift

S. Mang

S. Iohañ

Thumstifft

S. Paul stift

S. Ruprecht

IDELBERGA.

Florentissimæ ciuitatis HEIDELBERGENSIS Palatinatus Metropolis iuxta Neccarum posita, situs et genuina pictura, tam arcem Illustrissimor. Principũ Comitũ Palatinor. Rheni, residentiam: quàm reliqua illius loci insigniora ædificia pulchrè intuẽti ob oculos statuens.

PIRA.

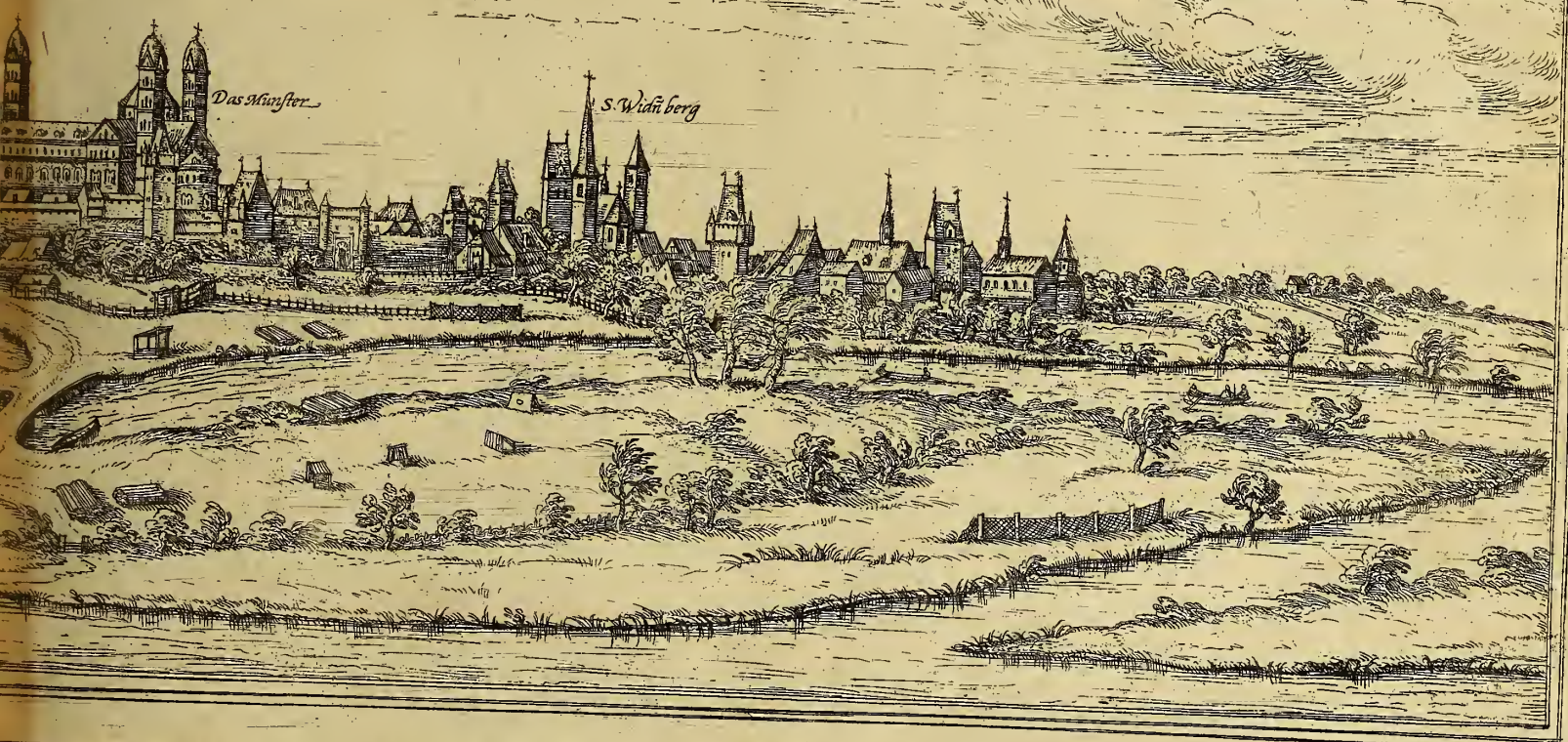

WORMACIA vetustissima Vangionum ciuitas, ad Rhenum optimo et fertilissimo loco sita, vnde et fabulosem nugatur hoc loco Gigantes occidisse, qui horrẽdi roris constitum illic extruxerat, in quem nulli vbas erat absq; capitis periculo subitgredi, quæ res nil aliud, quã à Gothis interfectos hic Hunos, ahasq; barbaras et crudeles nationes indicat, Lib. a Theodorico illo Gothor. rege, qui Veronensis cognominabatur, eò, quod Verona regni sui sedẽ elegisset. Quod autẽ horrẽdi hic fuisse fabulãtur, id ipsũ significat Wormatiã amoenissimo ferè totius Germaniæ loco, atq; adeo in mediterraneo ferè sitã esse fuit autẽ Attilas Hunor. rex Theodorici Regis teporib. qui multis denastatis prouinciis, tandẽ etiã ad Germaniã Galliasq; antelabat. Huic Theodoricus Gothor. rex, adfuit ab Aetio Romanor. consule occurres, ipsũ ex tota Gallia Germaniaq; electi. Ex supputione miliariorũ, quæ in Itinerarijs habentur, satis costat hanc vrbẽ olim Borbetomagũ siue vt alij Brethomagũ, deinde Rufinianã appellatam fuisse.

RPJCB

FRANCOFVRTVM AD MOENVM.

Iuitas hæc in extremitate Franciæ orientalis ad Mœnum fluuium sita, nomen antè Helenopolis, ad Francorum vsq; in eam aduentũ, obtinuit, à quibus postmodum Francofurtum, siue Francfordia, vel ab eius instaurarore Franco, Regis Marcomiri filio, appellata fuit. Ab antiquis temporibus Imperialis ciuitas extitit, electioni noui Imperatoris consecrata: Primus ibi Arnolfus Imperator est designatus. Intersecat hanc vrbem Mœnus fluuius magnus, & nauigabilis, qui in monte Vichtelbergio scaturiens, per Francorum terram delabitur, ac multos recipiens amnes, nobile hoc emporium alluit, & ex Moguntiæ opposito, Rheno commiscetur. Hunc traiectum ac vadum Mœni, Franci olim sub Carolo Magno possidebant, à quo ciuitati Francofurdianæ per eam occasionem natæ, datum esse nomen, plerique existimant. Cùm tamen constet, hanc vrbem, etiam antè Caroli Magni tempora, iam olim Francofurti nomen obtinuisse. Altera ciuitatis pars, & ea quidem maior, atque splendidior, Francofurtum: Altera autem, quæ & ipsa muris, ac foueis cingitur, Saxenhausen, hoc est, Saxonum domus, vocatur. Vtraque autem præstantissimi & arcuati operis ponte, longâ serie constructi, iungitur, eiusdemque Amplissimi Senatus gubernaculis regitur. Ciuitas hæc nundinaria, & quasi commune, non modò Germaniæ, sed totius Europæ Emporium est. Certis siquidem anni temporibus, in Quadragesima nimirum, atque Septembri, negotiatores huc ad celebrem mercatum, ex Superiore & Inferiore Germania, Italia, Gallia, Anglia, Polonia, Ostlandia, ceterisque orbis partibus conueniunt, omnisque generis merces conferunt, quas partim parata moneta, partim aliarum rerum commutationibus, distrahunt, atque diuendunt. Pipinus Caroli Magni parens, in hac vrbe sacrum Saluatori templum, & Canonicorum Collegium (quod tamen hodie ad S. Bartholomæum vocatur) ædificauit. Quod postea Carolus Magnus, paternæ pietatis & singularis erga hanc vrbem affectionis insecutus vestigia, compluribus villis, censibus annuis, prædijs, decimis, & iuribus, magnificè dotauit. Quem pari pietate & posteri aliquot Imperatores, & Reges Rom. deinde sunt imitati. Carmelitarum fanum præstantissima nobilitatur tabula, D. Virginem in cœlum emigrantem repræsentante, quam magni illius Alberti Dureri, immmortalitate dignissima manus, summo artificio deliniauit. Eam optimi quique pictores, non sine admiratione, frequentissimè sunt contemplati. Anno Christi D. CC. XCIII. Carolus Magnus Francofurti generale congregauit Concilium, in quo communibus suffragijs Fœliciana hæresis condemnata fuit, quæ (vt Abbas Vrspergensis commemorat) Christum redemtorem nostrum, secundum humanitatem, adoptiuum saltem esse Dei filium, stultè asserebat. Non minore beneuolentiæ affectu, Carolus IV. Rom. Imp. hanc vrbem est prosecutus. Quapropter electionis Romani Regis, futurique Imperatoris, per Septem Germaniæ Principes Electores fiendæ locum in perpetuum constituit, bullaque sua aurea confirmauit. Nam antea, quantum ad ipsum electionis locum, variè obseruatum erat, quanquam prius etiam vt plurimum electio Francofurti fuerit celebrata. Vnde & mos inoleuit, vt cùm in dissensione Electorum, duo pariter in Rom. Regem nominarentur, alter in agro Francofurtensi iusto exercitu consideret, alterumque sesquimensis spatio, cum eo confligcturus expectare consuerit, qui cùm vel prælio, vel aliâs cedente aduersario, superior extabat, tum demum in vrbem recipiebatur, & pro Rege agnoscebatur. Ita accidit inter Henricum Landgrauium Thuringiæ, & Conradum Friderici Secundi filium. Item inter Lodouicum Bauarum, & Fridericum Austrium. Similiter inter Guntherum Comitem à Schvvartzenburch, & Carolum Quartum.

Porrò, in nundinis Francofurtensibus illi, qui in arte gladiatoria excellunt, magistri titulo, si id ambiant, à magistris eiusdem artis, ciuibus tamen huius vrbis, ex speciali Romanorum Imperatorum & Regum priuilegio, insigniuntur. Id quod alibi non licet.

CIVITAS FRANCO

Fildtbergk
Homburg
Fridberger wart
Fylbel
Vrsel
Bonemese
Fraunhaim
Rorbacher hoff
Stralburger Oed
Rosmarckt
Vnser Frawenberg
Bockenhaimer gat
Galgenesort

DIANA AD MŒ:

Cum Priuilegio

FRANCOFORDIA, vnica est in Francia orientali ciuitas, aut potius, in extremitate eius, ad Moenum fluuium sita, nobilissimum totius Germaniæ Emporium, cunctis Vniuersæ Europæ populis cognitissimum, In quo Romanorum Cæsar, ab Illustrissimis Imperij Septemuiris eligitur, Et gladiatoriæ artis, designantur magistri. Ex multis inditijs constat, quam chara hæc vrbs Pipino, & Carolo Quarto fuerit. Quibusdam Helenopolis: Gunthero, Franconefurt dicitur. Eam septem libris ab Entrando quodam Diacono descriptam, se vidisse in Monasterio aliquo, testatur Franciscus Irenicus in sua Exegesi Germaniæ. Fvit hic vrbi lapideo elegantique ponte, haud vulgaris magnificentiæ oppidum, SAXENHAVSEN, Id est, Saxonum domus, coniungitur, Et ipsum propugnaculis, moenib. vallo, & fossis, ad defensionem idoneis, egregiè circundatum

RPJCB

TREVERIS.

TREVERIS, magnitudine rerum gestarum, & vetustate præclara ciuitas, Galliæ Belgicæ caput, ante Christi aduentum 1947. temporibus Abrahæ, à Trebeta, Nini filio condita, quî à Semiramide matre, ex Assyria profligatus, Vel, vti annales Treuirorum perhibent, effrenem & iniquam matris libidinem fugiens, ex regno, cum magno Assyriorum agmine, secessit; & post varios errores itinerum, ad amœnam quandam vallem, naturâ loci munitam, iuxta Mosellam deuenit, vbi à suo nomine, ciuitatem hanc, condere cœpit. Cuius antiquitatem, trecentis & mille annis, ante vrbem Romanam, perscrutatus est Aeneas Syluius. Hæc, quantum olim potentiâ, opibus, alijsque ornamentis floruerit, superbissimorum ædificiorum ruinæ, manifestè ostendunt. Videtur enim ibi stupendi operis palatiũ, quod instar Babylonici muri, ex cocto latere factum, tantæ firmitatis hodiè manet, vt nulla arte frangi queat. Proprium semper Ducem habuit, A Iulio expugnata, vt in commentarijs habemus, A Materno lege Christiana imbuta est, inde ab Attila diruta, concidit. Vltimus eorum dux luxuriosissimus, à Lucio occisus est, & Clodoueo Francorum regi, vrbs tradebatur. Inde, tempore Iouiniani, iterum destruebatur, & per Ottones, & Henricos, ad imperium redacta est. Ante Iulium, semper in amicitia Romanorum degit, vt Cæsar lib. 2. scribit, inde Neruijs auxilium miserunt, contra Cæsarem, iratus Iulius, T. Labienum cum equitatu, contra ipsos deputauit, & dum Cæsar è Gallia egressus est, Treueri solicitabant Cisrhenanos, & tunc duos duces habuerunt, Cingentoricem Cæsaris amicum, & Induciamorum, vt libro V. Comment. testatus est ipse Cæsar. Vltimò autem, Labienus ipsos cepit duabus adiunctis legionibus, & 15. auxiliaribus copijs Germanorum, vt lib. 6. Cæsar asserit. Franci etiam Treuerim incenderunt, tempore Theodomiri Francorum Regis, Hunibaldo teste. Plura vide apud Franciscum Irenicum. Antiquissima totius Germaniæ Vniuersitate, Treuerensium ciuitas insignitur. Archiepiscopum, in Electorum ordine, agnoscit dominum.

CONFLVENTIA.

CONFLVENTIA, oppidum Galliæ, inter Moguntiam & Coloniam, Episcopo Treuerensi paret. Hîc Mosella, quæ Ptolomæo Obrinca, ex Vogeso monte oriens, multis admissis amnibus, Rheno magno cum impetu commiscetur, vt longissimo tractu, diuersa vtriusque fluminis aqua, ob diuersitatem coloris, conspici, & discerni queat, leuam Mosella, dexteram Rheno obtinente. Oppidum hoc cõmendat antiquitas, sicut & reliquas omnes cõfluentes vrbes, quarũ non paucæ iuxta Rhenum inueniuntur. Studuerunt enim veteres in huiusmodi confluentijs condere ciuitates & arces, quòd ea loca tutiora sint, ac munitiora, & deinde multas commoditates ab amnibus habeant. A confluendo datum oppido nomen. Iuxta Mosellam habitatoribus frequens, pulcherrimarum ædium serie, ad pontem vsque, summo ornatu deducta, egregiè nitet. Bina Canonicorum Collegia habet, ædes sacras augustas, Teutonicam domum, aliaque cœnobia, Palatium item Principis amplum, & homines (asserente Doctore Richuuino) emunctæ naris, ingenijsque benè dotatos & excultos, qui nescio quid Atticum omnes spirant. Vtraq; Mosellæ ripa eximij operis ponte coniungitur, qui ex quadratis lapidibus pilis longo ordine arcuatim constructis, innititur, & ex Inferiore Germania in Superiorem tendentibus transitum, per hoc oppidum, præbet. Ex opposito, ad dexterum Rheni latus, in summo montis culmine Reue rendiss. Treuerensis Castrum est, Erenbretstein, validis munitum saxis ac turribus, omnisq; generis machinis bellicis, puluere item, ac globis instructissimũ, ex quo Confluentini in officio retineri, ex Rheno etiam, atq; Mosella, ingrati hospites percommodè arceri possunt. In montis radice, Molhemia pagus est, in quo Monachorum cœnobium, & acidi saporis fons vberrimus, qui solus huic oppido potum largitur. Complures historicos, qui huius oppidi meminerunt, Franciscus Irenicus lib. 11. Exegeseos Germaniæ recensets: vide etiam eius descriptiunculam Doctoris Richuuini in Munsteri Cosmographia.

ROTENBVRGVM.

BINA huius nominis oppida Germania habet, Alterum in Sueuia ad Neccarum flumen, ob occisum ibidem Episcopum Argentinensem, euersum, ac dirutum: Alterum, in Franconia Imperiale, ad Tubarum amnem, cuius hoc libro topographica pictura proponitur.

TREVERIS

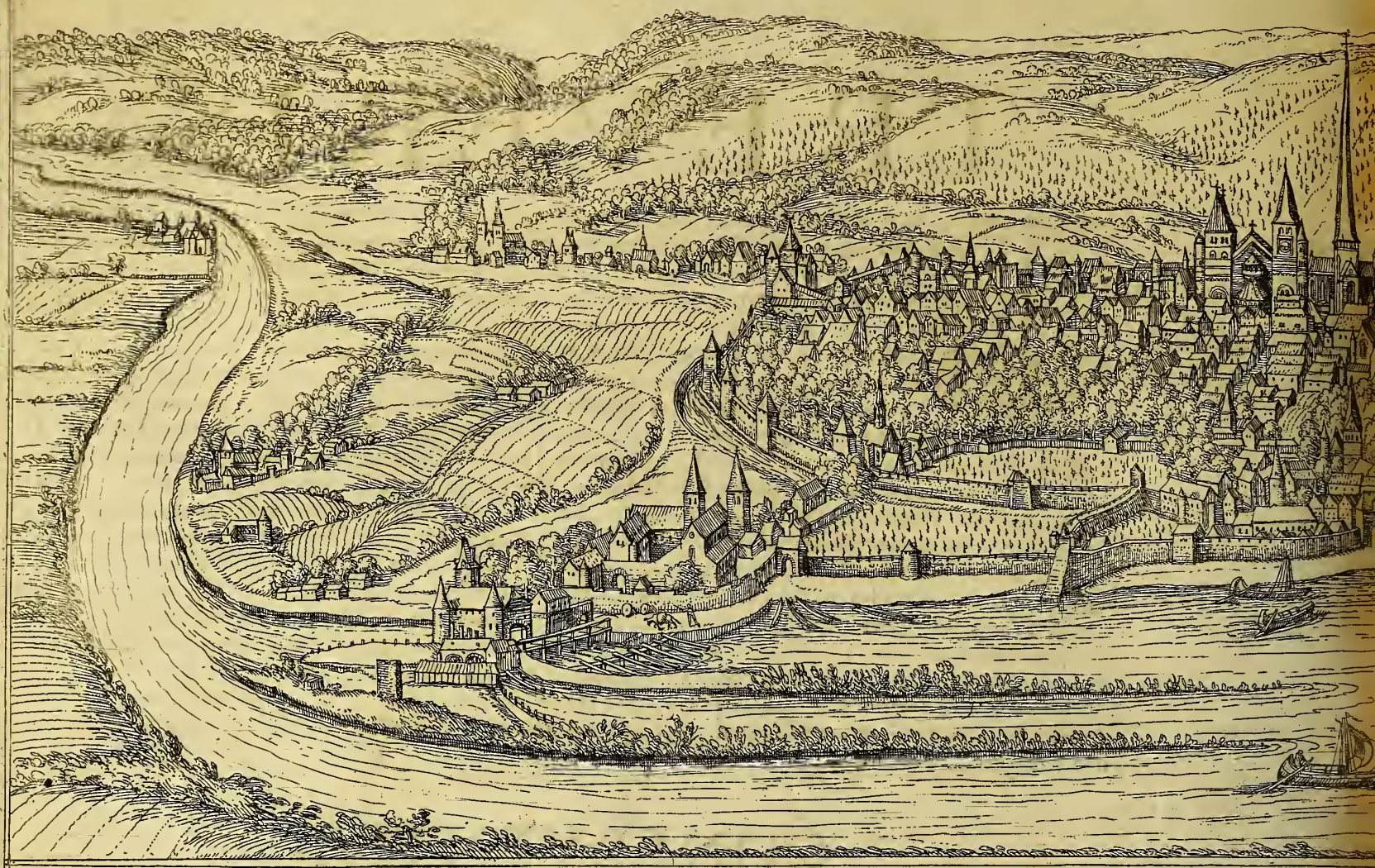

COBOL.

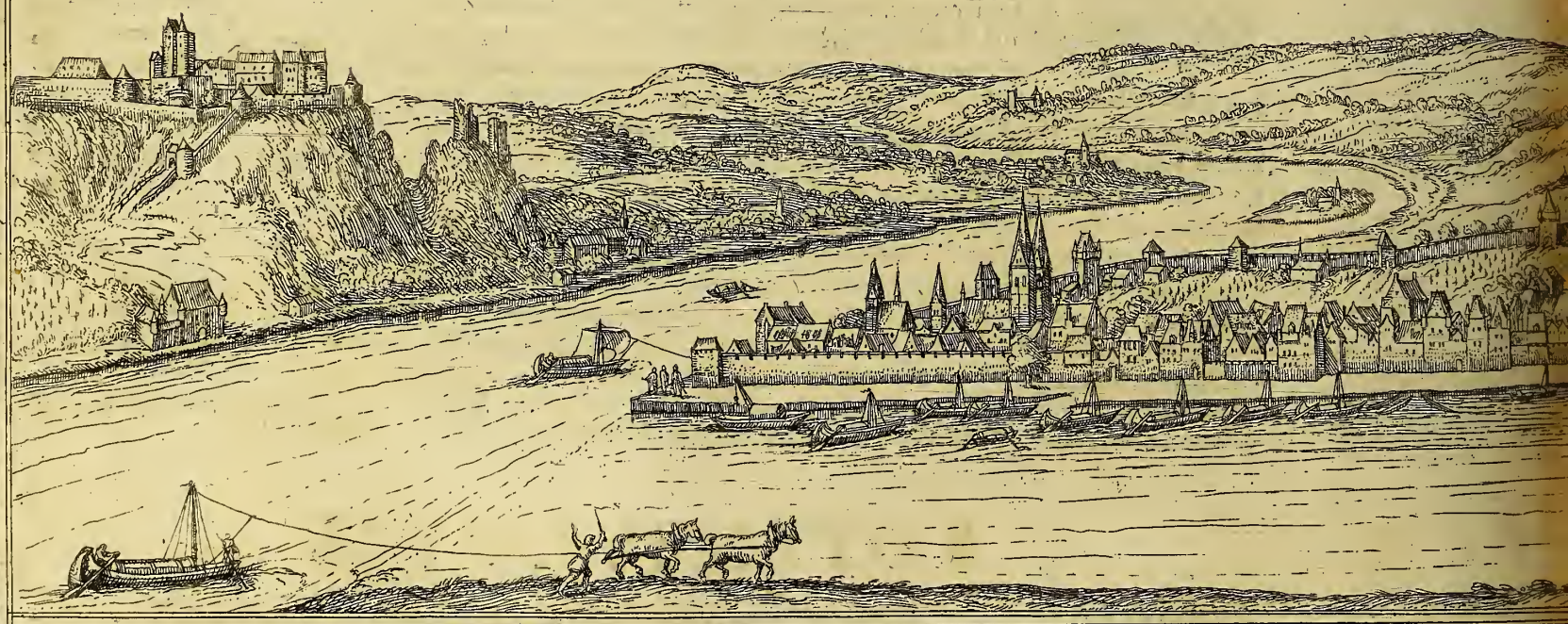

ROTENBVRGVM ad Tubarum, elegans Franconiæ oppidum, Hierosolomytanæ vrbi, situ respondere dicitur; à turrium et tegular, rubore, nomen habens, olim proprijs ducibus parüit, nunc imperio, post Friderici primi secula, acceßit.

ROTEN

TYPVS AC SITVS ANTIQVISSIMÆ
ET PRÆCIPVÆ MEDIOMATRI-
CVM CIVITATIS TREVIRENSIS.

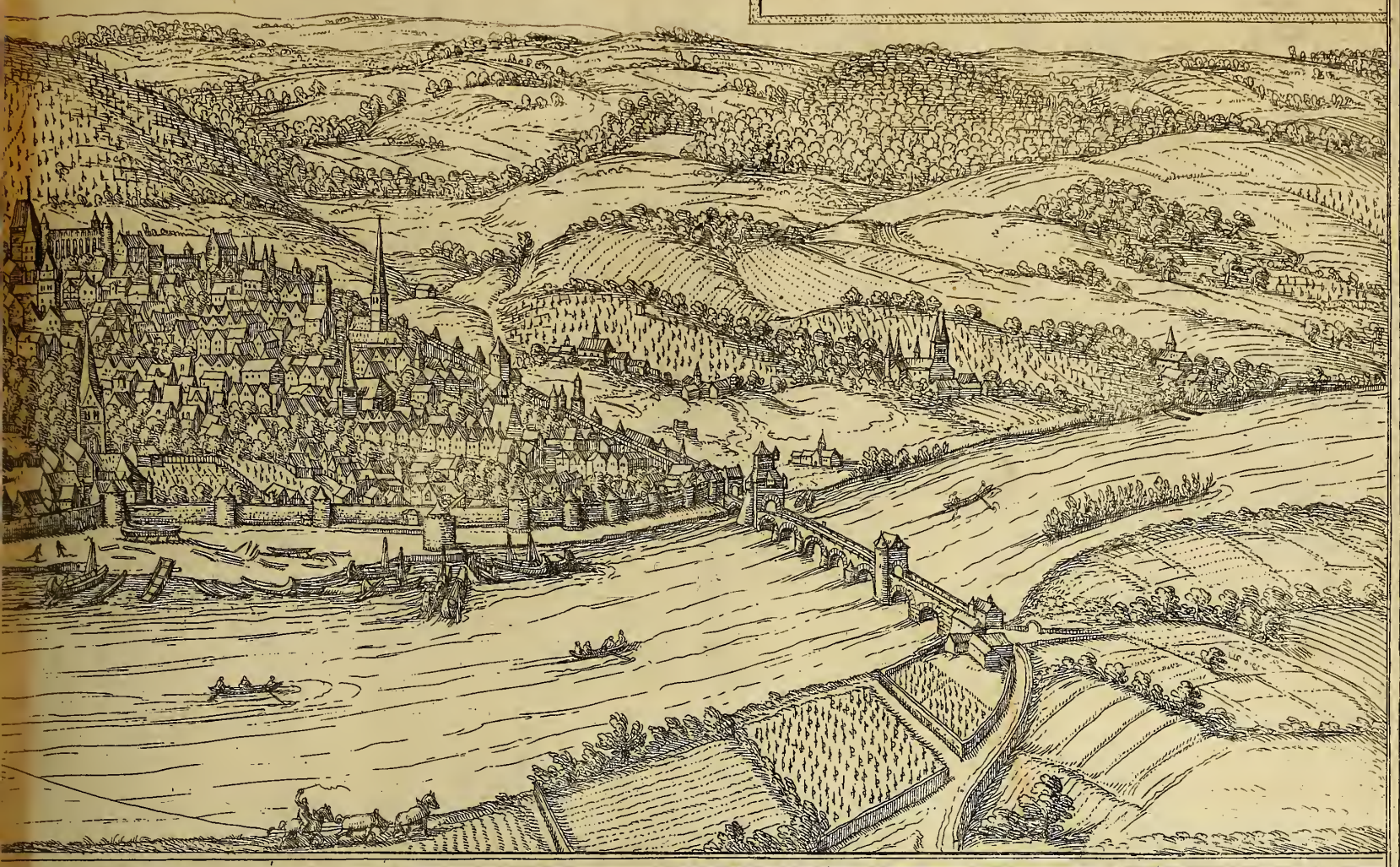

N T Z.

Situs ciuitatis CONFLVENTINÆ,
Germanis Koblentz vbi Mosella
fluuius Rheno miscetur.

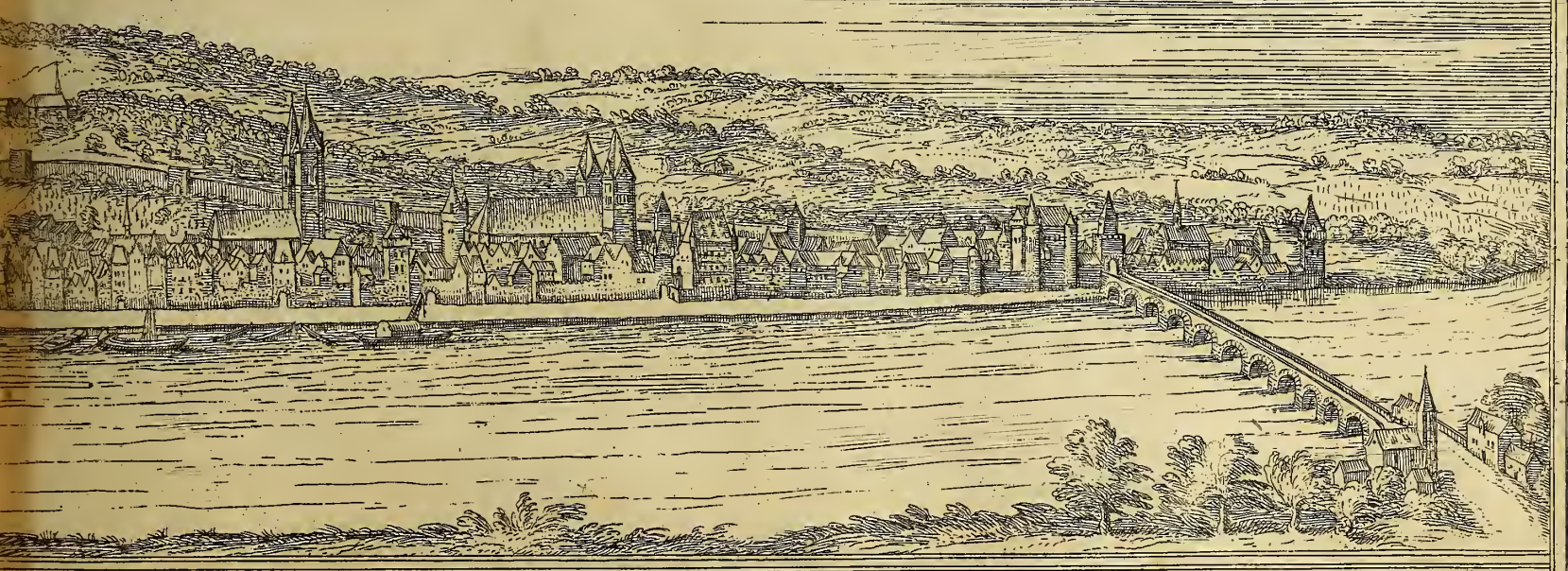

V R G.

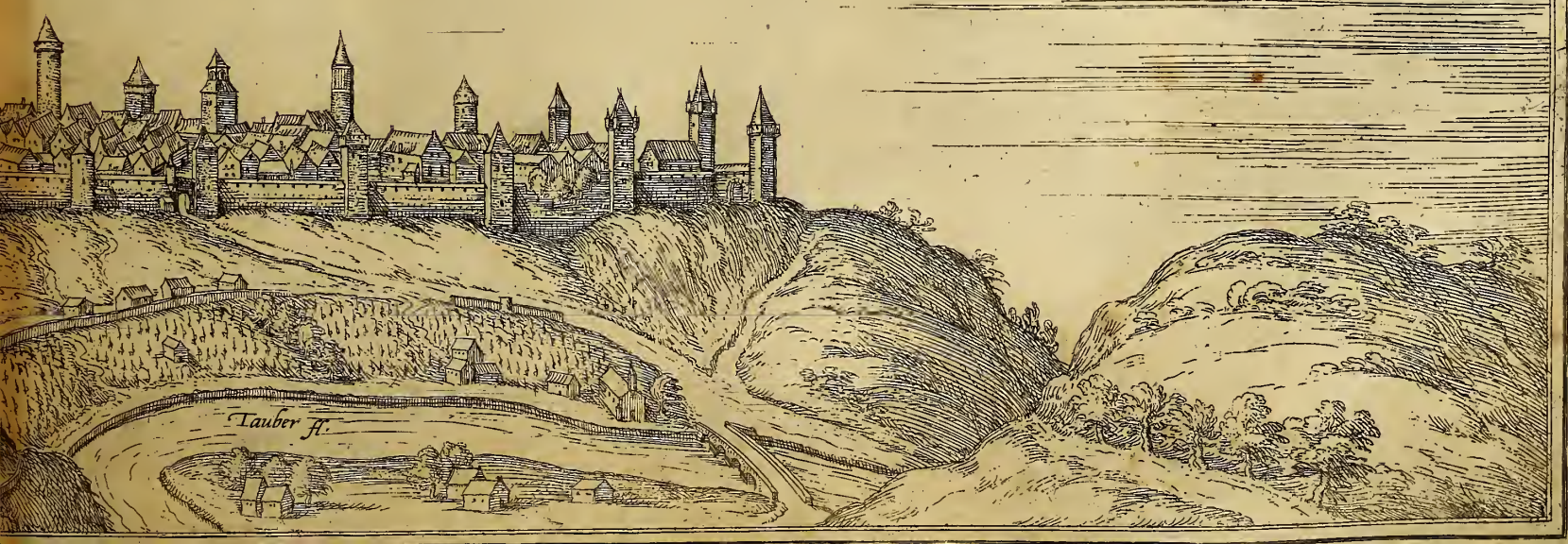

RPJCB

MOGVNTIA.

MOGVNTIA Metropoliticarum Germaniæ ciuitatum præcipua, Ptolemæo Neouagus, vt Irenico placet, nomen sortitur à Mogano fluuio, & Cia, vti cum alijs perhibet Celtes. Hanc Troianus quidam Moguntius condidit, Carino scribente. Olim hîc Romanorum munimenta fuerunt contra Alemanos ad ipsam Rheni ripam. Moguntia vetus, paulò remotior à Rheno fuit, quemadmodum ad huc ruinæ testantur. In loco admodum amœno iacet, vbi Mœnus fluuius, quem alij Moganum vocant, ex Franconia descendens, Rheno commiscetur. Agrum habet ab vtraque Rheni ripa fœcundum, & præstantissimo vino luxuriantem. magna est, benè munita,& spissa,tum populosa ea parte,quam Rhenus alluit, ex alio verò latere,rarum habitatorem habet,immensa est longitudine,in lato angustior.Aedes amplissimæ sunt, Romanorum more. Basilicæ & Collegiatæ Ecclesiæ magnificæ, & perornatæ, cùm Arce Episcopali. Nulla est in Rheni tractu ciuitas, quæ plura quàm Moguntia antiquitatis monumenta ostendat. Archiepiscopum ex septemuirorum Imperij ordine dominum & moderatorem agnoscit. Vniuersitatem habet circa annum Christi M. CCCC. LXXXII.à Diethero Isenburgo Archiepiscopo institutam.In qua hoc tempore Artium & Theologica studia vigent.Huic vrbi Typographicę artis debetur inuentio, quæ plúsne boni,an mali attulerit, probabiliter disputari potest.

HERBIPOLIS.

HERBIPOLIS Francorum Orientalium caput, atque Metropolis, Germanicè VVirtzburch, à dulci musto, quod Herbipolensis ager suppeditat nomen obtinere videtur. Vrbs est in plano sita, extra vndique circumiacentibus monticulis, & collibus vitiferis, amœnis hortis, interpositis pratis ornata, præterea fossis, vallis, mœnibus,turribus & propugnaculis benè munita. Intus autem populosa, pluribus templis, monasterijs, & ecclesijs, ac non solùm clericorum, sed & ciuium amplissimis ædibus extructa, atque alibi apertè latentibus, alibi subterraneis fluuijs, à fœtore & putredine aëris clementiam, nusquam non corrumpentibus, semper mundissima seruatur. Habet enim plures puteos viuis & dulcibus laticib.perpetuò scaturientes,ad quosuis vsus satis vtiles.Ad occasum Mœnus proximè vrbem præterlabitur. Vtranque ripam ingens pons iungit lapideus, fortibus nitens pilis. Vltra Mœnum proximus mons, pulchram & loci natura munitam arcem,D. Virginis nuncupatam continet, eiusdemque nominis templum,ab Hettano Francorũ Duce constructum.Arx Episcopo sedem præbet. Cuius dignitas à S.Bonifacio Anglo primo Archiepiscopo Moguntino, præcipuo Germanorum Apostolo, auxilijs Pipini patris, ac Caroli Magni filij,Galliæ Regum, consensu item Zachariæ pontificis instituta est, annum Christi circiter DCC. L. Episcopatui verò incorporarunt Ducatum Orientalis Franciæ:quo factum est,vt Herbipolensis Ecclesiæ gubernatores, non tantùm Ecclesiastico titulo Episcopi, sed seculari etiam, Duces Francorum (penes quos ius etiam cùm vitæ,tum necis) semper sint ad hæc vsque tempora ab omnibus sacri Romani Imperij statibus, ac ordinibus tum habiti, tum appellati.

SEDVNVM.

SEDVNVM Valesiæ Metropolis, Germanis Sitten, Gallis Siun, vtraque enim lingua familiaris est ciuibus, vrbs est splendore ædium elegans, adiacet monti, qui in media planitie inter altissimos montes vallem claudentes, sensim versus ortum consurgit, bifurcaturque in duo petrosa fastigia, seu eminentes colles. Qui dextram tenet, alluitur in subiecta valle Rhodano, vocaturque Valeria, quæ olim fuit arx benè munita, nunc Cathedralis Ecclesia. A sinistra verò ciuitatis, & à residentia Episcopi,quæ Meierem dicitur, est mons valdè angustus, & ascensu difficilis,in cuius fastigio arx est amœna ac fortis, temporatum aërem habens. Quare illuc princeps cum familia sua se recipit, quando calores in inferiori castro inualescunt. Est ager Sedunorum per ciuitatis circuitum fertilissimus,abundans vino, frumento, croco, caseo, pomis, pecore, piscibus, alijsque vitæ necessarijs.

Altissimi montes vicini, venatorem frequentissimè lætum remittunt domum:
Ferarum siquidem,& auium permagna hîc inuenitur copia.

MOGVNTIA, Germaniæ Metropolis, ad Rheni ripas Vrbs celeberrima, mercatorum frequentiâ, clero, et Vniuersitate claret.

M E N

S. Martens Dom
S. Maria sum grade Coll.
S. Iohan
S. Albaens Coll.
Zum h. Cruys Coll.
S. Ignaes
S. Mauricy Coll.
S. Iacobs berg.
S. Augustine closter
Piramis Druse.
Carthuser

WVRTZBVRG

Viser Frawenberg
Heiding feld.
Teusch haus
S. Iacob.
Der Main
Butiners thor
Reuwerg
Iudenplatz
Predicant
S. Agnes
Stephans thor
Galgen thor
Stift Haug

HERBIPOLIS, CÕMVNITER WIRTZBVRG, ORIENTALIS FRANCIÆ METROPOLIS.

S.

S. Chröffel par.

S. Quinten

Predigern clost.

Mindern brudern

Carmeliten

S. Clara

S. Ghingolf Coll.

S. Agneet clost.

S. Peters Coll.

Das haus Von den Bischop

Cum Priuilegio.

SITTEN.

SEDVNVM, primaria & Metropolitica Valesiæ vrbs, Germanorum & Gallorum frequentatione celebris.

Furstlich Schloß

Valeri.

Allhaligen

Leuker porte

Sittern flu

Rotanen flu

Conuis porte

RPJCB

COLONIA AGRIPPINA.

COLONIA AGRIPPINA, potentissima, amplissimique nominis Germaniæ ciuitas, ad citeriores Rheni ripas sita, Vbiorum sedes fuit, qui grauiter à pugnaci Sueuorum gente bellis & obsidione lacessiti, Romanorum implorantes auxilium, à Iulio Cæsare in amicitiam S.P.Q.R. recepti fuerunt. Cæs. lib. 4. Augusti verò tempore, ne multarum nationum, ac potissimùm Suenorum illac in Galliam incursiones facientium iniurijs perpetuò forent obnoxij, in vlteriorem ripam, Treuirorumque partes Vbiorum gens transgressa, nouum ibidem oppidum condere, atque in eo, circumque illud habitare cœpit. Illas in fidem suam recipiente M. Agrippa, Augusti genero, ac auo Agrippinæ, Germanici filiæ, quam C. Cæsar in coniugem adsumpsit, aucto cognomento Augustæ: quæ, quò vim suam socijs quoque nationibus ostentaret, in oppidum Vbiorum veteranos, coloniamque deduci, à Claudio Cæs. impetrat, cui nomen inditum ex vocabulo ipsius, atque eo tempore Colonia Agrippina, ciues verò Agrippinenses dici cœperunt. Tacit. & Suetonius. Romanorum deinde viribus sensim contritis ac debilitatis, Galli, ductore Childerico Rege, anno Domini 462. ijs omnibus profligatis & pulsis, Coloniam vi occuparunt, eamque ad Ottonis I. tempora, suis habenis moderati fuêre. At verò anno à C.N. 949. Otto Imp. Aug. Coloniam armorum strepitu Francis ereptam, Romano imperio reddidit. A quo tempore in hodiernum vsque diem, libera Imperialis ciuitas extitit. Prima eius forma, quemadmodum & vrbis Romanæ, quadrata fuit, cuius iam adhuc muri, turres, ac fossæ, plerisque in locis videntur. Ac deinde, Anno Christi 1180. amplificata, multa cœnobia, templa atque suburbia, quæ extra mœnia posita erant, ambitu suo comprehendit, vt à primordio penitus mutata, semilunaris eius nunc facies appareat. Splendore & elegantia summa est, validissimis, & arcuatis cingitur muris, qui opportunas ad defensionem turres LXXXIII. in circuitu colligunt. Duplici fossa, vtrinque muro vestita, lata, atque præcipite, multarum arborum vmbra, & proceritate amœna cingitur, quæ iucundam obambulatiunculæ, meditationibus & studijs commoditatem, æstiuo tempore præbet. Intra mœnia, passim amœna conspiciuntur loca, quæ pomi, vineæ, aliæque fructiferæ arbores, venustè conuestiunt. Plæclarissimis etiam magnificisque ædificijs, tam pietati, quàm priuatorum hominum necessitati paratis, pulcherrimè nitet. Ac primum quidem, vt à religione exordiar: Est maximum fanum, re ac nomine summum, ex lapide viuo, admirabili arte elaboratum, D. Petro dicatum, cui si extrema artificum esset addita manus, nullum omnio vniuersæ Germaniæ templum, elegantia & magnitudine non superaret, meritoque inter stupenda Europæ annumerandum veniret: Intus, multorum Principum, Episcoporum & Ducum ex cupro & alabastro tymbis, atque adeò trium Magorum, Item Fœlicis, Naboris, & Gregorij corporibus, illustratur. Quid de perpolito ac nitido Machabeorum templo, de XI. millium virginum basilica referam? Quarum sacratissimo sanguine irrigata, imò verò sanctificata, historiarum documentis perhibetur Colonia, vt venerari eam magis, quàm commendare libeat. Reliquarum sacrarum ædium & Monasteriorum permagnus est numerus. Plebanica censentur templa XIX. Collegiata X. Virorum cœnobia XV. Virginum, quorum VIII. velatas habent, XXII. Monialium & vetularum conuentus LIX. Sacella XXX. Loca item alia misericordiæ & pietati consecrata plurima Colonia habet. Xenodochia II. Nosocomia, in quibus rerum necessariarum abundantia summa pietatis officia egenis præstantur, II. Gerontotrophia, VIII. Brephotrophium I. Mente priuatorum ergastulum I. Prætoriæ ædes hanc vrbem mirificè ornant, quæ magna cum delectatione spectantium, præcelsam & rari operis turrem ostentant, ex quadratis & formatis ad regulam saxis, venustè erectam, quæ artificiosissimis statuarum signis, circumquaque decoratur, quorum suprema, summo tamen in loco posita infimorum proportioni tam aptè respondent, vt omnes eiusdem magnitudinis esse videantur: Speculares in apice habet fenestras, per quas visus in omnes ciuitatis partes panditur. Hoc anno hilarula & concinna meniana, singulari artificum industria fornicata, eximio mirificoque opere constructa, quæ XVI. columnis politè sectis, ambulacrum tecto clausum sustentat, magnis Reip. sumptibus, non parum ornatus prætoriæ domui accessit. Ex opposito sacellum est, vbi quondam Iudæorum Synagoga fuit: Quod anno salutis 1426. D. Virgini nuncupatum, Hierosolyma dicitur. In quo tabula tanto artificio facta conspicitur, vt eam exellentes pictores, summa cum voluptate, contueantur. Ab ea parte, qua Solis exortum Curia spectat, Antiqui fori latus ambulacrum apertum ex candido lapide, cum artificioso horarum indice, exornat. Forum hoc præstantissimis ædificijs vndique cinctum frequentissimo populi conuentu hebdomadatim ter nundinis frequentatur. Iuxtà est forum fœnarium multo magnificentius, & ipsum pulcherrimarum ædium ordine decentur circundatum. Vrbis plateæ latæ, amplis directæ spatijs, magnis sunt stratæ lapidibus, & pulcherrimis ædificijs nitent. Præ cæteris autem egregiè culta est domus Nobilissimi viri D. Constantini Liskirchij, Amplissimæ huius Reipub. hoc tempore D. Consulis, cuius magnificentissimæ, & sumtuosa structura ædificatæ ædes, præcelsa turri conspicuæ, totum forum nouum venustè condecorant. Pari elegantia est domus Strenui ac clarissimi viri, D. Arnoldi à Siegen armatæ militiæ Senioris ad Rheni flumen, Equitis aurati, atque Cæsariæ Maiestatis D. Consiliarij, cuius siue amplitudinem, siue magnificentiam spectes, vel Imperatore, vel Regibus, Principibusque viris liberaliter excipiendis, peroportuna est, quibus & tecta frequenter suppeditauit.

Huius porrò vrbis politia florentem Reipub. Romanæ gubernationem apprimè refert. Etenim si Consulum, Proconsulum, Censorum, Tribunorum vigilum, Quæstorum, Annonæ Prorectorum dignitatem consideres, si rectum, & inflexibilem iustitiæ baculum, fascium loco, vti vulgò existimatur, receptum: Si tribuum ordines, si ciuilem Senatorum authoritatem, si denique Capitolium instar Romani ædificatum obserues, quasi effigiem, & viuum quoddam simulachrum Romanæ vrbis, hanc Agrippinensem videbis Remp. vt non immeritò, natiuo quodam iure, Romanorum dicatur. Præstantissima etiam antiquitatis monimenta, cùm ipsa passim vrbe, tum apud doctissimum virum D. Ioannem Helmãnum LL. summum vetustatis admiratorem, inueniuntur. Est & hic optimarum quarumque disciplinarum Vniuersitas anno à C. N. 1388. ab Amplissimo Senatu iustituta, primarum facultatum, Artium, aliisque insuper Collegiis, ad studiosorum subleuandam inopiam, ab optimis viris fundatis, ornatissima. Ex qua Louaniensis pari dignitate filia anno post C.N. 1426. prodiit. S. Maternus D. Petri discipulus primus Colonienſium fuit Apostolus.

ORIENS.

RHENVS.

COLON

SEPTENTRIO

OCCIDENS.

S. Cunibertus thorn

S. Cuni bertus

S. Gereon

S. Gereons tor

Die alt markt

DOM

Gros S. Martin

Die Eyserne Pforte

De Ponte et insignibus Reipub. Coloniensis

M.F. Val. Constantinus Max. Imp. Constantij filius, pro Imperij dignitate et limitis ornatu, Coloniæ pontē lapideum factu sic satis difficilem, vsui verò destinatu sempiterno aduersus Francos, vti eis transitū in Gallias impediret, cōstituit. Circa annū Dom. 310. Panegy. Const. Hunc verò pontē Bruno Archiep. Colon. Ottonis I. Imp. frater, ne Francis occidentalib. pateret, cuctu Annum Domini 962. dedicit. Florentiss. huius vrbis insignia sic habet. Scutū est argētei coloris, sed superior eius pars, quā Foeciales, vulgò capur appellāt, tres aureas regū Coronas in campo rubro seriatim dispositas continet. Quas ppter tria Magor. corpora, Anno D. 1162. pro tribus apicib. vsurpare coepit. Regalia vrbis significāt, nimirū ius apprehensionis, clauiū portas, Et fidei pub. Reliqua coronas, ornamēta lapilli phiosi, vniones, et margaritæ multas immunitates alias, priuilegia, atq. indulta Coloniensium denotant.

DIVITENSE MVNIMENTVM, quod nunc corrupte Tuitium vulgò Deutz nominatur: Quod Constantinus Max. Imp. Constantij filius pro militib. illic in tutelam Galliæ collocandis erexit. A quo præsidij loco Divitenses milites nomen traxerũt. Quos Ammianus Marcellinus libro. xxvii meminit. Tuitium hoc tempore magnifica Benedictinæ societatis Abbatia claret. In qua S. Rupertus, natione Germanus, Philosophus, orator, poëta, Astronomus & Theologus exercitatissimus, multorum librorum scriptione, Anno Christi, M. C. xxiii floruit.

RIPPINA

F L V. V I V S

Beyenthorn

Cum Priuilegio.

DEVS RHENI.

COLONIA AGRIPPINA vrbs ampla, florens, atque magnifica, Inferioris, siue Secundæ Germaniæ Caput & metropolis, Vbiorum oppidum initio fuit. Qui cum Romanis ciuib. postq, esset á M. Agrippa Octauiani genero, Colonia hue primum deducta, et deinde ab Agrippina nata Coloniæ, aucta, mixtim hic habitarunt. Ei á meridie Bonna ciuitas, á Septentrione Nouesium ad Rheni ripas proxime adiacet. In mediterraneis occidentem versus, proximum Tiberia cum fuit; quod nunc Berchē corruptè vocari, ex Antonini Itinerario conijci potest. Riuulus ex occidente hanc vrbem illabit, qui frangendo frumento, molisque agitandis sufficere posset, quem Rhenus deinde absorbet. Situ, flumine Rheni, templor, nitore atq, frequentiâ, numerosa populi multitudine, in tres & viginti tribus distributa, Amplissimo Senatu, Clero et Vniuersitate insigita est, et celeberrima. S. Petrum, vti Roma tutelarē vrbis, sacrorumq, patronū habet. Iuris est Italici. Primū in publico Imperij cōuentu inter vrbes locū obtinet. Imperaugusto et celebri Hanseatico fœdere septuaginta duar, ciuitatū, inter quatuor præcipuas recensetur. Alit et cum Belgis, Burgundicaq, natione præterea fœdus. Potens opū ciuitas et principū vicinor, et Regum amicitijs, et armis. Septemuiro S. Romani Imperij Principi Electori Archi Episcopo, tuta firmaq, sedes delecta et constituta est, cui Suffraganei & Episcopi comprouinciales Monasteriensis, Leodien: Traiecten: Alindensis, Et Osnaburgen: antiqua fidei religione clarent.

RPJCB

AVGVSTA.

Vberior Sueuia, olim etiam Rhetia dicta, ampliſsimas ciuitates habet. Earum nobiliſsimæ ſunt, Auguſta Vindelica, & Conſtantia, quarum vna Noricum, altera autem Gallos, ſeu Heluetios adſpectat. Illa verò Imperij Romani, vt hodie cultu & diuitijs clariſsimum, ita origine quoque vetuſtiſsimum municipium exiſtit. Quæ inter piſculentiſsimorum fluminum Vindæ & Lechi confluentiam ſita, ex vetuſtiſsima Sueuorum gente, quæ à Iaphet deſcendiſſe, & hanc primùm inhabitaſſe prouinciam fertur, originem ſumpſiſſe, conſtanti annalium teſtimonio perhibetur. Politiam quàm optimè conſtitutam habet, de qua Achilles Gaſſarus Medicus, hunc in modum: Ciuitas noſtra, celeberrima habet omnis generis Panoplia, præcipuè æneorum tormentorum, quæ bombardas vocamus, aliquot domos elegantiſsima copia refertiſsimas, ſimul & publicas aliorum artificum, tum tabernas, tum officinas operoſiſsimas, quibus non tam toti orbi vſitatiſsima, quàm mercatorum ſuorum nummoſiſsimis monopolijs notiſsima, paucis retro annis euaſit. Adhæc, pauperum curam vnicè gerit: Extant etiam præter Xenodochia, ægrorum ac orphanorum hoſpitalia, ſpeciales adhuc ædes, quibus gratis vel peſte infecti, ſuo fouentur tempore, vel Gallica hîc laborante, curantur, vel denique leproſi ſeorſim adſeruantur. Denique, ingenti eleemoſyna, tum reliquos inopes paſsim liberaliſsimè leuat, tum ſtudioſos pueros, non parum multos, ex his domi humanioribus literis emancipat, foriſque ſtipendijs non pœnitendis alit. Quin vel ſoli Fuggari penuria laborantibus, ſed frugi municipibus, Anno 1519. ſupra centum habitationes, tamquam iuſtam ciuitatulam, de ſuo, apud Iacobinum ſuburbium fundarunt. Iam qua æquitate, clementia & prouidentia Magiſtratus, quàm politicè hîc polleat, quáue proſperitate, induſtria, humanitate, & virtute reliqui ciues inter ſeſe, aut cum alijs, tum in negotijs, vel apud Antipodes, ac vtrumque mundi polum gerundis, tum in educandorum liberorum honeſtiſsima liberalitate, tum denique in domeſticæ ſupellectilis nitore, ad inſolentiam vſque certent, nemo facilè dixerit Sunt enim plerunque homines (imprimis blandæ fœmellæ) forma pulchri, veſtitu ſplendidi, victu voluptuarij, congreſſu & verbis ceremonioſi, actionibus aſtuti, moribus exotici, & opulentia φιλαύτοι. Ex quibus plebs hodie ſedula opere, & quæſtu officioſiſsima, ſorte ſua contenta exiſtit. Mercatores verò aliquot & Patricij, magno numero natalibus ſunt reſtituti, multi Baronum nobilitate eminent, nonnulli etiam Comitum prærogatiuis gaudent, ſed & integrum regnum, quidam apud Indos poſsident, adeò, vt in vniuerſum S. P. Q. Auſpurgenſis inſtar Alabandæ fortunatiſſimi (vt Prouerbio habetur) cenſeri planè debeant, poſsintque. Quibus redditibus verò aurique & argenti diuitijs, ærarium ciuitatis locupletatum ſit, vel inde conijciet argutus Lector, quòd Senatus, exceptis annuis fabricarum (vt ſic loquar) publicarum conducti famulicij, certorum officiorum, adeoque belli maximi, infinitis impenſis, pro ſola obtinenda pace, ſupra trecenta millia aureorum Rhenenſium, citra priuatas ciuium contributiones, proximis expoſuerit, prompta pecunia, Comitijs. Vt autem, tanquam condito luſtro, etiam ciuium capita, curioſiùs aliquis, ceu per tranſennam obiter queat æſtimare & colligere, ſciendum pro certo, quod anno 1549. mille ſeptingenti, & quinque infantes, Baptiſmo adhibiti, ac communibus Cœmiterijs, mille ducenta viginti ſeptem humana cadauera, nulla Epidemia graſſante, ſepulta Auſpurgi fuerint.

1 Rot thor	21 S. Vrsula klost.	45 Der Fugger ha.	75 Spittelhof.	106 Hirschengrab.
2 Gegginger th.	22 S. Kathrina klo.	46 Dz dantzhauß.	76 Am Eser.	108 Lang gaß.
3 Etzlaß.	23 S. Anna klost.	47 Eicht hauß.	77 Ritzen marckt.	110 Fischergäßlin.
4 Klencker th.	24 S. Steffans kl.	48 Kornschrand.	78 Weitgaß,	111 Rautzegäßlin.
5 Gsundbrunn.	25 Parfüßer klost.	49 Stat Cantzleÿ.	79 Zwerchgaß.	115 Steffans platz
6 Wertachbruck.	26 Hail. ✝ kloster.	50 Burger stuben.	80 Kirchgaß.	114 Puluergaß.
7 Fischer th.	27 S. Iorgen klost.	51 Kaufleut stub.	81 Beckengaß.	115 Geißbuhel
8 Luginßland.	28 S. Otmars kirch	52 Rathauß.	82 S. Affra gaß.	116 Lauterlech.
9 Steffinger th.	29 S. Veyts kirch	55 Die Metzg.	83 Am Schwal.	117 Hasen gäßlin
10 Oblater th.	30 S. Johans kirch	57 Pfriendhauß.	85 Cesattels gaß.	118 S. Iaco. gart
11 Jacober thor.	31 S. Gilgen kirch	58 Schlachthauß.	86 Schönawrgaß.	119 Rosen gäßlin
12 Vogel thor	32 Vnser frawen ki.	64 Katzenstadel.	89 Fündelhauß.	120. Rappenzipfel.
13 Schwiboger th.	33 Jacober kirch.	65 Ob dem Creütz	92 Am Iudenberg	122. Prielbruck
14 H. Creütz th	34 Das Spittal.	66 Zeughauß.	94 Berleberg	124 Rosmarckt
15 Vnser frawe th.	35 S. Peters kirch.	67 Juden kirchof.	97 Staingaß.	125 Ober newgang
16 Parfüsser th.	36 Stern kloster.	68 Kornhauß.	99 Opsmarckt	126 Mittel gang
17 S Vlrichs klost.	37 Raissanier hof.	70 Kalck butt	100 S. Iohans gaß.	127 Vndrer gang
18 Prediger klost	38 Saltz stadel.	71 Blaterhauß.	101 Schmidgaß.	130 Sachssen gaß.
19 S Moritzē kir.	39 Wein stadel.	72 Die Fuggerey	104 Fronhof	132 Meitings gaß.
20 H. Grab.	40 Sigelhauß.	73 Zur sackpfeiffn	105 Die Pfaltz.	133 Maurberg

HABET DELINEA

HIS
BVS.

TA.

Augustam Vindelicor. celeberrimam, et peruetustam, Superioris Germaniæ vrbem, post funestam, varianam cladem, subactis Vandalicis, Octauianus Aug. expugnat, restaurat, auget, & tribus Romanor. millib. habitãdam tradit. Strabo lib. 4. Hinc Augusti est nomen sortita. Vngari, tum eam inuadut, quibus ab Ottone I. graui prælio fusis, Romano Imperio, restituitur. Sumptuosissimis ædificijs, plateis amplis, ac nitidis, moenijs, aggeribusq; munitissimis, celeberrimis negotiorum commertijs, polytiæ idea, incolis opulentissimis, diligenti pauperum cura, Episcopatu. &c. nobilitatur.

RPJCB

MONACVM.

MONACVM, Germanicè Munchen, Ptolemæo Abadiacum: Vrbs est præclarissima Bauariæ, ab Atterno condita, ab Henrico quarto ampliata est, iuxta Isarum fluuium (qui non procul à Pletlingio Istro associatur) sita, reducta inde per Ernestum. Sunt tamen, qui primitus salutis anno M. C. L X X V. muro hanc vrbem inuestitam fuisse, ab Ottone Duce Bauariæ, scribant. Habet situm amœnum, & arcem in plano ornatissimam, vbi Principes Bauariæ nostro æuo residere solent, vbi etiam continuò nutriuntur leones, solentque leenæ ibi parere catulos. Hæc partim ex Irenico, partim ex Munstero. Vide Baioariæ historiam Ioannis Auentini.

OENIPONS: INSPRVCK.

OENIPONS, oppidum & castrum, vbi camera & parlamentum est Comitatus Tirolensi, & superiorum regionum Austriacarum, magnas ex Oeno flumine commoditates percipit, qui nomen huic vrbi dedisse videtur, vnde Oenipons, dicitur Teutonicè Inspruck. Hall ciuitas, & Mulbach non procul ab Inspruck, vbi optima armamenta, & ferrea indumenta parantur.

FRISINGA, OLIM FRVXINVM.

FRISINGA, ciuitas episcopalis Bauariæ, vt Aeneas ait, condita putatur eo tempore, quan Romani per præfectos, & prouinciarum præsides tenebant & administrabant eam Bauariæ regionem, quæ à Danubij ripa transcurrit ad alpes. Siquidem habet locus iste elegantem & amœnum in colle situm, etiamsi vicinus ager, iuxta terræ illius ingenium, asperit. Præterfluit Mosacus amnis, qui haud procul hinc Iseræ fluuio miscetur. Scribit Beatus Rhenanus in bibliotheca D. Corbiniani se reperisse librum insignem Euangeliorum Francicè, hoc est, Germanicè scriptum, ex eoque collegit, veteres Francos, qui transito Rheno, nobile in Germania regnum constituerunt, Germanica vsos fuisse lingua.

NORDLINGA.

NORDLINGA antiqua Imperialis ciuitas, in medio ferè Rhetiæ interioris sita putatur, nomen sortita à Claudio Tiberio Nerone, cùm incolæ eã trito sermone Nereling appellent, & annales Nerobergensis historiæ idem confirment. A Ptolemæo, Aræ Flauianæ vocatur. Eius mœnia primùm in monte ad S. Emeranum locatæ fuerunt, at temporum successu ob aquarum penuriam & Vulcani sæuitiam, à colonis ad ripam Egræ amnis translata sunt, qui ciuitatem ferè mediam intersecat. Habet maior domorum pars in hoc situ, suos proprios, & salubres fontes, cellas varias, atque alias multas commoditates, quas in monte habere non potuit, &c. Vrbem hanc copiosè describit VVolfgangus Vogelmannus apud Munsterum.

STRAVBINGA.

STRAVBINGA Bauariæ oppidum, conditum est à Lodouico Duce Bauariæ, Lodouici Imperatoris nepote, aut patre, anno Christi M. C C. V I I I. vti Bauariæ testantur annales: Danubij vicinitate illustratur, Augusta Acilia Auentino. Quanquam idem alio in loco dicat, esse extra Straubingam eam, quæ nunc Azalburg vocatur.

RATISPONA.

RATISPONA Insignis & vetusta Bauariæ vrbs, ad ripas Danubij sita, iacet in commodissimo loco, vbi quatuor concurrunt flumina. Supra enim vrbem Labar & Nab, ingrediuntur Danubium, & infra, amnis Regen. Augustam Tiberiam à primo conditore hanc Auentinus nominat. Quondam metropolis Romanorum militum excubantium in Imperij limitibus, vnde & Colonia Quartanorum dicebatur, quòd quarta legio Italica hîc stationem firmam haberet. Quam Theodo. Dux Nortgoiæ vnà cum Christianis, expugnata Ratispona, anno salutis 508. dissipauit & perdidit. Deinde verò Arnolphus Imp. restauratam adauxit. Firmissimo ponte lapideo plurimorum arcuum, ciuitas hæc cum suburbio iungitur. Vide Munsterum & Argentinensium chronica, quæ septem appellationes diuersas huius vrbis recensent.

MONACVM, NOMINATISSIMA BAVARIÆ CIVITAS.

FRISINGENSIS Episcopalis ciuitatis icon.

RATISPONA antiquissima Bauariæ vrbs, Danubij ripis adiacet.

OENIPONS,
Inspruck

Oenus fluuius.

Inſp. flu.

NORDLINGA Ciuitas imperialis ſita in Rhetia inferiori transdanubiana, vulgo, Rieß dicta.

STRAVBINGA oppidum Bauariæ.

RPJCB

VIENNA.

VIENNA, Auſtralium ciuitatum, regionisque Metropolis, ad flumen Danubium ſita, qui medius Auſtriam ſecans, ſexaginta amnibus ferè nauigabilibus auctus, in pontum vaſtis ſex fluminibus euoluitur, memorabiles & maximi nominis vrbes alluit, quarum omnium opulentiſsima, ac vetuſtiſsima Vienna, cuius appellationem alij ab antiquo eius nomine Flauiana, alij à paruo flumine, quod inter ciuitatis ſuburbia labitur, deducunt: Olim etiam Iuliobona & Vindobona vocata. Vrbs hoc tempore clariſsima, inexpugnabili murorum ambitu, prælatis foſsis, aggere, & vallo cingitur: Mœnia deinde ſpiſſa & ſublimia, frequentes turres, & propugnacula ad bellum opportuna habent, vt ſola Vienna, vnicum ſit Chriſtianorum contra Turcarum furorem propugnaculum & munimentum. Suburbia maxima ſunt, & ambitioſa, ædes ciuium amplæ, area, & picturis ornatæ, ſtructura ſolida & firma, altæ domorum facies, magnificæque viſuntur. Templa Deo, ſanctisque dicata, & ampla & ſplendida ſecto lapide conſtructa, perlucida ſunt, & columnarum ordinibus admiranda, quorum principem obtinet locum nobile S Stephani fanum. Cellæ vinariæ adeo profundæ ſunt & ſpatioſæ, vt ſub terra non minùs, quàm ſupra terram ædificiorum apud Viennam eſſe fertur. Platearum ſolum, ſtratum lapide duro, vt neque plauſtrorum rotis facilè conteratur. Annonæ, & potiſsimùm vini, incredibilis copia, adeo quidem vt ducentos & mille equos quadraginta dierum vindemia exerceat. Omnium facultatum Vniuerſitate, in qua honorum & Poëſeos conferuntur inſignia, nobilitatur: quam Fredericus II. Imp. Aug. Anno ſalutis M. CC. XXXVII. ex Romana & Pariſienſi inſtituit. Anno Domini M. D. XXIX. Solymannus, ferox Chriſtianorum hoſtis, confertiſsimo exercitu hanc vrbem adortus, immani ſæuitia eam obſedit, & muralibus labefactatam tormentis, quater cum maxima ſuorum ſtrage oppugnauit. At tandem XXIIII. obſidionis die, ſpe potiundæ vrbis reiecta, exercitum ſuum abduxit.

BVDA.

DANVBIVS omnium, quos Europa habet fluuiorum maximus, mediam Hungariam interfluit, eamque in partes, nempe in Citeriorem, & Vlteriorem ſcindit. Citerioris Hungariæ caput eſt BVDA, Regni auita ſedes, ſic denominata, vti plerique exiſtimant, à Buda conditore fratre Attilæ regis, vel, vt alij ſcribunt, à Budinis Scythiæ populis. In hac vrbe, Sigiſmundus Rex ſuperbiſsima ſtatuit ædificia, exædificauit quoque in arce Palatium, multum Romanæ referens antiquitatis: muro arcem obduxit, ambulacrisque amœniſsimis exornauit, in media ferè arce, turrim ampliſsimam fundauit ex quadrato lapide, ſed morte præuentus, initum opus non abſoluit. Ex altera Danubij ripa, in Peſtana ciuitate, quæ è conſpectu eſt, molem poſuit, in arcis obiectæ ſpeciem, vt hinc ſupra Danubium perpetuo ponte arcem vtramque coniungeret. Verùm mors inuida tam ſuperbi operis initium intercepit. Quod ſi facere potuiſſet, Traiani pontem, quem in ſuperioris Myſiæ ripa quondam ille fecerat, proculdubio ſuperaſſet. Porrò, Peſtum. 30. millibus paſſuum à Vatia, in eadem ripa, atque in Budæ nouæ conſpectu ſitum, à Peſtanis fortaſsè militibus, vigente quondam Imperio Romano, ædificatum eſt. Hæc Munſterus. Si vrbis ſitum inſpicias, ex parte montoſa, & validis eſt propugnaculis firma, vt nec quicquam munitius, nec amœnius, in tota fermè Hungaria inueniri poſsit. Publicis, priuatisque ædificijs ornatiſsimis, præ cæteris in ea regione vrbibus, clariſsima. Agrum habet variorum fructuum vbertate luxuriantem. Nunc verò, non ſine maximo Chriſtianorum detrimento, à Turcis Buda tenetur, qui eam Annò Domini M. D. XXIX. inuaſerunt.

VIENNA AVSTRIA
ORBE NOTISSIMA
HODIE IN ORIENT
TVRCAM INVI

Mimnores
Zun Schoten
Vnser frauen
Weis Prider
S. Pongraicz
Kalnberg

BVDA, vul
Vngarici regni
sita: Quam Pt
persuasum est, S

Danubius flu.

ROPOLIS, VRBS TOTO
RATISSIMAQ, VNICVM
TRA SÆVISSIMVM
PROPVGNACVLVM.

S. Steff an

S. Augustins

Hemel. Porten

S. Clara

S. Ieroni: mus.

S. Iohans.

S. Doro: thea

n, prima & regia
, ad Danubium
s Curtam, vel, vt alijs
nominat. Fran: Ire:

Aula Regis.

Therme

Horti amœni.

Aula marmorea

RPJCB

MEDIOLANVM.

MEDIOLANVM, potentiſsima ciuitas, vniuerſæ Galliæ Ciſalpinæ metropolis, à quo condita, & vnde ſit eius appellatio ducta, variè ab hiſtoriographis proditum eſt. Originem eius Gallis Liuius tribuit: nonnulli, & quidem veriùs, ante Gallorum in Italiam aduentum, Bellouesum ex vico eximiæ dignitatis, finitimam Alpibus ciuitatem, Mediolanum ædificaſſe, eumque Regis ſibi nomen ſumpſiſſe, tradunt. Quidam Mediolanum dictum putauere, quòd inter duos amnes, ipſi Lames vocant, vrbs poſita ſit, Arduam, ſcilicet, & Ticinum: Alij, ab animali media parte lanato, in ipſis fundamentis inuento. Cato, priùs Olanam, ait dictam, à Thuſcorum duce: dein ab Inſubrium Principe, Medo, adauctam, nomen accepiſſe, Mediolani. Aliter Alciatus in Emblematis, aliter alij ſcribunt. Vrbs eſt Mediolanam opportuno admodũ ſitu, quo præter agri ipſius vberrimas fruges, è Gallia Ciſalpina, neceſſaria quæuis comportari poſſunt. Hinc quàm plurimos Imperatores, contra Gallos atq; Germanos bellandi oportunitate ductos, hîc conſediſſe, legimus. Sepius etenim Mediolani Cæſar conſtitit, frequenter Nerua. Nam valde Traiano placuit locus vt Regiam hîc ædificârit, quod nunc palatium dicitur. Habitauit hîc etiam Adrianus. Item Maximianus Herculeus, qui mœnibus hanc vrbem ornauit, murum ſecundum adiecit, eamque amplificauit, & ædem Herculi in ea poſuit, quæ nunc D. Laurentio Martyri, eſt dicata. Iuxta quam columnis XVI. marmoreis domum ſumptuoſiſsimam Imperatorum vſui ædificauit, quam incendio perijſſe ſcribit Meruea, vt ſolæ columnæ ſint relictæ. Philippus etiam Imperator Chriſtianus, hac in vrbe reſedit, & poſt eum Conſtantinus, Conſtantiusque. Item Iouini, anus, Valens, Valentinianus, & Theodoſius. Mediolanum ampliſsimum complectitur ſpatium, adeò quidem, vt maximis totius Europæ ciuitatibus annumeretur. Eius ſuburbia, latæ aquarum foſſæ, cingunt, per quas vndique nauigijs, maxima annonæ copia defertur. Tam multa ſunt hîc, tamque diuerſa artificum genera, vt inde vulgi ſit natum prouerbium: Qui Italiam reficere totam velit, eum deſtruere Mediolanum debere, nimirum, quò ex his ſedibus, artificum examina, per omnes Italiæ partes, ſpargantur. Quin etiam liberales diſciplinæ hîc cultæ fuerunt. Vergilius ſiquidem, Mediolani litteris operam dedit. Summam huius Reipub. potentiam arguit, quòd poſt frequentiſsimas hoſtium direptiones, quibus vniuerſa diruta, ſoloque æquata fuit, in tam vaſtam magnitudinem rurſus excreuerit. Varia, & funeſta eius excidia. Gibellinorum etiam, & Guelphorum exitiabiles vniuerſæ Italiæ factiones, Mediolani Anno Domini M. CCC.X. natas, Munſterus in Coſmographia ſua, recenſet. Habet vrbs ædificia mirè ſplendida, atque magnifica, præcipuè verò, ædem perauguſtam, quàm Domum vocant, immenſo ſumptu, ac tam admirabili arte factam, vt paucis omnino orbis terrarum templis conferri poſsit, ſiue magnitudinem & artificium, ſiue præcia marmorum ac ornamentorum ſpectes. Etenim, non ſolum vndique foris intuſque cruſtis niuei marmoris intecta nitet, verùm etiam mirabilibus ex marmore ſtatuis, arte ſumma elaboratis, eſt exornata. Sunt & nobilia fana permulta, inter quæ Gratiarum ædes. Cœnobium huic fano inſigne cohæret Prædicatorum, cum præclara Bibliotheca, celeberrimis Italiæ totius addenda: Priuatorum etiam in vrbe domus, ampliſsimæ permultæ conſpiciuntur. Eſt & arx Portæ Iouiæ munitiſsima, inexpugnabile ac præcipuum totius Europæ propugnaculum, quod vlla profectò vi capi nunquam potuit, quanquam per annonæ, rerumque neceſſariarum inopiam, id aliquando contigerit, vt in Ephemeridibus Latinis, Leander demonſtrat. Inſuper, eſt curia vetus, vbi modicum D. Gothardi fanum, nobilibus aliquot Vicecomitum ſepulchris decoratum. Italiæ Reges, tum etiam Imperatores Auguſti, Imperij ſolennia, coronam ferream, ab huius vrbis præſulibus ſumere ſolent, idque ex conſtitutione Theodorici Oſtrogothorum Regis. Alexander Quintus eius nominis Pontifex ſummus, Barnabam D. Pauli diſcipulum, primum fuiſſe Mediolanenſis Eccleſiæ Antiſtitem ſcribit. Cui interpoſitis alijs pijs, doctisque viris, D. Ambroſius ſucceſſerit clariſsimum Eccleſiæ lumen, qui D. Auguſtinum celeberrimum illum Doctorem Theologum Mediolani ad fidem Chriſti conuertit, & deinde anno poſt. N. C. Trecenteſimo Nonageſimo tertio, ex eadem hac ciuitate, ad æternam beatorum patriam, emigrauit.

MEDIOL

Porta Vercellina

S. Nicolo

Porta Ticinesa

Porta Romana

Arud. Alc Des armes
de ceste Ville
de Milan

L'enfant naissât d'un Serpent par la bouche
De ton clair Sang les nobles armes touche,
Nous auons veu d'Alexandre Monarque
Pour s'annoblir, monnoÿe à belle marque
Quand fils d'Ammon sous forme Serpẽtine
Se dict conceu par Semence diuine
On dict Serpens par bouche Serpenter
Nee est Pallas du cerueau de Jupiter

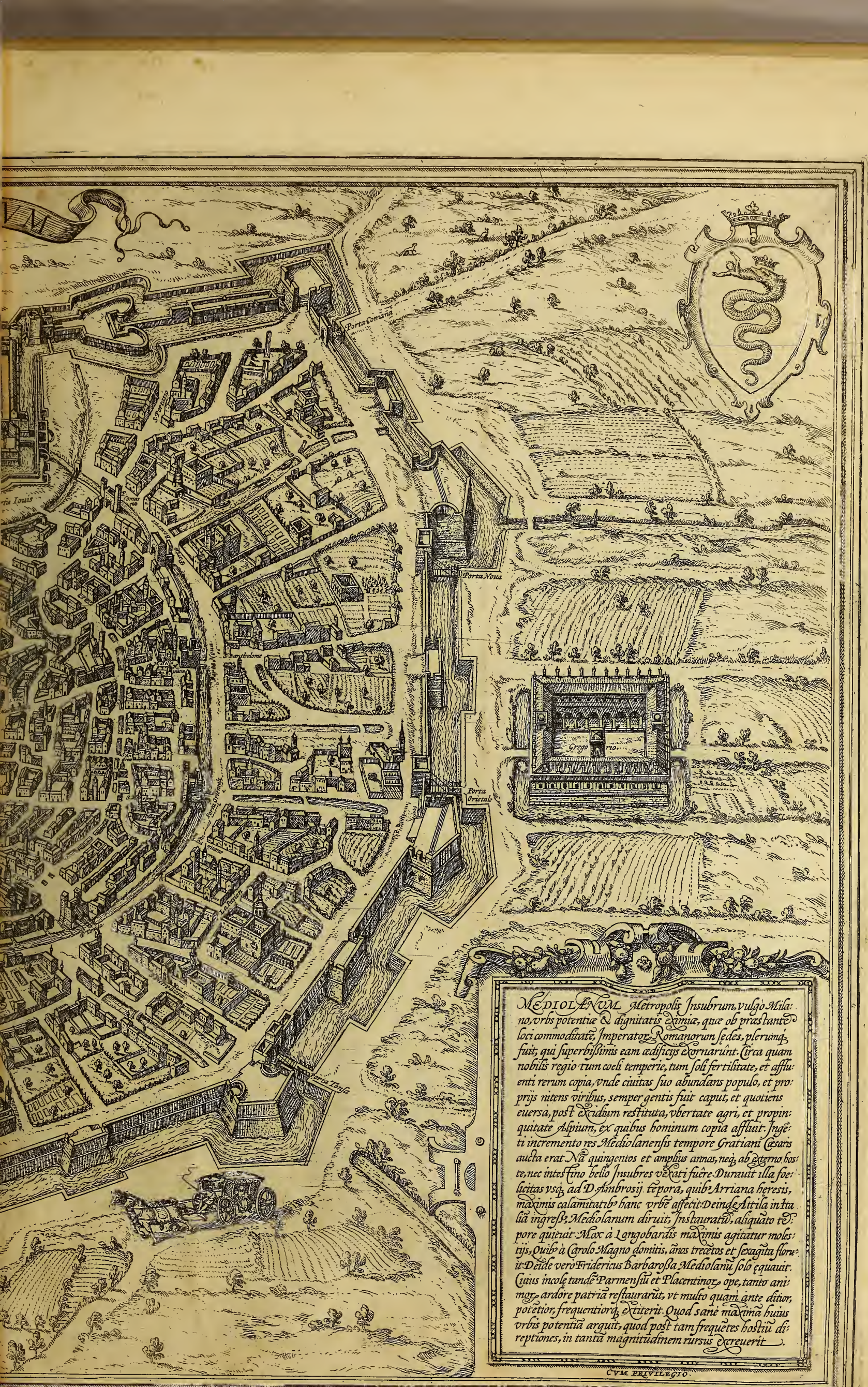

MEDIOLANVM Metropolis Insubrum, vulgo Milano, vrbs potentiæ & dignitatis eximiæ, quæ ob præstantem loci commoditatem, Imperatorum Romanorum sedes, plerumq; fuit, qui superbissimis eam ædificijs exornarunt. Circa quam nobilis regio tum cœli temperie, tum soli fertilitate, et affluenti rerum copia, vnde ciuitas suo abundans populo, et propijs nitens viribus, semper gentis fuit caput, et quotiens euersa, post excidium restituta, vbertate agri, et propinquitate Alpium, ex quibus hominum copia affluit. Ingenti incremento res Mediolanensis tempore Gratiani Cæsaris aucta erat. Nã quingentos et amplius annos, neq; ab æterno hoste, nec intestino bello Insubres vexati fuêre. Durauit illa felicitas vsq; ad D. Ambrosij tẽpora, quib⁹ Arriana heresis, maximis calamitatib⁹ hanc vrbẽ affecit. Deinde Attila in Italiã ingress⁹, Mediolanum diruit, instauratũ, aliquato tẽpore quieuit. Mox à Longobardis maximis agitatur molestijs, Quib⁹ à Carolo Magno domitis, ãnos trecentos et sexaginta floruit. Deide verò Fridericus Barbaroßa Mediolanũ solo æquauit. Cuius incolæ tandẽ Parmensiũ et Placentinor⁹ ope, tanto animor⁹ ardore patriã restaurarũt, vt multo quam ante ditior, potetior, frequentiorq; extiterit. Quod sanè maximã huius vrbis potentiã arguit, quod post tam frequẽtes hostiũ direptiones, in tantã magnitudinem rursus excreuerit.

CVM PRIVILEGIO.

RPJCB

VENETIAE.

DE primis Venetiarum initijs,diuersa historiographi tradunt,Sabellico Leander subscribit,prima huius inclytæ vrbis initia,in annum à C.N.CCCC.XXI.incidere,quo tempore fama iam erat sparsa,transgressuros Danubium Hunnos,Italiæ inuadendæ causa. Itaque Aquileienses,& Patauini,ferocissimi hostis terrore, & ob vrbium suarum interitum, Adriatici maris insulas fuga occuparunt,& inicio in Riuum altum se recipientes,prima Venetiarum vrbis fundamenta iecêre. Sitæ sunt in intimo sinus Adriatici recessu, Insulas ferè LX. (adiectis tandem alijs duodenis)paruo inter se spatio disiunctas, intercurrentibus euripis,continent. Quas à vehementiori maris impetu, agger tenuis, littus vocant, artificio prouidæ naturæ, prætentus, tuetur: Is curuus, instar arcus, & ostijs quinis interruptus,quę singula modicum portum efficiunt,nauigijs & aquis marinis aditum in æstuaria præbent. Opportuna habet flumina, quibus res omnes, cùm ad hominum vsum, necessitatemque, tum ad delitias ac voluptates vtiles, inuehuntur. Vt (quod dictu mirabile) in qua vrbe nihil fermè gignitur, in ea omnium maxima & incredibilis exuberet copia. Quare non immeritò à Iasone, L.Si insulam.ff.de verb.oblig. paradisus delitiarum appellatur. Quid de piscium abundantia,de ædificiorum splendore, de sacratissimarum ædium ornamentis,de venerandorum Patrum prudentia, referam? non immeritò ingenuè fatentur omnes, tam potentem, tam nobilem,tam illustrem,tam opulentam Rempub. Deorum immortalium nutu fundatam,eorumque prouidentia in hodiernum vsque diem moderatam esse. Quæ quidem ad tantum maritimæ fortunæ culmen euecta fuit,vt Domina ac Regina maris,ab omnibus semper habita,& ab Illustrissimo Ioanne Austriaco Cæsaris Caroli V. summi omnium Imperatoris filio,ac Philippi Catholici, ac Maximi Regis fratre, sit salutata eo tempore,quo anno superiore M.D.LXXII. die VII.Octob. Augustini Barbarij Patritij Veneti prudentissimis instructus consilijs,innumerabilem Turcarũ exercitum fudit,vniuersam ferè classem cepit,ac tandem de immanissimo ac fœdifrago hoste, in Epiro,ad Echinadas triumphauit.Innumera hîc mortalium,varijs ex orbis partibus,corporum vario cultu,multitudo negotiatur. Ciuitas tota triplici ordine populi cõstat,Patritij sunt,Ciues,& plebs artificum. Imperij ac Reipub.auctoritas apud Patritios consistit,qui cùm ipsam vrbem,tum ciuitates oppidaque ditionis Venetæ, moderantur. Vrbs in regiones est diuisa senas, proinde Sextaria vocant. Plebanicas congregationes habet LXXII. Cœnobia XLI. quorum decem & septem conuentus monachorum sunt, quatuor & XX. virginum. Fora habet coniuncta tria. In capite, quod littus spectat,columnæ peringentes binæ cernuntur, quarum vna D. Marci, leoninum alatum signum: altera, D. Theodori statuam sustinet. In ipso intercolumnio,supplicia de condemnatis sumuntur. Exornatur forum sumptuosissimo ac mirabili templo D. Marci, è nobilissimo preciosissimoque marmore,non minore artificio quàm sumptu constructum,cuius magnificentia,maximi & stupendi precij thesaurus, hoc loci propter angustiam explicari non potest. Integro D. Marci corpore exornatur. Vicos riui diuidunt, at transitus vbique pontibus coniungitur, vel ligneis,vel lapideis,quorum in vniuersum,tam plublici, quàm priuati, CCCC. censentur. Nauicularum numerus, quibus ciuitas peragratur, VIII. millium amplius esse putatur. Est etiam intra vrbis ambitum nauale,locus mœnibus vndique validis munitus, & cum opportunis ad custodiam turribus, quem Arsenale nominant. In quo perpetuò CCCC. occupantur homines, triremibus, ijsque rebus, quæ ad nauigationem requiruntur, conficiendis intenti, quorum stipendia M. CC. in hebdomadam aureorum nummûm sunt. In ipso nauali, nauium longarum, quæ in pontibus,ad omnem occasionem paratæ, perpetuò sunt,numerus, ad CC. est, præter alia nauigia minora. vnde vires, opesque,& amplitudo rei Venetæ,quæ profectò nunc Italici nominis gloria, decusque sola est,facilè possunt intelligi. Præpotentem hanc vrbem, eiusque ditiones ac regna,Centuriones,atque Tribuni, ad annum Christi Septingentesimum gubernarunt,deinde Ducis auctoritate administrari cœpit. Qui tam subtili sortitione eligitur,nullus vt ambitiosus,vanæque gloriæ cupidus,in tantam se dignitatem intrudere queat.

VENETIA.

S. Segondo frati
S. Maria monache
S. Giorgio d'alega frati
S. Biasio catoldo monache
Iesuati frati
S. Nizolo de Concordia
S. Cosmo e damiano frati
Canale de della Giudeca
La Croce monac
S. Gio Battista frati
La Giudeca
S. Maria de gra frati
S. Clemente frati
Pouegia.
S. Spirito frati
Chioza Vescouado e podestaria
S. Maria da chioza
Malamocho Podestari
CANAL GRANDE
CVM PRIVIL

NOME DE IRII PRINCIPALI

I Rio della Trinita
II Dei Saloni
III Del Spirito Santo
IIII De san Vio
V De san Tronaso
VI De san baseio
VII De santa maria maggiore
VIII Della croce
IX Rio marin
X De san giouanne decola
XI Della pergola
XII Dalle doi torre
XIII De san eastan
XIIII Della beccaria
XV De san siluestro
XVI Della madona
XVII De san polo
XVIII Della frasca
XIX Da cha foschari
XX Della mal paga
XXI Di canareglio
XXII De san marcola
XXIII De san felixe
XXIIII De santo Apostolo
XXV Del sontego ai todeschi
XXVI De san saluador
XXVII Rio menudo
XXVIII Dall alboro
XXIX Rio mondo
XXX De palazzo
XXXI Dei schiaoni
XXXII Della pieta
XXXIII Dell arsenal
XXXIIII De castello
XXXV De santo Isepo

TVTTE LE CONTRA. DE OVERO Parochie di Venetia

1 S. Piero da castello patriarcato
2 S Biasio preti
3 S Martin preti et anco hospedale
4 S. Giouanni in bragola preti
5 S. Antonin preti
6 S. Seuero preti iurisdition delle monache di san Lorenzo.
7 S. Prouolo preti iurisditio dele monache de san Zuccaria.
8 S. Trinita preti
9 S. Giouanne neuo preti
10 S. Marco off. da canonici della Pll. Sig.
11 S. Basso preti
12 S. Giulian preti et eSula marzaria
13 S. Maria formosa preti
14 S Lio preti
15 S. Marina preti
16 S. Maria noua preti
17 S. Cantian done e il tragheto di mur.
18 S. Gio grisostomo preti
19 S. Apost. pti qui è un trag.to de rialto
20 S. Sophia pti qui è il trag.to che buta alla pescaria de rialto
21 S. Felise pti qui è il trag.to che buta alla calle
22 S. Fosca preti. (dei botteri
23 S. Maria madalena preti qui è un tragheto che buta al san Thai
24 S. Marcuola preti qui è un trag.to che buta al pal. del duca di ferrara
25 S. Lonardo preti
26 S. Hieremia preti qui è un tragheto che buta a riua de biasio
27 S. Moise pti qui è un traf.to che buta alla
28 S. Paterniano preti (Trinita
29 S. Luca preti
30 S. Fruntin preti
31 S. Benetto preti qui è un traf.to che buta a san polo
32 S Anzolo preti
33 S Maria giubenigo pti qui è un trag.to che buta a san gregorio
34 S Maturitio preti
35 S. Vidale pti qui è un trag.to che buta alla carita
36 S. Samuello pti qui è un trag.to che buta a san barnaba
38 S. Giouanne de rialto pti.
39 S. Mathia de rialto preti
40 S. Cassan preti
41 S. Siluestro preti qui è un trag.to che buta alla riua del carbo
42 S. Apponal preti
43 S. Maria mater dei pre
44 S. Stai preti
45 S. Giacomo dallorio p
46 S. Giouan decola preti
47 S. Augustin preti
48 S. Polo preti
49 S. Boldo preti
50 S. Giemmiano preti
51 S. Simeon grande preti
52 S. Stin preti
53 S. Simon picciolo preti
54 S. Pantalon pti doue sta il clauo.mo

Andra loredan il qual a gni qualita d anticaglie de marmi bronzi et d ogni sorte medaglie che sono miracoloso da nedere si che par.

Serenissimus Venetorum Dux, cuius honor perpetuus, hoc habitu è Cunia in publ
præferuntur octo ex serico, bina cyanea, totidem alba, cætera rubentia.
et fax cum ense.

Torcelo Vescouado
e. Podestaria

S. Bernardo monache

Matthia frati

S. Giac.mo de Paludo frati

S. Nicolo de Lio frati

Mazorbo

Burani

S. Franc.o del deserto

badia

Muran Podestaria

S. Christoforo frati

Lazaretto nouo

XXXII

XXXIII

XXXIIII

XXXV

S. Andrea da lio
frati certosini

frati et Badia

S. Lazaro

S. Seruolo monache

Lazareto Vecchio. Hospedal
della. sanita

S. Helena frati

sed raro, cum comitatu splendido atq; magnifico, vexilla
e sex, vlnarum triū, sella, puluinar, vmbraculū cureu

55 S Margherita preti
56 S Barnaba preti
57 S Raphal pti don è il trag.to di lizafosina
58 S Nicolo preti
59 S Tonaso pti qui è il trag.to che buta alla giudeca
60 S Tamao pti qui è vn trag.to chè buta a S. stephano
61 S Basegio preti
62 S Agnese preti
63 S Vido preti
64 S Saluador frati qui è la scola grando di S todoro
65 S Bortolamio preti.
66 S Gregoria preti
67 S Marchiano preti
85 S Iustina monache
101 S Lucia monache
109 S Grose monache
ff S Fumia

ALTRE CHIESE

71 Anna monache
72 Leuergine monache
73 Daniele monache
74 Dominico frati
75 Bartolamio hospedale
76 Isepo monache
77 Iesu Christo hospedale
78 Antonio frati
79 La madona de l'arsenale
80 La ca de dio
81. S. Sepulcro monache
82 La pieta
83 La celestia monache
84 S Francesco della vigna frati
86 S. Giouan de furlani priorado
87 S. Giorgio di greci preti greci
88 S Lorenzo monache
89 S Zacharia monache
90 S Gioane polo frati
171 Scuola grande de san marco
172 S Gio lateran monache
91 L' hospidal di san gioanne polo
92 Madona di miracoli monache
93 I crosachieri frati
94 S Caterina monache
95 S Maria della valuerde detta la misericordia scuola grade et priorado
96 S Maria dell'orto frati
97 S Aluise monache
98 I serui frati
99 S Hieronimo monache
100 S Iob frati
102 Il corpus domini monache

DELLE COSE PIV NOTABILI

131 Arsenale nuouo
132 Arsenale vecchio
133 Porta dell'arsenale
134 Il signor bartholamio coglione
135 La bocca della marzaria sotto il reloio
136 Le duc colonne doue sifa la justitia
137 Il campanil di san marco
138 La percuratia noua de san marco
139 La ceca
140 La pescaria di san marco
141 Il fontego di todeschi
142 Li magazini dal sale
143 La doana da mare
144 Ghetto doue stano li hebrei
145 Le case da ca moro
146 Bersaglio doue si esercitan li bōbardieri
147 Pescaria di rialto
148 Il ponte da castello et è di legno
149 Il ponte di bareteri su la marzaria
150 Il ponte di rialto è di legno cō molte boteghe sopra dall'vna et l'altra parte et si apre due parte
151 Il ponte di canaregio è di legno
152 Il ponte da la paglia
153 Campalto.

RPJCB

GENOA.

GEnoa Ligurum in Italia caput, Liguſtico adiacet mari, potens, ſuperba, atquè antiquiſsimæ originis ciuitas, vel à Iano Italiæ Rege, ac deinde à Iano Troianorum Rege aucta, vel à Iano Genio Priſco, vel à Genuino Aegyptio, vel à Genuo Saturni filio, primùm ædificata, vel denique à ſitu, curuaturæ genu reſpõdente, denominata perhibetur. Situ tali eſt: Fronte meridiem ſpectat, ampliſsimè circa littus conſurgens, dorſo Septentrioni obuerſo, leniter in planitiem, veluti ad quieſcendum deſcendens, montium innixa radicibus, quorum à tergo contra ſæuorum Septentrionum afflatum vallo munitur, non tota montoſa, nec viciſsim tota plana. Inſigni portu fortiſsima mole, ſecuræ ſtationis cauſa præmunito, mercatuq; ampliſsimo, nobilis eſt. Semper autem & in negotiando induſtrios, & ad res ſummas, tam terra, quàm mari gerendos, ſummos homines genuit. Qui ſæpius infideles Chriſtianorum hoſtes armis ſuppreſſerunt, ſæpè debellarunt Piſanos, ſæpè item à Venetis alijsque potentiſsimis populis, & Regibus ſpectabiles retulerunt victorias, vt plurimas ciuitates & inſulas ditionis ſuæ fecerint. Vnde tantis incrementis, tum populi ac ædificiorum, tum opum creuit hæc ciuitas, vt nomen adepta ſit Genuæ ſuperbæ. Variam Reipub. formam diuerſis temporibus habuit, nunc Hiſpaniarum Regem agnoſcit dominum, & à Duce, annali electione deſignato, gubernatur ac regitur.

FLORENTIA.

FLorentia Hetruriæ Metropolis vrbs omnium florentiſsima, iacet ad Arnum, quò medio ſecatur, & quatuor eximijs coniungitur pontibus, ab Oriente ac Septentrione collibus amœniſsimis, & vndique fructiferis arboribus veſtitis cincta medij theatri inſtar, Occidentali latere pulchram in planitiem incedens, Appennini aliquot brachijs contra vim externam & incurſiones eſt munita, videturque ferè vmbelicum Italiæ tenere. Nobili gente frequens perpetuò fuit, & ſi cui familias honeſtas, hinc tanquam è ſeminario in alias vrbes Italiæ profectas cognoſcere libebit, commentationes in Dantem Chriſtophori Landini adeat, is enim operis eius initio multis hac de re tractauit. Florentiam duplices habuiſſe muros, eoſdemq; à Pheſulanis & Barbaris eſſe deiectos, ac ciues deſerta vrbe in vicina oppida conceſsiſſe, author eſt idem Landinus. Deſolatam ita vrbem ad annum poſt C. N. D. CCCII. iacuiſſe, quo Carolus Magnus Roma, vbi tum Imperator Cæſar Auguſtus appellatus erat in Galliam tendens, hîc dies aliquot conſtitit, captusque loci conditione, mœnium nouorum fundamenta, longè prioribus ampliora iuſsit inchoari, propoſito etiam edicto, vt paſsim diſperſi ciues, ad inſtaurandam vrbem redirent. Hoc itaque tempore nouis muris cincta fuit. Adeò ſplendidis, magnificisque ædificijs, ſumptuoſiſsima ſtructura ornatis, tàm diuino cultui, quàm ciuium vſui ſumma cum voluptate ſpectantium ornatis Florentia nitet, vt quemadmodum Venetiæ diues, Mediolanum magnum, Genoa ſuperba, Bononia fertilis, Rauenna antiqua, Neapolis nobilis, ac Roma ſancta, Ita Florentia tanquam flos ac pulchritudo Italiæ, Florentia bella ſit nominata. Nobiliſsima vrbis fana, in primis admirabile illud D. Mariæ Floridæ, totum ex marmore cruſtatum, cum hemiſphærio ſtupendi operis, iuxtà turris ſtat eximia tintinabulorũ, tota item marmorea, modicoque pòſt interuallo veterrimum Martis templum, forma rotunda, magno ingenio conſtructum, & nunc D. Ioanni Baptiſtæ ſacrum. Valuas habet ex ære, fuſili opere, tam raro artificio factas, eas præſertim quæ contra fanum D. Mariæ Floridæ ſunt, vt omnes omnino, quibus ingenij vis eſt vlla, reliqua in Europa tota ſimiles eſſe nuſquam arbitrentur. Reliquas miſericordiæ ædes, vti Xenodochia, Expoſitorum brephotrophium, cæteraque loca pietatis ergò conſtituta prætereo, qualia tricena ſeptena eſſe dicuntur. Aedes cenſentur Plebanicæ XLIIII. Prioratus XII. Conuentus virorum mulierumque ſacri LXXVI. Collegia puerorum IX. quas Fraternitates vocant, virorum ſodalitates maximo numero.

La bastia

Ol Castelasso

La bastia de permenton

Il Palazo

Il Arcenal

Ponto de Calna

Ponto do mar tanfsa

Ponto do Cama

Il molo

La lan: terna

FLORENTIA vrbs est insignis Hetruriæ, olim Fluentia dicta, quod sita sit ad fluentum Arni fluminis. Et populi ipsi Fluentini, quorum memi: nit Cato in originib: vt refert Angelus Politianus in quadam Epistola ad Bartholomæum Scalam. Pulcherrimis tam publicis, quam priuatis orna: ta ædificijs, et montibus vndiq; septa, ex quibus, dictu mirum, quanta oblec tatione visus in hanc vrbem pandatur. Nobilium hominum sedes est, & præstantissimorum ingenior; feracissimus ager

Cum priuilegio

V A.

GENVA Ligurum domina atque regina Ciuitas Italiæ celeberrima, in Ligustici maris littore inclyti portu fidam nauibus stationē præbet; Solum habet macilentum atq; ieiunum, Itaq; prouidos atque sagaces mercatores produxit, qui ad tantū rerum et diuitiar, consenderunt fastigium, vt vix vlla in tota Italia ciuitas inueniatur, vbi tot suburbana prædia ingenti fastu recreationis gratia constructa cernuntur, vnde insignis opū magnificentia æstimari potest, vti non immerito tum hanc ob rem, tum aliis etiam permultis de causis, Genua cognominetur superba.

Cum Priuilegio.

FLORENTIA

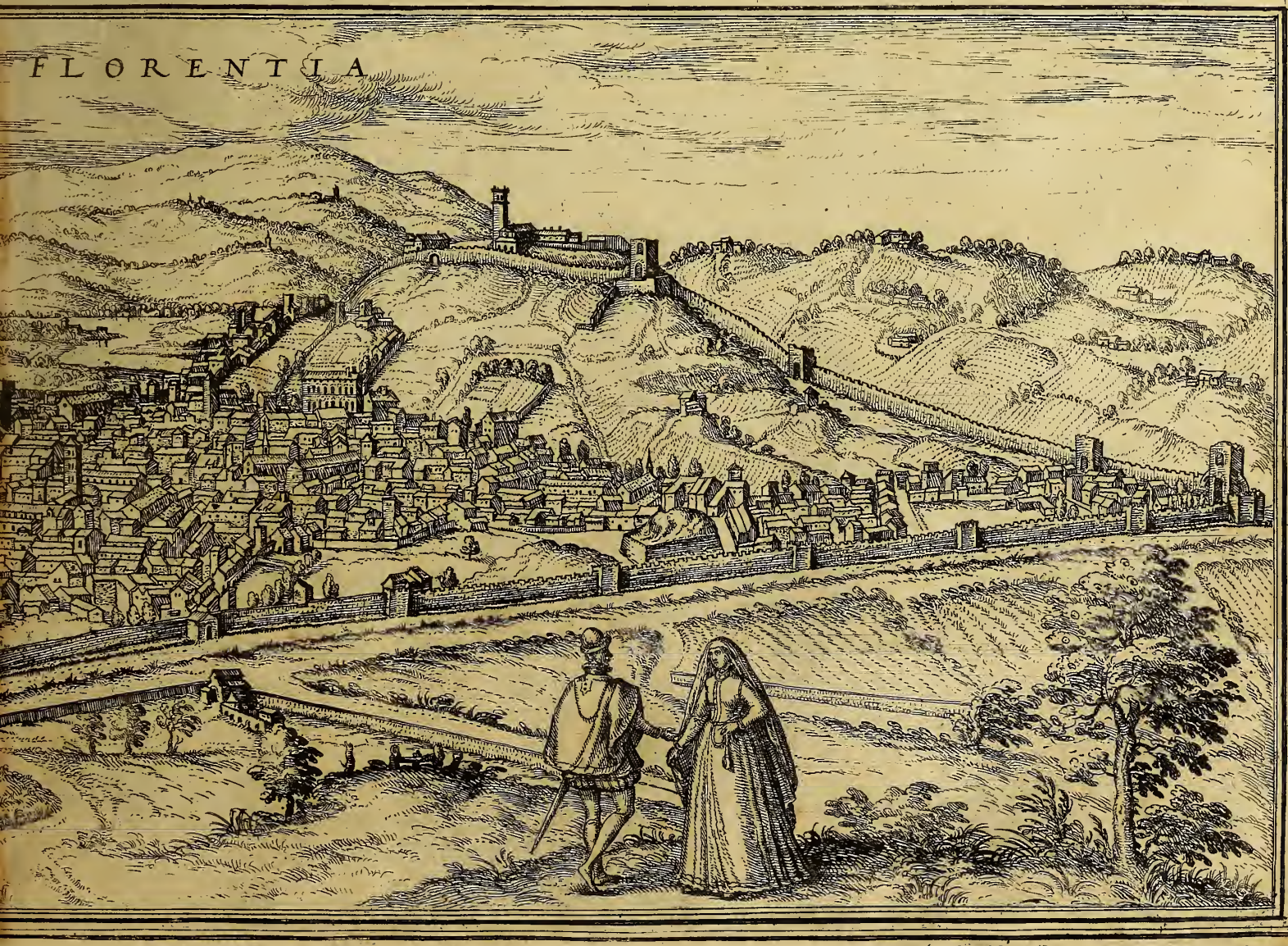

RPJCB

ROMA.

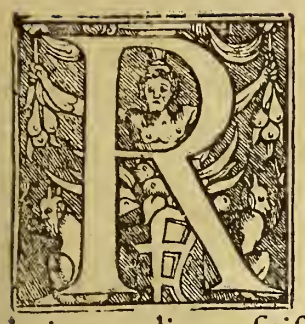

OMA Domina & Regina vrbium, totiusque mundi caput, quem ferè vniuersum fortissimorum virorũ rebus præstantissimè gestis, suo imperio subegerat. De primis eius conditoribus tam multæ & variæ sententiæ, quàm diuersi scriptores inueniuntur. Sunt, qui existimant Euandrum ex Arcadia fugientem ea occupasse loca, vbi nunc Roma conspicitur, ibidemque oppidulum inuenisse aliquod, Valentiniana dictum, quod ab ipso amplificatum, Romę nomen deinde sit consecutum. Alij tradunt, Remum & Romulum Aeneæ filios vrbis huius conditores fuisse, quos tamen alij Aeneæ nepotes ex filia dicunt. Verùm Dionysius Halicarnasseus ante Troianorum & Aeneæ in Italiam aduentum Romam extitisse, ex antiquo scriptore Antiocho Syracusano docens, hæc eius verba recenset. Posteà quàm Italus consenuisset, Morges pro illo regnauit, ad quem vir quidam nomine Syculus Roma profugus venit. Hac oratione satis indicauit, Romam aliam excidio Troiano superiorem extitisse. Communior ferè omnium sententia est, Romam à Romulo dici. Quippe cùm is Romam viribus & robore inuenum affatim à se munitam cerneret, haud minoris momenti fore ratus, si eandem consilij ope fulcisset, ex venerandæ senectutis ciuibus, qui tunc aderant, centum elegerit, quos ob honorem, Patres, ob ætatem Senatores appellauit, portas designauerit, tribus diuiserit, præsidiarios conuocauerit, tribunos celerum crearit, & nouam denique Reipub. formam instituerit. Ita vt Romulus inclytæ huius vrbis augustissimum fœlicissmumque principium collocasse videatur. Quæ temporum deinde successu, tot Senatores eximios, tot clarissimos fortissimosque Duces, tot egregios Imperatores vniuersi propemodum orbis domitores tulit, vt iure, Mundi caput, & à Cicerone oratione pro Sylla, Arx regum & nationum exterarum, lumen gentium, & Imperij domicilium sit appellata. Eius ambitum Plinius ex traditione Augusti scribit milia passus viginti. Flauius Vopiscus Aurelium Imperatorem ambitum vrbis ad triginta milia passuum auxisse refert. Tota deinde eius area, ad tantam amplitudinem deuenit, vt in circuitu collegisse dicatur viginti milia passuum, quæ quinque ferè miliaria Germanica efficiunt. Regionibus XIIII. quondam diuidebatur. Portas suburbiorum & vrbis in vniuersum numero XXIIII. fuisse, refert Plinius. Liuius autem ponit XXXVII. Turres Imperio florente circum vrbem erant DCCXXXIIII. In quibus cùm ita res ferret, præsidia collocabantur. Nunc turres solum modo CCCLXV. Portæ XX. supersunt. Nec quæ nunc extant turres, itemque muri, veterum operum fundamentis insistunt, neque materia eadem constant. Sed quia frequentissimis Barbarorũ incursionibus vrbs planè vastata atque subuersa fuit, omnia mutata sunt, ac conuersa, reparatorum pro tempore arbitrio. Septem Roma continet montes, rupes, siue colles, de quorum diuersa appellatione varias scriptorum referre sententias, nimis tædiosum ac longum foret. Magnificentissimæ etiam tam Deorum, nunc Christi & Sanctorum, summorumque hominum ædes quæ his montibus continentur, absque tædiosa verbositate recenseri nequeunt, quemadmodum nec reliqua vrbis templa, præstantissimæ Sanctorum reliquiæ, pontes, arcus triumphales, thermæ, theatra, antiquitatis monumenta. De quibus peculiares variorum conscripti libelli extant. Fertur de Constantio Imperatore, quòd is Campum Martium, cum admiratione inspiciens, sepulchrum Augusti Cæsaris, tot æreis, atque marmoreis simulachris ornatum, forum Romanum, Iouis Tarpei delubra, thermas, porticus in prouinciæ modum auctas, amphitheatrum, Pantheon mira altitudine spaciosis molibus formatum, templum pacis, Pompei theatrum, circum maximum, tot arcus triumphales, tot aquæductus, tot statuas per vrbem ad ornatum positas, obstupuisse, ac tandem dixisse: Naturá omnes vires in vnam vrbem effudisse. Etenim insignes superbissimorum ædificiorum ruinæ, priscam vrbis magnificentiam, non obscurè demonstrant. Tyberis fluuius, à Septentrione vrbem ingreditur, & ex latere meridionali, Hostiam versus, effluit. Sed quid plura de tanta, tamque magnifica vrbe commemorem? In qua legitimus & ordinarius D. Petri successor, Maximus Ecclesiæ Catholicæ Pontifex, residet, venerandæ S. Apostolorum, & Martyrum cernuntur reliquiæ, vbi ius Christiano orbi præscribitur. In qua denique suauissimæ Musæ, vniuersam Græciam deserentes, sedem ac domicilium inuenerunt. Vt verissimè Cicero lib. 3. de natura Deorum tradat: Quemadmodum nihil in vniuersa rerum natura mundo, sic in terris nihil Roma melius, nihil præstantius inueniri. Amplissima etiam viuersitate inter quàm plurima ornamenta, vrbs Romana nitet, de qua D. Iacobus Middendorpius, in suo de vniuersitatibus libro, copiosè disserit.

R O

Palombara
S. Pauli
Tiboli
Villa di Adriano
Passerano
Sauella
La badia
Mentane
Vallis inferni.

PORTAE

A Porta Flaminia nunc populi.
B P. Collatina nunc Pinciana.
C P. Collina nunc Salaria.
D P. Viminalis nunc S. Agnetis.
E P. nunc clausa iam Querquetulana.
F P. Esquilina nunc S. Laurentij.
G P. Prænestina, nunc Maior.
H P. Cœlimontana, nunc S. Ioannis.
I P. nunc clausa iam Gabiusa.
K P. Latina.
L P. Capena nunc S. Sebastiani.
M P. Ostiensis, nunc S. Pauli.
N P. Naualis, nunc Portuensis.
O P. Ianiculensis nūc S. Pancratij.
P P. Fontinalis nūc Septimiana.
Q P. S. Spiritus.
R P. post erulā Pertulā et Vaticani. Ideo ohmissimus q̄ quū receptiores sint. in aliquo urbis pomœrio nō fuerunt.
S P. S. Petri.
T P. S. Angeli alias Castelli.

MONTES

1 Mons Palatinus dicitur pala° maggiore.
2 M. Tarpeius dicitur capitolium.
3 M. Auentinus vbi est Eccl. S. Sabinæ.
4 M. Coelius vbi est Eccl. S. Io. et Pauli.
5 M. Esquilinus vbi est Eccl. S. P. ad vincula.
6 M. Quirinalis dicitur Monte Caualio
7 M. Viminalis vbi est Eccl. S. Lau. in palisperna.
8 M. Ianiculus vbi est Eccl. S. P. in montorio
9 M. Vaticanus vbi est Basilica S. Petri.
10 Collis Hortulorū vbi est Eccl. S. Trinitatis.
11 M. Acitorius.
12 M. Iordanus.
13 Doliolum vulgo M. Testaccio.

PONTES.

14 Pons AElius vulgo S. Angeli.
15 P. Vaticanus alias Triumphalis.
16 P. Ianiculus vulgo S. Sixti.
17 P. Fabritius vulgo de quatro Capi.
18 P. Cestius vulgo S. Bartholomei.
19 P. Palatius vulgo S. Mariæ.
20 P. Sublicius alias AEmilius.

AQVÆ. ET AQVAE DVCTVS.

21 Aque ductus Claudię.
22 Aquæ d Marciæ.
23 Aq. Augustæ.
24 Aq. Virginis vulgo Fons Triuij.
25 Aq. Cabra vulgo la marana.
26 Aq Sabatina.

THERMAE.

27 Th. Agrippe vbi est la Ciambella.
28 Th. Antonini caracalle vulgo Antoniana.
29 Th. Diocletinæ vulgo Termini.
30 Th. Constantinianæ in M. Caualio.
31 Th. Neronis alias Alexadrinæ prope Agonē
32 Th. Seuerianæ in trāstiberi ppe P. Septimia
33 Th. Olympiadis in Esquilij.
34 Th. Titianæ vulgo le sette Sale.
35 Th. Traiane prope S. Martinū in mōtib.
36 Th. Philippianæ prope S. Mathœum.

AMPHITHEATR. ET THEATR.

37 Amph Vespasiani dicitur Coliseo.
38 Amph Castrense apud S. I. in Hierusalē
39 Thea Marcelli, nunc est domus Sabellorū.

M A.

S. Siluestro

Frascator

Statua Marci Aurelij

CVM PRIVILEGIO

CIRCI.

40 Circus maximus vulgo cerchi.
41 Circus Flaminius appreßo le botege scure
42 Circus Agonalis dictus Agone

OBELISCI.

43 Obe Vaticanus vulgo la guglia
44 Ob. Campi Martij qui indicabat horas solares, cuius extat fragmeta in cellario quodã
45 Ob. duo ad Mausoleum Augusti ex quibus alter fractus in via iacet, alter prope latet
46 Ob ad portam collatinam cuius extant in Vinea reliquiæ
47 Ob. prope Amph Castren extra muros in vinea.
48 Ob. in circo prope S Sebastianum via Appia.

Pleriqui alij extant in vrbe Obelisci quos breuitati studentes, omisimus.

ARCVS.

49 Arcus Titi Vespasiani.
50 A. Constantini.
51 A. L. Seueri Septimi.
52 A. Iani quadrifrotis prope Sanctum Georgium.
53 A. Claudij dictus di Portogallo.
54 Arcus Gallieni d. Sancto Vito.

COLVMNAE.

55 Columna Traiani.
56 Columna Antonini.

TEMPLA.

57 Pantheon vulgo la Rotonda.
58 Templum Remi & Quirini nunc S. Cosmæ et Damiani.
59 T. Faustinæ.
60 T. Pacis.
61 T. Cai & Lucij
62 T. Portuni
63 T Faunj nunc S. Stephani rotondi.
64 T. Latheranense.
65 T. S. Mariæ Maioris.
66 T. S. Cr. in Hierusalem.
67 T. S. Augustini.
68 T. S. M. super Mineruam.

VARIA.

69 Castellium Aq. Marciæ.
70 Septizonium Seueri.
71 Forum Romanum.
72 Forum Boarium.
73 Velabrum.
74 Turris Comitum
75 Turris Meltiarum.
76 Locus castri prætorij.
77 Viuarium.

PALATIA.

78 Pal. Papæ in Vaticano.
79 P. Papæ ad S. Marcum.

DOMVS INSIGNES.

80 D. S. Laur. in Damaso.
81 D. Camerarij.
82 D. Farnesiorum.
83 D. Capi ferreorum.
84 Columnesium ad S. Apost.
85 D. Aurea Maximorum.
86 D. Mattheiorum.
87 D. Riariorum.
88 D. Augustini. Chisij.
89 D. Card. Visensis.
90 D. Saluiatorum
91 D. Card. Cæsij
92 D. Card. Belaij
93 Hic D. Altuitorũ dirupta fuit à Papa Paulo III. ne castro S. Angeli obesset.
94 D. S. Marcelli
95 D. Campegiorum
96 D. S. Apollinaris
97 Sepulc. Adriani vulgo C. S. Ang.
98 Sepulchrum C. Cesij
99 Templum Iouis feretrij. vulgo S. M. ara cęli.
100 Vico de Sassoni, vbi est ecclesia et hospitale S. Spiritꝰ
101 S. Maria pop. a Papa Sisto facta.

RPJCB

ANCONA.

NCONAM, priùs Picenam, vocabulo Hetruſco, ſimul & Aborigenum dictam, perhibet Cato. At Strabo, Græcam vrbem, & à Syracuſanis, qui ob Dionyſij tyrannidem, Sicilia profugerant, conditam, Plinio, Solinoque probante, ſcribit. Iuuenalis, eam originis eſſe Doricæ, velle videtur, cùm ait: Ante domum Veneris, quam Dorica ſuſtinet Ancon. Putat Leander, hanc Auctorum varietatem conciliari poſſe, vt Dorios Græcos, vrbem, à fundamentis primùm incepiſſe, poſteaque Syracuſanos, aut Siculos, eam auxiſſe: Vel, Anconitanum portum, Doriorum eſſe opus, dicere liceat, vt innuere Iuuenalis videtur, oppidum verò ipſum, Siculorum. Quidam, vt Papias, Catinuſque hiſtorici, ſcripſerunt, Anconem Dolopes Theſſaliæ populos, Alij, Ancum Martium, Regem Romanorum, ædificaſſe prodiderunt. Ancona igitur, in ea Italiæ parte ciuitas, quæ quondam Picenum, iam verò, Marchio Anconitana, vocatur, ſub promontorio, qua ſe ad Adriaticum torquet mare, iacet. Ab oræ huius flexu, cubiti formam, vt Plinius Melaque teſtantur, efficiente, denominata, nam is ἀγκὼν Græcis dicitur. Oppidum hoc, priſcum Italorum & Gallorum diſcrimen, eſt habitum. Etenim, vt Mela tradit, Italia hîc finiebatur, incipiebantque Galli Senones, cum Gallia togata. Tam præſtanti, opportuno, atque capaci eſt portu ornata, ut in vniuerſa Italia, nullus conſpiciatur amplior, tam loci naturâ, quàm arte, & induſtria hominum, ab omni inſultu hoſtium, tutiſsimus, vt non immeritò tritum vetuſtate habeatur prouerbium: Vnicus Petrus Romæ, vnica turris Cremonæ, vnicus portus Anconæ. Hunc Traianus Imperat. Aug. marmore, cum gradibus, per quos commodiſsimè naues onerantur, & exinaniuntur, inſtaurauit, adiecto etiam arcu, magni, ac præclari operis, cum inſcriptionibus huiuſmodi. Imperat. Cæſar. Diui Neruæ F. Neruo Troiano optumo Auguſt. Germanic. Datico. Pont. Max. Tr. Pot. XIX. Imp. XI. Coſ. VII. P. P. Prouidentiſsimo Principi. S. P. Q. R. Quod adceſſum Italiæ, hoc etiam addito ex pecunia ſua, portum tutiorem nauigantibus reddiderit. Et in dextro ipſius arcus latere: PLOTINAE Aug. Coniugi Aug. In læuo: DIVAE Marcianæ Aug. Sorori Aug. Anconam, vtpote antiquiſsimam vrbem, ſcriptores multi, præter hactenus citatos, memorauêre, nimirum Sempronius Procopius, Cæſar, Tacitus, Antoninus, Lucanus, cùm inquit: Illinc Dalmaticis obnoxia fluctibus Ancon. Silius ita: Stat fucare colus, nec Sidone vilior Ancon. Itemque, liber Coloniarum, his verbis: Ager Anconitanus, in limitibus Græcanicis, in centurijs eſt aſsignatus. Maximè, quantum ex hiſtorijs colligere poſſumus, ſub Imperio Romano floruit, vſque ad Gothorum in Italiam aduentum, à quibus obſeſſa fuit, multiſque oppugnata prælijs, tam fortiter tamen oppidanis, & Conone, præſidiorum Iuſtiniani Imperat. Aug. præfecto, eam defendente, vt quanquam deiectis ab hoſte ſuburbijs, nunquam capi potuerit. Quemadmodum Procopio Blondoque traditur. Qui etiam alibi referunt, apud Anconem Legatos Narſetis claſſem Gothicam viciſſe nauium XLVII. è quibus, X. tantùm euaſere cladem, cæteris omnibus, aut captis, aut ſubmerſis, cùm Romana claſsis, nauium XXX. ſolùm fuiſſet. Poſt tempora Gothorum, Anconem Longobardus tenuit, ſædemque ac domicilium fecit Marchionatus, ea propter Anconitani appellati. Longobardis deletis, profligatiſque, cum cæteris Italiæ ciuitatibus, hæc etiam, ad Imperatorum Cæſ. ex Germania ditionem, peruenit. A Sarracenis deinde, regnante Lothario, circa Sergium Pontif. Roma. direptam, incenſamque, Blondus auctor eſt. Poſt hæc, à ciuibus, qui ex ea clade ſuperfuerant, paulatim inſtaurata, refectaque, ſimulque mox opibus, ac populo aucta, conſenſione ciuium mirifica, ſuo iure vti, ac in ſua poteſtate eſſe cœpit, vſque ad annum à C. N. M. D. XXXII. Ea autêm libertate tum Bernardini Barbæ Caſalenſis Epiſcopi, ac Lodouici Gonzagæ, Clementis VII. Pontif. legionum Præfecti artibus, eſt exuta. Caſtellum illi ædificarant, tanquam vrbis, aduerſus Turcarum, itemque piratarum, incurſiones, propugnaculo ac præſidio futurum, hoc opere iam ita perfecto, vt habitationi aptum videretur, fraude, ac ſi præſidia militum, tormentariaſque machinas introducturi eſſent, vrbem ipſam occupant. Quod cùm ciuium Magiſtratus intelligerent, quia reſiſti iam nulla ratione poterat, in ſuas quiſque priuatas ædes confugit, deſerta curia, quam mox Barba, valido præſidio militum, & tormentorum occupat, relegatis in varia loca vrbis primoribus, & quibuſdam eueſtigiò Romam miſsis, prætereaque callidiſsimo conſilio, tota iuuentute, quæ tractare arma poſſet, à ciuitate abducta. Ita planè, in Summi Pontificis imperium, poteſtatemque Ancona deuenit. In qua Silij temporibus, purpuram tingi ſolitam. Ex his eius verbis, lib. VIII. intelligimus. Stat fucare colus, nec Sidone vilior Ancon, Murice nec Lybico. Ad quem locum Marſus annotat, purpuram maximè tinxiſſe ternos populos, Phœnices, Lybicos, & Lacones, quodque idem Anconitani facerent, vti à Silio proditur, id alios non tradidiſſe. Genuit etiam Ancon ingenia nobiliſsima magno numero, Imprimis autem Auguſtinum, ordinis Eremitarum, eximium Theologum, quod ſcriptis in lucem editis probauit. Item Franciſcum & Nicolaum Stalamontios, Iuris apprimè conſultos, latinisque literis eruditos. Præterea Cyriacum totiùs antiquitatis, & rerum memorabilium, per totam Europam, Aſiæque & Africæ partem indagatorem. Qui mirifico ſtudio, quæ literarum monumentis celebrata legerat, veluti Theatra, Amphitheatra, circos, templa, ſtatuas, tymbos, obeliſcos, pyramides, tabulas cum Epitaphijs, arcus, & id genus, curioſæ inueſtigationis alia, non ſolum ipſe oculis conſpexit, verumetiam diligenti & exacta pictura, reddidit, expreſsitque. Rogatus autem, cur his in rebus tam ſtudioſe verſaretur, Vt mortuos excitem: reſpondebat. Dicto herclè, tanto viro, conuenienti atque digno,

A Baluerdo del'arsaro
B La Muccia
C Porta del'calamo
D P. Vechia S.to Pietro
E Cacita della
F La Rocca
G Porta de capo d'monte
H Le fornaci
I Lazzaretto vechio e nouo
K Porta d'lazzaretto
L Magazeni
M Portella Per nauilij
N Portella d'S.to Agostino
O Baluardo d'S.to ag.o
P La Piazza dl' mercato
Q Jl Pallazzo dl' gouernator
R La Piazza d'Santo nicolao
S Il Palazzo del' barzello
T La Piazza d'mag.ti Anciani
V Jl Palazzo d'mag.ti S.ri Anciani
X Il Palazzo del S.r agelo feretti
Y Monte guasco
Z Doue Si pone le mercancie Sospette
AA Larsenale
BB Caualiero dl'arsenale
CC Larco Traiano
DD La lanterna
EE Il bastardo reuelino del porto
FF La porta del porto
GG Caualiero d' S.to primiano
HH Pallazzo d'm.r Pasqual bonarelli
II Portella al pier grego
KK Palazzo di m.r nicolo todini
LL Del troglioni
MM Portella toroleoni
NN Portella noua
OO Portella
PP La loggia d' mercanti
QQ Portella dlla loggia
RR Portella della beccaria
✝ Porta Pia
1 S.to criaco domo vesco.o
✱ Paliazzo di m.r nicolo todini
2 S. Biasio
3 S. Maria loreto
4 Jl Carmino
5 S. Girolamo
6 S. Bartolomeo nouo.

ANCONA ciuitas Pic
Adriaticum posita, nobilis
non extat in tota Italia
Nomen habet à situ, qui
Mercaturâ est insignis,
vino, reliquisq; ad humar
vetus fatem vndique rec

leberrima, ad mare
portu est ornata, quo
modior neq; capacior.
ti flexuram refert,
mento abundat et
victum necessarijs,

7	S. Bartolomeo vechio monast:	19	S. M.a dll misericordia	31	S Rocco	43	S. Allo
8	S. Maria noua	20	S. Spirito	32	S Agostino	44	S. Giouani decola
9	S. Catarina	21	S. Primian	33	S. Zeno	45	S.to Chrisfpino.
10	S. Tauolo	22	S. Georgio	34	S Iacob		
11	S. Antonio	23	S. Pietro	35	La nociata osp.		
12	S. Sebastiano	24	S. Dnico	36	S Francesco zocoli		
13	Lospitale dll c.a dla morte	25	La Incoronata	37	S Martino		
14	S. Anna	26	S. Gilio	38	S Maria bel verde		
15	S. Franc.o	27	S. M.a dla Piaza	39	S Marco		
16	Lospitale vechio	28	S. M.a misericor.a e morte	40	S Lucia		Cum Priuilegio
17	S Pelegrino	29	S. Nicolao	41	S Claudio badia		
18	S Nesfasia	30	Il corpo d' Xpo	42	S Giouanni		

RPJCB

NEAPOLIS.

NEAPOLIS, in Italia, Campaniæ ciuitas, à Cumanis condita, & Parthenope quondam dicta fuit. Quæ, cùm ob singularem loci amœnitatem, plurimùm frequentaretur, Cumani veriti, ne Cumæ omnino deserentur, Parthenopen, habito concilio, subuerterunt, quo facto, mox immani pestilentia vexati, oraculóque moniti, vt vrbem restituerent, instauratam protinus, tanquam vrbem nouam, dixêre Neapolim. Spatium complectitur magnum, inter mare, amœnissimosque colles ædificata, mœnibus firmissimis iussu Caroli V. Imperat. munita, placidissimum aërem, iucundissmum agrum, delicatissimos fructus, saluberrimas aquas, Baijs & Puteolis erumpentes, habet. Extra ciuitatem autem, omne frumenti genus, summamque vini abundantiam, agri ex se fundunt & gignunt. Plinius vitium huius loci vbertatem pro miraculo celebrauit. Tanta hoc loci est collium feracitas, venationis, aucupijq; commoditas, hortorum elegantia, dulcissimorum riuulorum præstantia, sepimentorum, reticulatorumque parietum, omni florum fructuumq; genere vestitorum pulchritudo, vt huius paginæ angustia, ea omnia recensere prohibeat. Et hæ quidem commoditates, Romanos olim in hanc vrbem pellexêre, qui studiorum & ætate confecta quietis, otij que causa, delitiarum etiam voluptatisque gratia, Neapolim petiêre. Itaque hîc vitam degisse reperimus P. Virgilium Poëtarum omnium principem, quem Seruius Georgica hîc conscripsisse asserit. T. Liuium Patauinum, Horatium, Claudianum, Franciscum Petrarcham, Antonium Beccadellum cognomento Panormitanum, oratorem eximium, Laurentium Vallam Romanum, linguæ Latinæ reparatorem, Porcellium Romanum Poëtam elegantissimum, Blondum Foroliuiensem, totius antiquitatis studiosum indagatorem, & alios quoque eximios Theologos. Quinetiam Principum, Ducum, Marchionum, Comitum, Equitum, Baronum, ac nobilium hominum, adeo plena hæc ciuitas est, vt nobilitatis nomen quasi iure sibi vendicet. Quorum frequentia factum, vt quàm plurimis Regum, ac Principum palatijs, fortissimis arcibus, ampliss imísque ædificijs, splendidissimis templis & sepulturis, hæc præ cæteris Italiæ ciuitatibus, sit exornata. Inter hæc præcipua sunt, templum D. Claræ, cum virginio, mirabile opus, ab Agnete Regina Hispana Roberti Regis coniuge, factum. Sepulchra in eo multa conspiciuntur eximia, Regum Reginarumque, & Regiorum liberorum, ex illustri Dyrrachiana domo, Carolique, qui D. Lodouici Regis Franciæ frater fuit, progenie. Deinde insigne D. Dominici fanum, in quo multorum Regum ac Principum, & Illustrium virorum monumenta videntur. In delubro fratrum montis Oliueti, Ferrandi primi, & alterius Alfonsi Regum effigies conspiciunrur, opere singulari, vt viuere videantur, perfectæ. Sepultus ibidem est Alexander ab Alexandris, Iureconsultus, qui multiplicis eruditionis volumen, Genialium dierum, conscripsit. Multa etiã alia non minùs celebria sunt templa, in quibus perelegantia Principũ & magnorũ virorum, ex candido marmore, continentur sepulchra. Sanctorum etiam hominum reliquiæ, quæ in diuersis passim templis asseruantur, hanc ciuitatem commendant. Gymnasium etiam omnium disciplinarum habet, à Frederico II. Imp. fundatũ. Aedes præ cæteris amplissimæ, sunt Ducis Grauiensis, quanquã nondum perfectæ, alioquí nullis totius Italiæ cessuræ, item Salernitani Principis. Viæ ciuitatis perelegantes, directæque. Curiæ quaternæ, quas Sedes appellant, Capuana, Nidensis, Montana, Diuique Gregorij, quò Principes, Duces, Marchiones, omnesque cæteri ordines, ad consultandum communiter, ac de rebus publicis conueniunt. Arces fortissimæ sunt hæ, Castellum nouum, firmissmis Europæ totius propugnaculis meritò annumerandum, Capuanum, Castellum oui, modico extra vrbem spatio, in scopulo, cinctum mari, Santeremense in rupe mœnibus vrbis imminente, superioribus annis à Carolo V. Imp. mirificè communitum. Extra muros australi parte, moles in mari conspicitur, ad portus tutelam, nauibus ex omnibus orbis partibus perpetuò pleni. Post Ferrandi Regis Neapolitani obitum, Siciliæ, Neapolis, Arragoniæ, cæteraque Hispaniæ regna, ad Carolum Philippi filium, Imp. Maximiliani Aug. nepotem, deuoluta sunt, per Isabellam, matrem Ferrandi, quæ Isabella Hispaniæ Reginæ filia fuit, Anno post C. N. M. D. XVI.

Hæc est nobilis, & florens illa NEAPOLIS, Campa-
niæ ciuitas, antea Parthenope appellata ab vna Sire-
num Parthenope, quæ cum omnes, vti est in fabulis, prę do-
lore, quod Vlyssem eiusq; socios cantu decipere haùd potuerat,
in mare se præcipitassent, hoc in loco sepulta est. Nunc illustriũ
familiarũ, & doctissimor. hominum sedes, mira æeris clementiâ,
situsq; amœnitate, templorum, priuatarum ædium, & ar-
cium magnificentiâ, eximijs Regum, Reginarum, summo-
rumque hominum sepulturis, omniumque disciplinarum
gymnasio, clarissima

1 Il Molo grande	7 Porta S.ta M.a Costantinopoli.	13 Torre San Vincenzo	19 S Pauolo	25 L' Spedale dell'Annostiata	31 S. Seuerino	37 L' Spedale di S. Giac.o de Spag.li	42 Seggio
2 Il Molo piccolo	8 Porta Reale	14 Beruardo del Carmine	20 S Giò Mag.re	26 S Maria del Carmine.	32 Il Giesu	38 L' Spedale di S.M.a d'Incur.li	43 Seggi
3 Porta del mercato	9 Porta Romana	15 L' Arsenale	21 S Chiara	27 L' Spedale di S. Alò.	33 S Pietro martire	39 La Croce	44 Seggi
4 Porta Nolana	10 Il Castel Nouo	16 La Dogana	22 S Agostino	28 S Giou. di Carbonara	34 Monte Oliueto.	40 S Luigi	45 Seggi
5 Porta Capuana	11 Castel San Martino	17 Il Vescouado	23 S Giorgio	29 S Pietro ad Aras	35 Maria noua	41 La S.ma Trinita	46 Seggio
6 Porta S.to Genaro.	12 Castel dell'Ouo	18 S.to Lorenzo.	24 S Domenico	30 S Caterina formella	56 La Incoronata	41 S. Martino	47 Palazzo

48 Palazo del Vicere
49 Pals del Duca di grauina
50 Pals del Prenc. di Salerna
51 Pals del Duca Matalone
52 Pals del Duca di Atri
53 Pals del Prenc. di Sulmo.
54 Pals de Rauaschieri
55 Pals del Prenc. de Stigliano.
56 Pals Pizzo falcone
57 Pals di Pardo Pappacoda
58 Pals del Tesoriero
59 Piazzo del Mercato.
60 Piazza dell' Olma.
61 Piazza de Lansieri.
62 Di S. Lorezo Merc.to Vechio.
63 Strada della Salaria.
64 Stra. di Seggio di Nido.
65 Stra di S. Lorezo all Vicar.a
66 Stra. di Pozzo bianco
67 Strada di Toledo
68 Strada della Incoronata
69 Fonte del Molo Grando
70 Fonte di Piazza dell'Olmo
71 Fonte di Seggio di Porto

Cum Priule gio.

RPJCB

PARMA.

Peruetusta ciuitas Parma, à Thuscis, qui Lombardiã diu poßederunt, condita, & à principatu coloniarum, sicuti censet Annius denominata, in Lombardia Aemilia via situ est plano, quinis ab Appennino P.M. suburbijs, quæ ad occasum conuersa sunt, ab ipsa ciuitate flumine Parma diuisis, cuius transitus ponte lateritio iungitur. Aedificijs splendida cùm primis est, incolæ venusti, nobiles, animosi, ingenioq; non solùm ad Reipub. moderationẽ, sed etiã ad literas, & rem militarem aptißimo. Rebus ad vsum mortalium in primis abundat. Agrum habet optimũ, amœnißimũq; ac fœcundum, tritici, fabæ, cæterarũq; frugum: itemq; nobilium fructuum & vini omnigeni, dulcis, acuti, albi, vermiculi, fertilem. Nec caret medicatis aquis ad multa salubribus: vndique campi circa longe lateq; sternuntur pascuis lætißimis fœlices, summa opportunitate pecuariæ rei, vnde in tantum mirabili abundantia lac, caseo figurando percipitur, vt copia fidem excedat, ni videris, obtinetq; summum tota Italia commendationis gradum caseus Parmensis cum Placentino ac Laudense. Præterea quoque greges ouilli amplißimi hîc aluntur, nobilitate vellerum in primis laudati, de quibus Martialis: Tondet & innumeros Gallica Parma greges.

SENA.

SEna nobilis Hetruriæ ciuitas, Polybio teste, à Gallis Senonensibus ædificata, & veteranis militibus, quò vitam ibidem quietè finirent, adscripta fuit. Iacet in colle præcelsis cincta crepidinibus tophinis, frequentia nobilium ædificiorum nitens. E quibus Aedes maxima D. Virgini Matri sacra, splendidis ac sumptuosis quæ tota Europa sunt fanis annumeranda, siue pretium marmoris, ex quo tota constat, siue excellentiam operis ac artificij, quo facta, spectes. Præterea sunt ædes ampliss. quadrato lapide structæ Pij II. Pont. opus, aliaque multa pernobilia ædificia. Est item amplissima domus hospitalis, miserorum insigne & periucundum refugium. Spatiosum ornatumque forum. Fons insignis Branda semper nitentibus aquis copiosus.

Est hîc denique omnium disciplinarum Vniuersitas, quamobrem excellentes viri hîc plurimi extitêre, qui non modò patriam, sed vniuersam Italiam illustrarunt.

PANHORMVS.

PAnhormus, vulgo Palerma, Siciliæ Metropolis, vt celebris, ita etiam vetustissima vrbs, dicta à nauium applicatione, quæ vndique illuc conueniunt: ὅρμος etenim portum, seu nauium stationem sonat. Fœlix in præsens vrbs, omniumque maxima Sicilienſium in amœna ac iucunda valle sita, ad Septentrionem spectat, pelagoque abluitur Tyrrheno, muris septa perquàm altis, quod opus est Frederici Regis. Tres antiquæ ciuitatis portæ, & veteres muri, multis cum turribus lapide quadrato constructi, & nunc manent, vbi lapides literis inscripti inueniuntur, quibus Noe tempore fuisse Panhormum planè constat. In palatio Sacellum est marmoreum ædificium totum, D. Petro dicatum, pulcherrimum & religiosum, miroque opere crustatum. Templum quoque est ingens, cuius exteriores parietes pulcherrimi, à Gualthero Archiepiscopo, Vilielmi Regis adfine, dedicatum, opus sanè cunctis spectabile, vbi Siciliæ Reges sepulti iacent. Prope est ad orientem fermè celebre Hospitale. Altera ex parte locus est, vbi vetere consuetudine aureas coronas Reges accipere consueuerunt. Insignis erat Panhormi Regia, nunc in mercium horreum mutata, vbi portitores ad Regis vectigalia exigenda disponuntur. Curia item est prætoria pulchra, & prope fanum vetus, vbi virgines plures Deo perpetuò dicatæ. Hæc Cl. Marius Aretius in Siciliæ Chorographia, apud quem plura.

DREPANVM.

DRepanum, vrbs est Siciliæ trans Lilybæum promontorium non procul ab Erice monte. De qua hunc in modum Cl. Marius in Siciliæ Chorographia scribit: Sub Erice monte Drepanum existit, quam ab Lilybæo promontorio, decem circiter & octo milliaria sepositio, Acinthius amnis diuidit, qui ex duobus in loco Marcanza nomine, vbi pons est, vnus fit. Nomen non à Saturni falce deductum, quod fabulosum est, sed à curuo littore, veluti Rhium promontorium in Pelonneso, quia curuum, Drepanum vocatur. Medio loco inter vtrunque Caput S. Theodori, antiquitus Egitharsus promontorium in Sardoo pelago protensum: Ptolemæus nomen quoque ciuitatis fuisse ait. Igitur in falcato posita littore, quo portus efficitur vastus, pulchra vrbs ac diues, etiam spectat ad occidentem. Insulæ in prospectu, quæ veluti munitiones ad portus augmentum seriò factæ maximè surgunt, quatuor sunt, parua vna atque propinquior, Columbaria vocata, vbi inexugnabilis arx. Reliquæ Probatia, Eguſa, & Sacra, hodie Fauignana, Meretimum, & Leuasum vocatæ: Ea & portu, & salsis stagnis, quæ Solis ardoribus desiccata, incredibilem salis emittunt copiam, prope consepta, expugnatu est valde difficilis.

P A R M A.

PANHORMVS, Palermo vulgariter, maxima & Metropolitica Siciliæ vrbs, quam præter antiquitatem, ædificiorum nitorem, & templorum magnificentiam, trucidatum Gallorum præsidium nominis celebritate famosam reddidit. Vnde tritum sermone prouerbium est natum; Cum quis multorum interitum cupit, vt Vesperas Siculas commemoret: Vide L. Marineū Siculum lib. XI. de Aragoniæ Regibus.

P A

D R E P

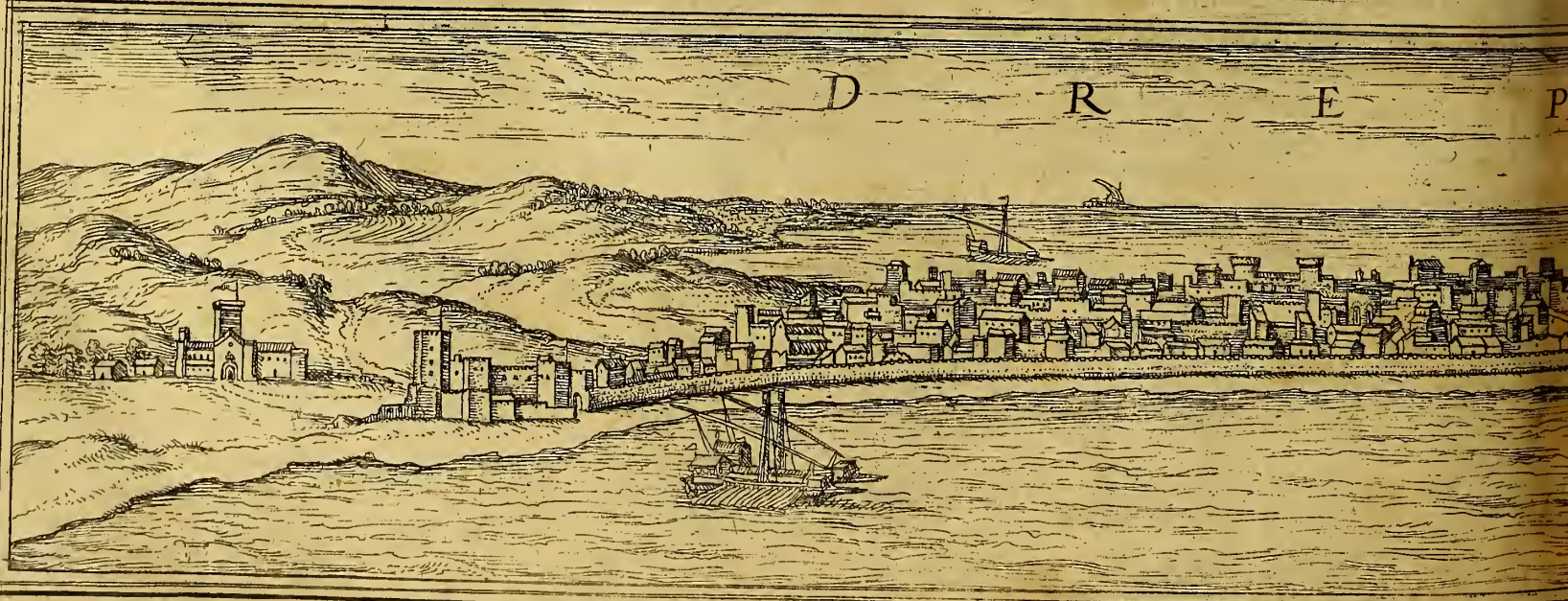

S E N A.

E R M O.

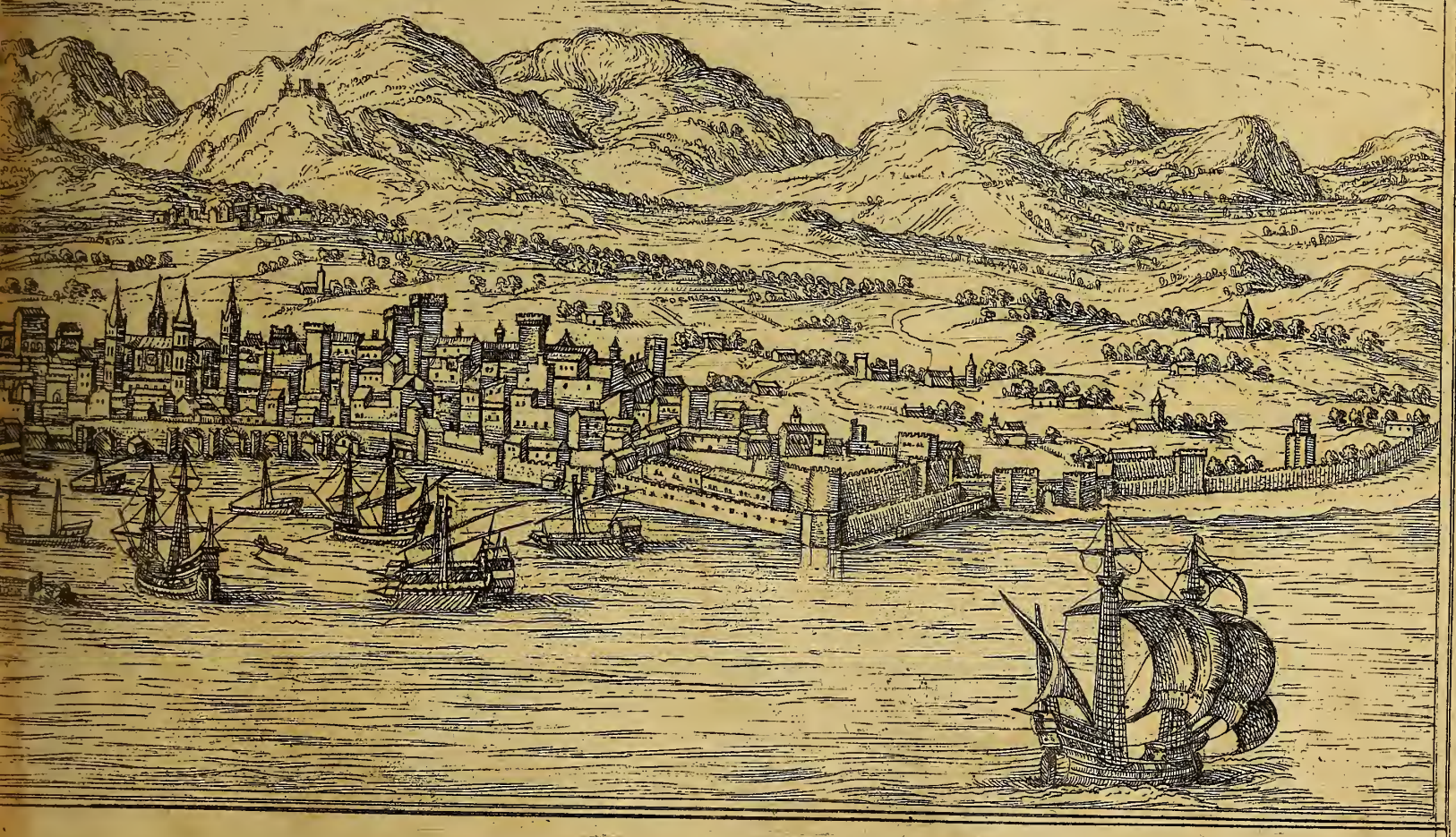

A N V M.

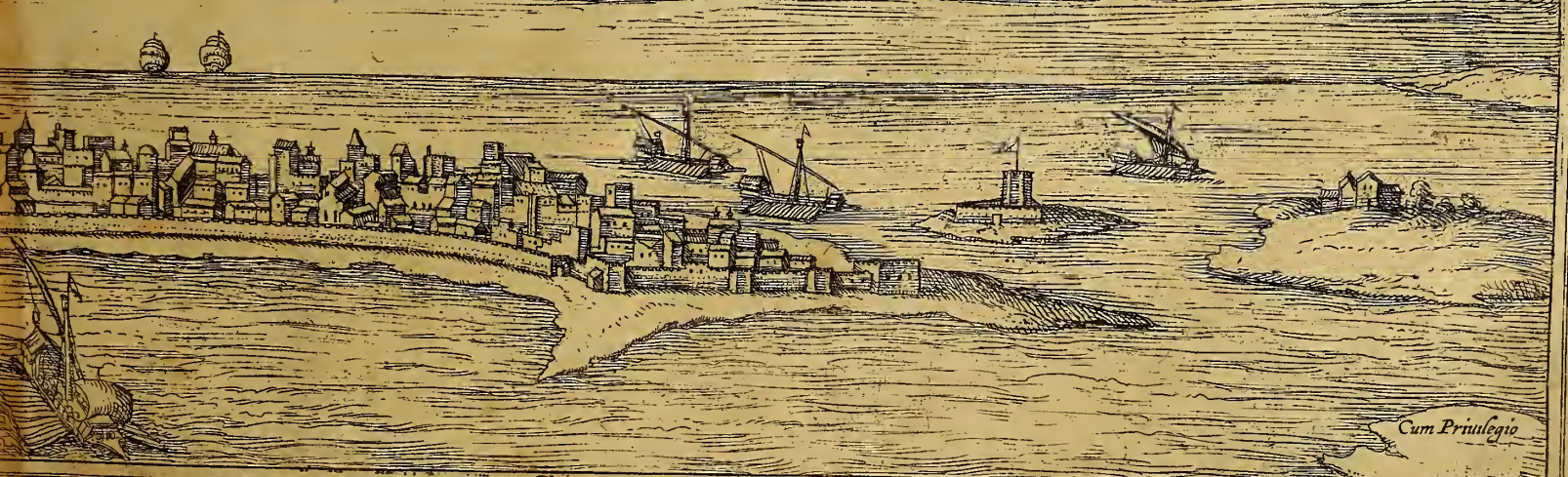

Cum Priuilegio

RPJCB

MESSANA

Messana,præclara ac vetusta Sicilię,doctissimis,multorum scriptis,illustratę ciuitas,Thucydidi,Straboni,& alijs,ob incuruatam loci flexionem,quę falsis repræsentat figuram,priùs Zancle vocata fuit.Siculi etenim,vt Polybius,Thucydidesque scripserunt,falcem,atque res curuas,Zanclam vocabant.Diodorus Siculus,Zanclotum Regem, ibidem regnantem,Messanã de suo nomine,Zancle appellâsse,narrat. Qua de re Thucydides lib.6.Existimant,& fabulantur alij, ab occulta Saturni falce,vel denique à Zanclo gigante,hanc Zancle denominationem fluxisse. Pari quoq; ratione Messanæ primordium, in diuersa historici trahunt. Strabo,prima eius initia, Messenijs Achaiæ populis tribuit, vnde ciuitatis incolæ primùm Messanenses dicti.At verò cùm Mamertini,natio Campana,eò transmisissent colonos,ipsi quoque Mamertini potiùs, quàm Messanenses,sunt vocati.Hinc Martialis:Amphora Nestorea, tibi Mamertina senecta, Si detur,&c. Macrobius,primam Messanæ fundationem Anaxilæ,siue Anaxilao,Cretenei filio,Rheginorum tyrãno,adscribit.CL. autem Marius Aretius,in Siciliæ Chorographia,Anaxilas,inquit,vrbem diripuit, nouamque erexit,deque suæ patriæ nomine, Messanam appellauit (Messana vrbs Achaiæ)promiscua lingua,inter Doricam & Ionicam,frequentem reddens. Messana igitur,ciuitas hodie satis prospera, satisque pollens,ab Italiæ finibus Charybdis freto,portuque,nõ humana industriâ,sed natura ipsa facto,discernitur. Ad maris littus,librata planitie,venustè extenditur versus orientem,ab occasu autem,collibus munitur. Iuxta littus,quod arcus obtinet formam,Charybdis est,fretum nauibus exitiosum,inter Messanam & Rhegium,quo breui spacio Sicilia à continenti separatur. Tritici messem non habet,quia montibus ac pelago clauditur,nemoribus abũdat, sed tota propè eius messis, in mororum folijs consistit, probatissima enim à Messaneis lana serica,in multas Europæ partes,mittitur. Quando autem hoc artificium in Siciliam,& primùm in Panormitanam vrbem,sit allatum,Munsterus ex Aretio Syracusano refert.Præstantissimis,antiquitatis monumentis,illustratur Messana.In ipsa etenim ciuitate,pars antiquissimi aquęductus,ante ædem D.Francisci apparet. Fons etiam perennis,atque saluberrimæ aquæ iuxta portam, quem Leonis puteum ipsi vocant. Ac etiam insignis pila,nec ante patrum nostrorum memoriam facta,quo potum equos agunt,omnibꝰ, quæ in toto ferè orbe,pulchrior. Effigies lapideæ duæ, Scipionis,& Annibalis, antiquitate ferè corrosæ,in maioris templi porta visuntur.Sanctæ Prophoniæ templũ, Castoris & Pollucis, vti ferunt, antiquitùs fuit.Extra verò vrbem,Veneris ædiculam,quæ prope portam, gentilium mœnium nominatam,in radicibus montium,Sanctę Veneræ,religio dicauit Christiana.Ac etiam fama est, Neptuni id fuisse templum, quod Diui Nicolai,in lingua Phari ruinis propemodum affectum hodie vocant.Domusque erat regia,tribus millibus passuum, ab Messana ad meridiem,cuius adhuc extãt vestigia,locum regis Castagnitum vocant,vbi fons.Latus vrbis, quod vergit ad meridiem,amœnis, ac locupletissimis pagis stipatur,per Valeriam viam,author est Strabo,Messana Lilybæum pergebatur.Fuit Messaneus quidam eius homo nobilis, maximè locuples, minimeque auarus,cuius domus erat optima Messanę,quam modò vetustate affectam,contra propemodum Antistitis palatium,est videre,& in ea sacrarium perantiquum,in quo signa pulcherrima quatuor,vnũ Cupidinis marmoreum,Praxitelis opus:Parte ex altera,Hercules,egregiè factus ex ære,quem Myronis fuisse fama vulgabat.Erant præterea duo signa ænea,non maxima, verum eximia venustate virginali habitu,quæ manibus sublatis,sacra quædam reposita in capitibus sustinebant,Canephoræ ipsæ vocabantur.Sacrarium,hodie vetus est ædicula,Diuo Michaeli dedicata. Aedes in ea vrbe, vt suprà memorauimꝰ, Sanctę Mariæ, quę proximis annis pulcherrima columnis,celebrique pauimento exstructa,insignis Archiepiscopi sedis. Florentissima etiam Vniuersitas, multo illustriorem Messanam reddit,quam Raphael Volaterranus,magnam Sicilię Scholam,vocat.Ex qua,velut ex equo Troiano,complures doctissimi viri prodierunt.

1 Arsenale
2 Banchi
3 Braccio di S Raineri
4 Bottare
5 Borgo di S Giouanni
6 Castello Matagrisoni
7 Castello Gonsaga
8 Castello del Saluatore
9 Conuento di S Fracesco
10 Conuēto del Carmino
11 Conuento S Agostino
12 Conuēto di S Dominico
13 Conuēto di S Gironimo
14 Con di S Maria Giesu
15 Con della Maddalena
16 Conuēto de Scapuccini
17 Domo S Maria la noua
18 Forte de lo Spirito Santo
19 Forte dell'Altrerone
20 Forte di S Maria dell'alto
21 Forte di Basico
22 Forte di S Francesco
23 Forte di S Vincenzo
24 Forte di S Iacomo
25 Forte di S Gio regio
26 Forte di S Giouanni
27 Forte di Sante Clara
28 Forte di Bocca d'Oro
29 Fontana del domo
30 Font. de la dog. vecchio
31 Fontana del pozo lione
32 Fontana di S. Giouan.
33 Font. della Porto reale
34 Fornace di pignatte
35 Monasteri di donne
36 Monasterio S Clara
37 Monast. Santo Lio
38 Mo. S Cateri. di Beluerde
39 Mo. Santa Barbara
40 Mo. del Spirito Santo
41 Mo. di S Maria dell'alto
42 Mo. di Basico
43 Mo. delle ripētite
44 Mo. del nōte di vergine
45 Mo. di S Maria della
46 Macelli di fora della Giudeica
47 Macelli della Gideica
48 Macelli di S Maria della porta
49 Marcelli di fora della porta
50 Macello della porta del Sale
51 Orto del Meßinele
52 Orti di diuersi
53 Orto di S Giouāne habitato
54 Porta della Bozetta
55 Porta del Pertulo
56 Porta di Gentilmene
57 Porta delle Gaurelle
58 Porta della Giudeica
59 P. di terra noua nella marina
60 Port. di terra noua di Spagnola
61 Porta piccola del Palazzo
62 P. del Ponte nel palazzo
63 P. di S. Maria del Piliere
64 P. della Conzaria vecchia
65 P. del Campo
66 Porta della Bozetta
67 Porticella
68 P. della doga noua
69 Porta del Sale
70 P. della dogana vecchia
71 P. del martoriare
72 P. de Gētilhuomini
73 Porta del
74 P. delle
75 P. di Can
76 P. delli
77 P. di S. Gio
78 P. del Bo
79 Porta Real
80 P. Imperia
81 Pōte di por
82 Ponte della
83 Pōte di por
84 Palazzo R

MESSANÆ, Vrbs est Siciliæ maxima, situ, opulentiâ, & tuta nauium statione, in qua mirabilis naturæ vis apparet, celeberrima: ab Italia, sęua Charybdi discreta, ab occasu, mõtib⁹ firma, publicis priuatisq; ędib⁹ egregiè cultis, fonte perenni, antiquissimis statuar, signis, & sericarum vestium textrinis, nobilissima.

Cum Priuilegio.

85 Palazzo di Giouan Galego
86 Pal. di d. Christofo la rocca
87 Pal. di d. Filippo la rocca
88 Pal. di Mercurio
89 Pal. della Scaletta
90 Priorato di S. Giouanni
91 Piano di S. Giouanni
92 Piano di S. Francesco
93 Piano dello Pileri
94 Piano del Palazzo
95 Piano della Giudeica
96 Piano di S. Maria
97 Piazza del Borgo Porta
98 Piazza di S. Maria della
99 Piazza dello Gilatore
100 Piazza di S. Tomaso
101 Piazza del Tarzana
102 Piazza delli Greci
103 Piazza della Brigaria
104 Piazza della Giudeica
105 Santo Vincenzo
106 Santo Giouanni
107 S. Leonardo
108 Santa Marina de' Greci
109 S. Giouanni di Greci
110 S. Luca
111 S. Pietro
112 S. Iacomo
113 La Nuntiata
114 La Catolica
115 S. Nicolao del Vescouato
116 S. Angelo de gli orfanelli
117 S. Gioseppe
118 S. Grispino
119 La Gonia noua
120 S Giorgio
121 San Marco
122 S. Filippo
123 La gonia vecchia
124 S. Biasio
125 S. Giuliano Crimi
126 S Nicolao de Tie:
127 S. Maria della carita
128 Tutti li Santi
129 S. Antonio
130 S Lucia dell'alterone
131 S. Paulo della mõta:
132 S. Sebastiano. Cgna
133 Lo Spedal grãde
134 Strada Mastra
135 La Giostra
136 Li Fornari
137 Li Tintori
138 Li Caldarari
139 Li Rotellari
140 Lo incanto
141 Li chiauari
142 La Marfatania
143 La Zicca
144 Li Camilari
145 Lo scarcatore de formẽti
146 Lo Campo
147 La Dogana Noua
148 La Marina del vino
149 Il forte dele cãnizare
150 Il Torrione del Salua: tore
151 Terra Noua
152 L'Alterone
153 Biueratora del ospital
154 Beuratura del Spõ sto
155 Forte del Castellazzo
156 Torrete delle Gauitelle
157 Torrente della Buzet: ta
158 Torrente della gratia
159 Giardino del Vicere
160 Torre della Lanterna
161 Torre Mozza
162 Saline di S. Rameri
163 Il Vescouato
164 Strada della Giaera
165 Reggio citta di Calabria
166 Torre di Pendinele
167 La Catona.

RPJCB

CALARIS.

Ardinia maris Mediterranei Insula,frumenti ferax,vtcunque populosa, ciuitates non paucas habet,quarum præcipua CALARIS, vulgo Cagler,sita in monte iuxta mare, Africam respiciens, magnum & pulcherrimum habens portum, in quo semper varia nauium genera inueniuntur vltro citroque in orientem & occidentem volitantia, mercesque portantia. Diuiditur in quatuor partes: media, quæ fortissimo septa est muro, propriè vocatur Calaris: ea verò quæ orientem spectat,nouum oppidum: quæ verò meridiem,la Gliapola,seu la Marina:& quæ ad occidentem vergit Stampax nominatur. Residet ferè semper in ea Prorex, vnà cum Baronibus,comitibus,& multis diuitibus. Habet autem ciuitas ipsa suam Reipub.administrationem, in quam nec Rex Aragoniæ,neq; Prorex eius se intromittit,sed ex ipsis ciuibus,quotannis sorte quinque eliguntur consules,qui soli Rempub administrant,eiusque redditus, qui multi sunt,dispensant pro sua prudentia, vtentes ciuium consilio. Habent in quibusdam casibus legum condendarum potestatem, posseque pœnam mortis, & mutilationis membrorum statuere. Hæc ex descriptione Sardiniæ Sigismundi Arqueri,apud Munsterum.

MALTA.

MALTA, olim Melita, medio ferè pelago inter Lilybeum Siciliæ promontorium & Cercinam Africæ insulam tanquam clauis ponitur,qua in Siciliam & Africam patet introitus. Eiusdem nominis oppidum,& valde munitas habet arces,nimirum S.Elmi propugnaculum, iuxta quod oppidum nouum post Turcicum bellum ædificatum est: Burgum S.Angeli, & S.Michaelis munitionem. Quemadmodum autem D.Paulo, facto naufragio,ita & Hierosolymitanis equitibus, capta à Turcis Rhodo,hospitium præbuit Qui summis viribus potentem Turcarum classem, Annō partæ salutis M. D. LXV. ab hac Insula fugarunt. Cotoni, rosarum, cumini, omniumque Italicorum fructuum ferax, nunquam glaciem aut niues vidit: Serpentes nō habet,nec Scorpio in ea lædit veneno. Nihil ædificiorum indulget splendori, humilioribus contenta casis ob lignorum inopiam, vnde cruis arefactis,ignem in ea struunt, & boum edito stercore arefacto, Plura apud Quintinum Heduū, qui accuratissimè Melitensem insulam descripsit,inuenies.

RHODVS.

RHODVS Vrbs diues,munita, & populosa, triplici septa muro, insulæ nomen dedit, à Phoroneo Argiuorum rege condita,& à rosæ capulo illic inuento,appellata perhibetur. Eximio portu, multisq; ornamentis tantopere cæteras superauit, vt ei nulla ex sententia Strabonis putaretur æqualis. Legum præstantia,& naualis rei peritia adeo valuit,vt annis multis maris imperio potiretur,& piratarū latrocinia sustulerit. Gymnasio etiam, & potissimū oratoria facultate multo tempore claruit, in quo Posidonius Philosophus Stoicus, & Trasullus Mathematicus, alijque doctissimi viri floruerunt: quos Pompeius Magnus Rhodi audiuit,vt ex 2. Tusculanarum quæst.patet,& Tiberius Imperator, quò etiam multi Athenienses studiorum gratia confluxerunt. Et M.T. Cicero, filium suum in hanc scholam transmisit. Percelebrem hanc vrbem cum vniuersa insula anno Christi M. D. XXII. Turca inuasit & occupauit.

FAMAVGVSTA.

VRBES Cypri, quæ Insula latè Mediterraneo mari protensa inter Ciliciam & Syriam sita est, & nunc Regni titulo, nec non opibus claret,duæ,vti præcipuæ: Nicosia nimirum & Famaugusta, nominantur. Veruntamen eo Famaugusta præcellit,quòd & Regiæ potior sedes sit,& Cathedralis Ecclesiæ nomen,ac ius obtinet. Eo adcedit, portum, id quod caput est, ipsam efficere,à quo nobilissimum Insulæ totius emporium redditur. Porrò,ita terra ac mari natura loci, & à Venetis arte, munita est, vt insultantem hostem, eumque præpotentem sustinere possit. Vtramque Selimus expugnauit,Venetisque eripuit,vnà cum reliqua Insula, fracto,ob solam dominandi libidinem,fœdere,quod idem mortuo Solimano patre iurarat solenni more. Capta enim Nicosia anno Christi M D.LXX. die verò septimo Kalendas Sextiles,Mustapha belli legatus,tertio decimo Kal. Octobres proximè sequentes Famagustam obsedit. Selimus interim,ne laboranti vrbi Veneti succurrerent,trecentarum nauium Classem,prædandis Hadriatici sinus littoribus,instruxit. Veneti fortissimos tres viros ei tutandæ præfecerāt, M.Antonium Bragadinum,Astorem Baglionium,& Ludouicum Martinengum. Postquam igitur isti eam menses vndecim,& aliquot dies defendissent, tandem rerum omnium ad ducendum bellum inopia coacti,& spe frustra expectati auxilij penitùs deiecti: quarto Nonas Sextiles subsequentis anni, ea conditione Mustaphæ Legato eam dediderunt: vt vrbe sibi ac militi, saluos ac liberos,cæterisque discedere liceret,vnà cum bonis, & armis. Barbarus tamen,victos concidi tres illos præfectos militates, cum quinquaginta veteranis, qui ipsos comitati fuerant,dum claues in illius castra ac tentorium, vrbis tradendæ ipsi tulissent, præcepit. Bragadino, nares & aures, tantùm truncauit. Nam viuum ad infamiam reseruabat. Vrbem ingressus,viuo pellem detrahi, & eam hastæ adligari,& militaris signi vice gestari,iusit. Laurentium Tepolum,quem Alexandriæ consulem norat,è furca laqueo iugulauit, &c. Communicauit hæc nobis generis, doctrinæque splendoribus Clarissimus vir, D. Ioannes Matal,Metellus,Sequanus Iuris Doctor Consultissimus.

CALARIS

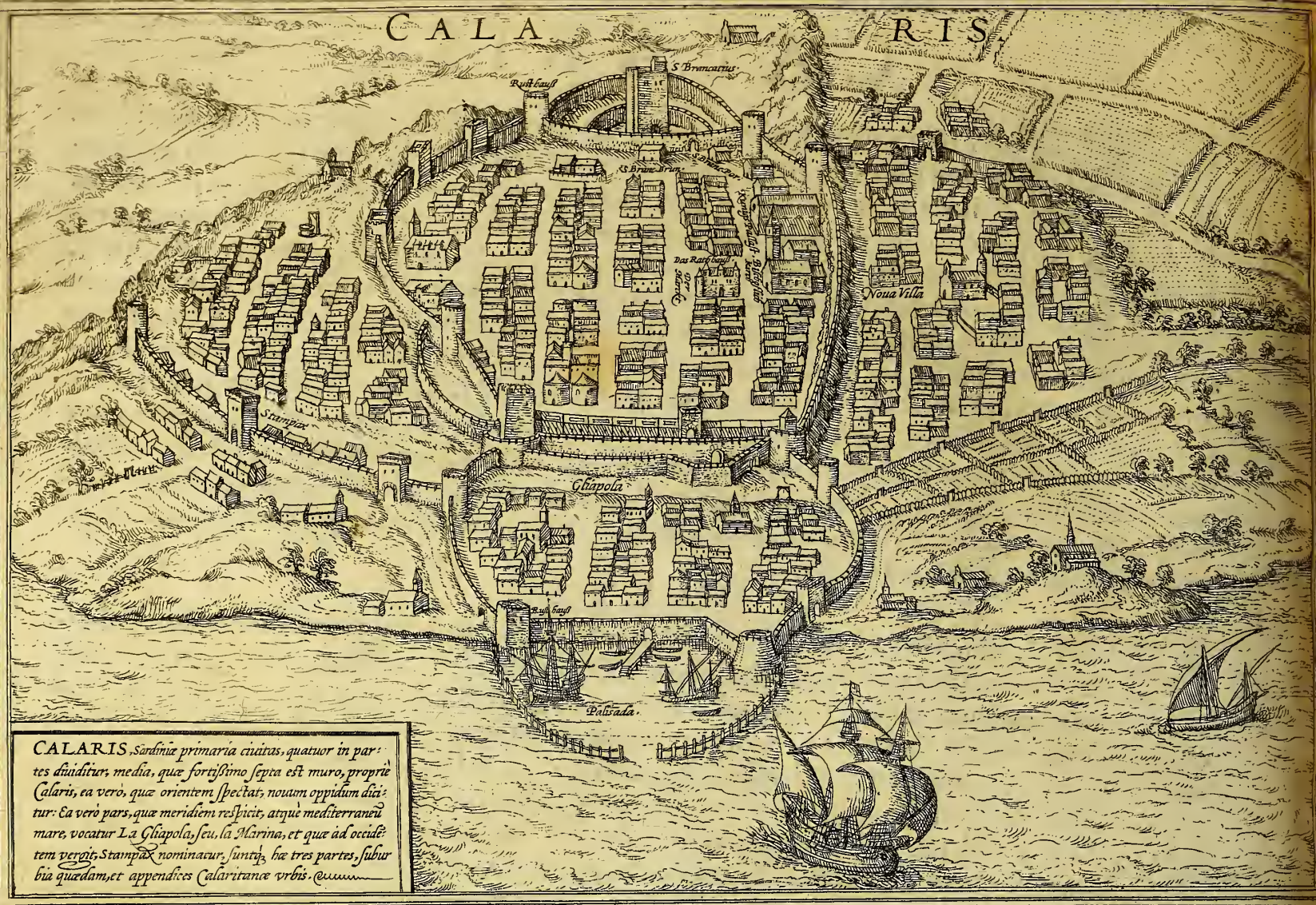

CALARIS, Sardiniæ primaria ciuitas, quatuor in partes diuiditur, media, quæ fortissimo septa est muro, propriè Calaris, ea verò, quæ orientem spectat, nouum oppidum dicitur: Ea verò pars, quæ meridiem respicit, atque mediterraneum mare, vocatur La Gliapola, seu, la Marina, et quæ ad occidentem vergit, Stampax nominatur, suntq; hæ tres partes, suburbia quædam, et appendices Calaritanæ vrbis.

RHODVS

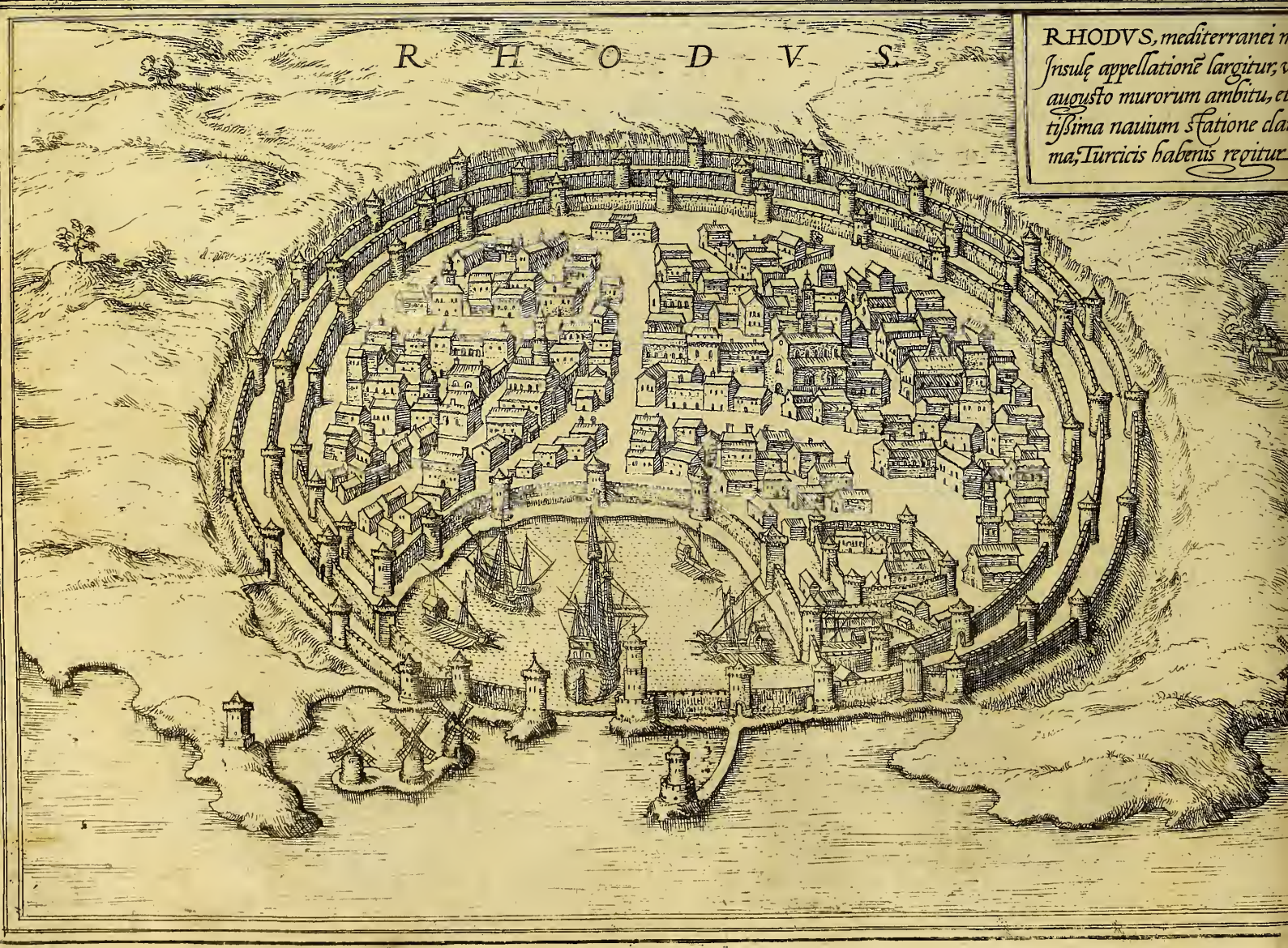

RHODVS, mediterranei maris Insulę appellatione largitur, vrbs augusto murorum ambitu, et tutissima nauium statione clarissima, Turcicis habenis regitur.

M A L T A.

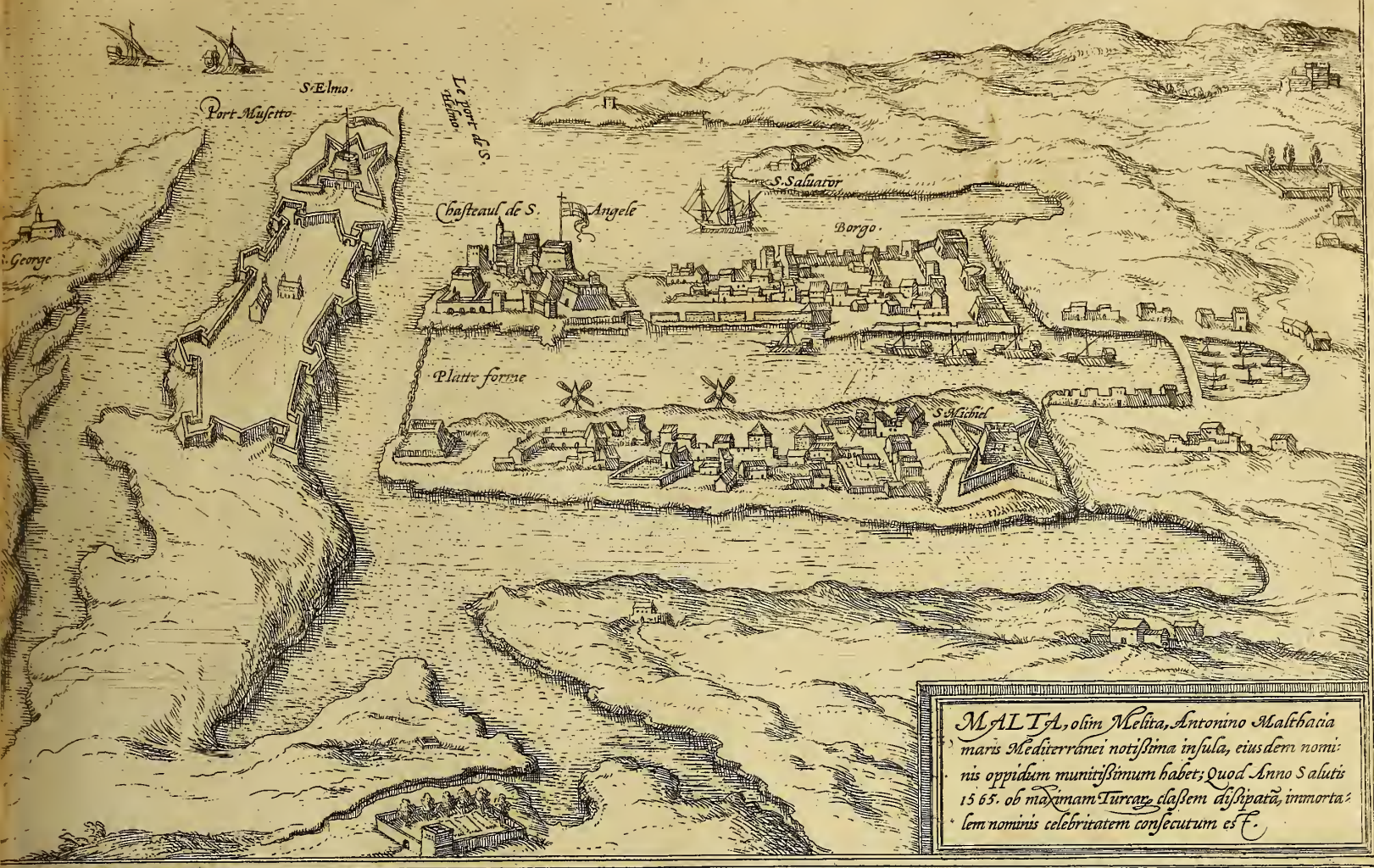

MALTA, olim Melita, Antonino Malthacia maris Mediterranei notißima insula, eius dem nominis oppidum munitißimum habet; Quod Anno Salutis 1565. ob maximam Turcar, classem dissipatã, immortalem nominis celebritatem consecutum est.

Cum Priuilegio.

FAMAVGVSTA, ciuitas Cÿpri, turribus & propugnaculis benè munita, quæ superioribus annis in truculentißimi regni Turcici potestatem deuenit.

FAMAVGVS TA.

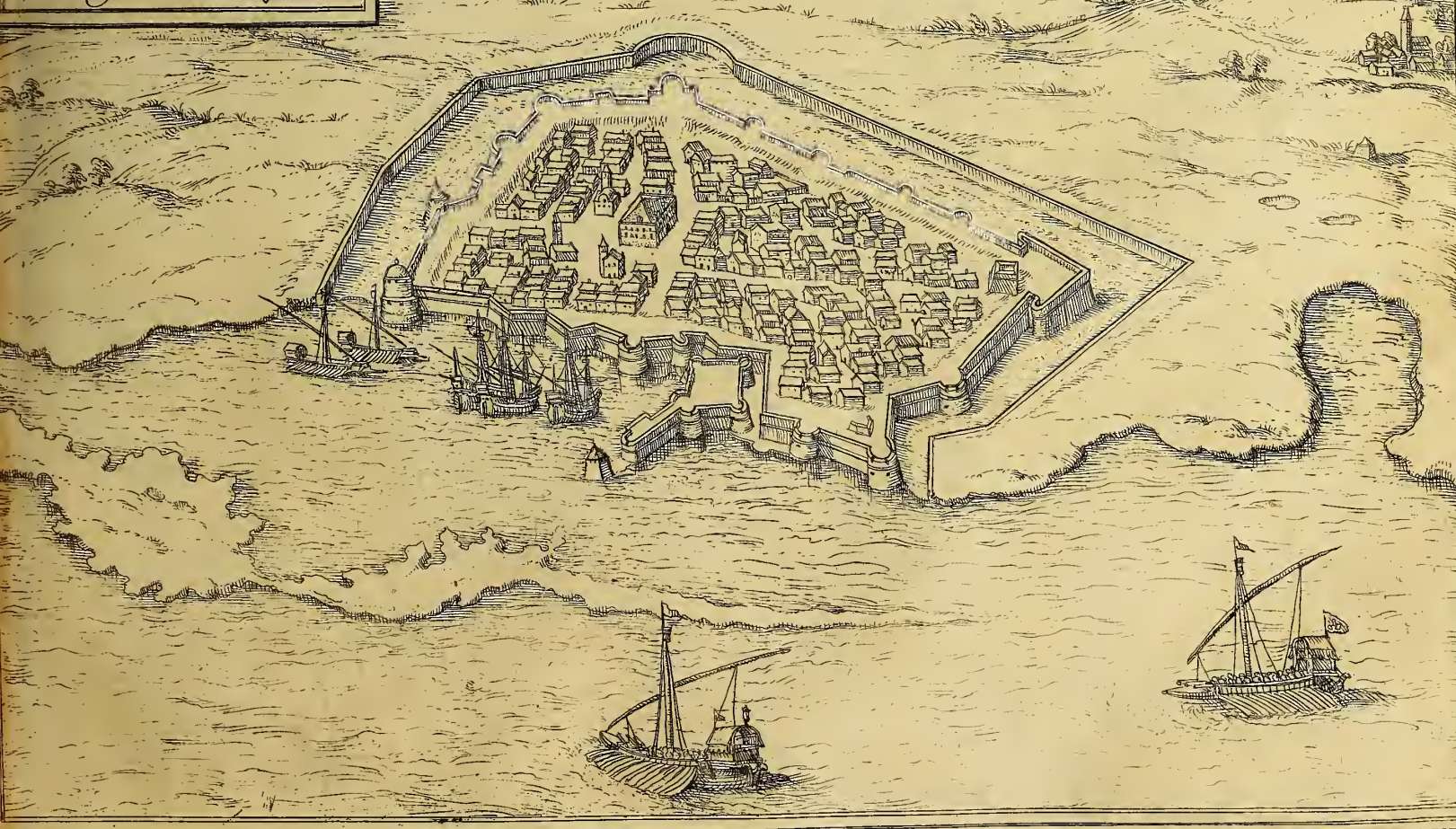

RPJCB

CONSTANTINOPOLIS.

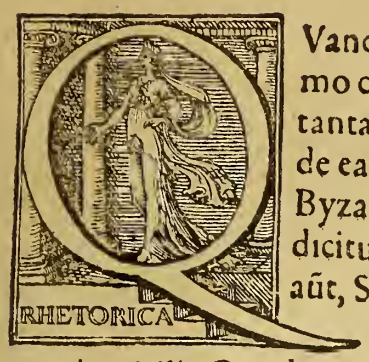

QVanquam incredibilis huius vrbis magnificentia, multo sit amplior, quàm vt vel calamo comprehendi, vel tenui facultate mea dicendi, explicari queat, ne tamen à nobis tantæ ciuitatis celebritas, silentio videatur suppressa, id, quod ex veterũ monumentis de ea eruere potui, breuitate Laconica referam. Constantinopolim, quæ quondam Byzantium, nunc Græcis Stimhoili, Turcis Stambol, hoc est, ampla & regia ciuitas, dicitur, vrbem maximam omnium Thraciæ fuisse, Herodianus testatur. Conditam aũt, Stephanus, atque Eustatius, memoriæ prodiderunt, à Byzante Ceroesse, & Neptuni filio, vel ab eo, qui classis Megarensium Coloniam deducentium dux fuit, nomine βυζής. Quod autem apud Iustinum scriptum est, à Pausania Spartano, Byzantium conditum, ita intelligendum existimo, vt qui Sycam, quam hodie Galatam vocant, à Genuensibus fundatam esse affirmant, & Constantinopolim à Constantino, qui aut reædificarunt, aut amplificarunt, non autem primi ædificarunt. Fertur primis eius fundatoribus, Pythiũ Apollinem consulentibus, vbi conderent vrbem, redditũ oraculum esse, quærerent terram, cæcorũ terris, aduersam. Ea ambage, Chalcedones monstrabantur, quòd priores aduecti illuc, præuisa locorũ vtiliate, peiora legissent. Est enim tam commodo loco, vt nemo vltro, citroque traiectiones Asiæ, Europæq; facere possit, inuito Byzantio, cùm sit velut pons, ac porta, vtriusque orbis. Tribus ex partibus alluitur mari, ex Aquilone, sinu, Cornu nuncupato, quem in Europam insinuat Bosporus: Ab oriente, cingitur Bospori extremis faucibus: à Meridie, Propontide: Ab occidente, terra Thracia. Forma eius ab omnibus ferè, triangula dicitur: quanquam tamen ob laterum curuaturas, quarum duo extrema cornua arcũ efficiunt, verius tricornis habebitur. Peninsulam occupat, septem colles complectentem. Hinc Scholarius, Patriarcha Constantinopolitanus, in enarratione vaticinij, de Turcici regni interitu, ἣν ἑπτάλοφον, eam nominat. Laonicus, Chalcondilus, in historia quam scripsit de Othomanis, tradit Constantinopolim, circuitu complecti, centum & vndecim stadia. Muri, adeo tenui iunctura erant, vt Herodianus testetur, nemini compositũ opus, sed ex vno, perpetuoque lapide, visum fuisse. Ruinas ipsorum, reliquiasque, Herodiani temporibus, qui videbant, mirabantur eos, vel qui construxissent, vel qui deleuissent. Ex parte continentis, valdè excelsi, maritimi, humiliores erant, sed benè crassi, atque turriti. Omnium rerum, ad hominm vsus necessariarum, carnium, lignorum, & maximè piscium, tanta est hîc abundantia, vt sine reti, sæpè manibus, ex cõtinenti eos capias, atque adeo, cùm verno tempore, in pontum ascendunt densi greges, iactu lapidis, velut aues, ferias: Ex fenestris quoque vrbis, calathis, ex corda appensis, mulierespiscentur, hamisque piscatores, sine esca, pelamydes capiant tot, & tantas, vt sufficiant toti Græciæ, & magnæ parti Asiæ, Europæque. Optimarum ostrearũ, tantam multitudinem capiunt, vt sufficiant, tot dierum ieiunijs, quibus Græci, piscibus sanguinis participibus, non vescuntur. Hanc vrbem Constantinus, anno ab imperio Augusti trecentesimo, sexagesimo secundo, restituit, nuncuparique nouam Romam Constantinopolitanam, lege sanciuit, quemadmodum literæ, sub equestri eius statua scriptæ, indicabant. Quæ tamen appellatio vrbi non mansit: subditi namque, ob singularem erga dominum, ac Principem suum obseruantiam, Imperatoris tamen accedente consensu, Constantinopolim, hoc est, Constantini ciuitatem, eam vocarunt. Porrò, cùm Constantinus indigenas ciues, nõ existimaret sufficere magnitudini vrbis, iuxta fora sparsim ædificauit domos, quas Senatorib. habitandas dedit, atque Illustribus viris, quos secum duxerat ex vrbe Roma, atque ex alijs gentibus. Fora constituit, alia ad vrbis ornatum, alia ad vsum ciuium, Hippodromon sacris ædibus, fontibus, porticibus instruxit, & Senatu, quem habere voluit eundem honorem, quem Senatores Romæ habere solebant. Regias ædes condidit, non multo inferiores Romæ regijs ædibus. Denique, in omni ornatu, similem, æqualemque Romæ efficere studens, in eam magnitudinem perduxit, vt Sozomenus tradat, hominum multitudine, & diuitiis, maiorem Constantinopolim esse, quàm Romam: vtque non immeritò Rhodoginus lib. xviij. cap. xxv. sicut Romam totius orbis epitomen, ita Constantinopolim κόσμε κόσμον. vocet. Fuit & hîc Academia, præstantissimis omnium artium professoribus exornata. In qua, summo in honore fuit, XII. virorum Collegium, qui publicis Imperatorum impensis, ad studiorum conseruationem, honorificè alebantur. Autor est Zonaras, lib. 3. Annalium. Plura, de augustissimis templis, & interiore vrbis ornatu, desideranti, Petrus Gillius, libris quatuor ab undè satisfaciet.

Quanto autem amplior Byzantij magnificentia, eo maiore dolore, Christianis, ab immanissimis Mahometi cultoribus, tantam vrbem, esse ereptam, recordamur, non sine eximia, Reipub. Christianæ calamitate, atque adeò cum summa Christi Iesu, rerumque sacrarum ignominia, Anno A.C.N.M.CCCC.LIII. Die XXIX. Maij, Duce Mahomete II. Turcarum Imperatore VIII. Damus hic quoque studioso lectori, veram Ottomanorum designationem, ex clarissimi viri, Adolphi Vernerij Epitome, de rebus Turcicis, quam non ex alijs scriptorum riuulis, sed ex ipsis Turcarum annalibus, studiosè collegit: vnà etiam eorundem vultus, quemadmodum Venetijs accuratè inciſi habentur.

BYZANTIVM, NUNC CONS

CASTEL nouo doue sta
el tesoro del gran Turcho.

Porta del Castello

S. Lazero

S. Andrea

Tempio

Colseo de spiritu

Colona istoriata

LAVVLACA

Colona Serpentina

ARSENALE

Porta liona de la Riua

Palatio Con.

Piaza

S. Luca Euangelista

Isole chiamate principe le quale sono habitate da Turchi.

OTOMAN. ORCAN. AMVRAT. BAIAZIT. MAHOMET AMVRATE.

T INOPOLIS

Palazo di Constantino Imperatore

S. Helena

Porta Constantina

Porta del Fiume

S. Ga[illegible]tani

S. Vene[illegible]rauda

Dove si fa[illegible]ple chiram[illegible] cristiani

Loco doue stano la maggi[illegible]or parte de le galie turche[illegible]sche

Patriarchato

Porta del chinico

Theatro

S. Pietro

PERA

Case de pescatori

Porta de S. Antonio

S. Sebasti[illegible]ano

Porta de la farina

Porta co[illegible]mego

Sepulture de Turchi

Vigne pera di

S. Tomas

Porta de le Pescarie

Loco doue si paga ligrip per montanea si ver Borsia

Porta S. chiara

Porta de le bonbarde

Porta de[illegible]

Bonbarde di pera

Ville di Guerlla

Seraglio Nouo doue ha[illegible]bita el gran Turcho

Tennu

Porta de le isole

Qui stano li turchi a fare la guardia per li passegeri

MAHOMET BAIAZETO SELIM SOLIMANO SELIM

RPJCB

IEROSOLYMA.

MELCHISEDECVM Chananææ Regẽ,& ſummi Dei Sacerdotẽ,eo tempore,quo Abrahamus in Chananæa peregrinabatur, prima huius vrbis fundamenta ieciſſe,in eaque ſui regni ſceptrũ collocaſſe,& fanum quoddam ibidem conſtruxiſſe,à Ioſepho & AEgeſippo,hiſtoricis antiquis,memoriæ proditũ eſt: qui & tum eam Solymam & Ieroſolymã nuncupatam aſſerunt. Poſt Melchiſedici tempora, cùm ſcilicet Iudæi promiſsionis terram fuiſſent ingreſsi, Iebuſæi,poſteri Iebuſi filij Chanaanis, Ieroſolymam tenuere, Iudicũ 1. eamque Iebum appellauere,Ioſue 18. Iudicũ 19. Hi tantum vrbis fidebant potentiæ, vt claudis ac cæcis, muros & turres committerent,atque Dauidi,per contemtum nuntiarent: Non ingredieris huc,niſi abſtuleris cæcos & claudos, 2. Sam.5. Cùm autem Dauid in regem Iuda & Iſrael eligeretur,opera & auxilio Ornan, Iebuſæi; primùm inferiorem ciuitatis partem obtinuit,tum, Iebuſæos occidenti, præmium proponens,Ioab, arcem Sion inuadit. Dehinc Iebuſæis, præter Ornan,profligatis ac pulſis,ciuitatem hanc, totius Iudææ prouinciæ Metropolim fecit,eamq; deinceps Iuda, Luc. 1. & Ieruſalem nominauit,2. Reg. 5. Quam in Iudææ, totiusq; vniuerſi medio, velut centrum, in altiſsimis montibus,conſtitutam fuiſſe, non modò Coſmographi, verùm etiam antiqui hiſtorici, acq; adeò, euidentiſsima, Sacrarum literarum monimenta declarant. Hæc dicit Dominus Deus, iſta eſt Ieruſalem, in medio gentium poſui eam, & in circuitu eius terras, Ezech. 5. Et: Operatus eſt Deus noſter ſalutem,in medio terræ,Pſal.73. De montium ſitu,idem conſtat. Quemadmodum enim,qui in hanc ciuitatem tendebant (Mar. 10. Matt. 20. Luc.2.) aſcendere,ita,qui ex ea ſe quopiã conferebant, deſcendere dicũtur, Luc.10. Pluribus diſtincta vallibus, agros fertiles, ac ciſternas multis in locis limpidas, habebat, trino muro circumdata erat, niſi,qua vallibus inuijs cingebatur, ex ea namque parte, vnius muri habebat ambitũ. Et ipſa quidem initio ſuper duos colles, Sionem & Acram erat condita,contrarijs frontibus ſemet inſpicientes, interueniente valle Tyropæia, diſcretos. Contra Acram tertius collis erat (Moriach dictus) valle Cedrone, ab Acra diuiſus, in quo Templum, & Antonia fuere conſtructa.Foris autem ciuitatis, hi colles, profundis vallibus cingebantur, & à tribus lateribus, obſtantibus vſquequaque rupibus,adiri non poterant:Quin & quartus collis incolebatur, cui nomen eſt Bezetha, ſitus quidem ex aduerſo Templi, atque Antoniæ, in Septentrionali plaga, foſsis autem altiſsimis ſeparatus. Hæc Ioſephus lib.6. de bello, cap. 6.Aedificiorum ſplendore,populi frequentia, religionis cultu, cæteras non modò Iudææ, ſed & totius vniuerſi, ciuitates, ſuperauit, adeò, vt ob ſummã fœlicitatem ciuitas ſancta,Eſa. 52.Iuſtitiæ,Eſa.1.Veritatis,Zachariæ 8.vocetur.Stupendæmagnificentiæ templo celebratur,à Salomone Rege, quinquaginta millium hominum opere, ſeptem annorum tempore ædificato. Quod quidem continebat Sancta Sanctorum,cherubos,arcam,menſam & candelabra aurea, exhedras, mare fuſile, lauacra decem, columnas æreas, omnem ritum, omnemque formam legis veteris, Sacrificia, holocauſta,hymnos,& omnes denique ceremonias. Erant illic Sacerdotes & Leuitæ, adyta & veſtibula,& altare, & feſta, celebresque conuentus, preces, & auditiones. Tota denique Reipub. Iudaicæ forma illic conſiſtebat. Illud verò maximè illuſtrauit hanc vrbem,quòd Dominus noſter Ieſus in carne,& Euangelicæ doctrinæ ſplendore, in ea apparuerit. At verò, cùm Iudæi, & Reges, & Principes, & Sacerdotes (Iere.32.) turpiſsimis ſceleribus, ad iracundiam prouocarent Dominũ, ideo frequenter in eam grauiſsimè animaduertit; ac in truculentiſsimorum hoſtium manus,eandem deuenire conceſsit. Ioſephus de Bello lib. 7. cap.18. Vbi verò,eò immanitatis venerunt, vt viſitationis ſuæ diem non agnoſcerent, ſed Dominum Ieſum Chriſtum, teſtes, miniſtrosq; ſuos,quemadmodũ antè Prophetas,nefariè occiderent,Mat.9.24. Luc.21. Ideo,iuſtiſsimo iudicio Deus, ciuitatem hanc Tito,Rom. Imperatori, diripiendam,exurendam,ſoloq; æquandam, tradidit.Contigit hæc deuaſtatio,poſt natum Chriſtum,Anno LXXII. Ac deinde,Anno CXX. Iudæi numero aucti, Betharæ, in oppido Ieroſolymæ vicino, ſeditionem, contra Romanos concitant. Eam ob cauſam, Aelij Hadriani Imperatoris iuſſu, omnes penè, ſedibus ſuis arcebantur, ac deinde ciuitas iſta,ex Imperatoris cognomine,Aelia, dicebatur.Quam ipſe murorũ ambitu reparauit, non tamen in monte Sion, vt antè, ſed in monte Caluariæ, præcepitque, ne cui Iudæo introeundi eſſet licentia,Chriſtianis tantùm ciuitate permiſſa. Vnde magnitudo iræ diuinæ in peccatores conſpici poteſt. Si enim peculiari ſuo populo, & naturalibus ramis non pepercit,multo ſanè acerbius in alienos ſcelerũ cauſa animaduertet.

Hierosolyma, Clarissima totius Orientis ciuitas, Iudææ Metropolis, in duobus collibus, omnibus alijs in circuitu eminentioribus, sita fuit, qui colles duo, intermedia valle, habitationib. hominũ frequentiß. (quam Tyropoen vocat Josephus, lib. 6. Bell. Iud cap. 6.) sæparãtur Eminentior collis Sion dictus, in tres alios subdiuisus est. Primus is est, quem lib. 2. Reg: c. 5. Mello vocat, apud montẽ Gion, In quo ædificatum erat antiquum Castrũ Siloë, quod occupabant Iebusæi, & à Dauide captum fuit, vbi idem quondam Arcam collocauit & sepulturæ locum elegit. Eodem hoc loco, constructũ cernitur Monasterium Franciscanor:, dictum Sion. Versus orientem verò, huius prædicti collis, alius adhuc erat qui ciuitas inferior dicebatur, in quo Palatium Dauid conditum fuit. Hunc locum inhabitauit idem, ante quam Iebusæorum castrum, quod in Mello erat, expugnaßet. Ad Septentrionem verò, situs collis, Herodis Palatium habuit. Hi tres colles, vno murorum ambitu cincti, dicuntur ciuitas Dauid. Alter collis, duas partes habuit, vnam Montem Moream dictam, in quo Abraham obtulit filium suum Isaac, Ioseph: lib. 1. Antiq: c. 14. Quo in loco, postea Solomon templum cõstruxit, & in cliuo eiusdem montis, versus austrum, domum suã regiam, quæ dicta fuit Palatium Solomonis. Hic collis, quia templũ habuit, etiam muro septus fuit, et ciuitati Dauid adiunctus. Altera pars Acra cognominata, Moream versus, orientem contingens, cuius medietas vel pars vna Bezetha, hoc est, noua ciuitas dicta fuit, etiam muror: ambitu cincta, Huius Acræ medietas vel pars altera, contra torrentem Cedron posita, Palatium Assyriorum continet, fuitq; suburbium, moenib. clausum. Ita, vt prædicti quique colles, quaternis, ijsq; diuersis murorũ cincturis conclusi fuerint &c. Hoc tempore Hierosolyma turcis Cuzumoharech dicitur.

Descriptio antiquæ vrbis Hierosolymorum, qua amplitudine et splendore tempore Christi Saluatoris nostri, conspicua fuit.

A.A. Porta
tra Austrũ
perquã
nata, in
B.B. Porta
Cedron,
C.C. Porta
ma valle
Salomonis
antiquũ
D.D. Porta
ta Piscium
E.E. Porta
extra hanc
locus, vbi
nati vltimo
vnde ibidẽ
fus (Christus,
fixus est.
F.F. Porta
lone iuxta
Nehemias
nunc S. Steph
quod extra
G.G. Porta
uitatis
dicitur. Porta
ex deserto
bantur in
H.H. Porta
Austrum
sordes
Cedron
via in Iericho,

Noua vrbis Hierosolymitanæ descriptio, qua forma & situ nostro seculo se conspiciendam præbet.

Declaratio Tabulæ huius

A. Demonstrat formam atq; situ templi Salomonis

B. Arx Pisana a Christianis constructa.

C. Turris Baris, quam Herodes regnū adeptus, cū oportuno loco cohibēdis ciuib⁹ ne quid rer. nouar. per seditionē molirentur magno sumptu ædificatā et munitam, denominauit ab amico Antoniam.

D. Castrum Antiochi, quod post direptionē vrbis construxit, cui Macedonicū præsidium imposuit, prohibens quotidiana sacra, iuxta legis præscriptū offerri.

E. Palatium Agrippæ, ex quo amoenissimus prospectus patebat eorum quæ in vrbe tota et circa templū fiebant.

F. Domus Regia Salomonis.

G. Natatoria Siloë.

H. Nunc turris Dauid, quondā dom⁹ Dauid

I. Archiuæ, siue vt vocant Cancellaria

K. Dom⁹ Ananiæ Pontif. prope Palatiū Agrippæ nunc vero templum Angelorū dicitur.

L. Mons Sion, nostro seculo. Monasterium.

M. Domus Veronicæ angularis, versus meridiem montis Caluariæ.

N. Domus Caiaphæ, nunc templum factum Saluatoris

O. Castrum Assyriorū, in quo Titus Castra posuit, cum primum murū vrbis occuparet.

Q. Xystus, locus apud amphiteatrum editus in modum porticus vel pontis lapidei, frequentibus fornicib⁹ in sublimi supra viam publicā eleuatus, per quem ab arce Antonia, vbi Romanor. præsidium semp excubabat, patebat ad templum accessus.

S. Acheldemach, ager sanguinis

T. Fons Siloë.

V. Palatium Herodis, auro atq; marmoribus ornatissimum, maximis turribus munitissimum

X. Psephina, turris Octangularis, ad Septentrionem Occidentemq; surgēs, tantæ altitudinis, vt ex ea, orto sole, Arabia prospici posset.

Z. Regia Monobazi, quam Graptē ædificauerat.

Numeri vel Zyphræ 1.2.3. &c. indicant eundem nunc in noua, & olim in veteri fuisse locum

a. Via, qua Dauid transijt, torrentem Cedron, cum vniuersa domo sua, fugiens filium suum Absolom

b. Via, qua dominꝰ post hymnū dictū cū discipulis trāsijt eundē torrētē, vadēs ad montū, oraturus patrem.

Cum Priuilegio.

a. Super humerale, seu ephod.
b c. Duę orę super humeralis.
d. Textura, siue artificiū sup humeralis. La bordure.
e. Lapides onychini duo, quibus insculpta erāt nomina duodecim filiorū Israel.
f. Palæ aureæ pro quib⁹ interpres vertit vncinos.
g. Caterulæ.
h. Pectorale iudicij, pro quo interpres vertit rationale iudicij, in quo duodecim lapides in quibus incisa nomina duodecim filiorum israel.
i. Vncini in palis aureis.
k. Annuli quatuor in extremitatib⁹ pectoralis iudicij.
l. Annuli in lateribus super humeralis.
m. Vitta hyacinthina.
n. Tunica quę sup humerali supponebatur, in cuius superiori parte erat capitium siue foramē, per quod caput traijciebat sacerdos.
o. Tintinnabula aurea.
p. Mala punica.
q. Lamina, quę vitta hyacinthina religabatur tiarę
r. Tunica byssina
s. Tiara.
t. Balteum, siue cingulum.

RPJCB

ADEN.

ARABIAM triplicem historiographi statuunt, Petream, Desertam atque Fœlicem. Huius Metropolis, caput, & celeberrimum Emporium est ADEN. De quo Ludouicus Romanus patritius lib. 2. naugationis suæ Arabicæ, hunc in modum scribit: Hac vrbe non memini me vidisse munitiorem, in continenti præsertim haud inæqualis soli, geminum latus sepiunt mœnia, quod supereſt montibus occluditur, inque eis quinæ sunt arces, in solo æquali est vrbs, ambitu sex mille ædium contenta: commercia in nundinis noctu hora secunda ob nimios, qui sæuint interdiu, æstus exercent. Prope vrbem ad lapidis iactum mons est, inque eo arx sita est. Ad radices autem montis considunt naues: vrbs profectò elegans est, & totius Fœlicis Arabiæ vrbium pulcherrima. Illò, ceu ad famigeratum emporium, ex vtraque India, Aethiopia, ac Perside exercentes mercimonia, nauali itinere confluunt. Itidem agunt, qui ad Mecham frequentes contendunt: verùm simul ac liburniæ portum appulerint, adsunt præfecti vectigalium, percontantes vnde soluerint, quidúe conuehant mercium, quantumque temporis sulcando maria abumpserint, & item quot homines singulæ celoces tulerint. His exploratis condicto malum, vela, & id genus armamenta asportant aliò, vt illinc abeundi haud persolutis vectigalibus exempta sit occasio appulsis. Hactenus ille. Dominus huius vrbis Sultanus, non nisi in Iunio, Iulio, & Augusto hîc residere solet, ijs enim mensibus mercatorum adueniunt naues, quarum omnino nullæ, quin ex montium summitatibus conspiciantur, transcurrere possunt. Est rara huic vrbi pluuia, & dulci destituitur aqua, quam ex continenti allatam, cisternis ad quotidianos vsus conseruant. Quantum ex situ ciuitatis conijcere possum, inquit Munsterus, hæc ipsa est, quam in Arabia Fœlice Ptolemæus appellat Arabiam, aut Ocelim.

MOMBAZA.

MOMBAZA insulare oppidum, elegans ac nitidum in finibus Africæ. Quod Christiani anno reparatæ salutis 1505. vi occuparunt: cùm enim Franciscus Dalmaida nauigaturus in Indiam, tributum ab oppidanis, Regis Lusitaniæ nomine exigeret, Afri verò armata manu tributi persolutionem recusarent, idcirco Christiani oppidum deuastantes, totum exusserunt. Rex triginta stipatus viris, fuga sibi consuluit, reliquis omnibus interemptis. Oppidum nunc ab Afris restauratum, & acerrimos Christianorum hostes habere dicitur.

QVILOA.

QVILOA pulchra est, in Africa ciuitas, in insula posita continenti vicina, Mahumeticæ sectæ regulum semper habuit, summum Christiarorum inimicum. Ad hanc vrbem cùm Franciscus Dalmaida An. Domini 1505. cum Lusitanica classe peruenisset, Regem ad se adcersiri iussit, qui morbum simulans ad defensionem sese parauit. Itaque septingenti Lusitani, ad ciuitatis oppugnationem armantur, qui ciuitate deuicta, regeque in fugam conuerso, aliaque gubernationis administratione instituta, ciuitatem hanc Portugalliæ regi tributariam fecerunt.

CEFALA.

CEFALA Africæ insula, anno partæ salutis 1500. primùm est inuenta, cuius longitudo trium est miliarium, latitudo verò vnius. Pagos habet duos, in quibus domus non paucæ, & arx: Regi ciuitatis Quiloa quondam parebat, cæterùm ab eo deficiens, peculiaris Regis appellatione gaudebat. Anno Domini 1505. arcem, quam Lusitani tenebant, vehementi obsidione incolæ oppugnarunt, adeo quidem, vt pertenuis euadendi spes Lusitanis appareret: qui noctu, præter Afrorum opinionem erumpentes, Regem, multosque proceres in cœnaculo suo opprimunt, eiusque caput hastæ infixum per arcis fenestram exponunt, eaque ratione ingens euadunt periculum, & tandem alium Regis Portugalliæ nomine præfectum constituunt.

MOMBAZA

ADEN, Arabiæ foelicis emporium celeberrimi nominis, quo ex India, Æthiopia, et Perside negotiatores conueniunt: vrbs est magnifica, situ et structura bene munita, ædificiorum nitore atque frequentia celebris, muro et præcelsis septa montibus, in quorum summitatibus ardentes faces nauigantibus portum ostendunt. Peninsulæ formam quondam obtinuit, nunc autem hominum industria, vndique aquis ambitur

Cum Priuilegio

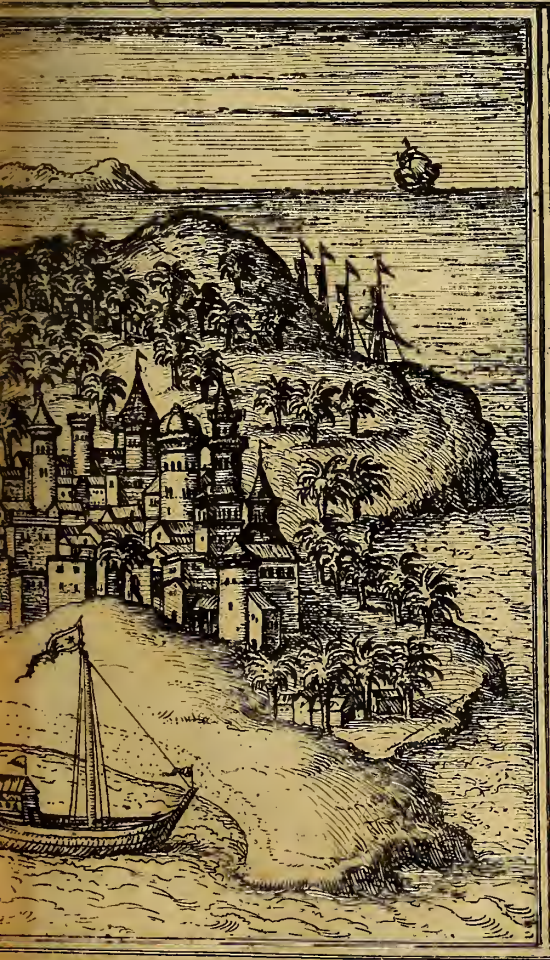

RPJCB

CALECVT.

ALECVT, Indicarum ciuitatum præcipua, in continenti ſita, Oliſipone maior, pelago alluitur, vaſta eſt admodum abſque mœnibus, intus pluribus in locis vacat, domus haud ſunt contiguæ, inuicem diſtantes plurimum, lapidibus & calce extructæ ſunt, interiores ædium partes ſculptæ: pro imbrice palmis vtuntur, illis tegunt ſuas ædes. Fores prægrandes habent, miroque artificio fabrefactas, has muro incingunt inſtar pomerij. Ibi viſuntur arbores innumeræ, ſtagna & fontes compluſculi, nam ſtagnis libenter immerguntur, lotionibus enixè gaudentes. Fonte plurimum lætantur. In vrbe verò lacus viſunrur complures, quibus immerſi gregarij ac proletarij, omnisque ignobilior vulgus, ter vel quater interdiu lauantur. Rex idolorum latriæ eſt addictus, cui incredibilis ſeruitus exhibetur à ſubditis. Cùm egreditur, carpento vehitur, id eſt currus, quem bini viri ferunt, omni lapidum genere condecoratum. Carpentum ſtipant choraulæ, præcones, buccinatores, & id genus compluſculi. Patritij verò & eminentiores ſuæ ditionis omnes ſequuntur, enſes denudatos & clypeos teretes gerentes, ſagittarij etiam ac velites præcedunt, itinera explorantes: conopeo, id eſt tentorio tegitur, cùm incedit. Ad regem propius quis non accedit, quàm ad tres vel quatuor paſſus, cùm verò aliquid porrigunt, ac ſi ſtipem darent elephanto, ab ipſis tremebundis, id ramo porrigitur, quoniam regem tangere apud eos nefas ducitur &c. Ditiſsimi & innumeri ſunt in hac vrbe mercatores, quorum commercia ſunt aromata omnis generis vndequaque importata. Ibi ſunt panni ex ſerico omnium generum, & auro intertexti plurifariam, æra autem fabrefacta & ſtannea vaſa plurima comperies. Et vt tandem finiam, nihil ibi deſiderant, quod ad humanum cultum pertineat. Hæc ex Aloyſij Cadamuſti nauigatione, apud quem multo plura. vide etiam nauigationes Lodouici Romani patritij.

ORMVS.

ORMVS, Perſiæ inclyta ciuitas, ſitu elegantiore, ac vnionum copia, nulli vrbium eſt ſecunda, ſita eſt in inſula, & maritimis vrbibus præferenda omnibus, abeſt à continenti ſpatio duodecim mille paſſuum, aquarum potu ſuauium, annonæque mira caritas, inuehuntur fermè omnia quæ victum cultoribus ſuppeditant. Illinc itinere trium dierum leguntur conchæ, quæ pariunt margaritas venuſtiores, grandioresque cæteris baccis. Expugnauit hanc vrbem Franciſcus Dalboqueric, Anno ſalutis M. D. VI. eamque Luſitaniæ Regi ingens pendere tributum annuatim coëgit.

CANONOR.

CANONOR, vrbs Indiæ, pulcherrimarum rerum præſtantia celeberrima. Ibi Portugaliæ Rex munitiſsimam habet arcem. Vrbis Rex idola colit cum ſubditis, hi ſolem, lunam, vaccasque adorant. Portum vrbs habet, illo conuehuntur equi Perſæ, ſed immania ſunt horum vectigalium, nam penduntur pro equo ſingulo aureorum vicena & quina milia. Agrum habent aromatum, maximè verò gingiberis, feraciſsimum.

Omnes has Indiæ, Aſiæ, Africæ & Perſiæ ciuitates antè nunquam celatas, vnà cum enarrationibus manu ſcriptis, communicauit nobis Magnificus ac nobilis vir D. Conſtantinus Liskirchius. Ampliſsimæ Reipub. Colonienſis D. Conſul digniſsimus, vnicus ſtudiorum, & ſtudioſorum hominum patronus, ſingularisque Mecœnas.

CALECHV
MVM INDI

ORMVS.

EBERRI:
PORIVM.

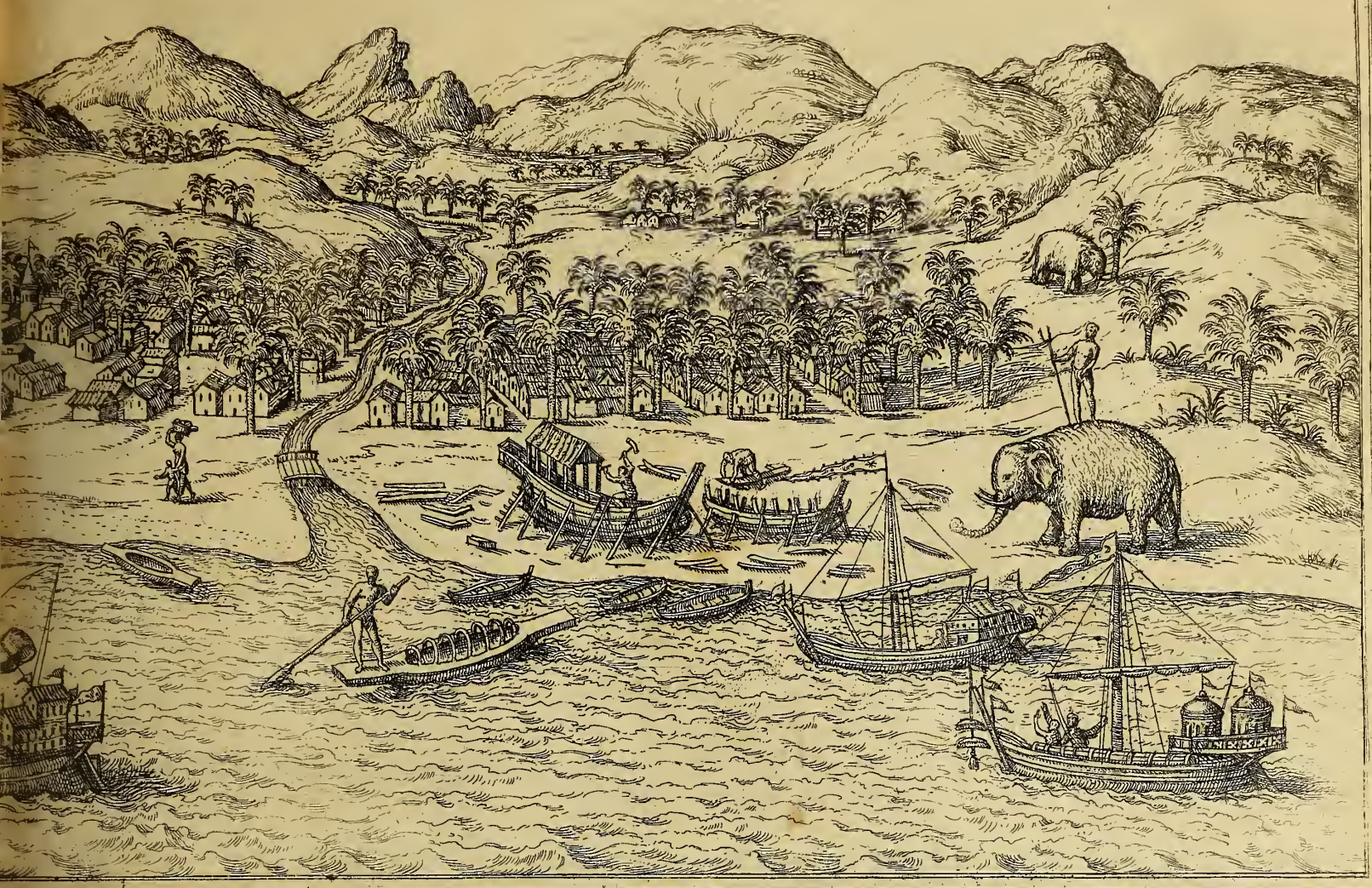

Cum Priuilegio

NOR.

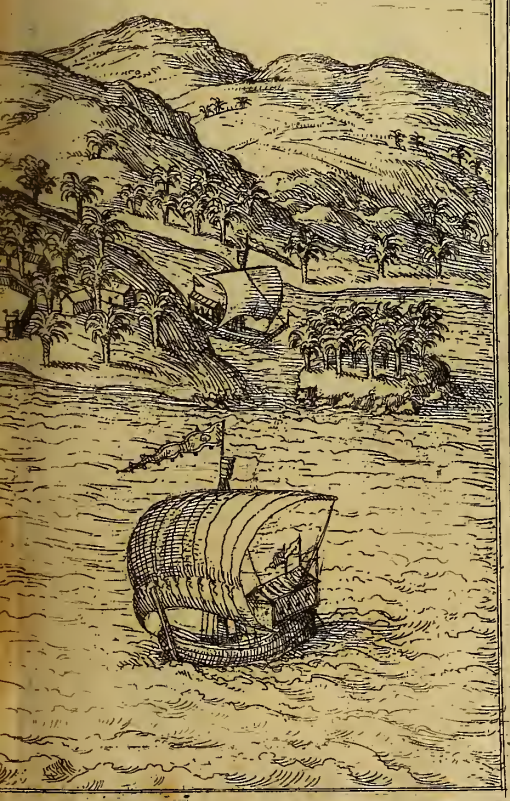

S. GEORGII Oppidum MINÆ nuncupatum, quod Lusitaniæ Regis iussu D Ioannis II Anno salutis, 1482 in Genea ædificatum est, quo Mauri mercatores aurum infectum apportant, recipientes à Christianis, rubrum, ac flauum, item lineum pannũ, & similes ipsis gratas, conuenientesque merces.

RPJCB

CAIRVS.

CAIRVS & Alcairo à noſtris: Mazar aut Mizir Arabicè: Maſſar Armenicè: Alchabyr Caldaicè: Meſraim Hebraicè: Latinis Babylon, Aegypti maxima ciuitas, Ex libello anonymo, qui Poſtelli eſſe putatur, opportuno loco ſita, vbi nimirum Nilus primùm ſecatur, & δέλτα formam facit, vt vrbs, tanquam in Nili clauſtro poſita, aditum præbeat, prohibeatque ad ſuperiora loca nauigantibus. Maxima ſunt circa Alcahirtim ſuburbia, quorum alia tria, alia duodecim domorum millia habent. Alcairam autem, quam hodie vulgus Alcahirum vocat, ad XXX. millia domorum habere tradunt, cum burgis. Sunt in ea amplæ priuatorum hominum ſtructuræ, ſunt & principum arces, & templa, quæ vocantur Giuma, ſeu Gema, id eſt eccleſiæ ſeu congregationes, ſunt hoſpitalia, Scholæ, & Balnea, quibus ob præſcriptũ legis, aſsiduè ad oblationes vtuntur. Cæterùm domus iudiciariæ æruſcationisque publicæ ſunt in immenſo numero: Sunt & Turbæ, ſiue Turbiæ, ampla ædificia, magnatum ſepulturis conſecrata. Solent enim in Alchairo tyranni, ſic anteactæ vitæ maculas diluere, cùm circa ſepulchra, inſignes prouentus, & ædificia aſsignant pauperibus, peregrinis, ſtudentibus, Morabitis ſeu Heremitis, & varijs ſectis, quibus ea religio abundat: Ita, vt ad 60. millia aureorum annui prouentus, non pauca loca habeant ex teſtamento, ſic vitam æternam inſtituunt Tyranni. Etſi Nili aqua, ad ſingulas vrbis neceſsitates, ſemper decurrat, potiſsimùm ad piſcinas renouandas, ad ablutiones, & Dioryges nilos, & Euripos: excreſcente tamen Nilo, tanto cum impetu admittitur, vt tota vrbs ſit ſolis lembis peruia, & ſuas vias tunc habeat inſtar canalium Veneticorum, ita vt ſit veluti mare. Scribitur de hac ciuitate, quòd Anno Chriſti M. CCCC. LXXVI. graſſante peſte in ea ad tres menſes, aliquoties mortui fuerint vno die, viginti hominum millia, vnde magnitudo vrbis, populique multitudo æſtimari poteſt. Sunt circiter octo millia hominum in ea, qui cum Camelis aquam ex Nilo in vrbem deferunt, vt illam in vſum hominum vendant, & ad ſpargendum in plateis, & ad ſopiendum puluerem pauimenti. Itinerarium quoddam Aegypti, ſic habet: Alchaira pulchra eſt ciuitas, quæ Lutetiam Pariſiorum magnitudine quinquies ſuperat. In ea aliquot, & ea quidem pulchra, Chriſtianorum templa inueniuntur. In plateis tanta eſt hominum, mulorum & equorum multitudo (omnes enim tam viri, quàm fœminæ communiter equitant) vt ſine impedimento, nemo plateas tranſire queat, in quibns etiam artifices, ante ædes opificia ſua exercent. Pauci neceſſaria ſibi domi parant, ſed ea à cocis qui per vicos omnia circumferunt, emunt. Horum autem plures in hac vrbes inueniuntur, quàm XXX. millia. Quamplurima ſunt infidelium fana, valdè magna, palatiorum inſtar, à quorum ingreſſu, ſub pœna capitis, Chriſtiani arcentur, niſi fidem Chriſti abnegent. Habentur hîc quoque fornaces, in quibus oua artificioſo fouentur calore, vt pullos ex ſe producant. Fœmoralia, quemadmodum & viri, ex holoſerico, gemmis, & lapidibus pretioſis confecta, hîc induunt fœminæ. Earum etiam pluralitas viris conceditur. Hactenus itinerarium. Ab Alchairo inſulam ſeparat Nilus, Cerbicum dictam, quam & Mechias, id eſt menſuram, vocant, vt vult Ioannes Leo Afer, eò quòd hodie menſura aquæ ibi obſeruetur. Hanc autem rationem adfert: cùm enim in multis Aegypti locis, olim eſſent columnæ, ad obſeruationem incrementorum poſitæ, potiſsimùm circa Memphim, vt res in religionem, & æruſcationem verteretur, curarunt Muſſulmanni, ſeu religioni Iſmaelis addicti, vt adacta in terram foſſa quadrata, eximiæ magnitudinis templum, in Inſula conſtructum, ad 18. pedes in profundum veniat, & per aquæ ductum ſubterraneum, aquas admittat, in foſſæ medio columna eſt totidem pedes alta, in qua dum creſcit Nilus, notantur incrementa, & quotidie, quàm diu creſcit, mittuntur in vrbem pueri, peplis croceis capite redimiti, qui quantitatem denuncient, vt ſiue deficiant, ſiue exundent aquæ, à modo fertilitatis, hortentur ad pœnitentiam, ſi benè habeant, ad lætitiam, acceptis à populo munuſculis, pro læto nuncio. Inde à columna menſoria, nomen eſt vrbi, Michias, & Menchas. Zelimus, Turcarum Imperator, longè maximam hanc ciuitatem expugnauit, arcemque ingreſſus eſt XXV. Ianuarij, Anno ſalutis M. D. XVII. Cepit autem Tomumbeium, tunc temporis Sultanum, in palude inter cannas & iuncos latitantem, XI. Aprilis, iuſsitque, vt mulo per totam vrbem vectus, affixum collo laqueum gereret, ac tandem in ciuitatis porta ſuſpenderetur.

ARVS, QVAE OLIM BABYLON

Crocodili

Arena

Dactili

PTOLEMAIDA MAXIMA VRBS

Pyramides hæ in Ægypto nihil aliud fuerunt, quam Regum pecuniæ otiosa ostentatio. Cupiebant enim reges, aut potius beluæ coronatæ, hoc modo nomen suum in terram scribere, & longissimâ sui relinquere memoriam, cum tamen nullius rei fama sit in mundo tenuior. Nam aut quis Architectus, aut quis rex insanus aliquam pyramidem erexerit, non constat.

Pyramides hæ in Ægypto nihil aliud fuerunt, quam Regum pecuniæ otiosa ostentatio. Cupiebant enim reges, aut potius beluæ coronatæ, hoc modo nomen suum in terram scribere, & longissimâ sui relinquere memoriam, cum tamen nullius rei fama sit in mundo tenuior. Nam aut quis Architectus, aut quis rex insanus aliquam pyramidem erexerit, non constat.

Turbæ

Montes Peripsematu.

Cerbicum Insula

Hic mons Troglodytas crescunt

Nilo

A Cabyra veteri ad pyramides, sunt passuum 12. milia.

Hoc caput constat vnico saxi viui fragmento, Cuius facies decem hexapedes minores habet. Strabo ait, esse sepulturæ mulieris Rodopes nouæ, monumentū. Quæ formosa Thraciæ meretrix, à rege in vxorem sumpta, post mortem eius hoc caput, et Pyramiden fieri curauit. Petrus Martyr. ait, habere in ambitu 58. passus.

Arena

S FLV.

Cum Priuilegio.

1. Hic obeliscus vnico constat lapide viuo, longus passus XII, latus autem palmas VII.
2. In hoc loco balsamus colligitur. 3. Palatium Campsonij Campsoniæ, de quo lege Petrum Martyrē, lib. de ipsius legatione.
4. In hoc loco abluuntur panni, Magnoꝝ autem illorum effossorum modus nunc periit. Cæterum multæ admodum Berechasyscinæ in vrbe sunt, ad publicas necessitates, et ad luxuriē.
5. Montes peripsematum. 6. Mochestum, hoc est, hospitale, vbi pauperes exāpiuntur, Estq; ingenti prouentu.
7. Turbæ seu Turbiæ, ædificia, vbi se peliuntur magnates.
8. Arx Sultani, ex edito loco potest subijcere tormentis ignis uomis totam ciuitatem. 9. Promptuaria, vbi Principes reponūt frumenta, vbi et ligna & carbones distrahūt.
10. Hac rota facūt, vt aqua in hos aquæ ductus exaltata, in arcē decurrat.
11. Massr hatir. sul est Ægyptus, seu Cabira vetus, quæ dicta est Babylonia.
12. Columna hęc posita est, vt ex ea Nili incrementum nosc atur, vnde certissimum petitur aut vilitatis, aut caritatis annonæ indicium.
13. Cum his rotis, seu tympanis, adaquantur horti.
14. In hoc loco fiunt festa hippodromica, seu equestres cursus, in agitandis lanceis, et quouis modo exercitandis equis, & aliis pleriscq; ludis Turchis et Mamlucis usitatis. In illis ea asinum docent, quæ ne credas vllam simiam facere. 15. Sic vestiuntur nobiles fœminæ, cum aureo ornamento in capite, Et byssino panno ornatæ, facie cooperta, qua videre, sed videri non possint.
16. Sic asinos faleratos equitant dominæ, quos tanti faciunt, quanti nos mulos nostros aut equos.
17. Arbores cassiæ producētes, vbi et palmæ, earūq; fructus, dulcissimi.

RPJCB

TINGIS.

TINGIS, quæ Lusitanis Tangiara, ampla & antiqua ciuitas, non procul à faeto Herculeo, Septæ cœpit parere domino ab eo tempore, quo Gothi Granatensibus imperabant, donec in Mahumetorum potestatem Arzilla peruenit, vrbana semper, nobilis, beneq; exculta fuit, structurisq; sumptuosissimis varij generis admiranda. Ager nõ admodum fœlix: nec frugibus ferendis valde accommodus: cæterùm valles habet proximas, quæ fontibus assiduis irrigatæ, omnium generum fructibus fœcundissimã reddunt. Reperias quoque extra vrbem vites aliquot, verùm in solo arenoso. Incolis frequẽtissima permansit ad ea vsq; tempora, quibus à Lusitanis expugnata fuit Arzilla: tum enim ciues rumore bellico perterriti, collectis rebus omnibus, Fessam profugerunt.

SEPTA.

SEPTA quæ Latinis ciuitas, Lusitanis autem Seupta appellata, secundum classicos authores à Rhomanis in faucibus freti Herculei ædificata, olim totius Mauritaniæ metropolis fuit, quare Romani eam nobilitarunt, fuitque in ea summa vrbanitas, & ciuium frequentia. Deinde à Gothis occupata, principem in ea constituerunt, remansitque apud eos principatus donec Mahumetani Mauritaniæ fines ingressi, hanc quoque vsurpauerunt. Frequentia habuit templa, & studiosorum collegia, ciues literatissimos, & qui æneis operibus, singulari artificio fabricatis, cæteros excellerent, cuiusmodi sunt candelabra, pelues, calamaria, aliaque id genus ex ære confecta, quæ perinde elegantia habebant, ac si argentea vel aurea fuissent. Habent Itali & in huiusmodi rebus conficiendis non parum gratiæ, verùm nihil omnino, si hæc respicias. Extra ciuitatis mœnia, amplissima sunt rura, eo præsertim loco, qui vitium frequentia consitus, vinetũ dicitur: verùm ager sterilis & asper est, quare magna semper illis frugum caritas.

TZAFFIN.

TZAFFIN, elegans Africæ oppidum, muro ex montibus septum, arcem turribus firmam, ædificia frequenti numero nitidè culta, & miræ altitudinis turrim ostentat. Anno salutis redemptæ 1508. septima die Iulij Regis Emanuelis præfectus, Drego Dasambusa, oppidum hoc Mauris eripuit.

ARZILLA.

ARZILLA Africanis Azella, spatiosa ciuitas ad Oceani littus, à Romanis ædificata à freto Herculeo distat septuaginta plus minus passuum millibus, à Fessa verò circiter centũ & quadraginta. Paruit quondam Septæ principi Romanis tributario, tum à Gothis capta fuit, qui per ducentos viginti annos eam seruarunt, donec ab Anglis fœlici marte expugnatur, qui captam vrbem, ferro & igne ita deleuerunt, vt vnus vix saluus effugerit, ac triginta ferè annis incolis vacua remanserit. Postea verò temporibus pontificis Cardouæ (qui Mauritaniæ imperabat) rursum reparari, modisque omnibus augeri, ditari, ac munitior reddi cœpit. Incolæ fuerunt locupletes, docti, armisque exercitatissimi. Ager & frugibus ferendis, & omnis generis leguminibus producendis est percommodus, sed cùm à montibus decem ferè distet miliaribus, magnam ferunt lignorũ penuriam, verùm carbonibus Haraide aduectis, vtuntur. Anno D. 1471. 27. Augusti, eximprouiso à Lusitanis, & oppugnata & capta est, incolis omnibus in Lusitaniam abductis, inter quos & Mahumetes fuit Fessanorum rex, qui tum 7. annorum puer, vnà cum sororcula eiusdem ætatis, pariter captus est. Hæc Ioannes Leo Africanus.

SALA.

DVplex eius nominis oppidum amnis interfecat, vetus, & nouum, quod non ita procul ab Herculeo freto remotum, Septam respicit. Vetus, anno post Christi aduentum 1514. multarum ædium structura, & mercaturæ commodis, admodum auctum, arcem habet amplam, & eminentiori in loco turrim, Summataſſem dictam, quam eo potissimum nomine ædificarant Saraçeni, vt inde in Granatæ oram pateret prospectus. Castrum huic ciuitati vicinum conspicitur, in quo magnifica est Regum Fessæ sepultura.

Hæc manu scriptum exemplar suppeditauit.

TINGIS, LVSITANIS, TANGIARA.

Æthiopum Fanum hic fuit.

Domus Præfecti

Habitationum Æthiopum

Arcus triumphalis à D. Iohanne Lusitaniæ Rege, eius nomine II. erectus

Fons

Arcionale in quo naues conficiuntur

SEPTA.

Templū Summū

S. Iacobi

Castrum

S. Caturinæ

Per hanc portam ingressi sunt primum Lusitani hoc oppidum.

AR ZIL
vrbs, nunc in angus

Binæ columnæ lapideæ inditio sunt nautis, vt
in ipso portus ingressu, qui difficilis admodum est, na
cursum dirigant, alioqui in scopulos impingerent.

Arx vetus.

Ad portum ancoræ magnæque

TZAFFIN.

Eremitæ Cella

Fontes.

Cum Priuilegio.

quodam Africæ
s contracta.

Et nonnulla parua alia
versus Septentrionem.

SALA.

Sepultura Regum Fessæ

Hospitium

Sala noua.

Sala vetus.

Sumatissis turris

Castrum.

Balneum æthiopum.

RPJCB

ANFA.

NFA, ab aijs Anaffa, ampliſsimum oppidum,à Romanis in oceani littore extructum, cum omnibus Africæ ciuitatibus ſitu locique amœnitate certare poteſt. Planities illi (præterquam in Septentrione,nam ea parte mare reſpicit) patet in longum octuaginta ferè paſſuum milibus. Templa quondam habuit mirificè extructa,officinas complures,palatia inſignia : cuius rei facilè fidem facient,quæ in hunc vſque diem relicta ſunt monumenta. Spatioſi illis fuere horti, è quibus & magna fructuum copia decerpitur, melonum præſertim, ac citrioli : quæ omnia maturitatem medio Aprili attingunt,quare incolæ ſuos fructus Feſſam deferre ſolent,quòd multò citius matura colligantur,quàm Feſſæ. Veſtitus illis cultus eſt atque ornatus,fuitque ſumma eis ſemper cum Luſitanis, ac cum Anglis conſuetudo. Eruditorum hic copioſus eſt numerus. Verùm duas ob cauſas huius loci ruinam eueniſſe volunt. Primò,quòd ſupra modum libertatem ambiebant : ſecundò, quòd myoparones in portu habebant,quibus Gades, atque Luſitanos miris indies vexabant in cõmodis. Quare tandem Portugalliæ rex claſſem expeditiſsimam quinquaginta nauium ad eos miſit,quæ incolis tantum terroris intulit,vt illi arreptis ſecum quæ poterant bonis, Rabatum nonnulli, alij Selam confugiſſe dicantur, hoſtibus eam vrbem depopulandam relinquentes. Qui autem à rege totius claſsis dux miſſus erat, fugæ omnino ignarus, ſuas copias accuratè inſtruit. Poſtea verò quæ geſta erant,à quibuſdam intellectis,milites in vrbem introduxit,quam vnius diei ſpatio ſic vaſtarunt,domos incendio deleuerunt,atque muros multis locis ſolo æquarunt,vt in hunc vſque diem habitatoribus vacua remanſerit.

Expugnatum eſt hoc oppidum Anno ſalutis 1468.

AZAAMVRVM.

AZAAMVRVM Duccalæ oppidum, Afris conditoribus ad oceani littus eo ipſo loco quo flumen Ommirabih initium habet,extructum : ab Elmadina miliaribus ex Meridie plus minus triginta diſtat. Spatioſum eſt atque ampliſsimum, habitatoribus copioſiſsimum,familias numerat circiter quinquies mille. Hanc perpetuò Luſitani mercatores habitant. Incolas habet ciuiles,habituque admodum ornatos. Populus in duas diuiſus eſt partes,& tamen perpetua illis pax eſt. Frugum atque leguminum maxima illis prouenit copia, etſi nihil quicquàm horti præter ficus producant. Piſcium his tanta eſt affluentia, vt inde ſingulis annis aureorum aliquando ſexies mille,nonnunquam & ſepties mille prouentus redeat. Piſcandi autem tempus ab Octobri menſe, ad finem vſque Aprilis eſt. Solent piſces in ſartagine cum aliqua olei portione frigere, atque inde tantum pinguedinis colligunt,vt non facilè quis credere poſsit : hanc lychno penſili infundunt,non enim aliud habent huic rei aptum oleum. Huc ſemel in anno confluunt Luſitani,ac tantam piſcium copiam auehunt,vt illi iam dictam enumerent aureorum ſummam. Hinc factum eſt,quòd Portugalliæ rex,ſpe prædæ allectus, non ſemel ad eos claſſes miſerit exſtructiſsimas : quarum prior propter ducis imperitiam, in ipſo gurgite diſiecta, ac propemodum omni ex parte ſubmerſa fuit. Poſt hæc rex ducentarum nauium claſſem expeditiſſ. miſit,qua conſpecta tantum intulit ciuibus terrorem,vt omnes in fugam ſint redacti, tanta cum portas ingredientium ſtrepitu atque turba,vt in ea ciuium pluſquam octuaginta fuerint interfecti. Anno poſt Chriſtum natum M. D.XIII. Die II. Septembr.

DIV.

DIV inſula, eiuſdemque nominis pulcherrima ciuitas. Regi ciuitatis & ditioni Cambaia quondam parebat. Sita in fronte ſinus Cambaiæ, Indicum reſpiciens mare. Quam Chriſtiani nauali prælio,claſſe 239. nauium,omni armorum genere inſtructiſsima, non ſine maxima difficultate expugnauerunt. Nam oppidanis rex Cambaiæ, Adenſium,& ciuitatis Calehut, auxilio fuerunt.

ANFA, QVIBVSDAM ANAFFA.

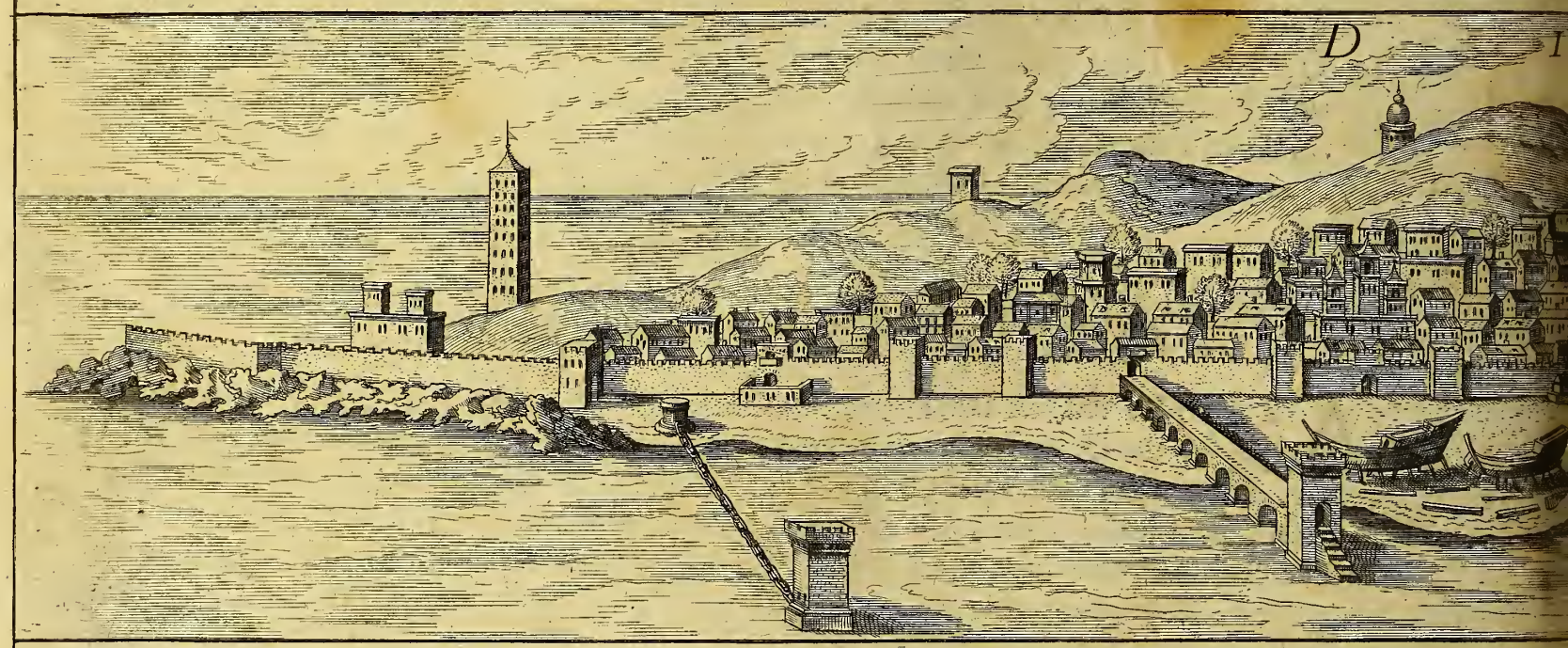

GOA *fortissima Indiæ vrbs in Christianorum*

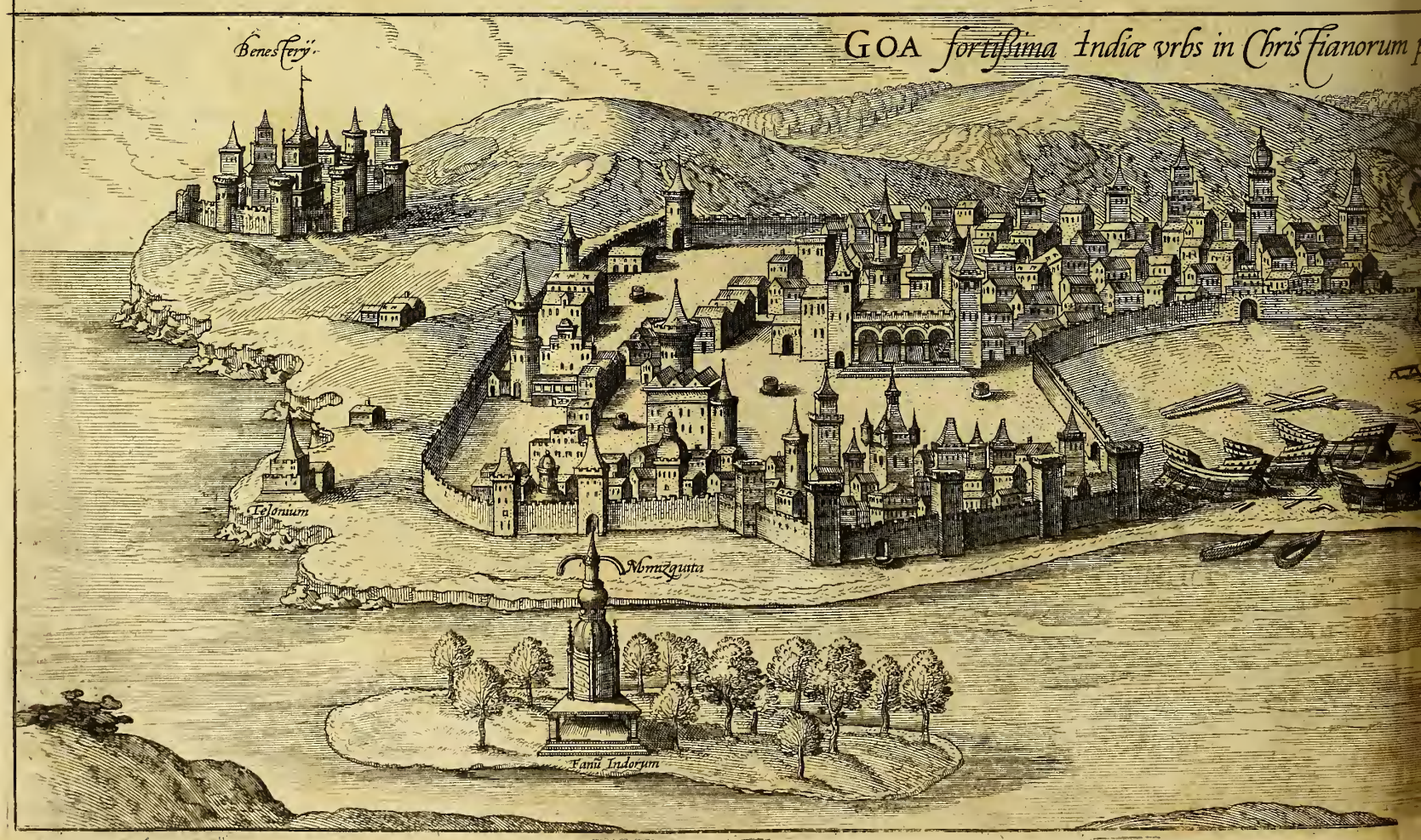

AZAAMVRVM.

Templum D. Virginis

Eremitar. habitatio.

Castrum

V.

Cum Priuilegio.

anno Salutis 1509. deuenit.

Nuradoyro.

Rangun

RPJCB

CVSCO.

EA noui orbis pars, quæ meridiem magis reſpicit, quam Hiſpani terram firmam appellitant, Breſiliam Peruuiamque comprehendit. Huius Metropolis, & præcipua eſt ciuitas Cuſco, ea amplitudine, fortitudine, & magnificentia, vt cum pulcherrimis etiam vel Galliæ, vel Hiſpaniæ vrbibus, inuicta arcis munitione, & hominum, potiſsimùm claro genere natorum frequentia, & ædificiorum ſerie & diſpoſitione, & ſitus amœnitate, haud immeritò contendere queat. Nulla in eam multitudo plebeia admittitur, ſed nobilium, procerum, & maximorum principum, inclyta & magnificentiſsima ſedes eſt, qui partim intra vrbis mœnia, partim in villulis ſuburbanis, ruri magno numero degunt. Inter quæ quidem præcipua ſunt palatia procerum quatuor, qui huius Reipub. clauum moderantur, quæ ſuperbiſsimè, ſumptu propè immenſo, marmoreis quadratisque lapidibus ſtructa, atque depicta videntur. Plateæ cùm omnes ſint rectæ, crucis formam pleriſque in locis efficiunt, nulla autem eſt, per quam non amœnus delabatur riuulus, canali ductus, vtrinque lapidibus veſtito. Forma ciuitatis quadrangula, in latere collis, exiliter, atque venuſtè deprimitur: In cliuoſo & difficili montis aſcenſu, admirandæ pulchritudinis arx ſpectabilem, atque amœnam hanc vrbem reddit, cuius ſiue pulchritudinem, ſiue ingentem ædificij molem conſideres, perpaucæ ſimiles in vniuerſa Europa illis ſunt viſæ, qui terras quamplurimas perluſtrarunt. Habet ea in ſummo montis vertice turrim, rotundo opertam tecto, ex qua longè lateque proſpectus panditur, ædibus paruis habitationi deſtinatis abundat, quæ omnes ex lapide viuo nitidiſsimè ſunt ædificatæ. Etenim tam accurata, & planè noua iunctura, videndi ſenſum fallente, compoſitos habent lapides, vt non colligatum, ſed perpetuum, ac fuſum opus videatur. Quinque hominum milia, citra difficultatem, recipiunt. Illud arcis latus quod nullis tormentorum viribus verberari poteſt, vnius tantùm muri ambitum habet: vbi verò facilior eſt in collem aſcenſus, triplici muro gradatim ea ratione ambitur, vt prioris faſtigio ſequentis fundamentum reſpondeat, ac pari altitudine deinde aſcendat, mediocri interiecto ſpacio, quod perpolitas continuo ordine domus continet, eaque eſt latitudine, vt coniunctim vehicula tria citra offenſionem liberè commeare queant. Tam firma hæc mœnia cenſentur, vt nec quaſſari tormentorum ſtrepitu, nec occultis terræ cuniculis, cùm petroſæ rupi inſiſtant, poſſint euerti. Peringentes ſunt, ac validiſsimi lapides, ex quibus ea conſtant, quorum inuſitata, immenſa, ac rara magnitudo facit, vt humana induſtria huc eos eſſe congeſtos credi vix poſsit. Eſt in hac arce armamentarium oppidanorum armis refertiſsimum. Delectantur incolæ rebus depictis. Abundant panno, plumbi, ſtannique fodinis, argenti vim magnam, auri perparum habent.

MEXICO.

MExico, ſiue Temixtita, in Hiſpania noua Mexicanæ Prouinciæ opulenta & celeberrima ciuitas, vbi lagino ſo & ſalſo in lacu mirabiliter conſtituta, amplitudine Hiſpalim, aut Cordubam ſuperat: via quæ ad illuſtrem hanc vrbem deducit, ampla eſt, & viſu iucunda. Vici quoque omnes habent ſuos exitus, vt ab vno ad alium aquâ permeare poſsint. Habent plurimas plateas, vbi aſsiduè ſua habent fora, & commercia ad emendum & vendendum. Quarum vna eſt duplo maior foro Salamanticæ ciuitatis, vndique porticibus circundata, vbi quotidie vltra ſexaginta millia hominum vendentium ementiúmque cernuntur. Eſt in iſta platea permagna domus, in modum iudicij, in qua incidentes in foro contentiones dirimuntur. Sunt etiam hîc plurimæ Meſchitæ, & Idolorum domus, quas religioſi incolunt. Eſt inter Meſchitas vna ſuprema, cuius vix credibilem magnificentiam Corteſius copioſè explicat. Idola ſua, ex farina & humano ſanguine conficiunt, quibus multa hominum corda ex viuentium corporibus extracta, quotidie offerunt. Eſt & hîc magnifica Regia potentiſsimi illius domini Mutezuma, cui noui orbis adeò multæ prouinciæ parebant, vt non eſſe alium in vniuerſo terrarum orbe dominum, eius ſubditi crederent. De rara huius Mutezumæ magnificentia, & de alijs cùm harum ciuitatum, tum orbis nuper inuenti hiſtorijs, multa ſuppeditabunt illi, quos D. Abrahamus Orttelius, celeberrimus ille Geographus, in perilluſtri Theatro ſuo, folio. 2. noui orbis deſcriptores allegat.

Mexico.

MEXICO, REGIA
ET CELEBRIS
HISPANIÆ NO-
VÆ CIVITAS.
Cum Priuilegio.

CVSCO.

CVSCO. REGNI PERV IN NOVO ORBE CAPVT.

CO.

PRIVILEGIVM
REGIS-HISPANIARVM.

PHILIPS bijder gratien Gods, Coeninck van Caſtilien, van Leon, van Arragon, van Nauarre, van Naples, van Secillien, van Sardayne, vanden Eylanden Indien, ende vaſten Landen der zee Oceane, Ertzhertoge van Oiſtenryck, Hertoge van Bourgoingnen, van Lothryck, van Brabant, van Limborch, ende van Luxemborch, van Gheldre, ende van Milanen. Graue van Habſbourg, van Vlaenderen, van Arthois, van Bourgoingnen, Palsgraue, ende van Henegouwe, van Hollandt, van Zeelandt, van Namen, ende van Zutphen. Prince van Zwaue. Marck graue des Heylichs Ryck. Heere van Vriesłandt, van Salins, van Mechelen, Vander Stadt, ſteden ende Landen, van Vuytrecht, Oueryſſel, ende Groeningē. Ende Dominateur in Aſien ende in Affryken, Allen den ghenen, die deſen onſen brieff ſullen ſien, oft hooren leſen, ſaluyt. Doen te weetene, Dat wy ontfangen hebben, die oetmoedige ſupplicatie van Franciſcus Hoogenberghe, Schilder, wonende binnen der Stadt van Cuelen, Inhoudende, hoe dat hy ſuppliant, tot zijnen grootē coſte, moeyte, ende aerbeyt, heeft doen grauerē, oft ſteken in copere platen, die figuren vande principaelſte ſteden vander Weerldt, die hy heeft cunnen gerecouureren, hebbende deſelue binnen der Stadt van Cuelen, in een volumen doen drucken, metter deſcriptie vander gelegenheyt ende ſcituatie van elcker ſtadt. Ende hebben tvoorſ. Boek oft volumen naderhandt doen viſiteren, by Heeren ende Meeſteren Sebaſtianen Baer, Plebaen der Kercken van onſer Lieuer Vrouwen binnen Antwerpen, Soude tſelue gherne doen drucken ende vercoopē, by ſulcken geſworen drucker ende boeckuercooper binnen onſen Lande van Brabant geſeten, als hem goetduncken ſal, Maer en ſoude tſelue nyet dorren noch moegen doen, obſterende onſe ordinantien ter contrarien, Oick vreeſende dat yemant anders den voirſ. boeck ſoude geraecken nae te drucken oft contrefeyten, warduere hy van zijnder coſte, moyete, ende aerbeyt, gefruſtreert ſoude zijn, Ten waere dat hem hierinne worde verſien met onſe opene brieuen von Ottroye, Inhoudende clauſe van Interdictie voerden tijt van zeſtthien Iaeren naeſtcommende. Soe eeſt, dat wy die ſaken voirſ. ouergemerckt, Genegen weſende ter beden vanden voirſ. Franciſcus Hoogenberghe ſuppliant, denſelven hebbende gegundt, geottroyeert, ende geconſenteert, Gunnen, ottroyeren, ende conſenteren, wyt ſonderlinger gratien by deſen onſen brieue, dat hy tvoirſ. boeck oft volumen, nauolgende der correctie daerop gedaen, ſoe verre daer eenige geſchiedt is, by ſulcken geſworen drucker oft boeckvercooper binnen onſen voirſ. Lande van Brabant geſeten, als hem goetduncken ende gelieuen ſal, ſal moegen doen drucken, vercoopen, ende diſtribueren, alomme binnen denſelven onſen Lande van Brabant, ende van Ouermaze, daert hem goetduncken ende gelieuē ſal, Sonder daromme tegen ons, oft onſe ordinantien verboden, ende placcaten, eenihſins te miſdoene, Behoudelijck dat de voirſ. ſuppliant ſchuldich ſal zijn hem in deſen te Regulieren nauolgende der ordinantie opt ſtuck van der printe gemaeckt, ende ten eynde dat die ſuppliant vanden coſt vnd moyte, by hem alreede gedaen, ende alnoch te doene nyet gefruſtreert en worde. So hebben wy geinterdiceert ende verboden, Interdiceren ende verbieden by deſen, allen anderen van wat ſtate, qualiteyt oft conditie zy zijn, den voirſ. boeck oft volumen nae te drucken oft contrefeyten, oft elders gedruckt ende gecōtrefeyt zijnde, te vercoopen binnen onſen voirſ. Lande van Brabant, ende van Ouermaze, geduerende den tijt ende termijn van thien Iaeren naeſtkommende, Ten waere by weten ende expreſſen conſente vanden ſuppliant, Op pene van telcker Reyſen zy beuonden zullen worden gedaen te hebbene ter contrarien, te verlieſen allen dexemplarien ende boecken, alſoe by hen gedruckt ende gecontrefeyt, ende houen dien drije Caroluſgulden voer elcken boeck, deſelue peyne tapplicerē een derdendeel tonſen prouffyte, Dander derdendeel aenden officier die daer af dexecutie doen ſal, ende het derdendeel tot behoef vanden ſuppliant. Ontbieden daerom ende beuelen onſen zeer lieuen ende getrouwen Cancellier, ende den anderen lieden van onſen Rade in Brabant, Meyer van Loeuene, Amptman van Brueſſele, Schoutetten van Antwerpen, ende vanden Boſſche, ende allen anderen onſen, ende der ſmaelre Heeren, Rechteren, Inſticieren, Officieren, ende Onderſaten ons voirſ. Lants van Brabant ende van Ouermaze, wyen dat aengaen ſal moegen, huere Stedthouderen, ende eenenyegelijcken van hen, ſoe hem toebehoiren ſal, dat zy den voirſ. ſuppliant van deſe onſe gratie ottroye, ende conſente, ende van allen den Inhouden van deſen, doen laten, ende gedoogen, Raſtelijck ende vredelijk gemieten ende gebruicken, ſonder hem dacrinne te doene oft te laten geſchieden eenich hinder, letſſel, oft moeyeniſſe, ter contrarien, Procederende ende doende procederen tegen die tranſgreſſeurs, ende ouertreders van deſen, by den peenen hierbouen geruert, ſonder diſſimulatie, Want ons alſo gelieft. Des torconden hebben wy onſen Seghel hieraen doen hangen. Gegeuen in onſer Stadt van Brueſſele, den XXII. dach der Maent van Nouember, Int Iaer ons Heeren M. D. LXXIIII. Van onſen Rijcken van Spaingnen, Secilien, &c. XIX. Ende van Neaples &c. XXI.

ANTVVERPIAE,
APVD AEGIDIVM RADEVM,
ANNO PARTAE SALVTIS.
CIↃ. IↃ. LXXV.

Vidit, & approbauit D. Sebaſtianus Baer Delphius, Plebanus & Canonicus Eccleſiæ Cathedralis B. Mariæ virginis Antuerpien.

RPJCB

GEORGIVS BRVIN AGRIPP.

CANDIDO LECVORI

S. D.

QVIA IN HAC VRBIVM TOPOGRAPHIA, CANDIDE LECTOR, LIberiore sermone, expatiari non licuit, sed pro capacitate loci, in altera picturarum facie vacui, vrbium, oppidorum que constringenda fuit descriptio, hinc factum, vt non ea, qua par erat, dignitate, de eorum magnificentiâ differere potuerim. Itaque in ea, quam nunc appendice, iungimus, quæ simul & indicis vicem subibit, dum paulò fusius de quibusdam scribimus, veram indicis rationem (quem brevem, angustisque limitibus comprehensum esse decet) minus obseruamus. Non quidem eo instituto, quasi ea omnia, quæ de vrbium primordio, antiquitate, conditoribus, situ, politica administratione, prærogatiuis, ac priuilegijs, de magistratuum, variaque fortunæ mutatione, conscribi poterant, in appendice hac comprehendere velim, hoc enim, vti laboris esset perardui, operisque immensi, ita fallacis, incertæque inquisitionis foret. Eò, quòd de primis vrbium fundationibus, de originibus nominum, multa fabulis propinqua, scribantur, de multarum etiam principio, et Historiarum inopia, & hominum incuria, perparum, aut nihil certi inueniatur. Quod, cum de multis Germaniæ vrbibus, doceri facilè possit, tum de totius vniuersi domina, vrbe Romana, indubitatum est, quam aliqui à congregatione hominum, nomen habere, alij à Troianis, alij ab Euandro, cæteri à Romulo conditam, scribunt. De quibus autem certi quippiam, historiarum monumentis commissum, extat; ex his præcipua, tum in ipsa enarratione, tum in hac appendice, ac indice, delibaui, quibus etsi curiosis, non per omnia satis fiat, tamen candidis ingenijs, his, quæ non sine labore perquisita, candidè profero, ex parte me satis facturum, omninò spero. Maximè quidem, dum auctorum insertis nominibus, lectionem, fide dignam, reddimus. Quo etiam ipso, eorum obiectioni respondeo, qui in longinqua, minusque mihi cognita loca, me calamum transtulisse, obijcient. Si quid verò mihi in his, quibus auctorum destituor scriptis, ob rerum ignorantiam, aut imbecillitatem ingenij, fidei fortasse decedet, id, admirandâ pictoris industriâ, artificiosa Hogenbergij manus, viuis vrbium delineationibus, cumulatissimè compensabit, qui tanto studio, eas graphicè, accurratèque depinxit, earumque hoc libro imagines, tuta oculorum lustratione, citra itinerum peregrinationis que pericula, vno, quietè sedentis intuitu (quod in ipso loco, non ita commodè fieri posset) spectandas exhibet, vt etiam sine enarratione historica, earum situs, forma, structura, atq; conditio, non incommodè perspici queat. Vale. Ex Musæolo nostro Agrippinensi. Calend. Ianuarij. Anno partæ Salutis CIↃ. IↃ. LXXV.

A,

53. ADENA, vrbs est Arabiæ metropolitica, & munitissima, in radicibus montis editi, qui in mare lingula procurrit, sita, & vtrinque fluctibus in sinus reductis alluitur, ita, vt peninsula fiat. Mons est adeò sterilis, vt nec arbores vllas, neque plantas efferat, nempè, qui sit saxosus, & præruptis rupibus in altum promineat. Aquis caret, raro admodũ pluuijs irrigatur. EX longinquo pago aqua, per aquæductum, in locum, qui ab vrbe quatuor millibus passuum distat, deriuatur. Ea vrbis aquatio est. Annona & cibarijs importatis vtitur, quorum tamen est incredibilis copia. Est cincta muris, munita turribus exculta mœnibus, & ad aspectum pulcherrima. In illam mercatores è Perside, & India, & AEthiopia, & ex multis Arabiæ regionib. sæpè commeant. Incolæ Mahumetem colũt, colore cãdido, & specie liberali sũt, Homines nobiles armis exercentur, & militaris gloriæ decus ardẽter expetũt. Rex alias ciuitates in mediterranea regione possidet, & milites non paucos stipendijs alit, & è suis tantùm subditis, in prælium cùm opus est, duo millia equitũ educit. Vrbi verò huic moderatorẽ, cuius virtuti multum confidit, præponere solet. Hæc Osorius lib. IX de rebus ab Emanuele, Lusitaniæ Rege, gestis. Paulus Venetus autem, hunc in modum de hac vrbe, eiusque prouincia, scribit. Aden, inquit, optimo portu excellit, ad quem ex India plurimæ appellunt naues, aromata deferentes. Et negotiatores quidem Alexandrini, illic ementes aromata, ponunt ea in naues paruas, atque septem diebus per flumen quoddam ducentes, postea humeris camelorum imponunt, & triginta dierum itinere, per terram vsque ad fluuium AEgypti deportant, & rursus in naues exonerãtes, tandem vsque ad Alexandriam, perducunt: Nec potest compendiosior haberi via ab orientis partibus vsq; Alexandriam: Negotiatores verò illi ducunt secum plurimos equos, quando nundinandi gratia, in Indiam concedũt. Exigit autẽ Rex Aden ab illis mercatoribus, qui per regionem suam aromata & alias merces deferunt, vectigal maximum, vnde plurimum ditescit. Quum Sultanus Babyloniæ obsideret ciuitatem Aconensem, & eam expugnaret, Anno scilicet D. M. C C. misit Sultanus Aden in auxilium eius triginta millia equitum, & quadraginta millia camelorum, non, quòd vsqueadeo illius cuperet augere felicitatem, sed, quod omnes maluit extinctos Christianos. A portu Aden, eundo versus Septentrionem, sita est ciuitas Escier, quadraginta distãs miliaribus ab illo portu, & habet sub se multas alias ciuitates & castra, sed quæ omnia sunt de dominio Regis Aden. Est quoq; iuxta hanc ciuitatem optimus portus, à quo innumeri equi ducuntur in Indiam. Abundat hæc Regio ture albo atque optimo, quod de paruis arboribus, abietibus tamen similibus, stillat. Incolæ crebris incisionibus perforant harum arborum cortices, vt thus extrahant, tametsi calor quoque, qui ibi maximus est, plurimũ eliciat liquoris. Habet quoq; Regio ipsa palmas cum dactylis, sed, præter modicum risum nullum producit frumẽtum, verùm aliundè importandum est. Abundant autem piscibus optimis, præsertim tunnis, qui ibi optimi habentur. Vinum non habent; sed ex dactylis, riso, & saccaro, optimum faciunt potum. Verueces, qui in hac regione inueniuntur, sunt statura parui, auribus omninò carentes, sed loco earum, cornua parua habent. Equi, boues, cameli, atq; oues, vescuntur piscibus, qui quotidianus illorũ sunt cibus, quum illic ob immensum calorem, herbæ & frumenta, ex terra haberi non possint. Fit autem tribus anni mensibus piscium captura, scilicet, Martio, Aprili, & Maio, tantusq; illorum capitur numerus, vt non facilè explicari possit. Hos pisces siccant, & seruant, atque per totũ annum animalibus edendos, pabuli loco, proponunt. Vescuntur autem animalia libentius de siccatis piscibus, quàm recentibus. Fiunt etiam ab incolis panes bis cocti ex piscibus, idque in hunc modum. Concidunt pisces minutatim, atque contundunt in modum farinæ, & postea commiscent, & subagitant quasi pastũ panis, atquè ad solem desiccari faciunt, & viuunt ipsi, & iumenta ipsorum de illis panibus factitijs, per totum annum.

20. AMSTELREDAMVM, Hollandiæ Metropolis, de qua hũc in modum Hadrianus Barlandus. Hoc cæteris, quæ nominaui, recentius oppidum, genus hominum in colit pecuniæ studiosius. Quocirca in remotissimis etiam terris, negotiantur, habentque toto ferè anno, externum, domi suæ, mercatorem. præstat hoc illis commoditas portus. Sunt alia quædam nõ pœnitenda Hollandiæ oppida, Goricum, Gouda, Alcmaria, Roterodamum, eximij illius viri Erasmi Roterodami, vrbs nutricula.

46 ANCONA, Hadriaticum mare; venustissimo, in Piceno situ, superbissimoque portu, nobilitat. Agrum habet bonitate, fertilitate, ac vbertate multorum nobilium fructuum, & frumenti, præstantem, maximè verò celebrem, generositate vini, à Strabone, Plinioque, laudati, lib. 14. cap. 6. Quod hodie nominatissimum Siroli, esse puto.

INDEX.

57. ANFA, celebre quondam Africæ, multisquè ædificijs nobile, oppidum, nunc habitatoribus vacuum, cuius ruinas, & desolatos, ab omni cultore, hortos, cum Ioannes Leonis Africanus conspexisset. Vix, inquit, lachrymas tenere potui, vbi quorundam ædificiorum atque templorum (quorum adhuc quædam extabant monumenta, miserandam ruinam seriò contemplatus fuissem. Horti, etsi non nihil adhuc fructū producant, syluas tamen magis dicas, quàm hortos. Nunc autem Fessanorum iniuria, ad tantam redacta est ea vrbs calamitatem, vt nulla prorsus spes sit, nouos, in posterum, colonos, recipiendi.

17 ANVERPIA, longè celeberrimum in Brabantia Emporiū, dextram Scaldis ripam, longo tractu mœnibus & turribus coronans, ab Oceano secundum flumen quindecim circiter milliarib. brabanticis distat, quorum singula in terra tantum spacij complectuntur, quantum si expeditus pedes, stato & ordinario gradu, intra horam vnam, absoluat, & laboris satis sit habiturus, & non nimium difficultatis. De huius vrbis situ, splendore ædificiorum, populi industria atq; diuitijs, quorundam extant scripti libelli. Est hoc nobile oppidum partim maritimum, Gallis, Germanis, Hispanis, Britannis, Italis frequentatum. Hodie diuino munere, & senatus prouidentiâ, sic floret mercimonijs, vt nec Londino in Anglia, nec apud Germanos Francofordiæ, nec in Gallijs Parisio cedere debeat: priuata hîc domus affabrè constructa. Certamen est in vrbe, quis elegantius ædificet. Grandia sunt templa, vnum Deiparæ virginis augustissimum, cum turri altissima, ex candido lapide. Gentis mirum in opificijs acumen, domos extruunt altas magis, quàm amplas, propter locorum angustiam, & ex Senatus edicto, ex lapide. Vrbs est quam optimè munita, mœnijs circūdata altissimis, viuo, sectoque ex lapide stupendis impensarum sumptibus Diuæ Marię Hungariæ Reginæ &c. hortatu, Anno A.C.N. M. C C C C C. LII, constructis, quæ in ambitu propugnacula multa plana, & summæ vastitatis, inuictasque moles ostentant, in quarum altera hæc eximiæ pietatis S. P. Q. Anuerpiensis nuncupatio, legitur.

DIVAE MARIAE HVNG. REG. DIVI CAROL. V. CAES. SORORI, PATRIAE EX FRATRIS AVCTORITATE TVTRICI, S.P.Q.A. HANC MOLEM EX EIVS NOMINE MARIANAM, NVNCVPANTES, PIIS VOTIS D.D. QVOD SOLICITO ILLIVS HORTATV, TANTAE HAEC VASTITATIS MOENIA, GRAVISS. REIP. IMPENSIS, VEL QVADRIMESTRI SPACIO, AD MILLE PASSVVM LONGITVDINEM, IN SVPERIOREM VSQVE LIMBVM EXCITATA SINT, VNIVERSVMQVE VRBIS AMBITVM HAC PARTE COMPLERINT, MENSE AVGVSTO. M. CCCCC. LII.

CONSTANT. HALMALVS, EQVES AVRATVS, HVIC MOLI PRIMVM IECIT LAPIDEM, DIE XVII IVLII, M. CCCCC LII.

In altera mole, hunc in modum legitur.

IVSSV CAROLI V. CAES.

IOANNES A CROMBACH, EQVES AVR. HVIVS VRBIS SENATOR, HVIC MOLI, INDITO NOMINE, DIVI IACOBI, PRIMVM IECIT LAPIDEM, ANNO M. CCCCC. XLII. DIE III. IVNII.

Est hæc ciuitas vna omnium, quæ sunt hodie in Inferiori Germania, sacratum cęremoniarum studiosissima, veræquè pietatis cultrix. Monasterium habet præmonstratensium, & structurâ magnificum, & monumento Isabelę Caroli Ducis Burgundionum Conjugis, nobile. Hæc partim ex Hadriano Barlando excerpsimus. De florentissimæ autem Anuerpianæ Reipub. præstantia, dignitate, nomine, atquè origine, præter accuratissimam Guicciardini descriptionem, Anuerpianas etiam origines consule, Eruditissimi viri, Doctoris Ioannis Goropij Becani, qui eas, nouem libris, doctissimè, complexus est.

12. AQVISGRANVM. Sacri Romani imperij ciuitas libera, aliquot milis, à Colonia Agrippina distans, à Grano, Duce Romano, Neronis fratre, primęua fundatiõe cõstructa, ab eo, & ab aquis calidis, plano in loco ibidem repertis (vti multi, incerto tamen authore, perhibent) Aquisgranum, denominata. Deuastata ab Hunis, à Carolo Magno restauratur, murisquè cingitur. Qui & primus religionis Christianæ pædotriba, hîc extitit. Summamque ibidem Ecclesiam, auro, argento, perpetuis fundationibus, & præstantissimis sanctorum reliquijs, diuersis ex locis, mirificè exornauit. Pallatio etiã, regiâ magnificentiâ cõspicuo, huius vrbis splendorem adauxit. Quod Anno Christi D. CCC. LXXXI à Nordmannis igni consumptum est. Ex eadem hac vrbe Carolus, re & nomine Magnus, Anno partæ Salutis, D. CCC. XIIII. ad fœlicem beatorum patriam, emigrauit, ætatis suæ LXXIIII, Imperij verò, anno XIIII. Cuius tumulo, B. Virginis templum, quod paulo ante construxerat, inclarescit. Prodijt ex hac vrbe egregiũ patriæ, & Agrippinensium decus, summus, ac Reuerendus vir, D. Theobaldus Crasselius, Theologica professione eximius, qui florentem Colonienſem Rempub. annos triginta, quemadmodum & hoc tempore, pari cum, fructu, tum diligentia facit, verbi diuini administratione pauit nunc verò, Cyrenensis Ecclesiæ Episcopus, & Reuerendissimi: Archiantistitis Colonienſis, Suffraganeus designatus, confirmatusque est.

33. ARGENTORATVM, Elsatiæ Metropolis, sędes veterum Tribocorum, siue Tribonorum, qui ante Iulij Cæsaris octauij Augusti tempora, in hanc prouinciam, cum reliquis Germanis transgressi sunt, posteaquam Romanis parere cœpit, ac vnà cum Imperio, Latinum vocabulum habere meruit, inter ciuitates Rheni, quæ Treuirorum latissimè patentem Iuris dictionem agnoscebant, sub primis Romanorum Imperatoribus, haud obscuri nominis fuit, sub posteriobus Comitem habuit, qui, Tractum Argētoratensem gubernabat, in Germania prima, Sequens ætas Alsatiam à flumine irrigante vocauit. Quo tempore subinde à Transrhenanis gentibus Romanorum hostibus perpetuis, hæc vrbs infestabatur, donec sub Galliarum occupatoribus Francis indigenis illis, & veteribus Germanorum populis, Romanam administrationem, quoad fieri potuit, retinentibus, (id quod & à diuo Theodoricho ostrogotho Cæsare, quē Veronensem appellamus, atq; cæteris huius gentis primis inter Germanos Romanorum regibus, in Italia ac prouincijs id temporis obseruabatur) post deuictos Alemanos, nouum & hoc nomen, vt etiã Francorum, donec, inquã Rege Lodouico Magno, siue Clodouce iam Christiano facto, religio nostra publicè, & absque metu passim ab omnibus susciperetur, atque pace firma constituta, sacricolæ Dominicam illã domum, tantum non totam ex regia liberalitate dono acciperent, sacello etiam dilatato, virginisquè matris Mariæ, titulo adscripto, Quibus subsecuti Francorum Reges post ordinata pridem Scotorum cœnobitarum Xenodochia, Gerontocomiaq;, & Pthocotrophia, adiunctis, nosocomijs, instituto etiam Episcopo per totam Caroli Magni posteritatem, nihil non concesserunt. Deinde vero Diuis Othonibus & Henrichis imperātibus, libertas ciuitati multo plenior contigit, vrbe iam pridem ita amplificata, vt partim nouam, partim antiquam, vulgus diceret. Porro Germani, vetus illud Romanum & prouinciale Argentorati vocabulum, ademptis prioribus syllabis, & Burgum adijcientes, in Storatis burgum detorserunt. Hunis, Attila duce, è Catalaunico illo conflictu domum reuertentibus, huius vrbis euersionem Annales tribuunt. Hinc Sidonius Apollinaris Attilam Rheni hostem dixit. Huiusmodi sunt vrbium & Regionum fata per vtranque fortunam, quando hic mundus nihil firmum & perpetuò stabile continet, assiduis mutationibus obnoxius. Argentoratum insuper, templo eleganti structurâ, & præcelsa turri conspicuo, illustratur, Quod haud immeritò, inter totius vniuersi stupenda, octauum obtinet locum. Cœptum est autem augustissimnm hoc templum, in fundamento Anno Christi M. XV. Episcopatus Berengarij septimo. Anno autem domini M. CC. LXXVII. sub Episcopo Conrado à Liechttenberg. Erckuinus à Steinbach, Architectus, turrim extruere cœpit, & perducta fuit structura vsque ad quatuor testudines galeę, vel fastigij turris, circa Annum Domini M. CCC. LXXXIIII. reliquum vsque ad Coronam, beneficio Iunctherorum Pragensium, perfectum fuit, suprema autem ista corona, in circumferentia hisce sententijs sacris, Germanico idiomate, veluti gemmis quibusdam pretiosis, decoratur. Versus orientem: Christus clarificat: Christus, singulis sua dona largitur. Septentrionem versus: Christus in æternum coronat. Qua autē meridiem respicit: Christus Imperator. Christus renouat omnia. Ad occasum denique: Rex Christus triumphat. Christus in æterna sæcula Rex, &c. Vide B. Rhenanum lib 3 Rerum Germanicarū, accuratissimè de huius vrbis appellatione, differentem.

56. ARZILLA, potens quondam & ampla Africæ vrbs, nũc à Christianis, ob bellorum sæuitiam, angustioribus septa limitibus, Anno à Christo nato, M, CCCC. LXXI, in Lusitanorum potestatem deuenit. In qua expugnatione, Rex Mahumetes, cum sororcula, captiuus in Lusitaniam abductus est, vbi septem continuos transegit annos, intra quos exactissimè Lusitanum idioma didicit. Tandem, ingenti numerata pecunia, pater filium è Lusitania reuocauit, qui ad regnum ascitus, propter consuetudinem, quam cum Lusitanis contraxerat, Rex Mahumetes Lusitanus, appellatus est, sæpenumerò postmodum vindictam de Lusitanis sumere, nec non Arzillam sibi ademptam, recuperare conatus est. Primo ciuitatem ex improuiso, cum omnibus copijs, adortus, bonam muri partem, solo æquauit, eamq; ingressus, Mauros omnes, in seruitutem redactos, liberauit. Christiani se in arcem receperunt, Regi, post biduum, deditionem polliciti. Interim superueniente Petro Nauarro, cum expedita classe, multarū nauium, perpetua bombardarum eiaculatione, Regem, non solùm ciuitatem dimittere, verùm cum toto exercitu abscedere coēgit, Post hæc, ita per Lusitanos, omnibus locis, communita fuit, vt prædictus Rex eam recuperare tentans, siniſtro semper pugnauerit Marte. Cum in hac obsidione apud Regem stipendium mererem, è nostris vltra quingentos interfectos, numeraui. Hæc Ioannes Leo Aphricanus.

13. ATRE-

13. ATREBATVM, ex voce Attrebates, qua Cæsar vniuersitatem accipit, recētiores Latinè scripturi, scilicet effinxêre, a pvrbe & capite, gētis: sed quàm rectè, aliorum esto iudicium. Nos antiquitatis imitatiõe, Atrebatum, Augustam mallemus dicere, sicut ciuitatem pro Repub. vniuersa, Iulius purè loquens, protulit. Vtcumque est, instantia nunc prosequamur. Intra teli iactum indidem Scarpa præterfluit: Duaco, senis: Dorleno, octenis: Cameraco nouenis: & Ambianis, denis quaternis abest milliaribus. Vrbs ampla, augusta, & spacioſa, imo dipolis. Nam pariete quodam intergerino, ac mediano scinditur, diuiditur, ac secernitur, quarũ parte altera ciuitas, antistiti nimirum obnoxia, vulgo vocatur: altera autem, quæ dominum agnoscit, vulgò, malè, villa dicitur, ea vrbs est. Interim ciuitas, vt vrbe minor, angustiorque, tamen propugnaculis, molibus, & opere firmissima est, & affabrè facta. Vbi cathedra, fama celebris, Mariana, ac inibi bibliotheca manuscripta. Libri verò omnes Theologici. Omnium primum antistitem hîc instituit D. illum Vedastum D. item Remigius Rhemorũ Archiepiscopus, anno D. XXXI. Procedente tempore, ea dignitas in Cameracensium, itidem antistitem transcripta est, sic, vt ex gemino, vnus duntaxat, coalesceret Episcopatus. Atque adeò, ad multã ætatem, Atrebates huiusmodi dignitate frustrati. Forte autem euenit, vt Samarobrini, siue Cameracenses, Henrico IIII. Imperatori studerent, ac fauerent. Hunc ceperat inimicum Pont. Max. Rom. Vrbanus II. hostemq; Ecclesiæ Romanæ proscripserat, qui aliqua ex parte ita animaduertere volens in Cameracenses perduelles, ac Imp. iam dicti socios, Attrebatibus pristinũ Episcopatus honorem restituit, Episcopumq; creauit, Lambertum ad Teruanam, tunc Archidiaconum, id quod cõtigit anno M. LXXXXV. Egit ibi haud ita pridem antistitem, Antonius Perenothus, hodie, Cardinalis Granuellanus, insignis & fama notissimus, quo Episcopatum hunc abdicante, suffectus est in eius locum, Franciscus Ricardotus, vir spectatus & literatus. Hic in sua ciuitate Atrebatum singulare habet imperium, hoc est, magistratus creat, leges irrogat, ius dicit vniuerse, denique tam profanarũ, quã sacrarum rerũ Dominus, patronum tamẽ Belgarum principem, ac nominatim, Atrebatum comitem, recognoscit, à quo electus est, & à Rom. Pontif. confirmatus, vel inauguratus. Annuali Episcopatui tanta quanta fuerit messis frumentaria, nempe quaterna, vel quina, ac interdum sena, scutatorum millia. Ibi ad D. Mariæ, magna religione, & egregio cum peregrinorum lapidum apparatu, certum manna adseruatur, instar lanę, quod D. Hieronymus, ætate sua, ad hanc regionem pluisse, suis in epistolis, refert, quod etiam certo & statuto tempore, nimirum in maxima aëris terręq; siccitate, ac sideratione, ad eliciendam implorandamq; è superis pluuiam commonstratur. Nec deest vrbi etiam sua religio. Nam illic ad secundum compitum, summa cum cæremonia, in delubro lucerna custoditur διόπτρης vtpote, quam rem sanctã, & cælitùs acceptam, antiquitùs credunt, cuius occasione, iam commodum in vrbem transmisimus. Ea ampla in primis, ac situ, & opere, arx habetur, quam nisi longinqua obsidione non facilè quis capiat. Platęę heîc apertæ. Forum spacioſum. Vedastinorum sodalium cœnobium inibi, diuitijs, reliquas omnes monasticas sodalitates, longe antecellit, vti percũctatione didicimus. Vectigal enim ei immẽsum, nempe vicena ducatorum millia, & eo amplius. Deinceps multa passim templa, apprimè ornata & culta. Domicilia ciuium appositè facta & commoda, & eò magis admiranda peregrinis, quòd Hypogæa in omnibus, & ipsa affabrè facta, pauimento nimirum, aut lithostrato, aut lateritio, eaq; altè effossa, de industria, in quãtum audiuimus. Necessitate enim ea ratione, ac viâ ciues prouidi, suarum rerum consulunt, qua vrgente, sicuti aliquando vsu venit, Hypogæa illis sunt, quæ alijs cœnacula. Bello, nimirum æstuante, & hoste mœnia tormentis concutiente, in subterraneis illis sedibus, dum extra telorum omnem sunt iactum, cum omni re sua incolumes, facilius ferunt, tolerantq; obsidionem. Hanc gentem antiquitate, fortitudine, & virtute vel vnus cohonestat Comicus ille Atrebas, summopere ab ipso Cæsare commendatus. In instanti tempore, heîc præter cęteros, claret, Christophorus Assonuillanus, in Consilium Regis priuatũ adscitus, vir spectatus & doctus, ac deinde Nicolaus Bornius, Antistes designatus Atrebatum, cum rara doctrina, insignis orator, nõ inuenustus poëta, & luculentus historiographus. Supremus heic sessitat prouinciæ senatus, vnde rectè Machliniam prouocare fas est, reo actoreq; causa cadenti. Vrbs sic satis frequentata est Attrebatum, quorũ alij mercatores, alij opifices. Horum sunt multa collegia, quorum maxima pars, lanarię studet. Hinc leuidense, & textile Atrebas nulla non in parte Europæ, & cognitum, & acquisitum. Hoc iam inde ab ipso Cæsare caput numerosę gentis, vti diximus, fuit. Adhęc Carolo Caluo Imperatore, ac rege Franciæ, & multa post ætate vniuersæ imperabat Flandriæ. Verum post quam Atrebatum, singularis institutus est comitatus, & à Flandriaco seiunctus, huius tantum populi metropolis, multis tamen nitens clientelis, est facta, qua cõditione etiamnum cernitur. Hæc ex Guiccardini descriptione.

39. AVGVSTA Vindelicorum, in Vindelicia, aut Rhetiâ, vetustissimum Romani imperij municipium, vulgo Augspurgk. Primum, nullius famæ aut nobilitatis vicus, ad Lechi flumen fuisse perhibetur. De primis autem huius vrbis initijs, atque progressu, hæc Argentinensium chronica, perhibent. Augustæ originem aliqui quam vetustissimam ostendere cupientes, Gentem Sucuorũ à Iaphet descendentem, eam primò inhabitasse prouinciam, scribunt, ibiq́ue eam condidisse, vbi abundantia aquarum, salubris aër, & aliæ commoditates facilè haberi possent. Venientes enim Sueui ad Rhetiã, locum aptum considerantes, & ad tuendum, naturâ, munitum, ob concursum duorum rapidissimorum fluuiorũ, Vinde, & Lici, hanc vrbem primo ædificauerunt, eamq́ue Vindelicam, à Vindo & Lico, appellabant. Ea enim regio, postea ad Alpes, vindelica appellabatur, vniuersaq́ue montana, pars in orientem & Austrum vergens, à Rhetis Vindelicisq́; tenetur, vt Strabo scribit. Eam autem, more vetusto, vallo ac fossa, cinxerũt Amazones, postquam Europam inuaserunt, Sueuos sub Marsepia, insuetis armis, & securibus præauctis, ex hac vrbe cedere, vsq; ad Alpes coegerũt, & desolatam reliquerunt. Cum hæc ante cladem Troię peracta sint, hanc ciuitatem, ante Troiam fuisse, existimant. Et temporibus exitus filiorum Israel de Egypto, ante Romam, quingentos & quinquaginta annos, cõditam, asserunt. Quam quidam, à Troianis, ortam dicũt. Eligentes autem sibi deam Zizam, quam Cererem fuisse opinãtur, à quâ hæc vrbs Zizaria dicta, cuius templum vsque ad tempora Romanorum inuiolatum permansit. Iam vetustate collapsum, nomen collis seruauit, qui ab incolis, Eisenberg, hodie vocitatur. Per Vindelicos inde ac Rhetos, florẽtissima cum muris ac propugnaculis facta. A Romanis plurimã bella perpessa est, cum libertatem semper optaret, se à Romanis Vindelici alienârunt. Ideo Diuus Octauianus Augustus, Titum Ennium Prætorem, cum legione Marcia, ac alijs ducibus, in eos misit, in qua Auar, Bogudis Regis filius, adolescens, in armis apud Græco Latinos peritus, & Varro, tribunus militum, claruerunt. Hi ciuitatem in fine æstatis, multitudine Romanorum obsessam, varijs affecerunt incommodis. In ea oppugnatione, Auar, Gręcus, occiditur, Et in vico, Criechisaucron, vbi sepultus fuit, eiusce modi Epigramma, reperitur.

His nomen terris, Bogudis dat regia proles,
Græcus Auar, pecudis, de Sueuis, more, litatus.

Perijt & Prætor cum legione Marcia, vt pauci superessent in ea clade, qui rem gestam recitarent. Locoq́; cædis nomen dedit perdita legia, in media nunc ciuitate, Perleich, dicta. Ideoque heîc legitur.

Indicat hic collis, Romanam nomine cladem
Marcia, quo legio tota simul periit.

Varro, quem vertem nominant, amne transmisso, in paludibus se occultans, lacui, Vernensee, nomen dedit. Is postea consul Cilicię, infœliciter obijt. Et vt Suetonius refert, quod Octauianus Augustus, omnes graues ignominias, cladesquè duas omninò, nec alibi, quàm in Germaniana accepit, Lolianam, atque Varrianam, Varrianã penè exitiabilem tribus legionibus, cum duce legatisq́;, & auxilijs communibus, cæsis. Deinde Augustus per Tiberium Neronem (cum Drusus frater eius Rhenales regiones aggressus est) post varrianam cladem, effluxo triennio, Vindelicos deuicit, atq; vrbem eorum immunitam reddidit, & vt verba Strabonis libro 4. affirmant. Tribus Romanorum millibus, Cæsar Augustus missis, vrbem Augustam habitandam tradidit, quo in loco, Varro castra iam habuerat, Claudius Drusus tamen eam postea instauravit: muris ac turribus ampliauit. Cumq́; auspicijs Augusti victa & aucta erat, in honorem Augusti Octauiani, Augustam appellauêre. De his bellis Horatius in odis mẽtionem facit. Videre Rethi bella sub alpibus, Drusum gerentem, Vindelici Quibus mos, vnde ductus perenne tempus Amazona securi dextras obarmet. &c. Cum autem Sueui, qui potentiâ & hominum frequentiâ, reliquos antecellunt, hanc vrbem pertutissimè elegerunt: Deinde in Romano imperio stabilis ac fidelis permansit, magnum incrementũ habuit, ac multa priscæ vetustatis monimenta in ea relicta sunt. Anno autem salutis quarto & quinquagesimo, supra nongentesimam & vltra, Vngari Germaniam & Sueuiam vastãtes, Augustã obsiderunt: varijsq; cladibus Noricos, Rhetos, ac Sueuos afflixerunt. Otto primus imperator, aduersus eos pluribus diebus decertauit, eosq; tandem, ad internetionem, prope Augustam, deleuit. Tres quoq; in eo prelio eorum regulos captos, à militibus suis ad eum perductos, cùm ob clementiam seruare conaretur, Sueui (eo nolente) suspendio, necârunt. Ccidit in eo bello Diopoldus comes, frater Sãcti Vdalrici, & Regniboldus, filius sororis suę. Deinde diuus Vdalricus Episcopus, vrbem illustriorẽ fecit, & Ecclesiam Sanctæ Affrę instauranit, quæ olim ab Attila, & nunc ab Hunis lesionem sensijt. Et ecclesiam sancti Ioannis, & sancti Stephani constrúxit. Ornaturq; hæc imperialis ciuitas publicis & priuatis ędificijs pulcherrimis, & præsertim Basilica episcopali ampla, beatę Mariæ virgini dicata.

57. AZAMVRVM, Africæ oppidum, expugnatum est à Christianis Anno salutis, M.D.XIII. Quo tempore venerat huic oppido in auxilium Princeps quidam, qui vt suę saluti consuleret, se ex alia vrbis parte fune demisit, Mox variè huc, atq; illuc dispersi sũt incolę: hic nudis pedibus, ille equo fugit. Nec potuisses, scio,

à lachrymis continere, si fœminas, si senes atq; pueros, capillis passis, nudisq: pedibus fugere vidisses. At, priusquam Christiani cum Judæis aliquod fint prælium auspicati, qui relicti erant à fuga ciues, eo pacto sunt in gratiam recepti, vt Lusitanus, nullis inuitis, portisq; vndiq; patentibus, illarum rerum potiretur, quę ciuitatis erant: proinde nulla præterea inferretur ciuibus iniuria. Hunc in modum coeperunt Lusitani eam incolere regionem. Iudæi verò, partim Salæ, partim Fessę, adierunt regnum. Nec puto aliam ob causam id illis à Deo opt Max. fuisse illatũ, quàm propter horrendum illud Sodomitarum crimen, cui ciuium pars maxima tam fuit addicta, vt iuuenem vix non corruptum, à se dimitterent.

B.

5. BARCINO, omnium vrbium citerioris Hispaniæ, florentissima, pulcherrimaq;, quam Lucius Marineus Syculus, lib. XIII. de Arragoniæ regibus, mirificè commendat. De Bacinone etiam. comitibus, & eorum origine, alio loco scribit. Anno salutis M D XXXXVI, in hac vrbe, societati Iesu, Collegium, à pijs quibusdã, auitæ religioni deditis viris, inchoatum est, qui pietate & zelo christiano, R. D. Patris Araoz, qui aliquandiu ea in vrbe commoratus est, moti, amplissimas, in eiusdẽ collegij fundationem, eleemosinas, contulerunt.

32. BASILEAM ciuitatem amplam, clarissimamque, in loco regio extructam, temporibus Imperatorum Gratiani & Valentiniani, qui simul imperio præfuerunt, Anno scilicet Christi, CCC. LXXXII. in rerum natura fuisse, conuincit Ammianus Marcellinus, triceſimo historiarum libro: Meminit autem Gratianum construxisse fortalitium quoddam contra Germanos, non procul à Basilea, (sic vocat Basileam) quod incolæ, Robur vocant. Itaque ante Gratiani tempora Basileam extitisse, apparet. Ita enim Felix Malleolus in viridario imperatorum, & Regum Romanorũ scribit. Tempore Arnolfi Imperatoris, irruentes Vngari magna vi in Germaniam, destruxerunt Basileam, quæ tum Augusta magna vocabatur. Sed Henricus Rex, pater Ottonis primi, rursus eam vrbem excitauit, transtulitque in eum locum, quem hodie Basilea occupat. Fundauit quoque ibi Ecclesiam Episcopalem, & alias Ecclesias, magnificeq; dotauit, Hæc ille. De nomine huius vrbis quidam, sed tamen sine probatione scribunt, ipsum à basiliisco deductum. Fuerunt alij, qui, priusquam omnes Ammiani Marcellini libri, qui extant, euulgarentur, Basileam sic dictam putabant, à passagio & traiectu, qui in eo fuit loco, antequam ciuitas extrueretur, vt scilicet inde rectius Passel, quàm Basel, primum fuerit vocata. At Ammianus irritã hanc coniecturã reddit, qui ciuitatem illam græca voce βασιλείαν quasi Regnopolim, seu regiam vocat. Alluitur Rheno, qui eam penè mediam diuidit, nisi, quod ponte vnitur. Habet vrbs ipsa commoditatem magnam à Rheno, quia ad eam plures sunt nauigationes, magnisque potestadi ri oneribus. Agrum habet amplissimum, extra & intra montana, qui frumenti & vini ferax est. Passa autem est ducentos annos, multos & graues terræmotus, sed rursum est instaurata, & nostris ferè temporibus bonarum artium Gymnasio ornata, à Pio, eius nominis Pontifice secundo, instituto. Cæterum, situs ciuitatis Basileensis, omnibus modis commodior est, quàm situs Augustæ Rauracę, quod in libero terræ spacio, & planicie condita sit, vbi aër est salubberrimus, solum terræ fecundum, scaturigines multorum fontiũ, concursus multorum amnium, præsertim Rheni, Birsæ, VViesæ. Byrsa ex Iure Monte, per multas conualles, Basileam vsque deuoluitur, plurima secum deferens ligna, & lignorum rates. VViesa verò fluuius, ab opposita parte, à Nigra sylua segregatur, adferunturquè per eum plurimæ trabes, ædificijs aptæ, ac deinde in minori Basilea multis inseruit officinis. Nam serrantur eius beneficio, molâ versatili, arbores in asseres, commolitur frumẽtum, acuuntur fabrilia instrumẽta, ducuntur in bracteas ferreę massæ, multisque alijs conducit vsibus, prẽter id, quod habet nobiles pisces, præsertim trutas. Et quamquam minor sit opposito fluuio Byrsa, est tamen eo piscosior, plurimisque officinis inseruit, etiamsi Byrsa non modica quoque exhibeat ministeria molitoribus, & papyri confectoribus, qui aliquot insignes habent officinas iuxta hunc fluuium, aut potius iuxta riuulum ab eo segregatum, & ad mœnia vsque maioris Basileæ facto alueo, deductum.

1. BETHLEEM, Lusitaniæ vicus, situ tam opportuno excellens, vt quasi vallum ac propugnaculum sit Olisiponensium portus, à potentissimo inuictissimoq; Emanuele, Lusitanorum Rege (de cuius virtutibus, rebusq; magnificè gestis, Hieronymus Osorius, Algarbiorum Episcopus, duodecim libros, eruditè conscripsit:) perauguſto fano, D. Virgini dicato, magna celebritate illustratus, qui & locum illum Bethleem appellari voluit, nomine ab ea ciuitate sumpto, in qua Christus, ad humani generis salutem, natus est. Asciuit autem homines singulari religione, qui se D. Hieronymi institutum sequi profitebantur: quos in illius templi custodia, poncret, qui sacra conficerent, & numen diuinum religione placarent: & omnes nautas atquè vectores, qui ex varijs partibus eò commearc solent, sanctis disciplinis, erudirent. Eum verò locum, sepulturæ sibi delegit. Arcem deinde in rupe, quam marini fluctus circum-flu... non longè à templo, occarum solis versus, instituit munitissimam, quæ prohiberet portus Olisiponẽsis aditu naues omnes, quæ non se pacificas esse, signo nautis vsitato, significarent.

23. BREMA, amplissima VVestphaliæ vrbs, episcopatu insignis, multo tempore cum vicina ciuitate Hamburgensi de primatu contendit. Habet sub se Episcopatus Lubecensem, olim Aldeburgensem, Suerinensem in Meckelburga, Lebussinensem, Schlesuicensem, Racemburgensem, Hamburgensem, vbi olim Archiepiscopatus fuit omnium Aquilonarium prouinciarum. Bremenses gloriam suam ducunt, Danorum gentem, à se, ad Christum esse conuersam.

21. BRVVERSAVIA, Zelandiæ haud ignobile oppidum, eamque huius prouinciæ insulam, quæ à præterlabente Scalde, Schaldia cognominatur, situ occupat.

16. BRVGAE, Flandrorum oppidum ad Oceanum inæstu marino situm, amplitudine spaciosum, ædificiorum magnificentiâ tam priuatim, quàm publicè, platearumq; nitore, ac latitudine, spectabile, canonicorum & monachorum collegijs, frequens, maiestate ciuium & splendore, cultuquo venerandum, populi gratia elegantiaq;, & hospitalitate nobile, doctis viris ingenijsq;, & omnis generis artificibus excellens, supra quàm dici potest. Plerique Louanio Grudios, quorum Cæsar meminit, asscripserunt Sed Doc: Becanus, lib. I. Atuaticorum, Grudios Brugenses fuisse, confirmat, in quorum oppido hactenus est domus Grathusa nominata, id est, Domus Grutia, à qua nobilis quædã Flandriæ progenies, & nomen, & Gentilitatis originem accepit. Cum autem Gruiten, siue Ruiten, canales, seu fossas ad ciuium commoditates deductas, Belgis significent, constare hinc potest, plurimis olim canalibus, ad diuersos vsus, hoc oppidum nobile fuisse. Atq; hinc ciues Grutios, siue per mediam litteram, Grudios, cępisse nominari. Eadem autem ratione pòst Brugij, siue Brugenses sunt nominati, propterea, quòd pontibus, quos Bruggen, nostrates dicũt, pluribus abundarent. Vbi enim plurium est canaliũ, ad naualem vecturam, illic ad pedestre & equestre iter, quamplurimis opus est pontibus, ita, vt Brugij, cum Grudijs, optimè quadrent. Ossa Eu[illegible]ys, in hac vrbe, terræ commissa iacent, qui quidem vir, quam benè de re litteraria meritus sit, cùm doctissima ipsius, variorum argumentorum, scripta, tum vel sola illa commentaria, quib. II. & XX. D. Augustini, de ciuitate Dei libros, illustrauit, nõ obscurè demonstrant. Hoc anno M. D. LXXIIII. amplissimũ, in hac vrbe, Collegium, societati Iesu, ab Episcopo eiusdem loci secundo, erigitur, cuius prima fundamenta, summus &, philosophus, atq; Theologus, R. D. Franciscus Costerus, Machlinienſis, iam hoc tempore ponit.

14. BRVXELLAE, Regia in Brabãtia sedes, incredibili aëris, situsque amœnitate, cætetas Brabantiæ ciuitates, superat, lympidissimis abundat fontibus, quorum septem hìc publici inueniuntur. (priuati alioqui in ædibus & ciuium hortis, complures habentur) totidem portæ, totidemque deducentes in forum plateę. In quo & septem sunt ex ordine domus amplissimæ, pari, elegantiquè structurâ, conspicuæ, quæ à Senatu, honestis ciuibus priuatũ in vsum elocantur. Sunt etiam hìc septem parrochiales Ecclesiæ; septem denique in hac vrbe obstetrices inueniuntur, quæ mulierũ parturientium curam, suscipiunt. Quę quidem, cùm eius artis, admodum habeantur peritæ, & Senatui iuramento sint obligatæ, tam tenuioris, quàm splendidioris fortunę matronis, ex Magistratus edicto, vsui, & auxilio esse coguntur.

23. BRVNSVICVM, Vrbs Imperialis Superioris Saxoniæ cẽtrum, à plerisque statuitur. Hinc duces Brunsuicẽses, tota Germania nobilissimi, nominãtur, Generòsa Othonum soboles, Onaera, fluuio irrigua, cępta est primùm ædificari à filijs Ludolphi Brunsuicensium Ducis, deinde verò, à Brunone nomen obtinuit, vt Brunsuicum, nominaretur.

41. BVDA, Hungarici regni caput, in Pilissiensi Comitatu, in quo vinum nascitur sulphureum, ebrietatem vetans. Suntquè ibi aquæ sulphureæ calidissimæ, quibus lauj vtuntur ad depotandos porcos. Ranæ multæ in balneis. olim Sicambria dicta, à Sicambrorum Legione, id est, prima auxiliatrice, quæ ibi locata fuêrat. Hanc cum Atthila fratri Budæ mandasset instaurandam, & de suo nomine vocandam, is contrà, proprium impoſuit nomen, vnde iratus Atthila, germanum suum, regnique cõsortem, proprijs manibus nefariè interemit, ac in Danubium præcipitari iussit. Et huic vrbi nomen Atthilæ impoſuit. Alemani, qui eius iugum ferebant, Ethelburgk, vocârunt. Alij Offen, à fornacibus calcis, quarum olim complures ibi inueniebantur, Alij in vetitum nisi sunt. Sunt etiam, qui Buda nomẽ, à Budinis populis, quorum Herodotus meminit, descendere existimant. Eius vrbis, ea est conditio, vt nec quicamque munitius, nec certè amœnius, in tota ferè Hungaria, inueniri possit.

9. BVRDEGALA, nobilis ac illustris Galliæ ciuitas, optimo iure, caput est totus Aquitaniæ, non propter antiquitatem tantũ, sed etiam propter insignem eius magnificentiam. De cuius origine referunt, quondam, Gallia nimiũ populi multitudine abun-

dante,

dante, Bellouesum, & Sigouesum, Biturigũ principes, vt patriam quasi exonerarent, binos copiosos exercitus collegisse, quorum alterum, in Italiam; alterum, in Germaniam miserint, deinde in Aquitaniæ fines extendisse, & hanc vrbem ad mare fundâsse. Multo tempore, libertatem suam turata, nemini patuit, à tempore videlicet Tarquinij Imperatoris, vsque ad Traianum, ac diu etiam post. Tandem Gallię Reges, sibi imperium in eam vindicarunt, hactenusque retinent, ac tertium ibi regni sui Parlamentum, constituêre. Bis amplificata est. Primò quadrangularis fuit, longior tamen, quàm lata. Primo amplificationis circulo cõtinetur, quicquid est intra fossas, quæ in ipsa vrbe sunt; & forum, quod est ante palatium, versus castrum, du Ha, vel du Fa, dictum. Indè, quicquid est vsque ad extrema mœnia, id totum haberur pro secundo augmento. Varias in ea videre est antiquitates, inter quas in primis numeratur Palatium Tutelæ, vulgò, Pallais Tutele, quod est ædificium quadratum, octo columnis in longitudine, & sex, in latitudine, innixum. Id existimant quõdam prætorium fuisse, vbi causæ dici, & per prætores ac prouinciarum præfectos, ac gubernatores, iustitia administrari solita fuit. Extra vrbem, versus portam Sancti Germani, aliud extat valdè quoq; antiquum ædificium. Id Galieni palatium appellant, vulgò Pallais Galiene. Dubium non est, eiusmodi reliquias esse amplissimi cuiusdam theatri, vbi publicè ludi exhiberi, agique soliti fuêre. Hoc ambitu clauditur etiam ecclesia metropolitana, D. Andræ sacra: item arx, quam Trompettâ nominant, plurimaq; alia ditissima, ac sumptuosissima ædificia. Portum habet in crescentis Lunæ modum, appositissimè constructum, à qua forma, illi quoque nomen Lunæ, inditum est, nauibus recipiendis, vti commodissimum, ita receptis tutissimum. Hæc ex Antonio, Pineto excerpta sunt.

6. BVRGOS, Antiquissima Gallęciæ Prouinciæ in Hispania vrbs, situ est partim plano, partim montoso, arce in culmine montis, vetustatem structurâ indicante, decorata, machinarum & tormentorum æneorum apparatu, quæ ex Germanico bello, cò translata sunt, instructissima. Iuxta vrbem Butgensem Carthusianorum cœnobium est longe amplissimum, celebri templo, & præcellenti structurâ nobile, vulgo, Mille flour, nuncupatum. Habet in hac vrbe, societas Iesu, Collegium præstans, cui quidem instituendo, Franciscus Mendoza, eiusdem loci Episcopus, ac S.R.E. Cardinalis, præclaram occasionem dedit, Anno Salutis. M. D. L I. Quod R. D. Franciscus Strada, multum deinde, doctissimis suis concionibus, illustrauit.

18. BVSCVMDVCIS, firmum Brabantiæ oppidum, ludo literario, & pugnaci populo, nobile. Horum arma superioribus annis haud semel Geldrij sensêre, cum qua gente vario certatum est euentu nostris hominibus. In hac vrbe templum est Deiparæ sacrum, opus visendo appatatu. Hæc Hadrianus Barlandus.

C.

54. CANONOR, Vrbs Indiæ maxima, & præstantissima, cuius Incolæ pane non vescuntur, sed oriza, pisce ac carnibus, nec non iuglandibus, quas fert regio. Inibi cœpta sunt inueniri zinziber, piperq;, myrobolanum, cardamomum, cassia, & id genus aromata complura. Vrbem mœnia haud circundant: ædes sunt despicabiles. Illic reperiuntur fructuum complura genera, nostris absimilia, verùm longè suauia: Regio est propè inaccessa, ob frequentiores specus, vi extructos. Regi sunt in armis ad quinquaginta nobilium millia, Heros, ipsi appellant. In prælijs vtuntur ense, clypeo obrotundo, hastis, ac arcubus: nunc verò tormentis etiam vti consueuerunt. Nudi incedunt, obscœna tantum velati: ijs apertum est caput, nisi, vbi ad bella contendunt, tunc caput subrutilo galero tegunt, eoque bis inuoluunt, vittaq; nescio qua, vinciũt. Equis, mulis, asinisque non vtuntur, minusque camelis, quos dromedarios passim vocitamus. Elephantis tantum vtutur, non tamen præliaturi.

54. CALECHVT, in India celeberrimi nominis emporium, in quo opulentissimi inueniuntur mercatores, qui Regem tum muneribus, tum ingenio sibi conciliant, ac ferè pro libito cuncta gubernant. Habent Moscheam in foro, vbi mercimonia exercent sua, plerumque sunt Mauri, viri acres, & excuciti mercimonijs. In vrbem itaque Calechut comportant aromata ferè omne genus, videlicet, cinamum, piper, Gariophyllum, Zinziberim, thus, lacham. Sunt & syluę sandalij condensissimę, nõ tamen huiusmodi aromatum genera ibi nascuntur: sed ferè vndequaque importantur, ab insula præsertim, quæ abest ab vrbe Calechut, eò itur terrestri itinere. 20. dierum spatio. incolitur à Mauris. neque Christianis Mauri dominantur, & inde plura aromata Calechut exportantur, quoniam ibi est emporium, & eorum statio. Portugalenses in hac vrbe Calechut commorati sunt, à die decimo nono Maij, vsque ad diem X X V. Augusti. Et per id tempus viderunt innumeras naues, vtputa supra mille ac D. quæ vltro citro que commeant commertij gratia, & præsertim aromatũ. Inter has naues, quæ magnitudine alias excedit. nõ est capax C C. doliorũ: earum sunt magnæ quædam, nonnullæ verò paruę, vnum tantum malũ habent: nec nauigant, nisi ventum habeant in puppi, adeoque æstibus maris interturbantur, vt nonnunquam semestri ferè continuo, vt tranquillum fiat mare, expectent: submerguntur plurimę, & mito artificio sunt fabricatæ: sunt tamen debiles, perinde, vt armorum pariter, ac tormentorum sint impatientes: quæ verò cõtendunt ad insulas, vt inde comportent aromata omne genus, fundi sunt per quàm mediocris, adeò, vt patuo ad nauigandum alueo, egeant. Aliæ sunt, quæ idcirco absq; ferro sunt, quoniam vim magnetis pauent: nam is lapis visitur supra dictas Insulas, quà iter ipsi faciunt. Dum vrbi appellere vsu venerit, illarum statio est in terra, in luto tamẽ. Id enim curant ex composito, vt tutius degant in arido: quum increscit mare, dant operam, vt eius æstu naues impellantur in siccum, & ibi tantisper manent, donec finitis commercijs, soluere illinc complacitum fuerit: mare ibi crescit & decrescit singulis sex horis, vt apud nos: visuntur aliquando in sicco naues quingentæ, vel D. C. quæ res propè est incredibilis. Regia Principis Calechut, patet non minus mille passibus, si ambitum spectaueris. Paries parum consurgit, ob instabile solum, quo fundamenta iaci nequeunt, mox aquis scaturientibus. Structuram affabrè elaboratæ trabes superimpositæ, coniungunt, toreutico opere intercursantibus dæmonũ figuris. Quas verò margaritas, & id genus pretiosos lapillos, rex cultus circumferat, præ magnitudine, explicari non potest, omnem enim æstimationem planè excedunt. Ab omni morticinio Rex abstinet, quemadmodũ & reliqui aulici, & primores ferè omnes, nihil, quod mortẽ patiatur, edunt. Promiscuus autem populus, carnibus, mure, ac piscibus sole exustis, vescuntur. Præstantiora tamen animalia, vti boues, nõ necant, eosq; benedictos nuncupant, quos, cum prætereunt, contingunt manibus, & deosculantur. Rex proinde, & proceres lacte, butiro, oriza, & similibus, quæ terra ex se fundit, victitant. Humi absq; stragulis, inter edendum, recubant. Discumbentem sacerdotes circunstant, nusquam propius, quàm ad quaternos passus accedentes, regis verba reuerentissimè obseruantes. Palmarum succo, pro vino vtitur, è vase argenteo bibit, ita tamen, vt vas labra non contingat. Suspenso itaque vace, instar crateris vinum demittit guttatim, & ori infundit. Prius Rex cibum sumpturus, non discumbit, quàm quaterni sacerdotes regias dapes Dæmoni (cuius sacellum & simulachrum domi, miro apparatu, habet) peculiari ritu, obtulerint. Vbi verò rex esse desierit, actutum sacerdotes, quicquid dapum superfuerit, in locum quendam transferunt, & in nuda humo collocant: quo facto, rursus & iterum manibus cõplosis, excitant corniculas, aues nigricantes, quæ ad hoc vnum aluntur. hæ enim signo huius modi assueuêre, propterea veluti tessera data, ilico aduolant, regiasque reliquias depascuntur, eas volucres, nephas est lædere, ac proinde tuto volitant, quocunque libuerit. Ducturus Rex vxorem, prius thorum inire non consueuit, quàm à digniore sacerdote, noua nupta, deflorata fuerit. Nec id munus vltro subeunt sacerdotes, stupri à Rege pretium constituitur quingentorum aureorum. Hunc morem, præter Regem Calechut, nemo obseruat. Exempto, rebus humanis, Rege, si superstites sunt mares liberi, aut germani, aut fratrum filij, ij minimè, regno succedunt: nam filio fororis, ex gentis instituto, sceptra debentur: qui si nullus foret, regno succedit is, qui arctiore coniunctione regem contigit, non alia, aiunt, de causa, nisi quòd Bramini sacerdotes, reginam deflorauerunt. Peregrè proficiscente, aut exeunte in venationes Rege, sacerdotes, vel vigesimum annum tantùm nati, reginam domi asseruant, illi assistentes: nihilq; gratius Regi contingere posset, quàm vt reginæ per stupri conciliationem assuescant. Propterea exploratum habet rex, ob vulgatam reginæ pudicitiam, ex ea susceptam prolem inter liberos collocandum minimè fore. At, fororis natos, veluti sibi, iure sanguinis, coniunctissimos, adscire in imperij partem cõsueuit. Rege defuncto, regni indigenæ omnes barbam ponunt, capiteque tonso, desiderium Regis testantur. Nec omnibus est idem mos, alijs menti partem nouaculâ, nudantibus, alijs verò capitis partem solùm tondentibus, vt sua trahit quemq; voluptas. Per id tempus etiam, quo regem funerantur, qui piscatu vitam trahũt, per speciem mœroris à piscium captura temperant octenis diebus, & vbi ex coniunctis regis quempiam mortem occumbere contigerit, itidem seruant, quod rege defuncto seruari memorauimus. Patritii ac negotiatores mutuo consensu, arctioris amicitiæ conciliandæ gratia, vxores commutare solent, pignora verò, priorem parentem sequuntur: Alijs verò sacerdotibus, & idolorum cultoribus longe sunt alij mores: nam fœmina septenis nubit viris, qui in concubitu noctes alternant. Vbi autem pepererint mulieres prolem, delegant adquemcunque ex septem coniugibus voluerint, à quarum assertione, nulla est prouocatio.

55. CAYRVS, quondam Babylon, AEgyti maxima ciuitas ad Nili flumẽ, incredibili populi frequentiâ clarissima. Arcem intra mœnia habet, haud minorem ciuitate Vlmensi.

1. CASCALE, elegans Lusitaniæ oppidum, maris vicinitate, clarum.

2. CASSVLA, Ptolemæo Stereontium, vrbs Hassiæ elegans, vbi Landgrauij arcem habent, validis propugnaculis munitam, & aquis probè instructam, hortum etiam, odoriferis consi-

tum herbis, & opere topiario, more Italico, apprimè ornatum.

53. CEFALA, Africæ non admodum lata insula, cuius incolæ, ex annuo dactylorum prouentu, victitant, vilesq; inhabitant casas, ex palmis compositas, quod ligni genus, cum vibrosum magis, quam solidum sit, minus ædificijs conuenit.

33. COLONIA AGRIPPINA, Suetonio, in Ottone, Agrippina dicitur, ab Agrippa, genero Octauiani, vnde Agrippę meminit Strabo lib. 4. Et ad vlteriorem ripam prius consedisse, hos ab Agrippa reductos scribit, vt manifestè in Cæsare videtur. Sichardus verò, Cremonensis, ab Agrippina Claudij vxore, hanc vrbem dictam existimat. Marlianus illam primo ab Agrppa ædificatam asserit, & tempore Iulij Cæsaris Marchionatum Cleuensem sortitos fuisse Agrippinenses, quos Ptolemæus lib. 2. ca. 8. tabula 3. Agrippinenses appellat. Conuincit hanc ciuitatem Agrippinæ nomen assumpsisse Peutinger authoritate Cornelij lib. 12. hist. Ab Agrippa Claudij vxore. Plinius lib. 4. cap. 17. Agrippinam Coloniam hanc facit, similiter Rhegino, Ammianus Marcellinus lib. 15. hanc in secunda Germania, ampli nominis vrbem esse putat. Sextus quoque Aurelius, Agrippinam esse asserit nobilem Galliæ vrbem. Strabo lib. 4. hos Vbios, & Vibios dixit. Vbios Cornelius, Peutinger, Cæsar, & Ptolemæus : Plinius verò lib. 4. nat. hist. illos Incubos vocat. Hermolaus Barbarus ad hodiernum diem, ait, vicum ibi Vbium dictum, à quo forsitan dicti sunt Vbij, videri Dicitur Colonia ex sententia Sicardi Cremonensis à quodam Troiano colono. Alij Coloniam Romanorum dixerunt, vt Peutinger & Chronica Argentinensia tradunt, ab Hilderico Rege, qui huc Romanos deduxerat, vt & Otto scribit lib. 4. cap. 32. Hi Rhenum ingressi, vt eos arcerent, non vt custodirent. Est autem ad ripam Rheni sita vrbs illa lunæ similis imperfectæ. Otto lib. 7. Chronico. cap. 12. Coloniam magnitudine, ædificijs, omnibus Galliæ & Germaniæ ciuitatibus, prætulit, ex quo Treueris defecit. Cæsar. lib. 4. florentem & amplam ciuitatem testatur, & caput Germanorum. Paulus Patauinus L. vl. ff. de cen. Agrippinenses in Germania inferiori, iuris Italici esse scribit. Pomponius Germaniæ inferioris Metropolim eam nominat. Auctor est Sextus Aurelius Victor, Traianum, imperium apud Agrippinam, nobilem Galliæ Coloniam, suscepisse. Franciscus Petrarcha Florentinus. Agrippina, inquit, situ & flumine clara, mirum verò quanta populo ciuilitas, quæ vrbis species, quæ virorum grauitas, quæ mundities matronarum. Peruetustum Gentis Coloniæ ritum esse vulgo persuasum præsertim fæmineo : Porro insigne spectaculum in vigilia Ioannis Baptistæ, Petrarcha se vidisse scribit. Cum sol ad occidentem vergit, omnis ripa præclaro & ingenti mulierum agmine tegitur, & incredibilis sine offensione concursus erat, vicissimque alacres, pars herbis odoriferis intinctis reductisque post cubitum manicis, candidas in gurgite manus, & brachia lauant, & tradunt omnem totius anni calamitatem imminentem, fluuiali istius diei ablutione, purgari, & deinceps lætiora succedere. Itaque lustrationem esse annuam, inexhausto semper studio cultum colendumque. ó nimium fœlices Rheni Accolæ, quorum ille miserias purgat Germaniæ superioris, Nec Hister, nec Albis Italicorum, nec Padus vnquã valuit purgare, nec Tyberis, pigriora sunt hæc flumina. Hæc ille, Vrbs Colonienſis, scribit Franciscus Irenicus, nomen Beatæ sibi asciuit, quia reliquijs nulla profectò sanctior ciuitas est, Hic enim Sanctus Gereon sub Maximiano, & Diocletiano martyr euadens, coruscat. Hic Diua Vrsula, cum virginibus pro Christi fide occisa, quiescit. Huc & tria Magorum corpora translata sunt. Huius vrbis etiam Antoninus Pius meminit, Et Vlpi. ff de censibus lib. vltimo, Vbi & Glossa, Volateranus, & multi Panegyricorum, Hæc ille. Mantuanus etiam florentissimæ Coloniæ laudes litterarum monumentis commisit. Quemadmodum & ex recentioribus Hermannus Buschius Flora sua, docto & eleganti carmine, eandem descripsit, Præstitit hoc idem simili dicendi genere, Rhodolphus Langius : Ioannes Murmellius Ruremundanus, Anthonius Liberius : Et Petrus Rauennas, Iuris quondam, in vniuersitate Colonienſi, Professor. Soluta verò oratione clarissima passim extant grauissimorum virorum, huius vrbis encomia. AEneæ Syluij : Antonij Robergij in Chronicis Norinbergensibus : Erasmi Roterodami : Hadriani Barlandi. Guilhelmi Insulani : Francisci Irenici : D. Iacobi Middendorppij, S. Theologiæ & Iuris L. doctissimi, qui hanc vrbem, ipsamque Vniuersitatem, in libris suis de Academijs totius Vniuersi, omnium accuratissimè descripsit. Anno post CH. N. M. D. L V. in florentissima hac Colonienſi vrbe, Societati Iesu, nouum, trium coronarum collegiũ, ab Amplissimo Senatu concessum est, primo eius instituti, in hanc Vrbem introductore, Patre Leonardo Hesselio, Louanienſi, primoq; Gymnasij Regente, R. D. Ioanne Rhetio, patritio Agrippinensi, Theologo, omnis humanitatis, pietatis, & mansuetudinis nitore, ornatissimo, cuius quidem præstantissimi Viri, miseranda cædes, quia a multis, tam integrę, quàm adulterinæ religionis hominibus, non vno modo narratur, placuit verissimam, eius rei historiam, hèic paucis subiungere.

Accidit Coloniæ hoc anno. 1574. 26. Octobris, tristis, & acerbus casus, cæde trium sacerdotum, ex Societate Iesu, quorum duo, non solum in illa ciuitate, sed & per Germaniam, atq; adeò per exteras Europæ gentes, præsertim inter Societatis homines, celebres habebãtur. Primus enim, Leonardus Kessell, Louanij natus, in Vrbem Colonienſem, Societatem, non solum inuexit, sed & inter multa aduersa sine vlla dotatione, diuino potius, quàm humano cõsilio, in summa paupertate administrauit, & sustentauit. Quanto autem cum fructu spirituali, vt nihil dicatur priuatim de singulorum profectu, qui sub eius magisterio didicêre, declinare à malo, & facere bonum, nihil etiam de studijs literarum, quæ in antiquissima, & celeberrima Colonienſi Academia, hac occasione, excitata, refloruerũt. Vel ex eo perspicuè intelligere licet, quod pleraq; per Germaniam, Poloniam, nonnulla etiam in Galliam Societatis collegia, de Colonienſi potissimum seminario, aut nata sint, aut amplificata. Secũdus, Ioannes Rhetius, Doctor Theologus, ex clarissima, & consulari familia, Coloniæ ortus, tum in patria, tum apud externos principes, de pietatis, & literarum studijs, deque Catholica religione, egregiè meritus, vbiq; se, & semper fortissimè, aduersariorum conatibus obiecit, eorumq; occulta, & pernicioſissima consilia inuestigauit, patefecit, & vt disipărentur, perfecit, multisq; annis disertissimis concionibus, & prudentissimis consilijs, populum Colonienſem instituit. Tertius, Nicolaus Faber, Leodienſis natione, Ministri & procuratoris munere, diu cum diligentiæ & industriæ laude, functus, perutilem Collegio, & conuictorum familiæ, quæ sub optima & sanctissima disciplina, in litteris, & pietate informatur, operam nauauit. Hi tres breuissimi temporis spatio, ac veluti momento, indigna morte quam longinquis peregrinationibus, pro Christi gloria, susceptis, sæpè effugerunt, domestica sunt, securitate perempti. Nam quidam Gerardus Peschius Kempensis, quod oppidum est Diocesis Colonienſis, ante annos plus minus 14. ad probationem Societatis Iesu admissus, vbi cum in studijs Rhetoricæ, Philosophiæ, Theologiæ, neq; modò latinæ linguæ, sed & Græcæ & Hebraicæ enituisset, tandem, ante quatuor annos, occulto, & iusto Dei iudicio, in mentis errorem lapsus, cumq; hominis phrænesis, & illi, & alijs periculosa, iudicaretur, consilio Consulis & Medici, in domesticam custodiam est inclusus. Sed insania, quò magis coërceretur, eò magis cœpit exagitari, vt laceratione vestium, diurnis nocturnisq; clamoribus, non modò Collegium, sed & viciniam perturbaret. Quamobrem, cum per interualla se furor remitteret, & ea interdum diceret, ac faceret, quæ disciplinam viderentur nonnullam admittere, maximè, quod esset adnimaduersum, virgarum comminatione, posse eum commoueri, & ad officium, aliquo modo cogi, laxata est custodia, & paulatim eò est adductus, vt refectorij cura susceptа, etiam ad mensam legeret, & non nihil operis aliquando faceret. Atq; hoc modo, sine cuiusquam iniuria, ac sine omni maleficio, ad triennium, inter fratres liberrimè versatus, ad arcularios, qui tum fortè in eo hypocausto, in quo ipse, ante quadriennium inclusus fuerat, ad hiberna studia, & ad refectorij vsum accommodando, occupati erant, die supra memorato, nempe 26. Octobris, circa horam 4. pomeridianam, accessit, & ab ijs, propter nugas, & ineptias, vt solet, repulsus, molestè id tulit, præsertim, cum alter arcularium, se ad Ministrum Collegij eum delaturum, minaretur : Ministrum enim, & omnes superiores, ob id videbatur odisse, quòd ijs obtemperare cogeretur, & cum se Summũ pontificem & Imperatorem esse persuasum haberet, præter se, superiorem neminem agnoscì volebat. Itaq; commotus, propter hanc comminationem, & Ministri factam mentionẽ, adeò, vt responderet arcuario, si ita loqui pergeret, breui futurũ, vt humi iaceret (ijs enim verbis, Germanicè vsus fertur.) atq; ita Reuerendæ memoriæ, D. Leonardũ, cum D. Ioanne Rhętio, Gymnasij Regente, in horto proximo inambulantẽ, & literas legẽtem, accessit, eiq; minas arcularij renuntians, & responsum, non quale volebat, referens, solet enim præcipere, vt Ministro se præberet obedientem : siue, vt ipse, magistratui interroganti, postea responsit, quod eo die, quo feriatum esset à studijs, non fuisset cum magistris, & discipulis extra Collegium egressus, quod tamen à toto quadriennio non fecerat : siue deniq;, nam certò constare non potest, quod videret laborari in eo hypocausto, in quo se ante annos 4. circa illud tempus, inclusum esse, meminerat, & paulò antè, apud arcularios narrauerat. Sed quicquid fuerit, vel ab eo dictum, vel à D. Leonardo responsum, illud satis constat, escarium cultrum, ex ijs, quorum vsus fuerat, in refectorio, in latus sinistri sub costis, circa cor, ab eo adactum, tanta vi, vt intestina paulò post sequerentur, & tam occulto vulnere, vt eum vulneratum, nemo ante animaduerteret, quàm ille paululum progressus, defluentibus è manibus litteris, in terram corrueret. Interea fortè, interueniens Minister, hominem furiosum in se conuertit, & dum clauibus, se pauliſper defendit, crebris ictibus, cultro in costis, circa cor fracto, deinde fronte cruentata, paulò pòst concidit etiam ipse. Tertius Doctor Rhetius, cùm eodem ferè loco adhuc esset, in quo eum P. Leonardo legerat litteras, & cerneret Ministrum sanguinolentum, accedit ad hominem insanum, blandè illum, vt sæpè consueuerat, cohibiturus. In quo officio ipse quoque vulnus simile accepit in pectus, letale ; Et tamen, dum conuersus, vidit charissi-

charissimum suum, P. Leonardum concidisse, ad illum festinans, in quo conatu, animi & corporis viribus deficiens, & paulò pòst ex aceto recreatus, in propinquum hypocaustum defertur, ibique confessionis, quam propter quotidianam, salutaris victimæ, dispensationem, non multò antè fecerat, desiderium testatus, antequã ea fieri, & chirurgus accersiri posset, inter pias suas, fratrumq; voces & manus, spiritum ad Deum, cum reliquis patribus festinantem reddidit, caducamq; & momentaneam hanc vitam, cum immortali commutauit: Hic exitus fuit optimi & sanctissimi viri, Patris Leonardi, vitæ corporalis, ab eo, quem ipse in Societatem, ad vitam spiritualem receperat: talis finis reliquorum patrum, inter quorum vulnera, vix tantũ temporis intercessit, quo psalmus, Miserere, pronũtiari potuisset. Aderat fortè eo tempore medicus, Echtius iunior, fratri cuidam, hydropico, qui dum funestam hanc tragœdiam, per fenestram adspicit, ne homo effrenatus passim discurrens, plures sterneret, nam quemcunq; videret, aut fortè obuium haberet, eum, num suis, an ab aduersariorum partibus stare vellet, interrogauit, fratres Laicos, (alij enim in suo quisque officio aberant) quoscunque potest hortatur, vt simul accurrant, & hominem furientem, quacunque ratione possint, vinculis iniectis compescant. Inter eos Dominicus Leodiensis coquus, à tergo illũ adortus, tam graue vulnus, sub sinistro brachio accepit, vt post 10 dies, præcipui ciuitatis chirurgi vocati, certam vitæ spem, promittere non auderent. Nam is, cuius ad id temporis opera fuerat vsus, cum sibi non confideret, cæteros cupiebat quoq; in consiliũ adhiberi. Miserandus sanè, & inauditus Coloniæ casus; tam præstantia Ecclesiæ lumina, summosq; viros, vna hora, funestâ vnius manu, extingui. Qui quidem viri, infinitis laudum elogijs, & sempiternâ memoria digni, tanto bonorũ omnium mœrore ac luctu, Reipub. Colonienſi sunt erepti, vt non existimem mortuos alios, qui tantum pietatis virtutumq; suarum memoriam, apud catholicam plebem, reliquerint. Nam dum ipso Apostolorum Simonis, & Iudæ die, solemni pompa, vniuersitate, clero, & Reipublicę proceribus, cum incredibili frequentia populi in funera prodeuntibus, terræ mandarentur, videre erat alios multis lachrymis, suspirijs, atq; gemitibus suum declarare dolorem, Alios, præ inpotenti mœrore, animę deliquium perpeti. Alios, vlulatus, ac lamentabiles edere voces, quibus innocentum necem deflebant. Ego, non modò præceptorum meorum lamentabilem casum defleo, sed et alios, acerbissimo luctu, nihil huic malo mederi, & parum proficere, doleo.

36. CONFLVENTIA, oppidum elegans, inter Moguntiam & Coloniam, Episcopo Treuerensi paret, à Mosellæ & Rheni confluxu sic dictum existimant. Meminit eius loci, Antonius Pius, in Itinerario.

31. CONSTANTINOPOLIS. Metropolytica Thraciæ vrbs, Byzantium, & Argos, prius appellata, à Lacedęmonijs, duce Pausannia, condita perhibetur. Constantinum, verò Imperatorem, cognomine Magnum, cum statuisset Imperij sedem ex vrbe Roma in orientem transferre, quò facilius Parthorum excursiones compesceret, tradunt Ecclesiastici scriptores, in Troiadẽ profectum, ibi Regiæ vrbis fundamenta iecisse, vbi quondam Agamemnon, cæteriq; Græciæ Principes, aduersus Priamum Regem fixêre tentoria: Sed admonitum in somnis, Christo Saluatore, locum alium designante, cœptum opus, cuius diu manserẽ vestigia, infectum reliquisse, atq́ne in Thraciam nauigantem, Byzantium petiuisse, eumque sibi locum diuinitus ostensum dixisse, mox vrbem ampliasse, noua mœnia erexisse, sublimes excitasse turres, magnificentissimis tum priuatis, tum publicis operibus exornasse, tantumque illi decoris adiecisse, vt altera Roma non immerito dici posset. Scriptores vetusti, qui florentem vidêre, deorum potius in terris habitaculum, quàm Imperatorum putauerunt. Nomẽ vrbi nouam Romam, Imperator indidit. Sed vicit obstinatio vulgi, vt à conditore potius Constantinopolis vocaretur. Hæc Pius II. Tanta huius vrbis magnificentia est, vt non videatur opere & manu confecta, sed etiam conspirantibus clementis, naturæ fælicitate munita. Prouidentia ergo diuina, tot futurorum hominum domicilijs consulente, longo tractu, in promontorij qualitatem spaciosior terra, faucibus Pontici Maris opposita, sinuosis portuosa lateribus, angustior latitudine, circumflui maris tutela vallatur. Hoc quoque spacium, quod solum apertum, maris circulus derelinquit, duplici muro acies turrium extensa, custodit. Et, vt summatim præcipua Constantinopolitanæ vrbis ornamẽta referam, habet ea, palatia quinque, Ecclesias quatuordecim, Domus diuinas Augustarum VI. Domus nobilissimas III. Thermas VIII. Basilicas duas. Fora IIII. Senatus II. Horrea V. Theatra II. Lusoria, II. Portus IIII. Circum I. Cisternas IIII. Nymphea IIII. Vicos trecentos XXII. Domus IIII. milia trecentas octuaginta octo. Portus quinquaginta duas. Balneas priuatas centum quinquaginta. Pistrina publica XX. Pistrina priuata centum XX. Gradus centum decem & septem. Macellos V. Curatores XIII. Vernaculos XIIII. Collegiatos quingentos sexaginta. Vicomagistros sexaginta quinque. Columnam purpuream. Columnas intra se peruias duas. Colossum vnum. Tetrapylum aureum vnum Augusteũ. Capitolium, Monetam. Scalas maritimas tres. Habet sanè longitudo vrbis à porta aurea, vsque ad littus maris directa linea, pedũ quatuordecim millia septuaginta quinq;. Latitudo autem pedũ sex millia, centum quinquaginta. Sed hæc tanta, tamque præstans ac nobilis Respub. Anno, qui ab ortu Saluatoris Christi secundus & quinquagesimus supra millenum quadringentesimum effluxit, à Mahumete, immanium siluestriumq; Turcarum Imperatore, expugnata est. Funestus is annus, fœdus, ac lugubris Christianis fuit. Perenses, vetus Colonia Genuensium, qui & Galatæ nuncupantur, cognita Byzantiorum clade, priusquàm rogarentur, Mahumeti deditionem fecêre. Muri vrbis diruti, multorum bona cõtra fœdus direpta, fœminæ, puerique ludibrio habiti.

58 CVSCO, Amplissima Peru regni, in nouo orbe, summæ dignitatis ciuitas, incolas nobilitate conspicuos tantum habet, situ, & ædificiorum præstantiâ, multis Christianorum vrbibus, anteferenda. In ea anno Christi M.D. LXXIII. beneficentia Philippi Hispaniarum Regis catholici, Societati Iesu Collegium erectum est, primo eius Rectore inclitæ nobilitatis viro, R. Domino Bracamonte.

D.

57. DIV, Regni Cambaie, in India ad solis occasum, Insula parua, exiguo freto à continenti disiuncta: eiusdem nominis oppidum continet, quod ob maximam portus bonitatem, multos vndique Mercatores ad commercia allicit. Ita, vt sit emporium valdè celebre, opibusque multis opulentum. Albuquercius in ea insula arcem ędificare cupiebat, Et, vt ea potestas sibi fieret, multis officijs animum Regis ad suam amicitiam pellicere cõtendebat. Verũ Melichiazius, vrbis illius Præfectus, in eo verti gentis libertatem, & salutem iudicabat, & idcirco impedimento fuit, ne Rex Albuquercio, arcis construendæ potestatem, concederet. Hæc, & plura, Osorius libro IX. de rebus ab Emanuele Lusitanorum Rege domi militiæque, gestis.

48. DREPANVM, Nobilis & fructuosæ Ciciliæ, elegans, & oblongum oppidum: Saturno è manibus falcem in Siciliam excidisse, fabulantur Poêtæ, vnde huic oppido nomen euenisse existimant, quippe, Græci δρέπανον falcem nominant.

28. DRESA. Florentissima Misniæ vrbs, ad Albim flumen, Illustrissimorum Saxoniæ Ducum inclita sedes.

E.

5. ECIIA, Florentissimæ Hispaniæ oppidum nitidum, iuxta auriferum Darri flumen, cuius incolæ, ob incredibilem agri, cæliq́ue clementiam, ex lanæ distractione, quęstus peringentes faciunt.

29. EGRA, Vrbs in primo Bohemiæ aditu sita, à fluuio Egra, cui adiacet, nomen consecuta putatur, olim Imperio Romano, hoc verò tempore, Bohemiæ Regno, subiecta. Tota ornatissima, tota pulcherrima est. Intus pulchris ædificijs, ciuili, vrbanoq; populo, magnificis, & eximia virtute præstantibus viris, illustris. Foris verò, amœnissimis ac fœcundissimis hortis & agris, varijsque pomorum ac fructuum generibus, atq; piscoso flumine, luxurians.

25. ERDFVRDIA. Amplissima Thuringiæ vrbs, eius in regionis medio posita; vbi Gera fluuius, eam illabitur. Optimo gaudet agro, & Sandicis herbæ, sullonum opificio perneeessariæ, feracissimo. Pecorum etiam pascuis abundat. Anno sexagesimo sexto, supra millesimum, muro cincta, turribus & propugnaculis est munita. Ab Henrico III. A. multis est labefactata incommodis, ob importunam decimarum exactionem, à qua Erdfurdia immunis semper ac libera fuit. Itaque, exorto Saxonico bello, auitã libertatem ferro armisque defendere, quàm insolito decimarum iugo, ceruices submittere maluit, idque tanto animorum ardore, vt & vitę, & fortunis Augusti, extremum immineret periculum. Plura de hac vrbe, in Chronicis Norinbergensibus.

F.

30. FAMAVGVSTA. Vrbs Cypri (quę Insula latè Mediterraneo mari protensa, inter Ciciliam, & Syriam sita est, et nunc Regni titulo, ac opibus claret) inqua duę, vti præcipuę, Nicosia nimirum, & Famaugusta, nominantur: Veruntamẽ eo Famaugusta præcellit, quod & Regiæ potior sedes sit, & Cathedralis Ecclesiæ nomen, ac ius obtineat; Quo accedit, portum, id, quod caput est, ipsam efficere, à quo nobilissimum, Insulę totius, emporium redditur. Porro, ita terra ac mari, natura loci, & à Venetis arte munita est, vt insultantem hostem, eumque prępotentem, sustinere. possit. Vtramque Selimus expugnauit, Venetisque eripuit, vnà cum reliqua Insula, fracto, ob solam dominandi libidinem, fœdere, quod idem, mortuo Solimano patre, iurarat, solemni more. Capta enim Nicosia Anno Christi M. D. LXX. die septimo Kalendas Sextiles, Mustapha belli Legatus, tertiodecimo Kalendas Octobris, proxime sequentes, Famaugustam obsedit. Selimus interim, ne laboranti vrbi, Veneti succurrerent, trecentarum nauium,

nauium, partim triremium ac biremium, partim lintrium ac Celocium, classem, predandis Hadriatici sinus littoribus, instruxit. Veneti, fortissimos tres viros, ei tuendæ præfecerant. M. Antoniũ Bragadinum, Astorem Bellionium, & Ludouicum Martinengum. Postquam igitur isti, hanc menses vndecim, & aliquot dies defendissent, tandem rerum omnium ad ducendum bellum inopia coacti, & spe frustra expectati auxilij penitus deiecti, quarto Nonas Sextiles subsequentis anni, ea conditione, Mustaphæ Legato, hanc dediderunt, vt vrbe sibi, ac militi, saluos & liberos, cæterisque discedere liceret, vna cum bonis & armis. Barbarus tamen, victos concidi tres illos præfectos militares, cum quinquaginta veteranis, qui ipsos comitati fuerant, præcepit; dum claues in ipsius castra ac tentorium, ipsi vrbi tradendę, tulissent. Bragadino nares, & aures tantum truncauit, nam viuum ad infamiam reseruabat. Vrbem ingressus, viuo pellem detrahi, eamque hastæ alligari, & militaris signi vice gestari iussit. Laurentium Tepolum, quem Alexandriæ consulem norât, furca laqueo iugulauit. Quam crudelitatem, & contra ius gentium violatæ pacis perfidiam, Deus opt. Maximus, sexaginta quatuor pòst diebus, vltus est. Nam Christiana Pontificis, Philippi Regis, ac Venetorum fœderata classis, Turcicam ad Echinadas, Ithacamue adgressa. Nonis Octobribus, Imperatore Ioanne Austrio Philippi Regis fratre, funditus vndique, cæsis omnibus Turcis, euertit, depressit, atque profligauit, tanta victoria, quanta mari contra Turcas quisquam consecutus dicatur. Exemplo quidem posteritati perpetuo, perfidiam atque nimiam crudelitatem, Dijs & hominibus, non solum displicere; verum etiam seuerissimè puniri.

44. FLORENTIA, nobilissima, inclyta præcipua Hetruriæ vrbium, cuius primordium asserente Kobergio, Sillanis militibus, (quibus is ager à Silla assignatus erat) adscribitur, (negat tamen Volaterranus.) Et, quia primas hi sedes ad Arni fluenta cœperunt, Fluentiam primum hinc dictam, existimant. Itaque Plinius populos Arno oppositos, Fluentinos nuncupat. Hinc plerique colligũt, Anno ante natum C. octuagesimo tertio, Florentiam cepisse initium. Quæ quidem vrbs, fœlicibus fundata auspicijs, vicinas passim vrbes dignitate, atque præstantia excellere, mirisq; modis imperium propagare cœpit, vt Florentia nomen non immerito consecuta putetur. Gothorum furoribus, multis est agitata incommodis. Totila siquidem immunitam ipsam, desolatamq; reddidit, Quam Carolus, deinde Magnus restauratam, &, ampliore murorum ambitu ornatam, immunitatibus, & priuilegijs plurimis decorauit. Atque ita temporis successu, ad annum vsque saluris quartum, & vigesimum supra milleſimum, opibus, ac gloria, mirandum in modum est aucta. Quo item anno, Henricus primus Imperator Ecclesiam S. Miniatis ad Florentiæ muros ædificauit. Præter cætera porro Florentiæ ornamenta, quæ superiore enarratione paucis delibauimus, præclarissima, etiam ædes sacra in celebriori vrbis loco, S. Ioanne Baptistæ dicata, habetur, quam Baptisterium vulgo nuncupant. Cuius valuæ, ex solido ære conflatæ, noui ac veteris Instrumenti historias, mirabili opere sculptas, continent. Florentia denique, cum, ob pulchritudinem ędificiorum, & ob raram incolarum vrbanitatem, omnium Italicorum vrbium flos nuncupetur. Tum summos etiam viros tam multos produxit, qui natale hoc solum doctrinę splendoribus illustrarũt, vt prolixitatis euitandæ gratia, eos recensere non libeat. Hos ferè omnes, quemadmodum & reliquas Florentiæ laudes, Leander, accuratissimè complexus est. & ante eum Leonardus Aretinus, Landinus: Nicolaus Maciauellus, qui historiam Florentinam cõscripsit. Consecuta est Societas Iesu, amplissimum in hac vrbe collegium Leonoræ Ducis, Ferdinandi Imperatoris benignitate, Anno ab orbe redempto, M. D. LI.

32. FRIBVRGVM, oppidum apud Nicitones situm in Vchtlandia, à Conrado Zeringensium duce ędificatum est. Regnante siquidem Lothario, Anno Christi, M. C. XXVII. Guilhelmus Vchtlandiæ Comes, moritur, quo tempore ab Imperatore Lothario, Vchtlandia Conrado Zeringensi Principi committitur. Qui cum viuere desijsset, quartus eius filius Bertholdus vtriusque Friburgi Brisgoiæ & Vchtlandiæ fundamenta posuit, Anno post natum Christum M. C. LII. non sine priuilegiorum amplissimorum donatione. Quemadmodum & subsequentes ex ordine Imperatores, vtrumque oppidum, non minore fauere prosequuti sunt, quàm si Imperij membra essent. Anno deinde Domini M. CCXVIII. Bertholdo Quinto Zeringensium Duce, è viuis sublato, Friburgum Vchtlandiæ priuilegijs omnibus illę sis, ad Comites Kiburgenses deuenit. Anno verò Christi M CC. LX. Eberhardus comes Habsburgensis, istius vrbis habenas tenuit. Is, Anno Salutis M. CC. LXX. Regi Rudolpho ab Habsburg, peringenti pecunia suum, in hanc vrbem, ius, vendidit. Hinc AEneas Syluius, Friburgum nobilem Austriæ domum nuncupat. Incolæ tandem earum mutationum pertæsi, non sine maxima pecuniarum vi, libertatem ab Austriæ domo redemerunt. Itaque hoc tempore, Heluetici iuris est. Eiusmodi in Friburgensi muro epitaphium inuenitur.

Dum bis sexcentis ter senis iungitur annus,
In Friburg moritur, Bertholdus Dux Alemannus.

40. FRISINGA, ciuitas episcopalis, Bauariæ, sita in collo vbi Mosacus amnis Isaræ commiscetur. Illic B. Corbinianus in cella habitasse, annalium memoria perhibetur, & à Gregorio creatus episcopus, per Tridentinam vallem descendens, à Tassilone Duce susceptus, montem Frisingensem occupauit, ibique Ecclesiam S. Benedicti construxit, & monasterium amœnissimo loco, vbi Ysara & Ambra, fluminibus intercluditur.

35. FRANCOFVRTVM, ad Mœnum, maximum & clarissimum totius Germaniæ Emporium, quasi Francorum furt, id est, vadum, & à Francorum digressione Michael Ricius, lib. 1. de Franciæ Regibus, nuncupat. Otto etiam Frisingensis Carolum Saxones debellantem, huc Francos deduxisse tradit. Gunthero Francofurt. Celti, libro odarum tertio Francophora. Ligurino, Francofordia, dicitur.

Rapido quæ proxima Mogo,
Clara situ, populoq, frequens, virisque decora:
Sed rude nomen habet, Nam teutonus incola dixit:
Francofurt liceat sermone latino
Francorum dixisse vadum.

27. FRANCOFVRTVM, ad Oderam, Marchionatus Brandeburgensis oppidum, Anno Christi C. XXXXVI. initium nomenq; à Francis perhibetur cœpisse, qui eo tempore iuxta Rheni ostia sederunt Nunc vniuersitate, & emporio celebre, varios fortunæ casus, temporum iniuria, pertulit. Nam anno post natum C. 1344. Rodulphus Saxoniæ Dux. Magdeburgensis Antistes; Bernaim, Dux Stettinensis: Et ab Anhalt Princeps, validis coniunctis viribus, Ludouico, Ludouici Imperatoris filio, restiterunt. Cui, cum parens Marchionatum Brandeburgensem, hæreditario iure, tradidisset, oppidum hoc Francofordianum graui obsidione cinxerunt, quorum conatus, tanto animorum ardore, incolæ fregerunt, vt expectatione delusi, obsidionem soluere coacti fuerint. Anno Salutis 14. XXXII. seditiosa Hussitarum factio, magnanimitate atque constantia ciuium, à mœnibus Francofordianis spherulis machinisq; muralibus arcetur. Paulo grauiora incommeda, anno ab orbe redempto 1437. à Ioãne Duce ab Sagen, oppidum hoc sensijt: qui pontem ligneum, quo vtraque Oderæ ripa coniungitur, aceruos, struesque lignorum ante ipsam ciuitatem igni perdidit, abductisque secum pecoribus, agrum vicinum vastauit. Quem quidem, dum manu armata ciues prosequuntur, hostiles copias fundunt ac disipant, Duxque ipse rustas peracti sceleris pœnas luit.

25. FVLDA, eiusdem nominis oppidum atque cœnobium, de quo hunc in modum, Centuria prima Monasteriorum Germaniæ, Caspar Bruschius, scribit. Fulda, siue Fuldense monasterũ, aut, vt in Caroli Magni diplomatibus reperitur, Monasterium S. Saluatoris, in sylua Buchonia situm: potentissima ordinis & instituti D. Benedicti Abbatia in Buchonia Germaniæ tractu, inter Hassiam, Franciam orientalem, & VVederouiam sito, ad eiusdem nominis amœnissimum & pisculentissimum flumen, & intra eiusdem nominis præclaram ciuitatem, amœnissimo loco fundata, & constructa est Anno Domini 744. sumptibus Carolomanni, & Pipini Galliæ & Franciæ Regum, à S. Bonifacio, siue Vunefrido Anglo, primo Archiepiscopo Mogũtino, qui ibi in præclara Basilica D. Bonifacij, Anno Domini 791. condita, honorifico Mausolæo terræ patenti redditus, & sepultus est. Scribitur, eo ipso die, quo S. Bonifacij à Frisijs occisi cadauer, Fuldam est allatum, omnes Cœnobij campanas, sua sponte, absque omni hominum pariter ac iumentorum ope, agitatas, amœniorem, & suauiorem solito, sonum, reddidisse. Habet potentissimum hoc cœnobium extra ciuitatis mœnia, circa se quatuor alia magnifica Monasteria, in altissimis montibus sita, & ab Abbatibus Fuldensibus fundata, videlicet D. Ioannis montem, Nouum montem, S. Petri montem, ac Frauenburgum, quasi Dominarum, vel nostræ Dominæ. Id est, B. Virginis montem, & parrochiale templum S. Floriani: in quorum monasteriorum medio quasi, sita est, Fuldensis cum ciuitas, tum Abbatia, aliarum omnium Germaniæ Abbatiarum Illustrissima Domina ac Regina. Eius loci Abbas, Princeps est Romani Imperij, vnus ex quatuor Imperij aut Cathedræ potius Imperialis Abbatibus, sic dictis à Carolo quarto, quod ad Cæsaris pedes in publicis Imperij statuum conuentibus, sedere soleant. Sed & omnium, non Germaniæ solum, sed & Galliæ Abbatum primus, & Romanæ Imperatricis Archicancellarius: sicuti Magdeburgensis Archiepiscopus Episcoporum Germaniæ primus, Moguntinus verò Imperatoris Romanorum Archicancellarius, antiquitus designatus, hac etiamnum tempestate haberi solet. Cubat in Fuldẽsi templo honorificentissimè tumulatus Romanorum Imperator A. Conradus i. Francorum Dux, nouissimus ex nobilissima posteritate Caroli Magni, Imperatoris Ludouici tertij, ex Conrado fratre, nepos, qui obijt Anno Domini 919. Habet hoc cœnobium præter cætera ornamenta insignem & incomparabilem Bibliothecam, primùm à Rabano collectam, & institutam, auctam verò & in ordinem redactam postea, ab Hildeberto, Monachis & Abba-

Abbatibus Fuldensibus literis, & vitæ integritate conspicuis, tandem ad Archiepiscopatus etiam Moguntini gubernationem, ob insignem virtutem, ac vitæ honestatem euocatis: de quibus pluta leges in primo nostro Episcopatuum Germaniæ tomo. Fuldense oppidum S. Rabanus, cognomine Magnentius Maurus, ortu illustrauit, qui ex Fuldensis monasterij Abbate Archipræsul Moguntinus creatur, vir in diuinis ac philosophicis literis exercitatissimus. Gymnasij Parisiensis olim professor, philosophus, Rhetor, & Astronomus, suiq; temporis poëtarum nulli secundus, cui nec Italia similem, nec Germania peperit æqualem. Quibus rebus argumento sunt tot ac tanta volumina, ipsius diuini ingenij monimẽta. Bibliothecam Fuldensem tanta librorum copia ditauit, vt eo potissimum nomine, monasterium etiam hoc tempore, inclarescat. Reuocantur nunc in Fuldensi oppido, honesta literarum studia, respirat ibidem, hactenus ferè suppressa, religio Christi, ope & auxilio Societatis Iesu, cui Anno Salutis. M D. LXXIII. collegium assignatum est, à R. D. Balthasaro, Abbate Fuldensi, Imperij Romani Principe, Abbatum per Germaniam & Galliam primate, Augustæ Archicancellario.

G.

2. GADES, Hispaniæ insula & oppidum, templo, & Herculis peregrinatione nobile, vbi exiguo interuallo Granata & Mauritania à se inuicem distant, & Oceanus, per angustias, quas fretum Herculeum, & Strictum Sybillæ nuncupant, ingreditur. Vtrumq; freti latus altissimo monte, in Mauritania quidem Abila, in Hispania verò Calpe, clauditur, Hos quondam solidũ fuisse montem, & rupes perpetuo iugo coniunctas, & ab Hercule separatas tradunt, quò liber Oceano pateret ingressus. Scribunt alij in Gaditano hoc Herculis templo, binas fuisse columnas æreas, iuxta quas nautæ, vota, deuotionis ergo, soluerent, quia salui & incolumes hunc in locum, quem extremum totius Vniuersi finem existimabant, peruenissent. Hinc Gaditanus Hercules cognominatus, cuius non inerudita descriptio & templi, & sacri legitur apud Silium Italicum, libro Punicorum tertio, quo deuicta Sagunto Annibalem scitatum oracula iuisse describit, & munera attulisse. Ita enim canit.

Vulgatum, nec cassa fides, ab origine fani
Impositas durare trabes, solasq; per ævum
Condentum nouisse manus, hinc credere gaudent
Consedisse deum, seniumque repellere templis:
Tum queis fas & honos adyti penetralia nosse,
Fœmineos prohibent gressus, ac limine curant
Setigeros arcere sues, nec discolor vlli
Ante aras cultus, velantur corpora lino,
Et Pelusiaco præfulget stamine vertex
Discinctus, mos thura dare, atq; è lege parentum
Sacrificam lato vestem distinguere clauo:
Pes nudus, tonsæq; comæ, castumque cubile
Irrestincta focis seruant altaria flammæ,
Sed nulla effigies, simulachraue nota deorum.
Atque hactenus Silius, qui & ærumnas, & labores Herculis ibidem pauciss. verbis describit.

Has columnas Herculeas, Magnus ille Cæsar & semper Augustus CAROLVS QVINTVS Monarcha inuictissimus, in extremo Hispaniæ & Aphricæ littore, iam dudum erectas, iure optimo Symboli loco, habuisse videtur, cum & fortunæ, magnanimitatis, atque potentiæ suæ ornamenta, non huic tantum freto, sed & vniuersæ Europæ, Asiæ, Aphricæ atque Americæ perspecta & cognita fuerint. Quibus quidem partibus mundi, fato quodam, tanquã Hercules datus, pacem atque iustitiam, & Mineruæ & Martis tempore, summa æquitate, administrauit. Habet etiam in Gaditano hoc oppido Societas Iesu Collegium.

15. GANDAVVM, vrbs Flandriæ celeberrima, & amplissima, à Iulio Cæsare condita, atque à suo nomine Caio denominata, Brabantinorum Chronicis perhibetur. In confluentia Lisæ & Schaldis sita, ex Liuia quoque amni commoditates haud aspernandas percipit. Incolas opulentos, & natalium splendore claros, egregia etiam opificum collegia habet, inter quæ Laniorum, & Nautarum, primatum obtinent.

44. GENOA, Ligurum regina ac domina, Italiæ vrbs celeberrima, totius Ligustici sinus emporium nobilissimum, quo non modò vicini, sed & remotissimarum nationum mercatores confluũt, vbi etiam diuersorum, & longissimè dissitorum Regnorum negotiatores, certa domicilia ac sedes suas habẽt. Portu atq; tutissima nauium statione, ædificijs superbissimis, cæterisque niti dissimarum vrbium ornamentis, cæteras Italiæ ciuitates maritimas (præter Venetias) longe superat. Atq; adeo etiam naualis belli peritiâ, semper floruit, vt præstantiores, aut etiam æquales, eius belli gerendi Duces perpauci inuenti fuerint, qui tam multas vrbes expugnârint, tam multas insulas, ac barbaras nationes subegerint, tam frequenter hostium spolia, ac naues, triumphantium specie, in patriam leti abduxerint. Ita, vt de Genuensium Repub. idem iure optimo dici posse videatur, quod de Scipionum gente, scriptores antiqui perhibent. Eam fuisse stirpem, vt ipsi loquuntur, fatalem, ad hostes mari vincendos. Vrbem hanc præclarissimis laudum elogijs Leander immortalitati cõsecrauit. Idem Augustinus Iustinianus, Nebiæ Episcopus ingenti volumine, de Genuensium rebus lingua vernacula condito, præstitit. Iacobusq; Bracelius, qui loca, situmque Liguriæ diligenter persecutus est. Magnificum in hac vrbe collegium habet societas Iesu, opera R. Domini Iacobi Laines institutum, Anno partæ Salutis M. D. LIIII. Quod quidem collegium, cum aliorum ciuium, tum verò, Pauli Doriæ insigni liberalitate & beneuolentia auctum est, & amplificatum.

54 S. GEORGII oppidum. Locus hic prius dictus fuit Aldea (quod Hispanicè villam, aut diuersorium significat) duarũ partium, quod hic duorum regum. Ioanne Lusitaniæ nempe, & Caramansę eius tractus, fœdus ictum sit. Anno M. CCCC LXXXVI. Postea Lusitanus hoc propugnaculũ eo loci extruxit, nomenq; dedit S. Georgij della Mina, ab eius tutelari Deo, cui locum sacrauit, & auri mineris: quibus locus dives est. Ad mare situm est in Guinea, Aethiopię regione. Ex Ioannis Barrij Asiæ decadibus.

32. GLARONA, vulgo Glaris, Heluetici fœderis vallis ac Regio, altissimis vndique montibus cincta. Attingit superiorem grisęam ligam, in qua prior Rhenus originem sumit, ac deinde Vranorum montana. Ad occasum verò solis, terminatur ad Suicerorum montes. Porro ad septentrionem fuit olim clausa muro extenso per transuersum vallis, à monte ad montem. Huius regionis iurisdictio, vnà cum quibusdam prouentibus fuit tempore S. Fridolini per comitem quendam donata monastetio. Seckingensi, tempore scilicet, (vt Fridolini legenda ostendit) Clodouei primi Francorum Christiani regis, nempè Anno Christi 500. qui primus Francorum Rex fuit, qui in Rhetia, Alemannia, & Heluctia imperauit. Consecuta est hæc terra posteris temporibus suam libertatem, & propriam iurisdictionem, consœderauitque se reliquis Heluetijs, Anno Christi M. C C. L I I. Viuunt incolæ lacte, caseo, butyro, & carnibus. Ibi inter angustias montium nulli, aut pauci seruntur agri, raræ plantantur vites. Hortos pomiferos habent, & prata lætissima. Vinum & frumentum aliunde inuehuntur. Pisces lacus ministrant. Aues, carnesque ferinas mõtes syluosi suppeditant. Patriam hanc Henricus Loritus Glareanus, & Egidius Tschudus, doctissimi viri, ortu nobilitârunt.

57 GOA, Insulæ, & vrbis commune nomẽ. Fluuius ingens in duas partes in mare influentes diuisus, insulam efficit. Ambitus illius millia passuum circiter viginti tria continet. Vrbs erat cincta muris, & munita turribus, & tormentis permultis, atque varijs instructa: ædes amplæ. Cœli temperies & regionis amœnitas, & portus securitas multos mercatores inuitabat, vt libenter in ea domicilia collocarent. Emporium erat valdè frequens, & opulentum Vigebant in ea armorum studia, multique milites, partim equites, partim pedites, Zabaimi stipendijs alebantur. Vestigijs namque patris insistens, omnes, quos in bello virtutis specimen præbuisse nouerat, ad se congiarijs vberrimis alliciebat. Insula multo maiorem, quàm pro illius magnitudine, hominũ multitudinem sustentare potest. Est enim densis arboribus valde fructiferis vestita, abundat varijs frugibus, pecora innumerabilia nutrit, variaque alimenta profundit, & aquas multas atq; perennes habet. Templa ritu Mahumetano erant maximis sumptibus ædificata, & prouentibus etiam, quibus Sacerdotes alerentur, opulenta. Nemini autem licebat in insulam ingredi, priusquam in aditu aliquo, nomẽ suum & patris, & patriæ scripturę magistris in quinque locis, in quibus in insulam facilior erat transmissio, constitutis, exponeret: qui etiam hominis colorem, & staturam, & signa, litteris consignabant. Accidit porro, postquam insula in Lusitanorum potestatem peruenit, vt dum Lusitanus quidam, domus altiora fundamenta iaceret, crucem, ex ære factam, reperiret, quod maximo argumento fuit, eam fuisse olim à Christianis habitatã. &c. Hæc Osorius lib. VII. de rebus Emanuelis Lusitaniæ Regis. Habet hoc oppidum, primum Societatis Iesu, in India, collegium, quod D. Pauli appellatur, à Francisco Xauerio, institutum, Anno Domini. M. D. XXXXII. Seminarium omnium collegiorum Indiæ, liberalitate Regis Lusitaniæ Ioannis III. amplissimè dotatum.

21. GORICVM, Sconhouiâ tribus distans milliaribus, in dextra fluminis ripa, quòd eo loco, Vahalis dicitur, positum est, vbi commodum, Lingæ ostium cernitur, honesta ciuitas, cui non inuenusta arx coniungitur. Ex templi, quod in ea est, turri, viginti duas ciuitates, mœnibus clausas, quæ omnes Philippo Regi parent, præter innumera castella, vicos, & villarũ pulcherrimũ aspectum; videre est. Hanc annonam Belgicam, nõ malè dixeris, quippe, heic indies caseum, butyrum, & omnem aliam, humani victus speciem, nundinari, cuiuis integrum. Eo in portu, in horas rerum omnium infinitas, nauibus imponitur, in multas orbis vicini par-

tes, transmittenda, ac præcisè Antuerpiani, ideoque luculenta res familiaris, & fortuna ciuium, qui simul mercaturam, simulq; nauicularia faciunt. Hinc ortus Henricus ille Gorichemus, vir Theologices peritissimus. Edidit eadem ciuitas, Ioannem Hariū, qui etsi nō esset valde litteratus, virtutis tamen, rei librariæ, & pietatis, quàm studiosissimum fuisse accepimus: præclaramque semper posu sse operam, in bibliotheca instruenda, quod etiam perfecit. Vndique enim, non minore labore, quàm sumptu, ingentem multiplicium librorum suppellectilem sibi comparauit. Is, cùm Vrbano sacerdotio præcelleret, liberalitate Cæsaris ampliatus est beneficio Hagensis curiæ, ibiq; itidem creatus est Canonicus, quò cum immensam voluminum conquisitorum copiam, transmitteret, admiratus populus, tantam librorum multitudinem, ratusque vix toto orbe tot libros reperiri, Ioannem librarium, vulgo Joh̄ met den boecken/appellauit. Vixit Hagæ diu locupletandæ semper bibliothecæ suæ, mirè intentus. Tandem anno M. D. XXXII. infata concedens, Cæsari bibliothecam, testato reliquit. Haud procul à ciuitate, etiamnum locus est, quo castra olim ferunt potuisse Herculem Alemanum, ex quo circūstans plaga, luculentis aliquot imperans municipijs, ad hanc diem vsque, Hercule nomen retinet, vulgò. Dat Landt van Arckel. Ex Lodouico Guicciardino.

25. GOTHA, perantiquum Thuringiæ oppidum, cuius prima fundamenta à Gothis posita, nomen ipsum videtur innuere. Sub Saxoniæ & VVeimariæ ducibus castro munitissimo inclarescere cœpit, quod nunc, ob ortam nuper in Germania seditionem Grumbachicam, omnino dirutum iacet.

4. GRANATA, siue Gar Natæ, Illiberis etiam & Illiberia, amplissima, potentissimaque Regni Granatensis ciuitas, Regia quondam Maurorum sedes fuit. Hoc verò tempore pallatio omnium elegantissimo, aurifero etiam Darro amne, plurimas Hispaniæ vrbes, præcellit, partim montosa, patim etiam librata, ornatur planitie. Altissimus in ea mons. La sierra del sol, lingua vernacula, nomen habet, cui in vertice multa ætate ferè collapsum est Maurorum Fanum, quod nunc S. Helenæ dicatum. Ad quod ferè omnes, qui hanc vrbem, visendi cupiditate illecti, adeunt, conscendere solent, vt eius fani muro, suum, & patriæ nomen, inscribant. Id quidem ea vulgi opinione receptum est, vt is Granatam non existimetur vidisse, qui huic consuetudini non satisfecerit. In eodem hoc monte Maurorum Regibus olim horti, vario herbarum ac florum genere, ad voluptatem & recreationem decenter vestiti, fuerunt, quorum nunc etiam satis manifesta supersunt inditia. Iuxta, cisterna est publica, imbribus colligendis, à Romanis quōdam parata. In qua, præter quam nullum omnino putredinis incommodum aqua sentiat, medicam etiam eandem esse, Hispani, longa sunt experientia, docti, nam pota, periculosum ventris fluxum sedat. In latere eiusdem montis, ædicula sacra est, multa antiquitate, & veneranda martyrum memoriâ, nobilis. Los Martyres, vulgo, Vbi putei & antra, in rupibus excisa, & scapellis cauata videntur, quorum vt superne ingressus angustior, ita infernè latioris sunt spacij, in quæ Christianos, quos frequenti numero, captiuos tenebant, noctu protrudere, & funibus solebant dimittere, quos, mancipiorum instar, diurnis conficiebant laboribus. Sempiternæ horum martyrum, quos atheorum diuturna cruciauit tyrannis, memoriæ, sacellum hoc ædificatum est: potissimùm verò, rarę pietatis Episcopo, qui multo tempore, in squalido, tetroq; antro detentus, cum libertatis spe, priuatis, & his quidem longè maximis, impensarum sumptibus, muro ex lapide viuo cōstructo, Granatensem vrbem cinxisset, Maurum Granatæ regem, quani multorum Christianorum, ex misera seruitute, & captiuitate libertatem, ac dimissionem, tantum opus mereretur, rogauit: Numerum, expectatione maiorem, libertate se donaturum Maurus respondit, modò Episcopus ipse, in sua potestate, remaneret captiuus. Pius, ac religiosus Episcopus, communitati magis, quàm priuato commodo studens, dum perpetuis cruciari carceribus, quàm solus (alijs permultis Christianis in summa seruitute degentibus) libertate frui maluit, diuturnum ac voluntarium martyrium, incolumitati multorum præposuit. Atque squalore tandem carceris enectus, ad felicem, æternamque beatorū patriam emigrauit. Is locus Hispanis, Masmoros, dicitur. Anno à Ch. N. M. D. LIIII. præclarum, Societati Iesu, Collegium, in florentissima hac Granatensi vrbe institutum est, ad quod stabiliendum, plurimum iuuit Petrus Guerrerius, eius vrbis Archiepiscopus, P. P. Societatis Iacobi Iainis, & Alfonsi Salmaron, vita & eruditione, in Concilio Tridentino, cui interfuit, commotus, Qui instituti Collegij amplificator, deinde fuit.

21. GRVNINGA, vrbs summæ dignitatis in Frisia, Ptolomæo Phileum, A viriditate pratorum nuncupatam existimant, cuius primordium ac nomen alij Gruno Francorum Duci, Alij Priamo, Antenoris fratri; alij vero Grunio cuidam Troiano, attribuunt, eiusque initium in annum, ante Christi aduentum, trecentesimum, septuagesimum septimum, reijciunt. Hunc eundem Troianum, templum in hac vrbe, mirandi operis, condidisse tradunt, vndique quondam peruium, & multis subnixum columnis, nunc verò muro clausum. A Saxoniæ Duce graues olim calamitates, Gruninga pertulit.

H.

24. HAMBVRGA, quasi Hammonis Burgum, vel, vt Celtes, Hammonipolis, Thietmarsis, Holsatis, & Stirmatis quondam Metropolis, in VVagria regione VVandaliæ, sita, nunc inferioris Saxoniæ vrbs præclarissima, vbi Pipinus, eiusque filius Carolus Magnus, vicarium semper administratorem habuerunt. Quem Pomerani, ac Dani eijcientes, vrbem ipsam inuadunt, ac igni tandem perdunt. Collapsam deinde, ac vastam, Carolus Magnus restaurat. Plura de hac vrbe Krantzius in Saxonia sua & VVandalia. Doctor Becanus verò in originibus Anuerpianis hunc in modum de Hamburgo scribit: Quidam à Ioue Hammone (quem villosum arietina facie, Gregorio Gyraldo asserente, depingebat antiquitas) nomen Hamburgo datum credunt, quod in ea vrbe, hæc effigies ad Caroli vsq; ætatem, à quo sit euersa, mansisset. Hammonis equidem nullum apud Cymmeriorum colonos cultum fuisse, satis scio, atq; idcirco neq; vrbi indè nomen datum: quæ qua de causa, Hamburg sit dicta, non facilè sit in tanta scriptorū inopia, explicare. Saxo ab Hama quodam pugile, quem Statcarterus illic deuicerit, vocatam dicit, sed eam fabulam plus quàm anilem mihi non persuasit. Ham, vt alias partes aliquando molis alicuius cibariæ signat, vt, dum dicimus Boterham, quo pars panis inducto butyro significatur: ita pernis salitis & fumo siccatis, ob excellentiam maximè, frequentissimeq; nomen hoc est attributū. Quamuis igitur omnes cibariæ molis partes significet, de porcina tamen carne maximè est in vsu. At nulla gens est, quā equidē noui, apud quā carnis porcinę infumatę plus absumatur, quàm in illa inferiore Saxonię parte, in qua Hamburgū princeps & antiquissimum oppidum fuisse, ex Caroli historia satis est apertum, qui totius Septentrionalis, & Transalbianæ Germaniæ metropoliranā hîc sedem collocauit. Suspicor igitur hic olim celeberrimum salsamentorum & carnis porcinæ fumo duratæ, emporium fuisse: atq; hinc omnes Saxones maritimos & insulares, & vicinos etiam populos litorales, nauibus suis, quibus mare infestum plerumque habebant, commeatum, & cibaria ad diuturnas nauigationes necessaria petiuisse: quę, quod carne porcina infumata, quam huc vndique venalem finitimi portabant, maximè constarent, locum huius mercatus Hamburg nominarunt, id est, oppidū pernarum, siue petasonum, & cæterarum porci partium sale fumoq; ad longos vsus conseruatarum. Qui regionis illius naturam, & viuendi consuetudinem, & situm Hamburgi norit, atque ea ad antiquas Saxonum & Francorum, qui vicini erant, piraticas & alias nauigationes contulerit, non dubito, quin statim huic meæ coniecturę sit assensurus. Hucusque verba & coniecturam Doc. Becani retulimus.

34. HEIDELBERGA, iuxta Neccarum & Hercinium, Ptolemæo Budoris, Germanicè Heidelberg, à nigrorū vacinecorum vel brunorum, teutonicè Heidelber, multitudine, olim Vangionum imperio subdita fuit: Palatini verò comites partes ab his sumpserunt, adeoque creuerunt, vt eorum iuri nunc adscribatur. Est & Florentissimum Heidelbergę Gymnasium à Marsilio primo Rectore, initio institutū, & à Ruperto Palatinò, Anno M. C C C. XXXXVI. multis priuilegijs donatum.

37. HERBIPOLIS, vulgo VVirtzburch. Francię orietalis vrbs inclyta, quam Moganus fluuius ex Bohemię montibus ortus, perlabitur, in qua Diana, vsque ad tempora B. Kiliani, martyris colebatur, qui Duci Gotzberto, ac vniuersę ditioni fidei Christianę pędotriba fuit. eius filius Hetanus, in monte Herbipolensi B. Marię virgini, primam dicauit Ecclesiam. A Ptolemęo Arctauium dicitur, alij Manopolim, teste Abbate Spanheimio, vocant. Plura de hac vrbe in Chronicis Argentinensibus. Hæc vrbs eo nomine felix, quia Societatis Iesu collegiū habeat, à Frederico Episcopo Herbipolensi Franconię Duce, institutum cui deinde eius successor, Iulius, ex nobili Echiterorum familia, Academiam ipsam vniuersam, adiecit.

2. HISPALIS, Seuilla Taraphę; celebre & peruetustum, in Hispania Beticę prouincię, in ripa Bethis fluminis emporium, quod Gaditani maris littus, amœnissimo situ illustrat. Hanc vrbem, inquit Marineus Siculus, ab Hispano, Herculis nepote conditam, vulgus asserit, cuius ego sententię nec accedo, nec refragor: incertum est enim, quod nec autore, nec ratione probatur. Verum enimuero, cuiuscunque sit autoris, vbs est maxima, & opulentissima, meoque iudicio, multis Hispanię ciuitatibus, ne dicā omnibus anteponenda. Est enim ambitu magna, forma rotunda, visu pulchra, templis celebris, Sacerdotibus exculta, multis equitibus nobilis, ciuibus plena, domibus insignis, plateis & vicis hilaris, hortis & fontibus amœna, tuta propugnaculis, mœnibus cincta, defensa portis & turribus, campis iucunda, agrorum frugibus abundans, oliuetis & magnis oliuis, oleoque fœlix, mercatorum commercijs diues, artibus adornata mechanicis, & liberalibus studijs illustris. Plena multis piscium generibus, & magnis citreis, palmetis; & palmulis, & arborum fructibus exuberans. Ostio maris, & nauigabili flumine, ponteque, admodum delectabilis. Tantâ denique rerum omnium copiâ excellit, vt in ea multo

vi-

INDEX.

tiuatur melius, quàm in alia, quantumlibet vrbe, totius orbis ditissima. De cuius templo maximo, & nauigiorum numero, scripsimus alio loco. Cuius vrbis nomen barbaræ, Mauritaniæ gentes, deformarunt, quoniam, P. littera carebant, eius loco B. posuerũt, & cæteris commutatis litteris, Sibiliam dixerunt. Hucusque de Hispalensis ciuitatis felicitate, Marineus Siculus.

I.

25. IENAM, Florens Thuringiæ oppidum, Musæ atque vineta commendant.

52. IEROSOLYMA, Turcarum hoc tempore colonia, olim regni Iudaici Metropolis, vrbs omnium ob Christi mortem & incolatum celeberrima, sanctissimaque, & vario successu, euentuque temporum, diuersis designata nominibus, quæ hoc versu breuiter sunt comprehensa.

Solima, Iusa, Bethel, Ierosolyma, Iebus, Helia,
Vrbs sacra Ierusalem, dicitur atq; Salem.

L.

11. LEODIVM, Eburonum Augusta, vrbs Germaniæ inferioris, quam & secundam vocant, maxima, nomen habet à Legione Romana, cum quinque cohortibus, ab Ambiorige, Eburonũ Regulo, in ea valle, vbi nunc est vrbs Leodium, cæsa, & eodem in loco hybernante, quemadmodum id Thomas Leodius, commẽtariolo de Tungris & Eburonibus, confirmat. Quo tempore Q. Cicero cum altera legione, à Cæsare, ad Varucam remissus, atque ibidem à Germanis interceptus, ac penè deletus est. Distat Legia à Varuca, vix amplius dimidio milliari germanico, in magna conualle, in qua vici sunt quidam, de nomine cæsorum ibi ducum. Romanorum, adhuc in præsentia nuncupati, Interfluit Legia fluuiolus, pueris in vrbe notus: adde, quod romanè adhuc hodie, Leodienses loqui dicantur, etiamsi sermo illorum ad Gallicam linguam, magis inclinet. Sunt item nõ procul à Varuca, vici complures, Romanam originem, nomine referentes. Visitur inde Latinus pagus, Volsci, Vercellæ, Pascasij, Bercelij viri doctissimi patria. Item Antium, nimirum ab Antiatibus, in quo vico, Legia fluuiolus ortum habet, & Cottæ fons limpidissimus, quo, dum in hibernis erat Cotta, oblectabatur, aut prope illum funda traiectus fuerit. Est & Ciceronis fons, in vrbe notissimus, & aquis maximè vber, quem riceronis fontem, malè lecta littera, nuncupant, scaturit è monte Petrosio, retro ædes fratrũ, quos minores appellant. Atque hæc quidem Thomas Leodius. Quamquam alij sint, qui existiment, Varucam castellum fuisse, vbi nunc est Iuliacum oppidũ, quod Ducatui Iuliacensi, titulũ præbet, inter Coloniam & Aquisgranum, Germaniæ vrbes, Cisrhenanas, quod à Iulio Cæsare conditore, nomen habere putant. Leodium igitur, à Romanorum ibi legione cæsa, denominatum, à Germanis non valentibus Romanam, suæ Gallicam exprimere vocem, in Lugich, deinde Ludich id nominis detortum. Dictiones autem huiusmodi germanicè à Lud, incipientes, quando latinas facimus, in, Leo, conuertimus, vt Ludger, Leodegarius: Ludpoldt, Leopoldus, hinc quoq; Ludich, Leodium appellatum, conuincitur. Sunt, qui altius Leodij inquirentes primordium, eius denominationem à Leode Oenopis filio deducunt, non ob soni tantùm, sed ob eius etiam, & Leodiensium vitæ cõuenientiam. Leodes enim, vel ob morum, vel ob cantus lenitatem, ita dictus, sacerdos fuit, hoc vitæ genere, cum Leodijs ita consentiens, vt secundum Romam, vix vsquam plures sacerdotes reperiantur; vnde Franciscus Petrarcha, insignem clero locum, Leodium nuncupat. Hic Leodes interim. Ithacæ, inter Penelopes procos, magno crateri, è quo cyathizabant, semper assidebat, vel, quò facilius & promptius sibi hauriret, vel ne veneno, vt quidam volunt, vinum inficeretur. Et, quamuis hanc poculorũ suauitatem sequeretur, solus tamen, inter procos fuit, cui sociorũ vita, proteruię, iniurię, contumeliæq; plena displiceret. Sed, cum sciret meliora, probaretque, sinebat tamen se à recto deduci, impotenti, ad potationes, comessationesque procliuitate, & spe fortasis aliqua fore, vt Penelope potiretur. Iam verò in eo, quàm nõ degenerent Leodienses filij, vel ipse Hubertus Leodius testabitur. Nemo crederet, inquit ille, quàm dediti sint poculis Leodienses, & quàm sint supra modum bibaces; quod ipsum libenter de gentilibus meis reticuissem, nisi scirem, artem egregiè bibendi, hodie non inter vicia, sed inter primas virtutes annumerari, nec bonus vir habetur, nisi qui pocula euacuare, & vno anhelitu, multum vini in gurgitare nouerit, quod, qui egregiè præstiterit, ab omnibus amatur, colitur, & huius consortium appetitur. Contrà frugi, & modico vino vtentem, auersantur omnes, fugiunt, irridենt, & mani alicuius mali conscium clamant, qui se inebriari reformidet, vereaturque, ne ebrius, sua prodat flagitia. Hactenus ille de suis Leodijs. Hæc igitur Leodis & Leodiensium alluſio, etsi non conuincat Græcos, eius conditores fuisse, quippe, cum Doctore Beca. ſo in Atuaticis adserente, satis sit manifestum, Vlissem extra fretum, Herculis columnis insigne, nunquam nauigasse, tantum abest, vt Leodium quisquam è socijs condidisse, affirmari queat. Literarij tamen vsus, & exercitij causa, eam considerationem reijciendam non esse, ibidem confirmat, vbi & copiosius de Leodiensium origine differit. Vrbs ipsa Leodiensis quàm optimè munita, altissimis circundata mœnibus, vestitos vitibus montes, carbonarijs fodinis præstantes, libratamque planiciem, murorum ambitu, compræhendit, piscosis irrigua fluuijs, ædificiorum & publicorum & priuatorum magnificentiâ planè regia, viarum ac platearum nitore & amplitudine præcellens: ita, vt vniuersus Leodij situs, videndi sensui oblectando, gratæq; animorum recreationi destinatus videatur. Siue enim quis mõtibus oblectetur, habet, quoeunq; se vertat, in quibus expeditissimus quisque defatigetur. Siquem planicies, & prata iuuant, meditullium vrbis, hæc affatim dabunt. Gaudes nauigio, Venetam vrbem habebis, nisi, quod hîc viui fluminis, & lympidissima fontium aqua, multò iucundior sit, quàm apud Venetos fœtidum mare. Si quis religioni, & diuino est cultui deditus, habet hanc vrbem amplissimis templis, Canonicorum, Monachorum, & sacratarum Deo virginum collegijs, ita frequentem, vt deleto Byzantio, alterius Romæ cognomen sibi meritò vendicet. Politica etiam incolarum ciuilitate, hospilitate, & elegantia ciuium nobilissima, doctissimis denique viris, varioque artificum genere ornatissima, Musarum etiam vnica alumna ac sedes, scholas enim, & studiorum palęstras complures habet, ex quibus doctissimi viri, qui rei literariæ scriptis sunt ornamento, magno frequentique numero, velut ex equo Troiano prodierunt. Et, quod de sua Burdegala testatur Ausonius, clementia hîc cœli mitis, & larga indulgentia terræ. Etsi enim ad austrũ bona ciuitatis pars spectet, illius tamen flatus Arduenna sylua, totius Galliæ maxima, quæ altior est, frangit & mitigat. Et habent, qui ab ortu spirant venti, librum accessum, continui etiam ex natiuis carbonibus ignes, crassiorẽ perpurgant, & extenuant aërem. Tanta Leodiensium felicitas, à Carolo Burgundiorum Duce, grauissimis, ad internecionem ferè tam vrbis, quàm nominis, est labefactata incommodis. Huic non satis fuit, supra centum puberum, & impuberũ hominum millia, vna die, expugnata vrbe, trucidasse, nisi totam propemodum incenderet, mœnia disijceret, nauibus ciues impositos, pertuso fundo, submergeret, omniaque faceret, non in vrbe solum, sed per totam ditionem, quò nullæ gentis superessent reliquiæ, sed dijs gratia benè habet, floret rursum & vrbs Leodiũ, & Leodiorum nomen, æternumque, Deo propitio, florebit, dum ille. Nancy hostili terra, captus adhuc, & putridus iacet. Sed iam plurimarum rerum commemoratione omissa, quæ de Leodiensium magnificentia, de opulentia, de incolarum vrbanitate, de eorum magnanimitate, & rebus præclarè gestis, copiosè recensęri poterant; celebres illustresque viros, qui scientiarum splendoribus non huic tantùm vrbi, verùm adeo vniuersæ Europæ lucent, breuissima enarratione, recensere libet. Eorum verò, quos fata eripuerunt, perpaucis recordabimur, non enim breui enarratione, horum virtutes & laudes, compræhendi possent. Inter eos autem principem, summumque dignitatis obtinet locum. Illustrissimus Princeps, Antistes Reuerendiss. ac Dominus. D. Erardus à Maca, Cardinalium ordini allectus, qui immiti morte sublatus, summum sui desiderium, apud omnes bonos reliquit, & in choro summæ huius vrbis Ecclesię, æreo ac deaurato tymbo, præcellenti opere fuso, placidè quiescit. Nihil hîc, de Illustrissimis Principibusque viris, D. Georgio ab Austria, D. Roberto à Bergis, nihil item de Generoso virò ac Domino, D. Guilhelmo à Pictauia, maioris Ecclesiæ præposito longe digniſsimo, referã, qui regia stirpe natus, prematura morte, cum ingenti omniũ mœrore ac luctu, Ecclesiæ Leodiensi ereptus, sempiternam pietatis, prudentiæ, bonitatis, virtutumque suarum famam, atque memoriam relinquens, Grationopoli, terræ commissus, iacet. Quid verò Reuerendissimum & Illustrissimum Principem ac D.D. Gerardum à Groſbeck commemorem, qui hoc tempore Leodiensis Ecclesiæ clauũ, rara prudentia moderatur ac regit, vir tanto vsu, & summa æquitate instructus, vt ad Rempub. gerendam consummatus, & à Deo opt. Max. natus esse videatur, doctorum etiam hominum, & præstantium ingeniorum, insignis Mecœnas. Multis etiam laudum elogijs, æternaq; memoria digni sunt, R. D. Gregorius Syluius, Tagastensis Episcopus, & Ecclesiæ Leodiensis D. suffraganeus dignissimus, & concionator facundus. R. D. Henricus Natalis Leodiensis D. Laurentij extra vrbis mœnia, in monte amœnissimo, & suburbio Cœnobiarcha longè digniſsimus, vir vetere & admirãda probitate, ac morum integritate præditus, & ob summas ingenij dotes, vario literarum nitore perornatus, cunctis charus ac notus, œconomus vigilantissimus atq; industrius, magnoq; cum in ipsa Eburonum Augusta, splendore, tum in vniuersa ordinis sui societate summa dignitate atq; existimatione est, qui maxima animi acerbitate vidit, vniuersum ferè monasterium suum, operosis atq; magnificis ædificijs splendidũ, ab acerrimis ecclesiasticæ vnitatis hostibus Hugenotis, vulcani rabiej exponi. Quod quidem Reuerenda sua Dignitas, ex nobili Namurcensi lapide viuo, ad regulam secto, nõ minore artificio, quàm sumptu restaurauit:

Eximiam

Eximiam tintinabulorum turrim, multis campanis exornauit, quarum disoni toni, summa arte conferti, harmoniam, audiendi sensum oblectantem, reddūt. Bibliothecam magnificentissimam in ipso cœnobij ambulacro construxit, & incredibili librorū tam Græcorū, quàm Latinorum copia, summis impensarum sumptibus cōquisita, exornauit, adeo quidem, vt non collapsum ac vetus cœnobium restauasse, sed planè aliud, ac nouum extruxisse putetur, vt conditoris proinde nomen iure optimo mereatur. Ioannes Visbrucius Brugensis Canonicus, Græcæ linguę peritus, & insignis historiographus, ingenij subtilitate & varietate doctrinæ clarus. Eximiæ item, & pię recordationis vir, D. Carolus Langius Cathedralis Ecclesiæ Leodiensis Canonicus, vniuersæ humanitatis nitore, omniumque artium, stirpium, atq; herbarum cognitione præcellenter cultus. Cui quidem præstantissimo viro, cum non immeritò iungo, quem in postrema Oecumenica Tridentina Synodo, Anno. M. D. L I I. gratissimum iucundissimumque collegā habuit, Reuerendum virum, D. Remaclum Lymburgium, apud D. Paulum, Canonicum, & Medicæ artis professione clarum, omnis virtutis, omnisq; scientiæ amantissimum, quem summum esse hominem, & pręstantissimarum scientiarum studijs perpolitum maximè plantarum & piscium, exoticorumque simplicium, scriptorum suorum monumenta, non obscurè comprobant. Clari quoq; nominis sunt apud Leodios, Andreas Fabri Canonicus, Illustrissimo Bauariæ Duci à consilijs, eiusque Germanus Godefridus. D. Frāciſci instituti, Ecclesiastes exercitatissimus. Arnoldus à VVachtendonck Canonicus S. Bartholomei, summi nominis antiquarius. D. Gilbertus Lymburch artis medicæ scientia præstantissimus, eoq;, multorum Principum atq; Antistitum ἀρχιάτρου vir, ob egregiam vitæ probitatem, summa castitate conditam, memoria nunquam intermoritura, dignus, qui primus omnium experientia percepit, acidos Arduennæ fontes, ad varios corporis morbos curatu difficiles & contumaces, propulsandos, valere. Sed eo tandem morbo, quo Antipater Medicus Romanus, apud Galenū lib. 4. cap. 9. de locis affectis, magno Rei totius pub. Leodiensis, & omnium optimorum hominum dolore fatis concesit. Antonius Ghenardus, vir pietate eximia, & facultatis Theologicę professione eximius. Ioannes Laridus, S. Audomaro, Franciscanus, Theologus summus, qui verbi diuini pabulū, Eburonibus magna & pietate, & facundia, & fœlicitate subministrat. Ioannes Bree Crucigerorum Leodiensium Societatis Prior vigilantis, vir egregia pietate & doctrina clarus, insignis studiosorum promotor. Nec breuiter porro commemorari possent, præstantes huius patriæ ciues, politissimi, ac Iuris cognitione florentes viri, quales sunt Ioannes Racietius: Franciscus Trepontinus Puteanus: Petrus Horanus: Iacobus Iofir: Henricus VVeum: Ioannes Fresennius. Petrus Corcerus: Ioannes Hogennius, multique alij viri, dignitatibus clari, & morum grauitate conspicuj.

31. L I N D O I A, Insularc imperij oppidum, aquis Acromi lacus circumfusum, de cuius origine, aut primis incolis, nihil exacti, historiarum penuria, haberi potest: Coniectura tamen, ex Strabonis geographia colligitur, Romanos, sub tempora octauiani Augusti, insulam hanc post diuictos Rhetos, occupasse, præsidio propugnaculo sibi & suis, contra Vindelicos communijsse. Extat enim adhuc fortissima, vetustissimaq;, ac semi diruta turris, ex quadrato silice, à dextris, mox pedestri itinere oppidum ingredienti, constructa, vulgo, murus gentilium (die heiden maur) dicta, quæ restatur, Tiberij Neronis, vitrici sui legati, & non barbarorū industria, opus illud exædificatum. Subsequentibus tempestatib. quid rerum hic loci actum sit, iterum planè nescitur, non ambigendum tamen, Traianum, Aurelianum, Constantinos duos, & reliquos Romanos Imperatores, quibus cum Rhetis, & Alemanis ad Brigantinum lacum, negotia haud incruenta fuere, insulam præfatam, tanquam inexpugnabile refugium, facilè vllo pacto deseruisse, donec inclinante imperio, germanicæ nationes omnia regna, vastare cœperunt, etiam insulam hanc, Romani nominis odio, in solitudinem versam, vix gauijs & mergis incubandi nidū esse, permiserunt. Posteriori, dein æuo, quum D. Albertus, Caroli magni cognatus, & Palatij comes, ob vndarum periculosas procellas, quibus in lacu amplo obrueretur, D. Virgini Mariæ in cum portum, quocunq; saluus adpulisset, ædem & monasterium extructurum se deouisset, fortè fortuna accidit, vt vento propitiore, in insulam hanc, quæ diu iam vicinis tantum, anserum pascua erat, naui deijceretur, ibi protinus pius vir, arcam purgans, phanum promissum erigi curauit, simul ac cœnobium nobilibus virgunculis, de suo fundauit, portum quoq; istum, à voto & euentu deinceps, Lendoam, vel, vt antiqua instrumenta habent, Lendaugiam nouo nomine, quo nimirum etiamnum proprio idiomate propinquioribus Rheni accolis vocatur, adpellari fecit. Quam rem non multo post Imp. Ludouicus secundus Anno Domini 8 5 6. certis immunitatibus confirmauit, nec non & comites à Borbach, dict. monasterium dotarunt, & incrementa non parua acceperit. Sed & ingruentibus ad D. Virginis templum hoc votiuis peregrinationibus denuo tam locuples fieri, hominum deuotione donisque cœperit, vt non modò Abbatissę loci illius cum cæteris Romani imperij Ecclesiasticis Prælatis principis obtinuerit dignitatem, verum etiam palatij sui præfectis (qui Hydropirgi olim residebant) modum prescribere coacte, ob illorum prodigalitatem sunt, ne videlicet hi, dum Lendoiam proficiscerentur, vltra duodecim equites secum adducerent amplius. Defunctis simul Anno Domini 1051. Lindoense & Buchhaimense, abbatis, referente H. Cōtracto, Iuota nobilis & religiosa vidua, ab Imperatore Henrico III. vtrique domui restaurandæ, præfecta est. Vestales dicti Monasterij, nobilitatis ipsarum stemmata ab vsq; proauis ostentant, nec Moniales, sed Canonicæ, nostro sæculo, appellari gaudēt habitu non vtuntur monastico, nec cœlibatus voto obligantur, Horas canonicas, consuetis in Ecclesia horis, decantant. Augustū. est ipsius cœnobij templum atque magnificum, cuius pilæ, ieu testudinem fulcientes columnæ, singulæ è singulis saxis integris coagulatæ sunt, nec pluribus lapidum iuncturis constant. Oppidum paulatim ex villa, Cœnobij fœlicitate erecta, excreuit, totius podamici lacus nominatissimo portu, illustre. Id circa eam ætatē, qua duces Sueuiæ Rom Imperij habenas moderabantur, in aduocatiā & Mundiburdium (sic tunc tutela, id est, Castvogttei dicebatur) susceptum, dexteritate & obedientia ciuium, multa vtilia ac digna laude priuilegia, etiam haud aliorum imperialium liberorumque municipiorū prærogatiuis minora, aut viliora, vna cum superioris, siue capitalis iudicij administratione, cudendæ monetæ facultate, nec non tilię viridis, in albo clypeo imaginibus Reip. suæ apud succedentium Rom. Cæsarum ac Regum clementiam imperauit. Hæc partim Achilles Gassarus apud Munsterum, partim Gasparus Bruschius, de Germaniæ monasterijs.

28. L I P S I A, Ostlandiæ quondam metropolis, nunc Misniæ adscribitur, vrbs aquis irrigua, ex eiusdem nominis pago, in vrbem, summæ dignitatis excreuit. Quam Henricus II. A. Dietmaro IIII. Marsburgensi Episcopo, Anno Salutis M. X X I. liberè donauit. Cuius pomœria murorum ambitu Otto Marcgrauius Conradi II. A. filius extendit. Succedente verò tempore, à Friderico I. eiusdemque nominis secundo A. A. Anno Salutis M. C C. X V. Et Theodorico Misniæ Marcgrauio, sociali bello diuturna obsidione cincta, expugnata, militum libidini & direptioni data, murorum propugnaculis spoliatur, eò, quòd Ottonis IIII. (Imperij tum dignitate priuati) & Alberti à Kirchbergio Archiepiscopi Magdeburgensis, Thuringiæ Landgrauij tutelæ & protectione Lipsiace conaretur committere. Deinde, vt est varia horū temporum, & mundi vicissitudo, sic huic vrbi læta fortuna arrisit, vt inter Misniæ oppida, florentissimum, ditissimumque habeatur. Quod superbissima ædificia, & perauguſta ciuica domus, nitore & magnificentia sua, satis manifestè declarat. Ter annuatim nundinis frequentatur: Musarum etiam inclyta sedes existit. Hæc VVolfgangus Iobsteinius, de vrbium, arciumque origine.

A. L O N D I N V M, vrbs Angliæ, maxima in Cantuariensi prouincia, profluentem Tamesim, regio situ illustrat, celeberrimo negotiatorum emporio, superbissimis ædificijs, regioque Palatio maximè illustris ac nobilis. Quo non insulares modò Anglos, sed & remotissimarum Gentium negotiatores, lucri dulcedo pertrahit. Plura de Londinensium tum origine, tum dignitate Gaufridus Monumetensis: Gildas: Ponticus Virunnius: Polydorus Vergilius: & Hunfredus Lhuid commentariole de rebus Britannicis ad D. Abrahamum Orttelium perscripto. Paulus Iouius. Et alij.

18. L O V A N I V M, vrbs Brabantiæ primaria, non tam comitibus suis vetustis, quàm insigni Academia, & omnium artium liberaliū vniuersitate nobilis, nomē habet, nō à laudando, vt quidam prodiderunt, non à Leuacis, vt alij sunt suspicati, eò quod hi Neruiorum, non Eburonum fuerint clientes, sed à situ vrbis, qui talis est, vt mœnia vetusta, quæ, vt illa tulit ætas, fuerunt firmissima, ex albo nimirum lapide, ad normam constructa ex alto descendant ad loca humilia, & aquis obnoxia, quas Tila fluuius maior, & Vorta riuulus siue torrens, extra ripas suas euomere quàm frequentissimè solent, & longè lateque omnes campos, & intra muros, & extra, in stagna & paludes permutarum. Altum autem illud, è quo descendunt, Lo, vocatur: è quo mons ascendit syluosus à Lo, nominatus Lobtech id est, altioris loci mons. Iam stagna omnia, & loca aquis exundantia, nostrate sermone, Ven, dicuntur. Hinc igitur vox composita, Louen, id est, quod altum locum, & stagnantem complectitur. Nec citra causam de hoc situ nomen fabricarunt, eò, quod nihil amœnius sit, quàm vtramque faciem terram habere. Louanium certè, & intra vrbem, & in suburbanis vbique campos habet aquis obnoxios, & ijs altiora loca incumbentia: è quibus & colles assurgunt, alij vitibus consiti, alij siluis horridi, alij pomarijs vberes, alij perdecliuia segetibus læti. Sunt hæc quidem, inquit Doct. Becanus lib. 1. Atlanticorum Louanio & Romæ communia, sed sic, vt si meo iudicio sententia ferenda sit, longè lateque loci amœnitate, Roma superetur atque vincatur à Louanio. Nusquam, ita me Phœbus amet, terrarum, locus est, qui magis videatur mereri, vt sit sacrarum Musarum domicilium. Conferantur omnia, quotquot sunt literarum Gymnasia vel in Italia, vel in Hispania, vel in Gallia, vel in Germania, nullum inuenietur, quod huic par dici queat. Vixi Parisijs, Aurelię, Pictauij,

Lugd.

Lugduni, Burdigalæ, & in loco Galliæ amœniſsimo Andegaui: vidi Ticinum, & in eo domum enneophonũ: vixi Bononiæ, Patauij, Mantuæ, Florentiæ, Romæ, & Neapoli. Germaniam partim vidi, partim de auditu cognoui, ſed, quæ equidem vidi oppida, nulla ſunt Louanio comparanda ſitus incunditate, cum tamen viderim præcipua, & inter cętera Monachum, Auguſtam, Vlmam, & Coloniam Agrippinam, vt taceam inferiora. In Hiſpania Salamanca ſcholarum magnificentia longe omnibus in Europa pręſtat Gymnaſijs, ſed ſitu, & locorum facie, à Louanio ſuperatur. Vallis Olitana extra vrbem non eſt inamœna, pręſertim in Viſurgis ripis, ſecundum quas frequenter Cimancam vſque corporis exercendi, & animi recreandi cauſa, ſoleo, dum illic viuerem, deambulare, & habet duo collegia quibuſuis ædibus regijs conferenda, ſed omnibus inter ſe comparatis; nihil ad Louanij amœnitatem. Gymnaſium hoc Louanienſe, ſcribit Hadrianus Barlandus, vnum habet caput, vnum principem, cui omnes in eo parent, hunc Rectorem vocant, cuius officium eſt ius dicere, priuilegia tueri, & malefici reos ſcholaſticos pœnis afficere. Cum in publicũ prodit, ante cum præcedit Accenſus, quem Bedellum, recepto illic vocabulo, vocant, pone ſequuntur famuli, quantum autem honoris huic dignitati habeatur, hinc apparet, quòd Conſules, Magiſtratus, & clariſsimi quique viri, denique omnium dignitatum gradus, Academiæ Principi aſſurgant, & decedant è via. Exeunti ad comitia, quæ certis anni temporibus indici ſolent, plures Accenſi ante ambulant, ſinguli manu auratum geſtantes baculum, inſignia honoris ampliſsimi. Eſt hæc ſemeſtris dignitas, quemadmodũ apud Romanos olim dictatura fuit, ſex duntaxat menſium. Sunt & alia quædam Louanij non indigna ſpectatu loca, Xenodochium dotatum ampliſsimè, vbi nunquam non aſſiſtunt ægrotis mulierculæ, ſolatijs refouentes ſingulos, atque adferentes, quod cuique è valetudine eſſe conſtiterit. Eſt alio loco digna duce, digna principe domus, quam extruendam curauit ſummus Pontifex Hadrianus ſextus, cum adhuc in minoribus ageret. Intra mœnia viſitur & cœnobium Carthuſianorum, loco ab omni tumultu, ab omni frequentia ſemoto, ita, vt nec eremi ſolitudinem in vrbe magnoperè deſiderent monachi. Hoc ædificio nil ex ea familia vidiſſe ſe quicquam ſplendidius, ingenuè fatentur quiuis exteri &c. De Magnifica, & ampla hac vrbe Guiziardinus auido lectori abũdè ſuppeditabit quę admiretur. Habet etiam Louanium ſocietatis Ieſu collegium, inchoatum ab Adriano Adriani, Anuerpiano, Anno ſalutis humanæ M. D. L V. Huic D. Helias Schore, conſilio Brabantiæ à ſecretis, vir bonus, & ob pietatem, ac maximam, in pauperes, largitatem, æterna memoriâ digniſsimus, amplas ædes donauit, Cui etiam volens prodeſſe D. Gualterus Runſelius D. Petri canonicus, S. Theologiæ Licentiatus, ac ſocietatis inſtitutum, quod conſilio diu fouerat, beneficio etiam iuuare, Anno domini M D. L X V. domum ſuam, quam habebat, non modò donauit liberaliter, ſed veterum, & ſanctorum P P. exemplo, ad eius partem ſe recipiens, curauit, vt ſenatus authoritate comprobante, ſocietas etiam hanc hæreditatem adiret.

24. LVBECA, Inferioris Saxoniæ vrbs Imperialis maritima, ſupremum, perauguſtæ Hanſeaticæ ſocietatis caput, vulgo, Lubeck, quaſi angulus laudis, Celte, & AEnea teſtibus, à Vicboldo duce condita, à Vandalis Baccena nominatur, à Kitto Principe aucta, anno Chriſti 1104. Bractuſa & Trauo fluminibus irrigua. Epiſcopatus originem ibi habuit Anno 1152. Multa vrbs hæc, diuerſitate principum, pertulit. Celtes

Inde vrbs clara nitet de lumine nomine dicta,
Et Lobicum Codani fama decuſq; ſui.
Angulus hæc laudis dicta eſt vrbs nomine priſco,
Angulum in hunc fertur fluuius Drauenna per æquor.

AEneas Syluius, in ſua Europa, cap 32. Lubecenſium, inquit, ciuitas potentiſsima eſt, ſine cuius auxilio, vix vnquam Daciæ reges continere ſuos ſubditos valent. Duodecim viri Reipub. præſunt, quos cõſules appellant; quorum perpetua poteſtas eſt, & in equeſtri dignitate conſtituti, popularibus, niſi vocentur, nulla de regimine vrbis conſulendi facultas, nec tamen ſeruire plebs videtur. Sua cuique ſubſtantia tuta eſt, & libertas, ſaluis legibus vt velint viuere. AEquum iudicium conſules agunt, ab his Cæſar, ſi exceſſerint, appellatur: plura de hac vrbe, apud Crantzium: Munſterum: Hermannum Bonnum: VVolfgangum Iobſteinium: & in chronicis Argentinenſibus, inuenies. Eandem etiam carmine eleganti deſcripſit, Petrus Vincentius Vratislauienſis.

32. LVCERNA, Heluetiorum ciuitas, ſatis amœna & elegans, dignitate & opibus par multis, commune confœderatarum vrbiũ emporium, vbi deponuntur merces, quæ ex Germania in Longobardiam, & Liguriam tranſmittuntur, & per lacum magnum, ad cuius finem Lucerna eſt ſita, ſpatio quinq; miliariorum, in Vraniam deferuntur, atq; inde dorſo equorum, per montes & valles alpium, Mediolanum vſque tranſportantur. Habent autem Lucernates, maiorem ferè commoditatem ex lacu, quàm ex adiacente ſolo, tametſi eximia quoque habeant prata, & pabula pecoribus nutriendis idoneâ. Confœderata eſt hæc vrbs tribus pagis, anno ſalutis M. C C C. X X X II. vocaturque hæc ipſa confœderatio, Fœdus quatuor ſyluanorum locorum.

10. LVGDVNVM, vrbs Transalpinę Galliæ maxima (quæ generoſi Leonis Gallicum nomen, ingentes animos, & nobile ſtemma gerit) ſic nunc eſt fortibus prudentibusq; viris munita: muro, foſſa, vallo, & omnibus propugnaculis cincta, geminique fluminis ambitu, rupium clauſtris, & ipſa loci naturâ inexpugnabilis: vt Celticæ arx Galliæ in ipſis regni faucibus iure dici poſſit. Nomen habet, ſi D. Becano credendum, à tumulis, Dunen, vocabulo, quo omnia loca montoſa & accliuia, Belgis vocantur, cuius ſignificatio & perpetuis apud eos vſus, multa priſca vocabula interpretatur. Quæcunq; enim oppida huius vocis terminationem habent, intelliguntur in locis accliuibus aut, collibus extructa fuiſſe; vti eſt Lugdunũ, quo collis bonæ fortunæ, ſiue proſperitatis ſignificatur. Eiuſmodi arenaceis montibus, ſiue tumulis maxima pars Flandriæ, & Hollandiæ, & Zelandiæ quædam partes, ab Oceano defenduntur. Hanc Lugdunenſem vrbem ad Rhodani ripas, & Viennæ finitimam Seneca in epiſtola ad Lucilium refert, fatali igne, ſuo tempore exuſtam, quam inter Celtas adſcribere, quibuſdam placet, quoniam omnes eius ſuffraganei, & pars vrbis, Eccleſiaque ipſa, matrix in Celtis ſunt. Hinc Plotius, qui primus Romæ Rhetoricam docuit Latinam, ortus eſt, à quo Romæ ſe puerum cum Q. fratre latinè primum doctum eſſe, Cicero refert. Huc Pilatus ſub Claudio à Caio accuſatus, in exiliũ miſſus, vitam magna cum infamia, finiuit, vt non modò in futura, ſed in hac quoque vita, iuſtas ſceleſtiſsimę iniquiſſimæq; latæ ſententiæ, pœnas exſolueret.

23. LVNEBVRGVM, præclara Saxoniæ vrbs, quæ, quia ſalinis vberrimis præſtat, Salineburgenſis quibuſdam, non ineptè dicitur. Eas autẽ ſalinas Luneburgenſes, AEnea Syluio teſte, Abbatibus, alijsque Eccleſiaſticis viris, eripuerunt. Harum prima origo fuit non procul à monte Calcario, olim inuenta, puteo incluſa, viris fortibus, qui aquam die noctuq; exhaurirent, deputata, atq; ex æquo diuitibus & pauperibus diſtributa. Nec hic in hunc vſque diem, vlla vetuſtatis eſt facta immutatio. Durat adhuc antiqua columna, quæ ſuſtinet trabem, cui magna adhæret vrna, aquam è profundo educens. Canales, ſeu fiſtulæ, per quas ſalis aqua deriuatur, pulchro ordine diſtribuuntur, ſunt autem numero quinquaginta, ad ſingulorum caſas, habetq; vnaquęq; caſa, quatuor ſartagines, ex plumbo factas, quadrilateras, latas duabus vlnis, & trãsuerſa manu profundas, quæ vſu detritæ, renouantur abſque vlla liquefactione. Duabus autem horis ſal coctũ, & ex ſartagine ſublatum, in varias illius terræ, & longius diſſitarum regionum partes, deportatur.

7. LVTETIA, inter Celtas eſt, Prouinciæ Senonenſi adſcribitur, oppidum erat Pariſiorum, poſitum in inſula fluminis Sequanæ, quod perpetua palus influit, proximum Bellouacis, Agendico oppido, & Senonibus, & Meloduno oppido finitimum: nunc vrbem Pariſienſem eſſe dicunt. Ciuitas eſt Epiſcopalis in Francorum regno ſita, in quam Cæſar ſe concilium tranſtuliſſe, & patrũ ſuorum memoria Pariſios cum Senonibus ciuitatem coniunxiſſe, ſcribit. B. Rhenanus libro tertio rerum Germanicarum. hæc, quæ ſequuntur, coronidis vice adijcit: Lutetiam, inquit, Pariſiorum Caſtellũ vocat. Ammianus Marcellinus his verbis, Matrona & Sequana amnes, inquit; magnitudinis geminæ, fluentes per Lugdunenſem poſt circunclauſum ambitu inſulari Pariſiorum caſtellũ Lutetiam nomine, conſociatim meant, meantesq; protinus prope Caſtra Conſtantia fundũtur in mare. Hactenus illius verba retulimus. Vnde liquet Lutetiam exiguum oppidum olim extitiſſe, quippe quam inſula tam modica, totam fuerit complexa. Proinde duæ illæ ciuitates, quæ in vtraq; Sequanæ ripa ædificatæ, Lutetianam inſulam cingunt, ſuburbana illa ſunt, in quibus Iulianus Cæſar, quum apud Pariſios ageret, Decentio Tribuno & Notario, electiſsimam Auxiliarium, Herulorum, Batauorum, Tenchateriorum, Celtarum, & Iouinorum manum, illac ad Conſtantium Auguſtum contra Parthos bellaturum, ducenti, ſalutabundus occurrit, vt eſt apud eundem auctorem. Crediderim autem eam vrbis partem, in qua hodie Scholæ ſunt, altera multo vetuſtiorem eſſe. Quod indicat antiquum illud ædificium, hortum penſilem geſtãs firmiſsimę teſtudini ſuperimpoſitum. Id adhęret nouis ædibus abbatis Cluniacenſis, quas ingenti ſumptu proximis annis ædificauit, Romanorum olim principum haud dubiè domicilium. Sed Lutetiam & Sequanam fluuium præfluentem elegantiſsimè deſcribit Iulianus Cæſar, in oratione, cui titulus ἀντιοχικὸς ἢ μισοκύνικος Vbi criminationibus quorundam reſpondens, qui ipſi comeſſationes & vomitus obiecerant: oſtendit, qua cauſa ſemel Lutetiæ coactus ſit cibum reijcere, tum videlicet, cùm Gallicæ cõſuetudinis impatiens, qua cœnacula per fornaces calefaciebant, illatis in cubiculum viuis carbonibus, eo nidore ferè extinctus eſt. Quæ nos docebit narratio, obiter, vſum hypocauſtorum, qui Germaniæ peculiaris eſt, olim apud Gallos fuiſſe receptiſsimum. Alioqui, ſi fumarium habuiſſet ille locus, in quo Iulianus dormiebat, nihil mali ſenſiſſet, & notum eſt, quid Græcis ſignificet. κάμινος Sed aiunt, veteris architecturæ periti, fumariorum vſum, priſcis

ignotum extitisse, qui tubulos habebant, parietibus insertos ad cenacula, vel calefacienda, vel refrigeranda. Hæc ille, Anno Salutis M. D. L V. in Lutetiana Academia primum in Gallia, societati Iesu collegium constitutum est, à R. D. Guilhelmo de Prato Clarenistano Episcopo.

M.

63. MAGDEBVRGVM, Imperialis, & metropoliticæ dignitatis in Saxonia vrbs, Archiepiscopalis sedes, cuius Antistes omnium Episcoporum Germaniæ primas est. Hic in honorem S. Mauritij, ex quadrato lapide, diues templum, Othonum nobile opus, & in eo S. Florentini corpus. Credunt quoq; vnam è sex hydrijs ibi esse, in quibus vinum ex aqua factũ à D. Saluatore, Euangelistarum tradit historia, hanc plebibus ostendunt, materia marmorea est, ac pellucida, vini capax, quantum equus ferre posset. Alteram, ac minorem, apud Hildemenses affirmant. Tertiam Coloniæ Agrippinæ ex candido marmore, in perauguſto D. Vrsulæ phano, aliquoties vidi. Vexillum quoque S. Mauritij Magdeburgi quotannis ostenditur. Magistratus vrbis ius ciuile Romanorum abbreuiatum, & Saxonica lingua conscriptum, non sine reuerentia custodit, quod Magni Caroli auctoritate firmatum, tradũt, eoque in decisione causarum circumuicinę gentes recurrunt. Magna & venerabilis earum legum auctoritas habetur.

2. MALAGA, in Hispania, Beticę prouincia, digna Episcopo sedes.

50. MALTA, commune insulę in Mediterraneo mari ac oppido, probè munito, nomen.

26. MARTPVRGVM, quasi Martis castrum, vrbs Hassię metropolis, olim villa, vt historia B. Elizabeth tradit, in cuius honorem Ecclesia dedicata est. Lanus prętersluit. Abbas Spanheimẽsis, Marcburgum à Marcomero Marcomeri vicesimi sexti Regis Francorum filio, nominatum, & erectum fuisse, collegit: meminit & illius Hunibaldus. Ptolemęus hanc Amisiam nominauit.

18. MACHLINIA, elegantissima Brabantię vrbs Archiepiscopi sedes, distat Bruxella, Louanio, & Anuerpia miliaribus quatuor, situ & opere munitissima. Prætерquam enim propugnaculis, mœnibus ac fossis circundata est, vicina decliuiora loca, aquarum septis reclusis stagnantur, vt hostibus nullus ad eam aditus pateat. Hæc vrbs ob præstita in obsidione Nouesiensi (oppidũ est ad Rheni ripas infra Coloniam Agtippinam) Carolo Burgundionum Duci officia, multis priuilegijs, etiam ad inuidiam vsque vicinorum, est dotatum ; vectigalium, maximè in Brabantia, immunitate. Qua Anuerpiam itur ad portam Catharinariam, vrbi Machliniæ coniunctus est amplissimus circus, castelli instar, muro clausus, domicilijs plenus, vbi celebre etiam templum cernitur, D. Alexio, vt tutelari numini dicatum, quo loco in frequentissimo mulierum conuentu plus minus sesquimille, omnium ordinum feminas semper reperias, quę religionis ergo, commoratum eò cõcesserint, omnes verò, quatuor primis, vniuersę parent & obediũt, in quibus sunt, quæ de suo luculentè viuunt, longe verò maxima earum pars, lana ac tela victum quęritat. Sed hic non modo lubet, dumque ita res postulat, extra septa egredi, verum etiam contradicente nemine, quando sic visum fuerit, nubere licet. Machlinien sibus, ne omnẽ antiquitatẽ, ab Aboriginibus, excutiamus quondã imperarunt Bertholdi, gens vndiq; spectata, & illustris, ac vbi eius familię stirps vtraque excidit, nouissime post diuturnum bellum, litigiosamque contentionem, pars eius vrbis Eburonum Antistitem, pars Gelrię Comitem agnouit. Sed illi ipsi (vt Meyterus attestatur) postremo iure suo cedere, Annoq; M. CCC. XXXIII. Ludoico Niuernienſi Flandrorum Comiti, vniuersam dominationem diuendere, id, quod ancipitis belli seminarium extitit. Recusabat enim Ludoicus, Branbantię Ducis clientelare beneficiũ, quod maiores aliquando, vt ferebatur, non abnuerant. Tandem verò post lõgissimam, eamq; inutilem litigatorum altercationẽ, Ludoicus Maleanus, iam dicti Ludoici filiorum natu maximus, Margaritam Ioannis III. Brabantinorum Reguli filiarũ alteram duxit vxorem, cuius matrimonij ratione, vt vt confectum bellum restinctum non sit, ad extremum rebus compositis, Flandrię Brabantia coniuncta est. Philippus autem cognomento bonus, subinde singulare huius vrbis imperium constituit, quale etiamnum manet. Inde secundo lapide, præclarum occurrit municipium Heista, colli impẽdens, cum appendicibus septem castellis, Machliniensium territorio circumscriptum, ceteroqui per se liberum, & omniũ rerum immune. Habet insuper hæc vrbs (vt scribit Barlandus) suas minimè vulgares dotes, aëris multam clementiam & salubritatem, incolas sermone blandos, moribus mansuetos, comes, ciuiles, bellicosos etiam, cum res exigit, placet in hac vrbe virorum multitudo, placet mundicies ; habet Concilium regium, & ędes sacras complures decenter ornatas. Vrbem hanc Machliniensem multo celebriorem nunc reddit Illustrissimus D. Cardinalis Granuellanus, nouę scholę institutionẽ, quam velut seminariũ quoddam morum ac litterarum ex Concilij Tridentini pręcepto, magnifici viri, non modò de hac vrbe, sed de vniuersa Brabantia eo ipso benè meriti, instituere nũc moliũtur. In qua pueris, quibus parentes ob fortunarum angustias, necessarios ad studia sumptus suppeditare nequeunt, Illustrissimi D. Cardinalis munificentia, ad victum & cultum necessaria, perpetua fundatione concedentur.

42. MEDIOLANVM, vrbs apud Insubres omnium potentissima, metropolitico honore, situque conspicua, scribit enim Alexander Quintus, eius nominis pontifex summus, hanc vrbem physico ac naturali situ, ab incendijs caumatum, & frigorum rigoribus æqualiter abesse, ac locum totius orbis temperatissimum, aëremq; serenissimum & aquarum in puteis, ac fontibus salubritatem obtinere Quodq; lacus pulcherrimi decem, & septem, & sexaginta quatuor flumina, terræ superficiem irrigantia, in illius agro reperiantur. Porro, quantum templorum magnitudine, regalium domorum amplitudine, clarissimarum ædium nobilitate, & vicorum nitore, nec non & omnium artium præstantia floruerit, nostraque ætate floreat, tum potentissimorum dominorum, Ducis maiestati obsequentium : tum vtriusque sexus contubernium religiosorum inhabitantium, ac caterua huius vrbis equestris ordinis virorum, ac doctorum, nec non & armorum & pannorum, & omnifariam vestimentorum officinæ, & mercatura declarant. Est & Mediolani societatis Iesu collegium à R. D. Cardinale Boroneo, auctum & amplificatum.

49. MESSANA, florentissima Sicilię vrbs, de qua in ipsa descriptione plura. Haud parum huic vrbi, tum venustatis, tum vtilitatis accedit ex optimè constituto societatis Iesu collegio, quod Pontificis Maximi iussu, eo missi erexerunt, M. Hieronymus Natalis Hispanus : Andreas Fruscius Gallus : Petrus Canysius Germanus, Benedictus Palmius Italus, atq; nonnulli alij ex varijs nationibus, domo magistratus benignitate, commodè instructa, Anno domini M. D. XXXXVIII.

58. MEXICO, Regia in Hispania noua sedes, de qua hunc in modum Ferdinandus Cortesius scribit : Mexicana ciuitas, adeo ampla est, & admirabilis, vt magnitudine & populi frequentia, Granatensem vrbem superet, & patrijs rebus multo sit abundantior, vt pane, auibus, piscibus, tam ex fluminibus, quàm lacubus, & his, quæ in venatione capiuntur, rebusque alijs, quibus pro ipsorum victu fruuntur optimis. Hac in ciuitate est forum, in quo quotidiè cernuntur vltra triginta hominum milia ementium & vendentium, vltra alia plurima parua fora, quæ in ciuitate reperiuntur. Hoc in foro habentur omnia genera indumentorum venalia, quibus illi vti consueuerunt, Sunt ibi loca disposita, ad vendendum aurum, argentum, lapillos, aliqua genera emablematum & plumarum, tam benè comptarum, vt in nullis foris aut plateis vniuersi terrarum orbis, ornatiores reperiri possint. Sunt illic venationes adeo aptæ, vt nullis optimis in Hispania cedere debeant, venduntur holera, & herbę medicinales, ligna, carbonesq; in bona quantitate, habentur balnea, & denique inter eos viget aspectus cuiuslibet boni ordinis ac regulæ, estque natio multæ rationis, qua in Africa non posset inueniri melior. Legum rigore maleficos puniunt. Quidam enim Cortesio aurum furtim obstulerat, quod cum huius vrbis Magisicacin resciret, deprehensum, in foro, per præconem primo proclamante delicto, malleo ligneo occidi iussit. Ciuitas hæc in lacu constituta, in qua optimæ sunt domus & turres, & maxime, aquas ipsi domini inhabitant, & sacræ edes eorum, quas Meschitas appellant, vbi suas fundũt orationes, & deos collocãt, & pro qualibet necessitate homini incũbenti, habent propria sua idola, more priscorũ gentilium. In istis Meschitis versantur homines, qui pro religiosis more suo habentur, & continuè ibidem resident, omnes illi idolorum cultores, ingris vtuntur vestibus nec capillos minuunt, aut pectunt à die ingressus religionis, donec exierint. Filij omnes fere primatum ciuitatis & dominorũ eo habitu, in religionibus versantur, à sexto, & septimo anno, donec eos parentes matrimonio iungant, & hoc frequentius accidit in primogenitis, & in ijs, qui in hęreditate succedunt, quàm in cęteris. Morantes in illis locis accessum ad mulieres non habent, nec ad eas domos mulieri patet accessus, abstinẽt à cibis quibusdã, sed vno tempore plus alio. Et inter Meschitas est vna suprema, in cuius circuitu quadraginta sunt turres altissimæ quæ omnes sunt sepulturæ dominorum istius prouinciæ, & capellæ in eisdem constructæ, singulæ suis idolis consecrantur. In hac ampla Meschita, sunt tres latissimę aulæ, in qua sunt plurima idola miræ altitudinis, varijs figuris & artibus sculpta, tam in lapidibus, quàm in tecto & dictis aulis insunt alia parua sacella, angustis portis constructa, quę nullam cœli claritatem continent, in ea sacella, ex religiosis certi aliqui, minimè tamen omnes, admittuntur. In his Meschitis, vnius Temixtitanę vrbis, (horrendum dictu) olim dijs suis annuatim, vltra viginti millia puerorum, puellarum què corda sacrificarunt. Ex lacu, in quo hæc ciuitas posita est, maximam salis copiam conficiunt. Quatuor tantum habet vrbs ipsa à cõtinenti ingressus, stratis manu fabricatis, vijs latis, quantum extenditur lata Hispanica equestris lancea. Illius pręcipui vici amplissimi, & recto tramite procedentes cernuntur, quorundam media pars est in aquis, media in terris, per quos canois inuehuntur. Vici quoq; omnes habent suos exitus, & ab vno ad alium, aqua permeare possunt. Habet insuper præclara hæc vrbs

plu-

plurimas plateas, vbi quotidie sua habent fora, commertiaq; exercent. Venduntur res ex auro, argentoq;, plumbo, cupro, aurichalco, lapidib. ossib. cochilibus, corallis, & ex plumis. Venditur calx, politi lapides, & non politi, lateres crudi & cocti, ligna dolata varijs modis, & nō dolata. Est vicus, in quo venduntur omnia genera auiū ad aucupiū, vt gallinæ, perdices, coturnices, anates, turdi, fulicæ, turtures, palumbes, passeres arūdinibus collo astricti, psitaci, miluiparui, asciones, tinunculi, accipitres, falcones, & aquilæ, & aliquæ ex istis auibus rapina viuentibus, cum plumis, capite, rostro, & vnguibus. Venduntcuniculos, lepores, ceruos, canes castratos paruos, quos ad comedendū educant. Sunt vici ad herbas vendendas, sunt ibi omnes herbæ & radices medicinales, quę nascuntur in tota prouincia. Sunt domus pharmaca vendentium, tam potabilia, quàm ex vnguentis & emplastris. Sunt barbitonsorum domus. Sunt etiam habitationes vbi conueniunt ad bibendum & comedendum pro pecunia. Sunt ibi etiam plurimi baiuli, vt in Hispanijs, qui merces emptas ad incolarum ędes deferunt. Sunt plura ligna, carbones, focilaria, storiæ variæ ad lectisternia, aliæ subtiliores ad sedilia ornanda. cameras, & aulas. Sunt omnia olera, & pręsertim cepe, porri, allea, nasturcium tam terrestre, quàm aquaticum, caules, acetosa, cardus. Sunt ibi fructus varij, inter quos sunt cærasa, pruna, quæ sunt simillima Hispanis. Sunt poma, vuæ & alij fructus plurimi, quos exquisitissimos, ipsa prouincia producit. Vendunt mel, apum, ceram, & mel arundinum, ex Mayz, quæ quidem arundines tantum mellis habent, & sunt adeo dulces, quemadmodum illæ, ex quibus zaccarum conficitur. Venduntmella ex arboribus quibusdam, quas in reliquis insulis Magneas vocant, & sunt dulciora musto decocto. Vendunt etiam vinum inde confectum. Vendunt varia genera fili omnium colorum in suis corollis, & est similis vico, vbi Granatæ venduntur res ex serico, sed in maiori quantitate. Venduntur ibi colores pro pictoribus, & omnia genera sicut in Hispanijs, & adeo illustria, vt meliora fieri non possent. Vendunturcoria ceruina optimè aptata villosa, & sine pilis, alba & tincta coloribus varijs. Venduntur fictilia multa, & optima vernice suffulta. Venduntur dolia maxima, & parua Oenophora, ollæ, & alia vasa fictilia. Vendunt multum Mayz, tam solidum, quàm coctum, & in panem conuersum, & de eo habent magna commertia, & in solido, & in pane. Vendunt artocreas ex auibus & piscibus recentibus & salsis, crudis, & coctis. Vendunt oua gallinarum, & anserum aliarumque auium maxima in copia. Vendunt placentas ex ouis. Et denique, vendunt in dictis foris, quicquid gignitur & crescit in illis prouincijs, quæ vltra ea, quæ exposui, sunt talia, & tam diuersa, vt ob prolixitatem, &, quia eorum omnium nomina non teneo, recensere nequeam. Et genus quodlibet mercium habet vicum proprium, nulla data alia mercium commixtione In hac ampla platea, est domus magnifica, in modum iudicij, vbi semper morantur decem, aut duodecim personæ, quæ iudicant, & constituunt omnia, quæ in dicta platea eueniunt, & dubia quæ insurgunt, malosque & delinquentes puniri iubent, versantur in dictis plateis aliæ personæ, quæ assidue diligenter explorant quid vendatur, & mensuras, quibus venduntur bona inspectant, atque explorant. Iam verò, si de magnificentia, diuitijs, & domestico apparatu atque obsequio, ipsius Muteezuma huius vrbis, & vicinarum regionum supremi domini, de palatijs suis, viuarijs & hortis, in ipsa ciuitate, & extra eam voluptatis gratia ædificatis, de pontibus, aquæductu, vijs, & nobilium arcibus, omnia commemorare volucro, vetitatem ipsam narrationē, excedere multis videbitur. Ex varijs tamen hoc saltem vnicum referam. Præter alia amplissima ipsius Domini Muteezuma palatia, vnum est, in quo pulcherrima erant viridaria, quibusdam prospectaculis eidem insidentibus, & marmora, reliquaque ornamenta erant ex iaspide optimè elaborato. Huic palatio inerant habitationes, quibus possent hospitari duo magni principes, cum amplissima familia, ibiq; erant decem stagna, vbi habebantur omnia genera auium aquatilium istarum prouinciarum, quæ sunt multa & varia, & omniū altiliū, & ad vsum volucrum, quæ mari aluntur, erant stagna salsæ aquæ, & ad vsum in fluminibus versantium, erant aquæ dulces, quas quodam constituto tempore emittebant, vt stagna emundarent, & cuilibet speciei volucrum impartiebantur cibum, qui eis erat proprius. Ita, quod volucribus pisces edentibus, ducentę & quinquaginta librę, quotidie exhibebātur. His alendis volucribus dabant operam trecenti viri, nulli negotio vlterius incumbentes. Erant præterea alij, ad auibus præstanda medicamina prępositi, cuilibet stagno prospectacula imminebant, & deambulatoria egregia, & sumptuosa, quo dictus Muteezuma solatij gratia, secedere solebat. In huius palatij particula, tenebat homines, pueros, fœminasq; à natiuitate candidos in facie, corpore, capillis, supercilijs, & palpebris. Habebat aliam etiam domum amplissimam & munitissimam, in qua erat latum peristylium, pauimento ex crustis marmoreis egregijs ornatum, in modum latruncularię tabulę, & domus erant profundę, quasi ad statum hominis cum dimidio, & ad magnitudinem sex passuum in quadrangulo, & in medio quarumlibet istarum habitationum cernebatur volucris rapina, vitam quęrens à tinunculo, vsque ad adquilam, quotquot comperiuntur in Hispanijs, & plura genera, qnæ nunquamin Hispanijs visa sunt, & in quolibet genere magna copia. Et in qualibet istarum erat lignum, vbi volucres residebant, & aliud extra, infra rere, & vni insidebant aues nocturno tempore, cum pluuio sum erat tempus, in altero verò poterant esse exeuntes ad solem, & aērem, dum aliqua ægritudine laborant. Istis omnibus volucribus, gallinas impartiebantur pro cibo, & non aliud. In eodem palatio inferius quædam aulæ magnæ, plenæ sunt magnis caueis, & grandibus lignis fabrefactæ, & coniunctæ, & in eis, vt plurimum, continebantur leones, tygrides, lupi, vulpes, cati, varij, & omniū horum animalium tam volantium, quàm quadrupedum erat maxima copia, quibus ad saturitatem gallinas apponebant, & ad horum animalium custodiam erant alij trecenti viri. Erat insuper & alia domus, vbi plurimos viros & fœminas monstrosas, pumiliones, gibbosos, & adulterinos, & alios maximæ desormitatis viros habebat, & genus quodlibet monstri, suam obtinebat separatas habitationes, & præerant eorū infirmitati electi homines. Reliquas domus voluptatis gratia constructas, in dicta ciuitate Mexico, prætermitto, cum & plures sint, & diuersimodæ. Hæc ex narratione secunda, Ferdinandi Cortesij excerpsimus, apud quem multo plura de magnificentia rara & inaudita huius vrbis, & de regio ac domestico obsequio ipsius D. Muteezuma lectu digna inueniūtur. Habent etiam in Mexicana hac vrbe Domini de societate Iesu collegium Regis Catholici Philippi Austriaci benignitate, institutum atque dotatum Anno à, Chr. nato M. D. LXXIII.

37. MOGVNTIA, vulgo Meintz, à Celte, Peutingero, Ligurino, ac Ottone dicitur: Moguntiacum, vel, vt Pirckeymerus, Mocontiacum, Hermolaus, D. Hieronymus, Ammianus lib. 16. Et Tacitus vocant. Ptolomeus Neomagum lib. 2. cap. 8. tab. 3. appellat. Est & ciuitas apud Antoninum Pium in itinerario, Nouiomagum inter Argentoratum & Bingiam, quam doctus autor, Moguntiam coniectauit. Licet alij Nouiomagum in Gelria posuerint. Nomen habet Moguntia à Mœni fluuio, quem alij Moganum, alij Mogum vocant, oritur in orientalis Franciæ montibus, & Francofordiam, nobilissimum Germaniæ emporium, præterlapsus, apud Moguntiam Rheno miscetur. Hunc fluuium, sunt, qui Obrincum esse putent. Non enim parua disputatio est, quis sit fluuius Obrincus, quem Ptolemeus supra Moguntiacum statuit. Quidam enim illum Naum, qui iuxta Bingum in Rhenū defluit, esse putant. Alij etiam Rhenū trangressi, Rhenū esse censent. Sed procul dubio Mosella est, licet Ptolemeus ex eius situ (forsitan ex aliorū relatione) deceptus videri potest. Equidē, si Naus esset, sequeretur, quòd Mosella penitus à Ptolomæo fuisset obmissa, quod planè incredibile est, quod fluuius adeo insignis, fuisset neglectus, & longe minor, Naus, nimirū, recensitus, qui & ipse nō supra, sed infra Moguntiacū labitur. Mœnū verò, per Obrincū designari, planè ineptū videri potest, quod in descriptiōe superioris Germaniæ, & inferioris, trāscenso Rheno, Mœnus describi, & quasi humeris, vltra Rhenū trāsportari deberet. Auctor est Pirckeymerus, cuius verba retulimus. Sed nūc ad Mogūtinam, clarissimā Germanię vrbem reuertimur, à Tacito memoratā, qui hic etiam molem à Druso ad remorandum Rhenū fluuiū inchoatā refert, & à Paulino Pompeo Romanarū Legionū in Germania Duce sub Nerone Imperatore perfectā. Pons quoq; ligneus, apud Mogūtinos à Carolo, trans Rhenū cōstructus fuit, q paulo post vulcani rabiei litatur. Añō salutis D. CCC. XXXVIII. (autore Sigiberto in chronicis.) Godescalcus hęreticus, adulterina deprauataquè doctrina, vrbem, ac ditionem Moguntinam corrupit atq; infecit; Coacto igitur Mogūtię, cōcilio à S. Rabano Archipręsule Moguntino (cuius quidem viri pietatem & eruditionem, omnes bibliothecę, permultis ab eo libris conscriptis, passim commendant) erroris conuictus, damnatur. In hac vrbe ars Typographica, circa annum salutes M. CCCC L III. per Ioannem Faustum inuenta est. Vniuersitate denique Moguntia inclarescit, quæ quidem, vti Pipino, eiusq; filio, Carolo Magno primordium, ità Reuerendissimo Archipręsuli Moguntio, Danieli, in Electorum ordine primo, per Germaniam Archicancellario & omnem sue nitorem, & restaurationem debet. Cui Illustrissima Calsitudo sue Añō verbi incarnati. M. D. LXVI. Dominos de societate, IESV prę fecit, quidū mitiora artiū studia, tū etiā philosophicas & theologicas scientias, maxia & dexteritate, & fœlicitate tradūt, Mogūtiā supe riorisq; Germanię iuuētutē, doctrinę, pietatis nitoribus expoliūt.

53. MOMBAZA, oppidum Africę, habens in portu arcem munitissimam, armis & telis, varijsquè tormentis refertam, firmissimisq; præsidijs, atquè singulari vigilantia defensam. Tellus abundat fructibus, oleribus, & frugibus, & pecorum, & armentorum gregibus &, aquis dulcibus. Vtitur præterea mirâ cæli temperie, homines viuunt admodum lautè, & domus lusitanorum more ædificant, tectoriaquè varijs coloribus depicta parietibus inducunt. Hæc Osorius lib. 1. de rebus Emanuelis lusitanorum Regis virtute gestis.

40 MONACVM, vrbs ad ripam Isaræ sita, inter ciuitates Principum in Germania præclarissima, & Bauariæ nominatissima, ædes habet pulcherrimas, plateas amplas, & basilicas ornatissimas,

Ioannes Auentinus, diligens rerum Bauariæ ſcrutator lib. ſexto hiſtoriarum ſuarum, ita de Monaco oppido ſcribit. Henricus duodecimus Bauariæ Dux, oppidum Monacenſe conſtruxit, in fundo Monaſterij Schefflarn, atque inde Monacum eſt dictum, habetq; monachum pro inſignibus. Fuit autem eo tempore oppidū quoddam aliud, Vering nomine, infra Monacum, ad ripam Iſaræ ſitum, vbi pons erat vltra fluuium, quo omne ſal, quod ex Reichenhal, deferebatur, tendebat: traijciebatq; pontem, vnde Epiſcopatus Friſingenſis, cuius erat oppidum illud, magnum habuit quæſtum. Hoc autem oppidum Dux Henricus exuſſit, pontem fregit, direxitque viam ad Monacum, eaq; ratione vniuerſa negotiatio, & vectigal ſalis ad ſuam ciuitatem peruenit. Eſt hoc tempore Monaci ſocietatis Ieſu collegium celebre, ab Alberto vtriuſque Bauariæ Duce informatum, & dotatum.

22. MONASTERIVM, vrbs epiſcopalis, totius VVeſtphaliæ Metropolis. Ptolemæo Mediolanum; Anabaptiſtis verò noua Hieruſalem dicta, qui poſt longam obſidionem ab ea expulſi ſunt in natali S. Ioannis Baptiſtæ, Anno domini M. D. XXXV. Ioannes verò Leidanus ex ſartorum opificio primus ipſorū Dux, ad quæcunque ſcelera ipſis facem præferens, quem Regem Iſrael & Sion eſſe dicebant, viuus caueæ ferreæ incluſus, è faſtigio turris S. Lamberti ſuſpenſus, inedia perijt.

8. MOMS PESSVLANVS, in Narbonenſi Gallia oppidum tam ſitus opportunitate, quàm vniuerſitate ampliſſima, admodum celebre.

13. MONTES, vrbs in Hannonia probè munita & elegans, metropolitica dignitate conſpicua.

N.

47. NEAPOLIS, vetuſta, præclara, atque lautiſſima Campaniæ vrbs, ipſi maris littori, & amœniſſimorum collium radicibus appoſita. Neapolim Strabo, Plinius, Mela, Liuius, Solinus, Antoninus, Tacitus, Silius, Appianus: breuiter, omnes ſcriptores nominant. Antea tamen Parthenopem appellatam Strabo; Plinius, Solinus, Virgilius; itemque Silius auctores ſunt, ab vna Sirenum Parthenope, quæ cum omnes, vti eſt in fabulis, præ dolore, quod Vliſſem eiusque ſocios cantu decipere haud potuerant, in mare ſe præcipitaſſent, hoc in loco ſepulta eſt, vbi deinde Cumani vrbem condiderunt, Parthenopenque ab ea virgine, vel, vt alij dicūt, ſcorto; denominarunt. Indicat id etiam Silius his verbis.

Sirenum dedit vna tuum memorabile nomen,
Parthenope, muris Acheleias, æquore cuius
Regnauere diu cantus, cum dulce per vndas
Exitium miſeris, caneret non proſpera nautis.

Vrbs hæc Neapolitana, non otij modò & quietis, ſed & delitiarū voluptatisq; domiciliū priſcis temporibus Romanis ſemper fuit. Tanta ſiquidem hoc loci, ſitus, hortorum, fontiumq; amœnitas; tanta fructuum præſtantiſſimiq; vini vbertas: tanta rerum omniū non ſolum ad hominum, animaliumq; neceſſitatem, ſed etiam ad voluptates, atq; delitias peroportunè deſeruientium affluentia, & copia: tanta denique placidiſſimi aëris ſalubritas vt Tellurem matrem, hunc ſibi in mundo locum, delegiſſe, non immeritò dici queat, in quem omnes naturæ dotes, incredibili abundantia & amœnitate effunderet. Tanta loci oportunitas, cum olim doctrina claros (quorum in ipſa deſcriptione meminimus) & nataliū ſplēdore illuſtres viros, in hanc vrbem inuitauit, tum noſtra quoque ætate, Principes ſummiq; viri non minori frequentia. Neapolim concurrunt, quàm quod Strabo ſcribit, olim ſolebāt. Etenim vniuerſi ferè regni, quod inter Adriaticum & Tyrrhenum mare, ab amne Truento & Fundis vſque ad fretum Meſſanę continetur, partem Samnitiū, totam Apuliam, Calabriam, Lucaniam, Campaniamque fœlicem amplectens, Principes & Reguli maiorem anni partem, hac in vrbe exigunt, ædesque ſplendidiſſimas fermè omnes habent. Diuorum etiam phana ornatiſſima, ac ſplendidiſſima, arcesq; penè inuictæ heîc conſpiciuntur. Inter hæc præcipuum eſt D. Clarę templum, ſacra virginum ſocietate, & clariſſimorum hominum ſepulturis nobile. Dein eſt inſigne B. Domini ci fanum, vbi ſimulachrum crucifixi viſitur, quod D. Thomā Aquinatē his verbis affatum eſt; Benè ſcripſiſti de me Thoma. Seruantur in eius ſacrario Alfonſi primi Arragoniæ, Hiſpaniæ, Siciliæ, Neapolisq; Regis: Ferrandi item primi eius filij: Ferrandi ſecundi; Iſabellæ Ducis Mediolanenſis: Ferrandi Dauali Marchionis Piſchariæ belli fulminis, aliorumque multorum Principum, & illuſtrium hominum oſſa. Eſt & auguſtiſſimum, Fratrum montis oliueti, delubrum, modico in templo D. Ioannis in Carbonaria fratrum Eremitarum, magnificentiſſimum Roberti regis, & Ioannę primæ ſororis monumentū, ex marmore candido, cum eorum imaginibus artificiosè factis, ſupra ſummā aram conſpicitur. Poſt id, exiguo in ſacello, Nicolai Caraccioli, qui magiſter equitū maximus in regno quondam fuit, ſepulchrum item perelegans ex candido marmore, prętereaq; ſacellum aliud in propinquo ornatiſſimum apparet. Paria celebritate ſunt hîc, templum Cathedrale quod Epiſcopiū vocant: Item D. Laurentij, fratrumq; minorū, D. Franciſci, cum alijs, quæ omnia recenſere nimis longum foret. Venerantur hîc plurima ſanctorum, hominum corpora, præcipueque D. Aſpremi Epiſcopi, item Agrippini, Euſemij, Athanaſij, Seueri, Ioannis, Gaudioſi Epiſcopi, Ianuarij Antiſtitis Puteolani martyrio coronati, Anelli Abbatis, Reſtitutæ virginis & martyris, Item Candidæ viduę D. Petri diſcipulæ. Si quis autem claros & eximios homines, qui non modò huic vrbi, ſed & orbi vniuerſo decori ornamento q; fuerūt, cognoſcere, imperij etiā, gubernationiſq; huius Reipub. formā ſcire deſiderat, is Campaniæ deſcriptionem Leandri Alberti legat, & quò auiditati ſuę abundè ſatisfiat, inueniet. Eſt in hac vrbe Anno ſalutis, M. D. LI. perauguſtę ſocietati Ieſu, ornatū exędificatū collegiū, opera M. Alfonſi Salincrō.

9 NEMAVSVS, vrbs Galliæ Narbonenſis perelegans, quàm antiquiſſima & magnifica veterum ædificia admodum celebrem efficiunt. Eam Ioannes Poldo, vernacula lingua, libro de hac vrbe conſcripto, cui ædificiorū ruinas, artificiosè delineatas, coniunxit, copioſa enarratione illuſtrat.

40. NORDLINGA, Rhetię inferioris oppidum, trito incolarum ſermone Nereling, Exteri eam Nordeling, nuncupant; Arę Flauianæ, inde Ptolemæo dicitur, quod circa annum Chriſti ſeptuageſimū ſecundū, Flauius Veſpaſianus Germanos oppugnās, atq; parta victoria triumphans, hoc loco aras extruxit, atque dijs gratias agens, nouum & gentilitium ciuitati nomen impoſuit. Nec id Flauio Claudio adſcribi poteſt, qui triceſimus fuit in ordine Cæſarum, atq; circa annum Domini ducenteſimum ſeptuageſimum eſt rerum potitus. Ptolemæus autem longe ante, nempe circa annum Chriſti centeſimum ſexageſimum tertium huius nominis mentionem facit, quando Flauiorum Romæ familiæ, adhuc recens erat memoria, & tres Cæſares Veſpaſianus, Titus, & Domitianus Flauiani fuerint. Quod autem aliqui per Aras Flauianas alia loca, quàm Nerolingam intelligere volunt, cum illis contendere nolumus, hoc tamen certo certius ſcimus, in tota regione non eſſe, aut olim fuiſſe locum aliquem commodiorem, & manſioni humanæ conuenientiorem, quàm Nerolingæ ſit area, & circum iacens ager. Situ enim perquàm amœno excellit, fontibus, & ijs, quæ ad hominum victum ex ſe terra producit, abundat. Sed quia nihil firmum & perpetuum eſt in terra, omniſque conatus humanus nihil prævalet contra Dei prouidentiam, & quando ille non cuſtodit ciuitatem, fruſtra vigilat, qui cuſtodit eam, factum eſt anno Chriſti M. C C. XXXVIII. vt tota ciuitas, cum ingenti ciuiūm damno, igne conflagrarit, vt non modo ædificia, fortalitia, poſſeſſionesque omnes amiſerint, verum & diplomata, inſtrumenta, literas contractuum, regalia, priuilegia, immunitates, iura, & leges. Ilico tamen, & eodem anno, ſuccurrente beneficio Clementiſſimi Imperatoris, Friderici ſecundi, cæpta eſt ciuitas reædificari, ſingulariſque eius fauore, atque filij eius Conradi Regis & reliquorum ſucceſſorum beneficentia, liberata fuit aliquandiu, donec reſpiraret, & ab omni exactione, ſeruitute, & contributione, & poſt inſtaurationem ſuam, immunitate, & magnis gratijs, & priuilegijs donata. Sed, quia primus reſtitutæ ciuitatis circus, non multum amplus fuit, nec capax omnium eorum, qui temporis ſucceſſu vel nati, vel coloniam adepti fuerunt, factum eſt poſterioribus annis, imperante Ludouico tertio, Anno ſcilicet M. C C C. X X V I I. vt omnia ſuburbia, vna cum oppido ipſo in vnam contraherentur circumferentiam, mœnibusque nouis, & amplioribus cingerentur, & ciuitas ipſa, iam duplo maior fieret, quàm antea fuit, omninoque in orbem diſponeretur, vt ſui ſimiles, non multas, in Germania alias, inuenias. Habuit ab antiquis temporibus patritios, & multos nobiles, atq; diuites familias, inſignesque alios ciues, quos & ob egregia ipſorum facinora, domi foriſque geſta, Cæſares magnis proſequuti ſunt beneficijs, ac gratijs. Quam varias porrò, oppidum hoc Nerolingenſe calamitates, Bellone, Vulcaniq; rabiem ſenſerit, VVolfgangus Vogelmannus, copioſe apud Munſterum proſequitur.

31. NORINBERGA, Ptolemęo, Segodunum, præſtantiſſima Germaniæ vrbs, ſummæq; nobilitatis Reſpub. non quæ veterum imaginibus conſtet, quæue maiorum opinione tantum nitatur, aut ſanguine propagetur, cui nihil, vel parum cum virtute commune eſt: verum, quæ propria virtute paratur, & ex proprijs egregijs facinoribus conſtet. Quæ enim genus, & proauos, & quę non fecimus ipſi, Vix ea noſtra voco. Viget illis Reſpub. nulli Germanię vniuerſæ, conferenda, cuius laudi accedit, quod hæc non ſutoribus, quibus vltra crepidā, non licet, conſita ſit, verùm viris partim, quibus rerum cognitionem experientia, ac longa peregrinatio peperit; partim, qui ſeſe nobilioribus doctrinis, totos deſtinauerunt, &, qui à primis cunabulis, aut tenerioribus annis, multorum hominum mores viderunt, & vrbes. Illic itaque Senatores adminiſtrandæ, conſeruandæ, propagandæ Reipub. cauſa nati, hoc vnum agunt negotium, hoc vnū curant, vt egregiè Reip. conſulant, nullis alijs occupati negotijs. Ambiguum eſſe arbitror, an vrbs Senatui, an Senatus vrbi præponatur, vna illic omnium mens, vnus animus, vna deniq; μοναρχία vidimus ante multos annos, nullas partes aut ſimultates, inter ciues ac Senatores obortas Senatus plebi congruit, plebs primatibus cōuenit: & demū res illa

non

non aliam habet rationem, nisi, quod vno alteri auscultãte, beatissimam & locupletissimam, ex ciuitate ignobili, erexerunt vrbem, tantis opificibus præditam, vt quod multis alijs priuatis vrbibus proprium, cuilibet vni soli concessum est, tantum huic vrbi diuinitus relatum, ac veluti in vnum fascem, complicatum esse videamus. Si verò, quicquid hominum manibus elaboratum, & quod natura homini concessit, inuestigare in animo tibi est, huc cõcede, parebunt tibi ædificia, non tantùm in foro, verùm in modestissimis vicis, ac triuijs vrbis, omnium vrbium Germanię honestissima, plus tamen in recessu, quàm fronte pollicentia. Nec diuinus illic cultus delitescit, tot delubra, tanta sacerdotum corona, tantas etiam delitias pratum, Hallense dictum, præ se fert, tot consitum tilijs, tot coruscans fontibus, cœlestis loci speciem, de se præbet: illic latam ac diffusam planicię, natura effinxit, graminibus & fluminib. speciosissimis, irriguam. Siphunculi horrent plures, à quibus clara, aquarũ multitudo, scatet, quæ à cauato lapide rursus, grato murmure resonãte, suscipitur. Post altissima mœnia, & propugnacula profunda, ac lata fossa, cingitur: turres quinq; & sexaginta, supra trecentas, intra ipsam vrbem colligit, octo & sexaginta moles versatiles, fluuio inhærẽtes, intra ipsa mœnia habet: plateis exornatur viginti octo, vltra quingentas: Fora decem sunt, quæ nundinis propemodũ quotidianis, frequentantur. Est præterea tanta mercatorum stipatio, tantus negotiatorum numerus, quibus India, ac vltima Thule cognita est: tanta etiam opinio rerum familiarum de eis obtinuit, vt, si sapientem virum, siue diuitijs præditum definire voluerimus, de Norinbergensium ordine profectum esse, iudicemus. Horum amplitudinis argumentum, natura loci expressit, quæ vrbi huic sedem perfectionis, hoc est, medium, ac vmbilicum totius Germaniæ tribuit. Non est in tota vrbe, quod contemnas. Ne tamen ab huius vrbis origine recedamus, cætera, quæ requiruntur, annectemus. Vrbs illa, dum Hungari Germaniam inuaserunt, à vicinis condita dicitur, vt Germani, eo loco tuto, ad transuehendas res, vterentur. Alij, dum millesimus supra centesimum, quadragesimus annus agebatur, Ecclesiam ab Henrico Bauarię duce constructam. Norenbergę, in honorem S. Egidij, cum ciuitatis erectione, tradunt, ac opus ciuitatis, anno ab illo decimo, fuisse completum. Tunc autem, vnica tãtum arx, muris circundata, superfuit, Cunradus Cæsar, sui nominis secundus, anno salutis 911. ad imperium hanc ciuitatem detulisse, fertur. Henricus autem tertius, ipsam graui obsidione angustauit, accepit, ab incarnationis sæculo millesimo, ac vigesimo sexto: filius huius Cunradi, dum contra patrem mouerat, Norenbergã penè deleuit. Henricus etiã filius Friderici secundi, nuptias illic celebrauit, qua tempestate, sex ac quinquaginta viri, tres ac viginti mulieres, aqua absorpti sunt. Seditio tantũ vna inter ciues oborta, legitur, Caroli quarti Imperatoris æuo. Et tunc in manus patritiorũ, omnia ciuitatis iura, peruenerunt. Hæc ferè omnia, ex lib. 3. Exegeseos Germaniæ, Frãcisci Irenici, excerpsimus, plura in Norinbergensium chronicis, & Pij secundi Europa, studiosus lector inueniet.

O.

40. OENIPONS, siue Enipontus, vulgò Inspruck Thirolensis comitatus vrbs magnifica, supremo iudicio, & consistorio eius comitatus, & superiorum regionum austriacarum, celeberrima. Præter quam plurimis ornamentis alijs, etiam collegio, Societatis Iesu, decoratur, à Ferdinando Imperatore A. institutum, atque dotatum.

1. OLISIPO, vrbs totius Lusitaniæ primaria, summa loci amœnitate, celeberrimo emporio, perauguſtis templis, & magnificis Regum domicilijs, nobilitata. Quæ, cum Rege Alfonso regnante, Anno ipsius Christi natalis M. C. XXXXVII. Maurorum faucibus eriperetur, permultis ædificijs, rei sacræ dicatis, deinde exornata fuit. Siquidem, non multis, post expugnationem, diebus, corpus D. Vincentij Leuitæ & martyris, in ipsam vrbem Olisiponem, ex sacro promontorio, vbi diu latuerat, relatũ est, & in fornice summi templi, summa cum reuerẽtia, hodierna die asseruatur. E regione cuius monumenti, Alfonsi quarti regis, sepulchrum extat, eius inquam, qui anno Christi M. CCC. XXXX. Alfonso Castellæ regi suo genero luculentum, contra Alboacem Maurorum potentissimum Regem, subsidium tulit, cruentissimoq;, ad flumen salsum, prælio, aduersum eundem Alboacem præfuit, & gloriosè victor, cognomẽ, Ad salsum victoris, vulgò obtinuit. Ad radicem verò istius summi templi, paulò inferius, occidentem versus, interposita platea, sacellum D. Antonij, quem Paduanum vocant, admirabili structura, & mira elegantia elaboratum, sese nobis offert, olim ipsius D. Antonij parentum habitaculum, in quo quidem ipse natus, educatusque fuit. Ex cuius natalibus, non mediocriter sese, & meritò quidem, Olisipo extollit. Super eius sacelli epistylium, domus cinica, seu vrbana curia constituta est. Ab hac parte, qua meridiem Olisipo respicit, vetus regia amplissima, magnificoque opere pulcherrima, splendidam eam reddit, quam ad sanctos nuncupant. Nomẽ inditum loco, quod longo temporis spacio, corpora sanctorum martyrum Verissimi, Maximæ, ac Iuliæ ibi recondita fuerint, donec sub Ioanne Rege, eius nominis secundo, translata aliò fuere. In de obliquo aggere, ad vestalium templum, cui D. Mariæ spei nomen est, per cliuum sensum despressum itur: vnde rursus eadem via aduersum montem conscenditur, cuius in tergo, sacellum D. Rocho nuncupatum conspicitur. Eodem deinceps tractu, in vallem amœnissimã, mœnibus vrbis contiguam, hortisq; vndique consitam, est descensus; quæ à sacello Eremitarum, D. Antonio consecrato, nomen olim sumpsit. Nunc verò, ijs exclusis, ab annunciatione angelica deiparæ virgini facta, nomen habet, & à vestalibus, Dominicani instituti, inhabitatur. Mox pari accliuitate collis nascitur densissimo oliueto obsitus, vt non facilè introrsus inspici possit. A superiori verò parte apertus, & sacello D. Annæ, recens dicato, ornatus, quod summa cum religione & reuerentia, magna item populi frequentia, ab omnibus hodie visitur, & colitur. Ab hoc subinde per agrum compascuum, leprosaria, foroq; boario interiectis, in aliam vallem, non minus fertilem, iucundamque peruenitur. Quæ Mauruſia nuncupatur, ex eo, quòd post recuperatam de Saracenis vrbem, eo loci permissi sunt Mauri habitare. Cuius sinistram partem, quæ ad Septentrionem vergit, vbi campi D. Barbaræ incipiũt, angelorum sacellum diuidit. Supra vallem hanc, orientem versus, mons excelsus imminet, recto, difficilique ascensu, à quo Fanum D. Mariæ Montanæ, quod in summo montis culmine situm est; nomen accepit. Ab hoc præterea modico flexu vtcunque directo itinere, ad vrbem reditur, statimque obuium fit templum vetustissimum, Augustinensium monachorum, diuæ Virgini gratiarum sacrum, introrsus, eidem vrbis muro adhærens. Ex inde porrò, præteritis ditissimo cœnobio Vincentio, Leuitæ, & martyri dicato, canonicorum D. Augustini, atq; Gymnasio non ita pridem celebri, antequam Rex Ioanes tertius Conimbricã transtulisset, ad ripã illud Tagi decurritur, quæ aquilonare vrbis cornu, ab ea parte efficit. Qua parte amplissimum, nobilissimumq; vestalium D. Claræ cœnobium, ad fluminis crepidinem fermè attingit, indeque auerso itinere, sacelloque D. Virginis Paradisiacæ interiecto, ad primam vrbis portam, quæ Crucis dicitur, iter est. Ab illo autem S. Claræ templo, ad Regiam veterem, quam ad Sanctos antea appellari diximus, rectus margo, secundo mari, ab oriente, æstiuo, incipiens, in meridiemq; excurrens, millia passuum tria fermè efficit. Certam autem huius vrbis formam, descriptionemq; facilè deliniari posse non arbitror, cùm in solo montoso, asperoq; sita sit. Quòd si solum omnibus ex partibus planum esset, à lateri terrestri formam aruis demonstraret. Interioris verò vrbis amplitudo, & magnificentia, tanta est, vt cum cæteris omnibus Europæ vrbibus, & hominum multitudine, & ædificiorum pulchritudine, & varietate meritò contendere possit. Domus & publicæ & priuatæ, adeo magnificè extructæ videntur, vt etiam parietes intrinsecus, fornicesque, ligno sarmatico vndique vestiti, vermiculato opere, auro, varijsque coloribus adhibitis, exornentur. In littore fontes quãplurimi, ex diuersis vrbis partibus, per ductus subterraneos oriuntur. Eorum vnum Regium nominant, marmoreis fornicibus ac columnis eximiè cõstructum, sexq; fistulis, tanta aquæ copia profluentem, vt vnus, vniuersæ hominum multitudini potum penè suppeditet. Hic autẽ saporis, & splendoris, & lenitatis præstantia, omnium fontiũ, quos vnquam me videre meminerim, aquã, aut æquat, aut superat. Tepidam enim cum effundat, paruoq; ipsa post temporis momento resederit, tum purissima, frigidissimaque, suauissimè bibitur. Duo præterea fontes, haud ita procul, emergunt maximis aquæ scatebris, in mare, breui admodum fluxu, prorũpentes. Quod si longiori distarent à mari interuallo, multæ frumentariæ molæ, tanta aquarum vi, atq; impetu, quouis anni tempore facilè agerentur. Cæterũ, lotricibus, alutarijs, fulonicisq; opificibus, plerunque seruiũt. Non multo deinde interiecto spatio, portam crucis versus, fons alius, aut vt verius dicam, stagnum emergit: qui Equorum dicitur, propterea, quod per ænea statuarum equestrium labra, aquam ore affatim vomentium, instar fluuioli, cursum tenet. Sunt denique diuersarũ aquarum salientes fontes, puteiq; diuersi, in omni parte vrbis, magnam ciuibus commoditatem afferentes. Porrò, vt antiquam, in summa arce regiã, quę in editiore vrbis parte posita est: (opus ipsam antiquitatem verè repræsentans:) omittamus. Olisipo septem inprimis ingentibus ædificijs, singulari Regum nostrorum consilio, sumptuq; incredibili magnificentissimè exstructis, hoc tempore illustratur. Ea verò, cum in præcedenti descriptione, summatim ac breuiter delibauerimus, nunc à peculiari eorundem enumeratione, supersedendum nobis existimaui. Hoc tamen minimè silentio inuoluendum videtur. Si recto itinere, ab ea domo publica, quæ exterarum gentium, regumq; legatis hospitium præbet, ad littus ire perrexeris, relictis ad dexteram in loco eminentiore cœnobijs Carmelitanorum, Franciscanorum, ac ordinis S. Trinitatis, magnifica, sumptuosissimaq; structura nobilissimis, regiam nouam plateam, anagliptarijs, annularijs, cælatoribus, vascularijs, fabris argentarijs, & ærarijs, aurarijs, item argentarijsq; refertissimum. Præterieris in aliam eodem pariter nomine, nouam mercatorum, continuò flectens ad læuam, deueniens, cæterarum omnium longè latissimam, ædificijsque pulcherrimis, vtrinq; exornatam. Illuc omnibus ferè ex partibus orbis, & gentibus, quotidiè mercatores certatim conueniunt, maximo hominum concursu, atque frequentia, propter cõmerciorum portusq; opportunitatem. Eademque via contra septẽtrionem progredienti, ad læuam, portorium vetus obijcitur: vbi pro mercibus, importatis, publica Regi vectigalia, nuper pendebantur.

E regione huius portorij, forum, quod veteris pali vocatur, apparet, in quo semper non pauci homines, mensis assidentes reperies, quos notarios, vel librarios vocare possimus, nullis tamen ciuitati ministerijs obligatos. Hi oēs ex hoc vitæ genere sibi alimētum suppeditant, quod omnium accedentium, mentesque suas explicantium, sensum assequantur, ordineq; in eodem ipso loco, subitò schedis, scribant, petentibusq; dato, pro ratione materiæ pretio, tradāt, in tantum, vt literas, epistolasq; amatorias, elogia, orationes, epitaphia, carmina, laudes, parentalia, petitiones syngrapha, & cuiuscunque generis alia, quæ ab eis postulaueris, ad ea habeant dispositum scribendi stylum. Quod nullibi in totius Europæ vrbibus, fieri vidi. vnde Olisiponis magnitudinem, & hominum frequentiam, facilè quis iudicabit. Est & in hac vrbe, ad latus, quod orientem hibernum respicit, ad mare Piscarium, atq; cupedinis forum, in quo cetarij, sartores, cupedinarij, lanij, panifices, dulciarij quotidiè gregatim concurrunt, omnia, quæ ad vrbem, vescendi causa afferuntur, vendentes. Ptæterea propolarum, institorum, cauponum, stabulariorum, linteorumq; tabernæ ibidem instructissimæ visuntur. In hoc verò piscario foro, certa quantitas corbium deposita est, magistratuum edicto, quibus, cymbis piscatorijs appulsis, pisces à mediastinis in forum ad venditrices aduehuntur. Hi quidem corbes, singulis annis, à magistratu, piscatoribus, plus minus duob. millibus ducatorum locantur. Piscario hoc foro, à tergo relicto, mercatoq; panificum, hōlitorium, fructuum venditorū, aucupumq; interiecto, nec non macello, domus, quā nostri Septensem nominant, sita est, in qua regij præfecti negotia, ad bellum Africanum spectantia, expediunt. Huic loco, Epilogi instar, nonnihil in laudem Ecclesiasticæ musicæ adijciam, idq; verissimum compertissimumq; inter omnes ciues habetur. Nempè, quod in præcipuis anni festis diebus, ex ipsa vrbe Olisipone, vltra triginta absolutos cantorum choros, ad sacra modulato cantu, in pagis villisq; circumuicinis canenda, vna die cuncti exeant, omnibus vrbis templis, in quibus musica modulata canitur, ex eo nihil detrimenti, ad suas celebrandas festiuitates capientibus, Societates verò, quas confraternitates vocāt, C. XXXI. sunt, in quarum vsum, ingens à sodalibus quotannis conflatur pecunia, quæ in pauperes, & alios vsus necessarios, summo ordine elargitur. Quod autem ad loci situsq; salubritatem, & aeris temperamentum attinet, tanta certè soli, cœliq; clementia, & amœnitas est, vt nullo ferè vnquam anni tempore, nec æstas, nec hyems immoderata sentiatur, quo factum est, vt multi mortales, ex diuersis nationibus, terrisq; remotissimis, cæli puritate perlecti, illuc commigrarint: derelictoq; solo natali, & patriæ cura posthabita, perpetuā ibi sedem, vitæq; domicilium posuerint. Hæc eo prolixius, ex accuratissima Olisiponis descriptione, à Damiano à Goe, Equite Lusitano, singulari libello compræhensa desumpsimus, quo magis desiderauimus, vt tantæ vrbis magnificētia, exteris quoq; hominibus, innotesceret. In cuius enarratione nec id silentio inuoluendum erat, Societati Iesu collegium & Professorum domum in ea anno salutis, M. D. LII. assignatum esse.

54. ORMVS, Persiæ oppidum, vnionum gemmarumq; opulentia nobile. Has qui colligunt, vecti cymbis in mare iactum faciunt prægrandis saxi, dependente fune, idque fit ab gemina Cymbæ parte, vt vtrumque iactis in profundum lapidibus, constabiliri nauis, non aliter, quàm si in ancoris foret, possit. Firmata suo pondere cymba, alius, cui id munus obtigit, in æquor iacit funem, saxo dependente. In naui media alijs, mantica in pectus, tergumque dependente, alligato pedibus lapide, se vibrat in pelagus, subtusq; aquas Vrinantium more, natat, actusque in profundum ad passus quindenos, tantisper vrinat, donec legerit conchas, in quibus deliteſcunt vniones, ac margaritæ: collectas, manticæ indit, lapidemque protinus, quo pedes grauabantur, abijcit, funique innixus, in superiora euadit: ibi quandoque ad tercentum fermè, nauigiorum genera, compariuntur, quæ vndecunq; contendunt. Eius vrbis Sultanus Mahumetis est initiatus fide. Hæc Ludouicus Romanus lib. 3. rerum Persicarum.

22. OSSENBVRGVM, Insigne Saxoniæ oppidum, Caroli Magni clementi, splendore haud exiguo, illustratum.

P.

48. PANHORMVS, feracissimæ Siciliæ vrbs metropolitica dignitate illustris, situ fœcundo excellit, pelagoque Tyrrheno abluitur, muris septa perquam altis, quod opus est Federici Regis. Plures, quibus cæmentitios aggeres latis fossis cinctos augmento, ac ciuium securitati addiderunt. Secundum mare arx est, quod Castrum ad mare nominant. Huius Castri quondam Præfectus Hieronymus Fuxa Panhormita, homo patricius, qui dies octo æstiuo tempore sine potu agere potuit. Tres item antiquæ ciuitatis portæ, & veteres muri multis cum turribus lapide quadrato constructi. & nunc manent. Patitillorum vna, vbi lapides literis inscripti, quibus Noe tempore fuisse Panhormum planè constat: Obscura altera nominata. Tertia est, quæ Bosuemis porta ab ijs nuncupatur, ad eam vergens vrbis regionem, quam Brigariam, Vulgariam antiquitus vocant. Supra murum ad occidentem Rogerius comes Tancredi filius, victis Pænis turrim Rubeam, quam vocant, faciendam curauit: Alteram Chirimbrim nomine. Vilielmus Rex, cognomento Malus: Tertiam demum (Turrim Pisanam hanc vocant) qua palatium perfectum, Vilielmus filius, quem Bonum appellarunt. Intus sacellum marmoreum ædificium totum, diuo Petro dicatum, pulcherrimum & religiosum, cuius parietes Porphyrite Barioque marmore, vermiculatis ad hominum, & animalium effigies cruſtis punctisque aureis vestiti, pauimentumque structum. Ibi subterraneus carcer, quo primariæ nonnullæ mulieres, anno millesimo post Christum ducentesimo, quadragesimo secundo, Mense Martio, quòd plurimi reguli tumultum fecerant, ab Frederico Imperatore coniectæ, nec vnquam deinde visæ, quæ antiquo vulgi prouerbio, Donnæ, quæ malè venerunt, vocatæ sunt. Ducentos post atque nonaginta quinque ferè annos, quum locum fabricandi gratia, homines confoderent, tria earum cadauera, nulla putredine vitiata, integris cum vestibus, fericisque Calanticis inuenta sunt. Templum, quoque ingens Panhormi, exteriores parietes multò pulcherrimi, à Gualterio Archiepiscopo Vilielmi regis affine dedicatum. Ibique quatuor sunt ex Porphyrio marmore sepulchra, opus sanè cunctis spectabile, Siciliæ reges, in quibus sepultos aiunt, quorum medium locum tenet marmoreum quoddam, vbi Constantia regina condita. Sacellum item diuæ Christianæ parietibus marmoreis, atque auratis laquearijs extructum. Ipso in templo, cautum est in statuis, ne priuatorum quisquam sepeliatur. Regibus namque duntaxat, & Episcopis concessum. Prope est ad orientem fermè, celebre Hospitale, nec multum ante Patrum nostrorum memoriam ædificatum. Cuius ministris curandi ægros, atque infantes alendi, quos vel paupertas, vel mulierum verecundia clam exposuerit, maxima cura. Altera parte est locus, quod Toccum appellatur, vbi aut vetere consuetudine, aut regia gratia, aureas coronas reges accipere consueſcere, ipsi Panhormitæ euulgant, adducuntq; illos, qui ibi regio diademate donati, Rogerium, vtrumque Vilielmum, Tancredum, Henricum Imperatorem Cæsarem, Fredericum filium, Manfridum, & Petrum Aragonum regem. Insignis erat Panhormi regia ab Andrea Claramonte tempore, quo plures reguli à regia fide defecere, ipsius defectionis autore, extructa (Sterium tum vocarunt) quæ nostra ætate in mercium horreum, Doanam hodie appellant, vbi portitores ad regis vectigalia exigenda disponuntur, mutata est. Curia item est prætoria, vbi duæ statuæ ex marmore antiquissimæ, nec cui quidem dicatæ, scire possumus, sunt enim nudæ atque altera manu, mortalium incuria mutilæ. Et propè fanum vetus, sacrum, è marmore, punctisque aureis, licet vetustate deletis, factum. Marturanam Panhormitæ vocant, ibi virgines plures Deo perpetuò dicatæ. Auctæ postea ciuitati, Tancredus primi Vilielmi spurius pomerium protulit. Et Rogerius Comes ædem, quæ diuo Ioanni sacrata est, eorum hospitium, qui Elephantia vitiati, trans Oreti amnis hostium, (flumen Miraglæ Panhormitæ vocant) vbi pons est lapideus insignis, ædificauit. Flumen in Panhormitana valle oritur, inque agro Parco nomine. Ipsa Panhormi vallis, pluribus irrigatur fontibus. Huc vsque Cl. Marij Aretij verba & descriptionem retulimus. Celebrem ac perpetuam nominis gloriam & hinc oppidum hoc Panhormitanum consequitur, quod cum superbum, insolens, ac libidinosum Gallorum præsidium, à Siculis in vniuersa insula delerentur, eius cædis, ac proinde huius quoque prouerbij, quo vesperas Siculas commemoramus, occasio fuerit, cuius rei si quis accuratam historiam quærat, is Thomam Fazellum libro suæ historiæ Siculæ octauo, & nominatim de vesperis Siculis eodem libro capite quarto, legat. Et L. Marineum Siculum libro XI. de Aragoniæ regibus. Panhormitani ciues, Anno Christi M. C. XXXXIX. Ioannis Vagæ Siciliæ Proregis consilio & authoritate, atque adeo, pio, Messanensis Collegij, fructu incitati Collegium Societati Iesu, erexerunt.

48. PARMA, antiquissima Lumbardiæ ciuitas, omnibus omnium sæculorum ætatibus nobilium, & egregiorum ciuium flore, vti nunc quoq;, maximo fuit, vetus Romanorū Colonia, quā Leander, varijs aliorum enarratis sententijs, à Thuscis conditam, & à principatu Coloniarum, denominatam, arbitratur. Hæc autem vrbs amne intercurrente, irrigatur, qui ex Appennino supra Beluiderium oriens, inde, interrupta via AEmilia, Parmaque vrbe, à suburbijs diuisa, huc in Padum defluit. Eius ager, vti optimus, rerumque præstantissimarum fœcundus, ita & ipsa Parmensis ciuitas celebres homines, & cum literarum, tum aliarum virtutum armorumque gloria claros abundè tulit: in quo catalogo Cassius Poeta, item Macrobius, qui in Somnium Scipionis à Cicerone descriptum, elegantissimè commentatus est: præterea-que Saturnalia scripsit, quanquam non desint, qui negent eum Parmæ genitum. Iunguntur his Blasius Pelacanus excellens Philosophus, & Astrologus: Albertus Galleottus, Iureconsultus, qui multa literarum monumenta reliquit, nominatimq; Margaritam quæstionum, Bernardus Parmensis, Canonicus in D. Petri Bononiæ, vbi & sepultus, qui apparatum ad Decretales concinnauit: Guilielmus Aremundus, iurisperitissimus, qui circa M. CCC. XXXVI. à C. N. annum floruit, vt Corius auctor est, Iacobus

cobus Arenanus, qui in codicem, multaque alia docta scripsit, Ioannes olim Generalis minister ordinis Minorum, cum alio item Ioanne, ex sodalitate prædicatorum, ambo summi theologi, vti editis scriptis probauere Gregorius Anselmus, optimus Medicus atque Philosophus, Anthonius Camaldulensis Græcæ Latinæque literaturæ, summè gnarus, cuius rei in Constantiensi Concilio documenta dedit amplissima, Franciscus Marius Grapaldus, qui de partibus ædium Lexicon, itemque Syluam collegit: Thadeus Vgalettus, Nicolaus Brucius, qui Bononiam, libro edito, celebrauit. Franciscus Carpesanus, qui peruenustè, nostrorum temporum historiam, conscripsit. Alia item ingenia summa, hac vrbe orta, nostrum habet sæculum: quæ partim Leander in sua Italia, commemorat, partim etiam alijs, celebranda relinquimus. Est etiam in hac vrbe præclarum Societatis Iesu Collegium, ab Octauiano Farnerio Parmæ & Placentiæ Duce, inchoatum atque dotatum.

30. PARTHENOPOLIS, vide Magdeburgum.

3. PINCIA, alijs Vallisoletum, Hispanis, lingua vulgari Valladolid, oppidum totius Hispaniæ celeberrimum, Regis Catholici, summorumque hominum illustrissima, & inclyta sedes. Est hic amplissimum Societatis Iesu Collegium, cuius fundamenta iecerunt Petrus Faber, & Antonius Arooz, qui in comitatu Mariæ Ioannis III. Lusitaniæ Regis filiæ, quæ Hispan. Principi nupserat, ex Lusitania in Castellam profecti, Pinciæ commorantes, insigne hoc collegium instituerunt, quod initio quidem tenue, & perangustum, ita postea amplificatum est, vt propter eius oppidi magnitudinem ad Collegium etiam Professorum domus addita sit.

8. PICTAVIA, oppidum Episcopale Pictonum in prouincia Burdegalensi, Portiers communi Gallorum lingua.

29. PRAGA, Regni Bohemiæ metropolis, vrbs amplissima, Principum, Regum, ac Præsulum inclyta sedes: Bubienũ, & Marobudũ, Auentino, Casturgis, Ptolemæo dicitur. De qua in ipso opere plura, quæ verò in eo, ob loci angustiam, omisimus, hæc sunt. Non longè à Cathedrali Pragensi templo, versus orientem solem, situm est Monasterium Deo dicatarum virginum, toto regno vetustissimum. Nam à Duce Vratislao, S. Venceslai patre erectum est, Diuo Georgio Sacrum, in quo templo ipse Vratislaus, cum matre sua S. Ludmilla, & nepote Bohuslao Pio, quieuit. Sacerdos huic cœnobio præsecta, pastorali baculo vtitur, & principis defungitur honore, quin etiam ipsius præsentia requiritur, in coronanda Regina. Est & ab alia arcis huius templi parte, aliquanto remotius monasterium, vulgò Strahovv, alias, mons Syon, dictum, quod iuxta ipsa vrbis mœnia, in admodum arduo colle, Petrzin dicto, ædificatum, sepulrura Vladislai primi Bohemiæ Regis, qui ipsum condidit, celebre est, & clarum. Nec silentio prætereundus est Regius hortus amœnissimus, iuxta fossam arcis altissimam situs, varijs arboribus, ac stirpibus, non tantum domesticis, sed & peregrinis ex Italia, Hispania, & alijs longinquis regionibus, huc allatis, & plantatis instructissimus, opereque topiario fragrantissimus. Hic videas mala Punica, Citria, Limonia, & Aurantia, non infeliciter prouenire, olera, & herbas exurgere intra laminas ferreas, instar literarum formatas, & apto contextu orationem dominicam exprimentes. In hoc horto aluntur Leones, intra ligneos cancellos inclusi, nec non mirandum ex India animal, quod anteriore parte ceruam, reliquo corpore camelum mentitur, adeo, vt Clariss. D. Andreas Matthe-olus græca voce Ελαφοκάμηλον rectè appellari posse, testatur. In penitiore huius viridarij secessu, habetur domus elegãtissima saxea, ad refectionem, deambulationem, & omnem prospectum concinnatissima. nam duos habet, ambitus, inferiorem & superiorem, Inferior est porticus, columnis teretibus æquali interstitio circumquaque positis. Superior est subdialis, cuius extremitates sunt continua series lapidum, in quibus variæ imagines, ex veteribus historijs & Poetis artificiosissimè excisæ iucundissimum præbent spectaculum. Ab hoc horto vnius stadij interstitio, extat, viuarium Regium, muris longo circuitu septum, sed non est conferendum ad nouum illud, quod Serenissimus Archidux Ferdinandus quatuor à Pragensi Castro stadijs dissitum, condidit, & spaciosissimo murorum ambitu cinxit, in cuius meditullio magnificentissimum, cultisimumque stat palatium, ad figuram stellæ fabricatum, vnde ei nomen datum. Pauimentum habet ex marmore tessellato, nitidissimum, & conclauia multa picturis elegantissimis ornata. Quin etiam & illud, Pragensium ornamentis, ad numerandum est, quod Collegium Societatis Iesu, habeant, institutum Ferdinando Cæsare A. qui pietatis, & eruditionis fructu, ex eiusdem Societatis Collegio Viennensi, promanante, commotus, etiam Pragense instituit, & dotauit, cuius prima initia, & fundamenta iecit, D. Petrus Canisius, Eximius, Societatis Iesu, Theologus. Varios huius vrbis fortunæ conditiones. & casus, quos temporis successu, sub Regibus Principibusque diuersis pertulit, breuitatis causa omitto. Eos Georgius Handschius à Limuso, ex Pragensium Annalibus, ex quibus & hanc descriptionem excerpsimus, admodum diligenter collegit.

Q.

43. QVILOA oppidum Africæ, Lusitaniæ Regi, tributarium.

R.

40. RATISPONA, Clarissima vrbs, ad Danubij ripam in Bauaria sita, à Tyberio Nerone condita, anno, quo Christus Iesus pro salute humani generis passus est. Baioriæ olim Metropolis. Hanc regionem antiquitus Norici tenuêre. Cuius adhuc portio, trans Danubium sita, Noricum appellant. Noricis autem Baioarios successisse, & cum reperiam vetustissimos codices, hanc Baioariam appellant quam moderni Bauariã dicunt, & à Bois Bajoaricũ nomen descendisse, persuasum est. Cui Strabo vires adhibet, Romani Baios Gallorum gentes è finibus eiecerunt. Inde migrantes circumiacentes Histro loco, cum Thauristis habitarunt. Constat igitur, eos in Pannonia consedisse, & inde facilè in Noricum continuam regionem migrasse. Quanquam olim deserta, vt Strabo tradit, nunc cultissima est, magnas & ambitiosas ciuitates habens & oppida nobilissima. Ratisbona verò ornatu cæteras excellit. Pontificales vrbes in ea quinque sunt: quarum nunc metropolis est Salcemburga. Ratisbonensis autem episcopatus olim clarissimus fuit. Cui tota Bohemia subiecta erat, hæc vrbs septem nominibus insignita fuit, quibus in suis iuribus & libertatibus claruit. Primo, à sui conditore Tibernia vel Tiburnia dicebatur. Tiberius enim Liuiæ, Augusti vxoris filius, & ipsius Augusti præuignus, quem cum Augustus in filium adoptasset, mox magno exercitu comparato, contra Noricos & Vindelicos misit, qui eos in prælio superauit, & hanc vrbem apud Noricos ædificauit. Secundò, vrbs quadrata, longo tempore dicta, cum ad quadratam figuram & quadratis lapidibus magnis, muro circundata fuit, vti in reliquijs veterum murorum, retro S. Paulum cerni potest. Tertiò hyatospolis, vel hyaspolis ob ruditatem populi agrestis, qui ore hiante, vt rurales finitimi faciunt, verba hiantia proferebant: vel, ab hyantium aquarum propè ciuitatem confluxu, cum Danubius, Naba, & Imber & cæteri fluuij, in latere aquilonari confluant. Quartò Germeinsheim, à populo Germaniæ, qui eam frequentare solebant, vel à Germanico, qui ciuitati præfuit. Quinto, Regniopolis, ob frequentes conuentiones principum & regum, vt hodie areæ turres, ac excelsa ædificia magnatorum ostendunt. Sexto Imbripolis, à fluuio, cum Imber fluuius, septentrionem versus, in Danubium fluit, & vernacula lingua, hoc nomen Regenspurg, adhuc seruat, cum in tali fluxu olim ciuitas incepta fuerit. Septimo, Ratisbona dicitur, cum rates ob mercimonia, & tempore Caroli Magni ad bella ibi confluebant, & tanquam firmiter sita, & ædificijs roborata: hodie Ratisbona appellatur. Basilica decoratur episcopali, summo in honore tandem S. Petro dicata, prius ob fraternitatem canonicorum Ratisponensium, & Remensium Ecclesia S. Remigij appellata, opus præclarissimum in vrbe nondum completum, Et cœnobio sancti Emmerammi ordinis sancti Benedicti amplissimi, Monasteriaque damnarum plura habet, præcipuè superius Monasterium virginis gloriosæ; Inferius, in quo diuus Erhardus episcopus quieuit. Plures etiam domus consecratas, & ecclesias, & proprios sacerdotes. Arnolphus autem Imperator, qui hunc locum præ cæteris imperij locis, summè dilexit, murum ampliauit, & Monasterium sancti Emerammi inclusit, & plurimum adornauit. A cæde enim Nortmannorum rediens in Baioariam, ossa sancti Dionysij Ariopagitæ in fine suæ ætatis cœnobio tradidit, cum libro Euangeliorum ornatissimo, ac literis aureis perscripto, & demum apud eos sepultus. Fuit autem hic S. Dionysius Athenienſium Episcopus qui vna cum Apollophane Sophista, in AEgypto Heliopoli, quando Christus Iesus passus est. solem vidit præter naturam obscuratum, & tetram noctem subito terris obductam, cognouitque mox verum omnium Deum, eodem Sophista respondente, (vt ipse ad Policarpum scribit) rerum has diuinarum vicissitudines esse. Ornatur & Ratispona glorioso martyre S. Emmerammo Episcopo. Et S. VVolfgango, eius loci vndecimo Antistite, qui monasterium S. Pauli construxit. Albertus quoque Magnus omnium doctrinarum peritissimus, apud eos Episcopatum rexit. Hæc ferè omnia Argentinensium Chronica suppeditarunt. Quod si porrò Ratisponensium Archiuis credendum, constat eam vrbem, florente Romano Imperio, populi frequentia potentissimam totius Imperij atque Germaniæ fuisse: Cincta enim erat suburbijs admodum latè patentibus, quæ Perbingam, Pruelam, Pruefeningam, & VVentingam vsque frequentibus ædificijs extendebantur: Alere hæc vrbs potuit vnum & viginti annos supra quingentos, delectorum peditum sex, & equitum millia quinque, quibus ditiones vicinas armorum terrore & defendebat, & in populi Romani officio & obedientia retinebat. Hi quartam legionem Italicam constituerunt. Lapideo denique ponte, decem & quinque arcubus fornicato, vtraque Danubij ripa, hoc loci coniungitur, cuius prima fundamenta Anno CHRISTI M. C. XXXV. posita. Et XI. annorum tempore, ea pulchritudine, & amœnitate, tam vastum opus perfectum fuit, vt vel ea tantum moles, Ratisponam commendabilem reddat. Quod si quempiam ea disputatio iuuet, qua

pro-

probabiliter vtranque in partem disputatur, an D. Dionysij Atheniensium Antistitis reliquiæ, in Gallia, secundo lapide à Parisiensium vrbe, an verò Ratisponæ contineantur, is Conradi Peutingeri, Conuiuales de Germania sermones, consulat.

50. RHODVS, Mediterranei maris insulæ & oppidi, validè muniti, nomen, prius, Ophiusa, deinde Staclia, ac demum Telchin, AEnea Syluio asserente, cognominatum: septuaginta in altitudine cubitorum solis Colosso, perpetuâ est memoria clarum. Quæ quidem incredibilis magnitudinis moles, inter septem stupenda naturæ, non immeritò posita, post quinquagesimũ sextum annum, terræ motu prostrata, etiam iacens, videntibus (Plinio asserente) miraculo fuit: Paucis pollicem eius amplectentibus, maiores erant digiti, quàm pleræque statuæ, vasti specus, defractis membris, hiabant, spectabanturque intus magnæ molis saxa, quorum pondere, ingeniosus opifex, id librauerat opus. Sultanus AEgypti cum Rhodum insulam inuasisset, ex ære huius statuæ, quam confractam offenderat, nongentes camelos oneraſſe, & in Alexandriam terrestri itinere transmisisse fertur. Is enim, Anno post natum Christum, 655. Christianis hanc vrbem eripuit. Quam ordinis, religionis, militiæque fratrum hospitalis S. Ioannis Hierosolymitani Rhodiorum, modò Melitensium Equitum Societas, Anno salutis 1308. recuperatam restauraſſe. Eamque ad Annum Domini 1522. mirificè cultam, retinuit. Quo tempore, sic permittentibus superis, in immanissimam Turcarum potestatem deuenit, cuius etiam nunc tyrannidi paret. Plura de hac vrbe AEneas Syluius in Europæ descriptione. Quàm præstans, ac nobilis Rhodiorum Academia fuerit, ad quam non Romani solum, sed sapientissimi etiam Atheniensis, ingenium, scientiarum splendore exculturi, confluxerunt. D. Iacobus Middendorppius, suis de Vniuersitatibus libris, doctè ac copiosè prosequitur.

45 ROMA, Vrbs toto orbe celebranda, rerum domina, in Latio, ad amnem Tyberim sita, à Romulo conditore, nominata. Et vndecimo Ezechiæ Regis Iuda, anno, intercidente Assyriorum regno, secundo autem, octauæ Olimpiadis, cõdita, perhibetur. Ambitum eius, ex traditionibus Augusti, Plinius scribit, millia passus viginti. Flauius Vopiscus tradit, Aurelium Imperatorem, ambitum vrbis, ad triginta millia passuum ampliasse. Quod si vrbem, ad nostræ ætatis consuetudinem, metiri volemus, vix passuum millia quatuordecim, omnis Romæ, & Ianiculæ, siue Transtyberinę regionis, & Vaticani ambitus, implebit. Portas suburbiorum & vrbis, in vniuersum numero XXIIII. fuisse, refert Plinius. Liuius tamen, vt passim, in illius Historia, legere est, XXXVII. ponit. Portæ autem vrbis, quæ ad præsens extant, hæ sunt. Ac primum quidem ab Occidente; Popularis. Deinde, per radices collis Hortorum, spatio P. mille Pinciana, priscis, Collatina, dicta. Tum, senis stadijs, abest Salaria, quæ olim Quirinalis, Agonensis, item Collina & Quinquecepis, vt Varro tradit, nominabatur. Exottum solis æstiuum, spectat porta D. Agnetis, hæc olim Viminalis, Figulensis etiam, tum & Nomentana, appellabatur. Sequitur D. Laurentij, stadijs XII. à D. Agnetis, olim Tiburtina, & Tautina, dicta. Succedit porta Maior, olim Neuia, dicta. A maiore, stadijs XII. versus hybernum solis exortum, porta D. Ioannis sequitur, olim quidem Cælimontana, dicta. Ab hac, stadijs, V. Gabiusa, quæ nunc clausa est Proxima Latina, in Cæliolo, stadijs, à superiore V. sem perid nominis retinuit. Sequitur, spatio paulò amplius, D. P. S. Sebastiani porta, veteres Capenam, Camæniam, & Appiam, dicebant, nec desunt, qui & Triumphalem, denique, & Fontinalem dictam, tradant. Est deinde D. Pauli, spatio ab Appia P. mille, meridiemque similiter, vti & illa, spectat, veteribus, vt quidam existimant, Trigemina, & Ostiensis, vocitata. Transtyberim, intra stadium medium, Ripensis, ad vetnum occasum est, olim Portuensis, dicta. Hinc paulo minus, mille P. in Ianiculo D. Pancratij sequitur, antiquis Aurelia. Versus Septentrionem deinde, occurrit, Septimiana, quam aliqui Fontinalem, ab initio dictam, volunt. Succedit porta Turrionis, aliter etiam Pusterula dicta. Sequitur deinde Pertusa, pauloque vlterius, iuxta nobilissimos hortos, ædesq; Beluiderij, splendidissimas, Iulia. Posttrema hinc, Castello S. Angeli vicina, Castellana, quæ prius Æneia, vocabatur, & hæ nostris temporibns, vltra citraq; Tyberim, vrbis Romæ portæ sunt. Tyberis ripa, octo quondam pontibus, iuncta fuit, quos ita, P. Victor, recenset. Miluius, quem vulgus nunc perperã, Mollem vocat. Ælius, nunc pons Castelli S. Angeli, dicitur. Vaticanus, qui & Triumphalis. Ianiculus, qui hoc tempore Pons Sixtus est, Fabricius, vulgò de quadro Capi, seu Quadricepis. Exquilinus: Item Cestius, nunc S. Bartholomei, Succedit, deinde Senatorius, & item Palatinus: Iam, D. Mariæ Ægyptiacæ, appellatus. Infra deinde, locus apparet, vbi pons vltimus extitit, quem tota scriptorum cohors, Sublicium & Æmilium nominat. Colles septem, citra Tyberim Romæ ab auctoribus describuntur, quorum nomina hæc sunt. Capitolium, Palatinus, Auentinus, Cælius, Exquilinus, Viminalis, & Quirinalis. Trans Tyberim alij duo sunt, Ianiculus, & Vaticanus. Capitolium, ab initió, Saturnij nomen habuit, postea Tarpeium, denique Capitolium vocari, cœpit, humano capite, in Iouis templi fundamentis, reperto. Diuidebatur in partes duas, Arcem, & Capitolium. Arcis ornamẽta cunctis Ægyptiorum miraculis, erant anteponenda. Circa Capitolium turres erant, delubra, similiaque loca, numinibus consecrata, plus LX. Mons, nostra ætate, propemodum vacuus, & inanis, vix enim nunc ibi Senatoris, & conseruatorum prætoria, nullius fere momenti, cum Aræ cæli, familiæ Minorum, monasterio, cernuntur. Palatinus mons sequitur, In quo, vt Cornelius Tacitus perhibet, primum, vrbs Roma, ædificata est. Et in eo Reges, deinde Consules, postea Imperatores, maiori ex parte, sedem habuerunt. Qui plurima atque magnifica in eo extruxere ædificia, quæ etsi iniuria tẽporum penitus sunt collapsa, eorum tamen ruinæ tot tantæque sunt, vt passim ab omnibus, summa cum admiratione, conspiciantur. Habuit is mons Græcostasin, locum, vbi nationum, maximè Græcorum subsisterent legati, qui ad Senatum missi essent: Concordiæ ædem, Senaculum, & ædes Victoriæ, Iunonis hospitæ, Penatium, Orci, Fidei, Apollinis, & plurima alia ædificia, quæ Marcianus in topographia vrbis Romæ, & Leander de eiusdẽ vrbis antiquitatibus studiose describunt. Liuius quoque inquit, Matrem Magnam Deum, ex Græcia adnectam, in ædem Victoriæ, quæ est in Palatio pertulêre. Fuit & in Palatio, teste Plinio, Phanum, Febri dicatum, & templum D. Augusti, deinde incendio consumptum. C. Calicula, super templum hoc, ponte transmisso, palatium, capitoliumque coniunxit, cuius & reliquias, adhuc conspicere licet. Idem Cæsar Augustus, templum Apollinis, in ea parte excitauit. Addidit porticus, cum bibliotheca Latina & Græca, quo in loco, iam senior, sæpè Senatum habuit. Nunc præter S. Nicolai Ecclesiam, à Calixto Pontifice ædificatam, nullum, is celeberrimus mons, ædificium habet Qualis autem, & quantus olim fuerit, peringentes, ædificiorum ruinæ, indicant. Nunc ad Cælium montem veniamus, in quo Vespasianus, templum D. Claudij ædificauit. fuit & in eo phanum Veneris, & Cupidinis, item Paris, aliorumque deorum ædes, aræ, & templa, quorum omnium ruinæ ita confusæ sunt, vt paucis certum locum assignare liceat. Macellum magnum, Antrum Ciclopis, Lupanaria, cohortes quinque vigilum, Castra peregrina, & Armamentarium. Medio in eius dorso, binæ Aquæductus, superbissimi operis, conspiciuntur. Nunc, Ecclesijs Christianis, mons totus perornatus, conspicitur. Qua ad Palatinum veggit, Monasterium D. Gregorij, sustinet, ex ædibus paternis, ab eo constructum. Inde Sanctorum, Ioannis & Pauli, Ecclesia visitur, vbi quondam Curia Hostilia extitit, in qua Tullius Rex Regiam sedem, Liuio asserente. constituit. Sequitur hospitale Saluatoris: & Ecclesia, B. Mariæ in Domiuica; alteraque S. Stephani Ecclesia circulari forma, multis per ambitum columnis, adornata, olim Fauno sacrata, vt ex titulo quodam, ibi reperto, omnes consentiunt. Cernitur, ad huius montis sinistram, S. Quatuor coronatorum Ecclesia. & S. Erasmi monasterium. Proximum, noui operis, in monte Cælio, est Xenodochium Lateranense, & in eiusdem montis extremo, Basilica Lateranensis, sic cognominata, quòd in Lateranorum nobilissimæ gentis ædibus, ædificata fuerit, Ea, sanctissimis Apostolorum capitibus, venerabilis, & nobilissima structura, toto orbe celebertima, à Constantino data B. Syluestro, Constantiniana Basilica, appellatur, Pontificum Romanorum primaria sedes. Visitur quoque in monte Cælio, porta maior, Neuia dicta. Et Amphiteatrum à Statilio Tauro Augusto, positum, semiditutum. Et alia S. Crucis Basilica, ab Helena Constantini matre, constructa, Eo loco, vbi templa erant Veneris, & Cupidinis, coniunctumque est monasteriũ, quod Carthusienfibus nunc incolitur. In Auentino monte, locisque circumiectis, multa cùm templa celebria, tum alia. summi splendoris ædificia, fuerunt, vide licet; Ara Herculi, ab Euandro, posita, phanum Iunonis, Dianæ, Mineruæ, & Lucinæ. Et in vertice, Lauretum, Ioui sacratum, Et Libertatis ædes. Nunc B. Sabinæ, Bonifacij, & Alexij monasterium habet, alioquin, totus vinetis contectus. Exquilinus mons sequitur, Quem Varro, duas in partes diuidit, nobiliorem esse scribens eam, quæ à foro, post ea Traiani vocato, nunc à turre Comitum, ac Militiatum incipit, & per montem Caballinum, perque Thermas Diocletiani, ad D. Laurentij portam vsque, protenditut. Altera pars, ea loca continet, quæ inter Diocletiani Thermas, & Marij Trophæos interfunt. Et ea celeberrimam Ecclesiam, S. Mariæ Maioris, sustinet. Habuit Exquilinus, olim ædes, cum Deorum, tum hominũ amplissimas & magnificentissimas A turri Militarium ascendendo, ruinę Thermarum Constantini cernuntur, & ingentes seminudorum marmoreæ statuæ. Inde, loco penè contiguo, Caballi marmorei, quibus viti seminudi, lora tenentes, insident, magno artificio facti, quorum alter, Praxitelis, alter Phidię opus, latinis litteris, inscribitur. Inde non lõgè, sunt Diocletiani, & aliorum clarissimorum virorum Thermæ. Fuit in eodem colle Macellum, vbi nunc Ecclesia S. Viti conspicitur, cui vicinus est Arcus triumphalis Galieni. Plurimæ sunt in hoc monre Ecclesiæ, veterum ædificiorum ruinæ, quæ omnia absq; tædiosa verbositate, referre minimè possemus. Collis Viminalis, Aram Iouis Viminei, quondam habuit templum Syluani, Lauacrum Agrippinæ, matris Neronis, Thermas Olimpiadis & Nouati, eo in loco, vbi nunc D. Pudentianæ est templum. Et Bibliothecam Vlpiani, in qua libri lintei, atque elephantini, Principum gesta, & S.C. continentes, seruabantur. Alijs insuper ædificijs, hunc monrem exornatum quondam fuisse, ingentes ruinæ, testantur. Mons Quirinalis, longitudine, Viminali est similis, at amplius in latum patet, sunt enim, qui collem illi alium, inter portam Collinam, & Collarinam, adiungunt, vbi characteribus Aegyptijs in scriptus Lunæq; quondam, vt non nulli prodiderũt, dedicatus, iacet obeliscus. In valle Quirinali, fuit Fortunæ publicæ, ædes. Paulò altius, Turris Militiarum, in qua Traiani milites olim stationem habuere. Therme Constantini, Domus Corneliorum. Domus Pomponij Attici, fuit in ea Quirinalis parte, quæ ædi tunc D. Vitalis, incumbit. Templũ Quirini: Horti Sallustiani Campus sceleratus, in quo Vestales, incæsti reæ, viuæ defodiebantur. Habuit & plurimas alias ædes sacras hic mons, sed quo in loco fuerint, non ita explotatum habetur. Postularet nunc ordo, vt vrbis quoque planæ ædificia & celebriora loca diligẽtius perscrutaremur, cæterum, cùm ob incredibilem, tam publicarum, quam priuatarum ædiũ frequentiam, commodè id fieri nequeat, quin in immensum, lectorum etiam tædio, excresceret oratio. Itaque Pub. Victorem sequuti, Laconica breuitate, quæ ab alijs, integris etiam libris, pro rei magnificentia descripta sunt, recensebimus. Aquę, & Aqueductus per varias vrbis regiões XIX. inueniuntur, Thermæ XI. Amphitheatra & Theat. III. Curiæ XXXV. vt D. Aug. in Psal. 121. Circi III. Obelisci VII. Arcus marmorei XXXVI. Campi VIII. Fora XI. Bibliothecę XXIX. Obelisc. V. Viæ XXIX. Capitolia II. Colossi duo. Columnæ cochlides duæ. Macella duo. Ludi IIII. Naumachiæ V. Nymphea XV. Equi magni XXIII. Deaurati LXXX. Eburnei LXXXIIII. AEdes CCCCXXIIII. Vico magistri D CLXXII. Vici CCCCXXIIII. Curatores XXIIII. Insulę per totam vrbem numero quadraginta sex millia sexcẽtæ, duæ. Domus M. DCC. LXXX. Balnea D. CCC. LVI. Lacus M. CCC LII. Pistrina CC. LIIII. Lupanaria XLV. Latrinæ publicæ XLIII. Cohortes prætoriæ decem, Vrbanæ quatuor, Vigilum septẽ, quarum excubitoria XIIII. Vexilla communia, duo. Castra equitum, Salgamariorum, peregrinorum. Quam multis autem, magnificis, ac penè immortalibus ædificijs, multo labore, summa arte, & infinitis sumptibus, vrbs Romana exornata fuerit, explicari vix poterat. Quæ, tametsi, maiore ex parte, iniuria temporum (vt in hominum vita nihil est perpetuum) interière: reliquiæ tamen, & ruinæ illorũ, quæ hodie extant, adeo sunt immensæ, & mirandũ in modũ se extollunt, vt ab extremis orbis partibus, plurimos ad se visenda iugiter, & alliciant, & attrahant. Qui eas contemplantes, rerum magnitudine, ita obstupescunt, vt ab illorum contemplatione, vel inultri abscedant, contendantq;, fieri non posse, vt, aut ciuium Romanorum opera, aut Regum potentia, aut vllis principum diuitijs, sed vel gigantum manu, vel diuina potius Virtute, ædificia illa fuerint excitata. Quæ cum Georgius Cassander, Anno salutis M. D. XXXXIII. cum stupore videret, hoc ex tempore carmen lusit.

Qui

Qui miseranda videt, veteris vestigia Romæ,
Ille potest meritò dicere, Roma fuit,
At, qui cella nouæ spectat pallatia Romæ,
Hic poterit meritò dicere, Roma viget.

Præter alia plurima, religiosorum hominum, amplissima cœnobia, iam hoc tempore habet in vrbe Romana veneranda, nominis Iesu, societas, domum Professorum, ipsius societatis quasi parcterem, ex qua, velut ex matrice quadam ciuitate, P. Ignatij, primi societatis institutoris opera, & consilio, Coloniæ sunt, in diuersas mundi nationes, deductæ, & propagatæ. Tum etiam, eiusdem societatis collegium, est Romæ, Francisci Borgiæ, Ducis Gandiæ impensis, primo Anno Domini M.D LI. institutum. Deinde Pij IIII. Pontificis auctoritate & hortatu, à nobilissima D. Victoria Tolfia, Pauli IIII. ex sorore nepte. Anno Salutis M. D. LX. magnificis est amplificatum ædibus. Quinetiam eiusdem societatis alumni, Germanico, in vrbe Collegio Anno Christi. M. D LII præficiuntur, à Iulio III. Pont. instituto, & postremò à Gregorio XIII. Pont. Max. Anno ab orbe redempto, M.D.LXXIII fundatione. C. adolescentum studiosorum, Germanicæ nationis, adaucto, Domum insuper nouitiorum S. Andreæ, in vrbe, eadem IESV societas habet, sub Pio IIII. liberalitate Illustrissimæ Ducissæ Columnensis dotatam. Et pœnitentiaria domus, S. Petri Romæ à Pio V. Societati est attributa Seminario denique Romano, ex instituto Concilij Tridentini, à Pio IIII. magnificè dotato, Domini de societate Iesu præficiuntur.

27. ROSTOCHIVM Ducatus Megapolensis, Saxoniæ finitimum, celebreque oppidum, optimarum artium Gymnasio, quondam florentissimum.

36. ROTENBVRGVM: Franconiæ oppidum, ad Tubarum amnem, situm.

9. ROTOMAGVS, Notmandiæ Metropolis.

S.

56. SALA Mauritaniæ oppidum, Regum Fessæ sepultura illustre.

31. SALTZBVRGVM vetustissimum Norici oppidum, nunc cultissimæ Bauariæ Metropolis, Iuuauia dicta, à iuuando, eo, quod sal iuuet. Alij à Iuuaro fluuio, Teuton. die SALTZ, vade Otto libro quinto cap. 3. Virgilium quendam vocat Episcopum Iuuauiensem. Dicitur & Petreia, à Ptolemæo Gamanodurum nuncupatur. Hanc ciuitatem Iulius, victis Germanis, ac secundum aliquos, arcem ibi, teutonicè Helffenburg, condidit. Attila hanc destruxit, verum à Ruberto eorum Episcopo: Anno Domini octuagesimo, supra quingentesimum, instaurata est. Hic Episcopus, quem Patriarcham nos vocamus, residet, & altare, cuius simile non videri credit, cernitur. Æneas, Iuuauietensem, & Arnimensem dici, ait. Metropolicam insignem inter Bauaros, opibus & authoritate memorabilem vrbem, Antoninus Pius, in Itinerario, huius ciuitatis meminit, eam Iuuauiam dicendo, alij etiam hanc vrbem Budacum dictam fuisse, asserunt à Ptolemæo. Hæc Franciscus Irenicus, lib. xj. exegeseos Germaniæ.

32. SCAPHVSA oppidum, ad dextrum Rheni latus, iuxta Hercineam Syluam, agro admodum fœcundo gaudet, excitisque Nigræ Syluæ arboribus, plantatæ sunt in earum locum vites frugiferæ. Ex solitudine factus est Paradysus amœnus. Siquidem occupat hæc ciuitas, locum omnibus modis commodissimum. Ad meridiem Rhenus inclusus alluit mœnia, & à tergo, versus septentrionem, lenis ascendit mons, qui æstiuo tempore vireſcit horris & vineis. Est autem vinum loci illius insigne, quum mons vitifer respiciat meridiem. Loco traiectus naualis, hodie est ligneus pons. Parum infra ciuitatem, Rhenus, varijs montium impedimentis incitatus, cum rupibus coartatur, terribili fremitu eluctuat, tandemque ingenti impetu, per præceps, altitudine 40. aut 50. cubitorum, ruit. Habet tamen cataracta illa primum in rupibus gradus quosdam, ac deinde tanta vehementia in imum delabitur, vt tota aquarum moles in spumã & nebulam resoluatur: Ego nunquam sine horrore potui videre stupendam istam Rheni præcipitationem. Incolæ vocant cataractam illã, den Laufen, quod significat, cursum. Ibi nullæ possunt descendere naues, aliàs in mille frangerẽtur partes, nec possunt huius saxi altitudinẽ superare quicunque pisces, etiamsi essent Morsi aut Rosmari, qui adũcis suis naribus, nullam non possunt conscendere petram, hic enim obstat aquæ impetus. Cæterum Rhenus sub oppido Laufenberg, petris artatus, spuma apparet albissima præ fremitu, & collisione. Tandem atrox spumam, amplo gurgite ad Augustam Rauricam deuoluitur. Fuit autem Schaifhausia, tempore Friderici II. ciuitas imperialis, & deinde sub Ludouico Bauaro, circa Annum Christi, 1320. vna cum Rhinfelden, Nevvenburg & Brisaco impignorata Duci Austriæ. Deinde verò, tempore Concilij Constantiensis, anno scilicet 1415. Fuit rursum libertati suæ restituta, erepta Friderico Duci Austriæ. Postea, eadem ciuitas, inijt fœdus cum Heluetijs, ad certos aliquot annos, atque tandem perpetuo fœdere obligauit se illis. Habet quoque ciuitas ista vetustum & opulentum Monasterium, quod olim cõstruxit comes Eberhardus ex Sueuia, appellatumque est ratione naualis traiectus, Nauium domus Germanicè schiffhausen, id quod expressè in vetusto Codice, à sancto Georgio, Monasterio Nigræ Syluæ, huc Basilæam allato inueni. Fuit autem Monasterium illud magnis instructum impensis, adductæque sunt ingentes columnæ lapideæ, quarum adhuc 12. in templo visuntur, habentes singulæ in longitudine 17. pedes, & in complexu, 3. Consecrauit Monasterium istud Papa Leo nonus consanguineus memorati comitis Eberhardi, Anno Christi 1052. Hæc ex Munsteri Cosmographia.

6. S. SEBASTIANI, portu, & tutissima nauium statione, Hispaniæ, in regno Guipazcoa, insigne oppidum.

37. SEDVNVM. Primarium Valesiæ oppidum, arte & natura munitum, bifido monte ab Oriente ceu propugnaculis defensum, arcibus binis, & cathedrali, Valeria Ecclesia, illustre, incolæ vtriusque linguæ ob Gallicarum & Germanicarum orarum confinia callentissimi. Quam fertilem agrum habeant, dici nequit, Nobilius vinum, & meliorem panem non licet circumquaque inuenire. Habet hortos & pomaria, atque prata, valdè bona. Apes recondunt apud eos mel in tanta copia, vt per integrum annum illis suppetat mel ex aluearijs. Abundat quoque regio illa, præsertim circa Sedunum, valde, reciosis caseis, habent & optimos pisces in Rhodano, maxime truttas easque tanta magnitudine, & pondere, vt adæquentur interdum triginta libris vulgaribus. Parant quoque multas salitas & exiccatas carnes, præsertim à pinguioribus ouibus, & castratis arietibus. Non fumo indurant carnes, sed sallitas exsiccant in aere, & postea reponunt in stramine. Delectantur huiusmodi carnibus ouillis magis, quàm ijs, quæ fumo macerantur. In præcipitijs verò altissimorum montium, venationem habent copiosam ibicum, capricornorum, murium alpinorum, nobilissimarum auium, puta Phasianorum, Gallorum syluestrium, Parnisarum, Perdicum, item Vulturum, Fulicarum, &c. Habent autem omnes alpes communem cum Valesianis hanc venationem ferarum & auium.

48. SENA, Peramœnæ Italiæ oppidum elegans, pulcherrimarum vrbium decore præstans, veluti, pernobilibus, magnificisque ædificijs, augustissimo templo, spatiosis ornatisque foris, fontibus, ac hospitali amplissimo (quam misericordiæ domum, non immerito dixeris) in quo præter ædium augustam formam, magnus ordo ægrorum votis seruientium, conspicitur incolæ, Christianę religionis cęremonijs admodum sunt addicti, ciuilitate, comitate, ac moribus elegantissimis insignes. Christi Seruatoris Euangelium ciuitati primus tradidit D. Ansanus, Tranquilli Romani F. quem ad Arbiam amnem Calẽdarum Decembrium die Lysias Prætor, ob fidem in Christum, securi percussit. Concilium hic generale Nicolaus II. Pont. Maxi. egit, centum & triginta Episcoporum, quo statutum, quod in Decretis Patrum tertia & vicesima distinctione legitur. Pontificis Romani eligendi ius, penes Cardinalium collegium esse tantum oportere. Viros illustres Sena, quorum virtute, non solum per Italiam omnem, vetùm etiam alijs orbis partibus inclyta est, &, qui beatorum ordini sunt adscripti, plurimos edidit Pontifices eriam Romanos, Scna dedit Alexandrum IIII. quem sanctitate vitæ, patientiaque singulari Pseudopontifices quatuor, aduersum se à Friderico Ænobarbo suscitatos, gloriosissime superasse, Platina, Blondus, & Sabellicus, tradunt: Præterea duos Pios, alterum & tertium ex eadem Picolominea familia. Horum prior Æncas Syluius ante dictus, vir eloquens & doctus fuit, excellentiq; virtute, viam sibi ad illam dignitatem munluit, Opera litteraria multa, cum elegantia, tum erudita reliquit, nominatim aliquot epistolarum libros, orationes, opusculum, quamquam imperfectum, quo de Constantini donatione, disputat, cum descriptione Europæ, ac historijs quibusdam. Vitam eius Platina perscripsit, ac item alius auctor quidam, admodum exacte. Posterior Pius, huius nepos fuit, vir doctus ac prudens: sed haud diu in Pontificatu superfuit, magno sui, apud omnes desiderio relicto. Situs vtetque est, in sacello D. Andreæ apud D. Petrũ Romę. Cardinales Sena plurimos habuit. Præterea tam multos Ecclesię Præsules alios videlicet Archiepiscopos, Episcoposque, tam multa deniq; clarissima doctissimaque ingenia, hęc vrbs genuit, vt omnes memorare nimis longum foret. Agrum habet bonum, amœnum, fructiferumque, ac frumento, cæteriscq; frugibus vberem: Qua in mate vergit, maritima regio, dictus vulgo, copiam frumenti maximã præstat, quamquam in frequens colonis, præcipueq; mensibus æstiuis, & autũno, propter cæli vitium, ijs enim temporibus, homines hic frondium prope virentium colore sunt, propter morbos corporum, qui maligno aere gerantur. Est in hac vrbe societati Iesu collegium, inchoatum Francisci Mendozæ Cardinalis opera, Anno Salutis, M. D. LV.

56. SEPTA, Vrbs Mauritaniæ maxima, opulentissima, munitissimaque in ora maritima, freti Gaditani, ea propinquitate sita, vt inde amœnus in Granatę oram pateat prospectus, atque hinc animalia dinoscãtur, quod eius interualli latitudo duodecim tantùm sit miliarium. Hæc vrbs à Ioanne eius nominis primo, Lusitaniæ Rege, ope atque industria filij sui Henrici ex pugnata, maximam Christianis, & potissimum quidem Lusitaniæ incolis, occasionem dedit armis latius euagandi; Cum enim Heroica Henrici virtus, admodum clara in Septæ expugnatione appareret, hoc instirutum, quò Christianorum pomeria latius extenderet, prosequi lõgius voluit. Classes igitur ædificauit, quibus Africæ littora, & eas Mauritaniæ regiones, quæ extra fretum, ad Austrum pertinent, infestas tederet. Deinde, cupiditate incensus, terras ignotas explorandi, dedit operam, vt ij, quos classibus præficiebat, multò longius progrederentur. Quo studio factum est, vt partim hominum fortium industria, partim variæ tempestatis euentu non solùm bona pars Africæ, quæ ad Æthiopiã pertinebat, verum & insulæ permultæ, in Oceano, sub imperium Lusitaniæ subiungerentur. Quo autem terræ, ad quas nostræ naues appellebant, erant magis longinquæ, maioraque in illis monstra versari dicebantur, eo magis animus principis optimi flagtabat studio remotiora perueſtigandi. Fuit enim Henricus, vir animi maximi, & religionis sanctitate clarissimi. Neque tantum elaborabat, vt nomen suum clarũ redderet, quàm vt Christi religionem propagaret, ad quod nihil magis vtile putabat, hac nauigatione, vt possent Christi nomen apud barbaras nationes, à situ nostro disiunctissimas, ad omnium salutem prodi. Hæc Hieronymus Osorius Algarbiorum, in Lusitania, Episcopus, lib. primo, de clarissimis Emanuelis Regis facinoribus.

32. SOLOTVRVM, Quasi solis turris, Heluetiæ oppidum, mira antiquitate celebre, vbi Sanctus Vrsus de legione Thebæorum, vnà cum LX. socijs, quum ex Augauno Valesiæ oppido veniret, sub Cæsare Diocletiano, præsidi autem Hyrtaco, capite truncatus est, pro Christi nomine. Illi verò, singuli decollati, acceptis capitibus suis, vt Legenda illorum habet, gestauerunt ea ad spatium. centum, aut amplius passuum, vbi & sepulti sunt à fidelibus, in littoræ Alrolæ præterfluentis fluuij, qui locus postea mœnibus ciuitatis est inclusus, habetque hodie sacellum, quod ad S Petrum vocatur. Producit huius vrbis diuio, sicut & Tygurienium, Curiensium, & Glarensium terra, arborem Taxum appellatam, quam ob vsurpatum officium, Græca voce, Oplon quoque vocant, quod scilicet, optima sit, pro balistis ligneis & arcubus faciendis, quibus potissimum nostro æuo, Angli vtuntur, & ex Heluetia, in magna copia ad eos deferuntur. Germani hanc arborem (Yben) vocant, estq; abieti, aut potius larici similis, quantum attinet ad virorem, quem hyeme tamen, non vt larix, abijcit. Sed non crescit in tãtam proceritatem, vt abies, quin magis inflar piri diffluit in latũ. Finditur truncus arboris in plurimos palos, qui deinde adaptantur arcubus. Habet autem arbor sub cortice duplicem regionem: exterior est alba, & interior rubea, nec vna sine altera valet pro arcu faciendo Alba in arcu habet superficiem conuexam, rubea verò concauam. Quod si ex solo ligno rubeo faceres arcum, ille extensionem ferre nequiret, sed illico frangeretur, sicut è contrà, alba ligni pars, flexuram quidem, quantumlibet magnam, patitur, & impetum iaculo non confert, sed dum curuatur, prohibet fractionem, & rubeum vim suppeditat excusso telo. Crescit etiam hæc arbor in Austria, Vngaria, & Dania, sed Heluetia dicitur illis præstare, amaturq; ab Anglis. Fert autem arbor ista baccas rubeas, quibus lethale inesse dicitur venennm, præcipuè in Hispania. Nutriri dicuntur hoc fructu Feræ Syluestres, vnde & Maximilianus Cæsar, ægrè tulit huius arboris resectionem. Fumus eius dicitur necare mures: Munsterus.

34. SPIRA, Ciuitas Episcopalis Germaniæ, ampla, quam Rudigerus tricesimus eiusdem vrbis Episcopus, ciuitati addidit: alij vero altiorem originem afferunt. Conradus II. Ecclesiam ibi fundauit, & filio suo Henrico, ad perficiendum reliquum opus, reliquit. Est autem hæc ciuitas penè ab omnibus Imperatoribus dotata: multi etiam Impetatores illic sua ossa condiderunt: veluti Henrici, Conradus, Rudolphus, & alij, quorum memoria in quadam tabula choro infixa, prorogatur, & ab Ottone Frisingensi in Chronicis adducitur. Lotharius hanc vrbem obsedit, anno 1126. anthore Sigeberto. Ecclesia illic, post mortem Ottonis Episcopi Frisingensis, igne populabatur, vt collegit Radeuicus, li. 2. ca. 3. de gestis Friderici. Plura præterea, de eius flagratione Æneas Syluius protulit. Conradus II. Ecclesiam Guidonis constraxit, prius ad S. Ioannem dictam, & reliquias eius huc traduxit, authore Episcopo eorum Sigibaldo. Est & illic Ecclesia S. Germani, cuius canonici olim in Sintzheim VVormatiensis diocœsis residebãt, à Dogoberto constituti, hos Iohanues Episcopus Spirensis huc traduxit. Venit tempore Conradi III. S. Bernhardus ad Spirenses, cuius vestigia in Ecclesia adhuc supersunt. Recens autem nomen est Spira, & quod nulli veterum constabat ante Henricorum, & Ottonum tempora. Otto enim Frisingensis lib. 7. cap. 16 & Ligurinus inter antiquissimos referuntur, qui Spiræ mentionem, fecerunt: priscorum enim omnes Spirenses. Nemetes dixerunt, quemadmodum Cæsar in primo, Cornelius Marcelliuus lib. 16. Plinius lib. 4. cap. 17. Ptolemæus lib. 2. cap. 8. Strabo: etiam recentiores, veluti Orosius, Eusebius, Hieronymus distin. 12. epistola 31. Nunc verò Spira, vt Peutinger asserit, à mola nuncupatur, vnde Sebastianus Brant:

Inter Germanos quondam celeberrima Spira,
Quondam hæc à molis, nomen habere studens.

Vnum, quasi inter mundi miracula, recensendum adducere placuit, vt opus in Germania non alibi visum. Olineti montem, Christi passionem referentem, quod planè tanto sumptu indigestat, quanto olim aliquod paruum oppidum. Huc vsq; Franciscus Irenicus. Est in hac vrbe Societatis Iesu Collegium, à Capitulo Canonicorum cathedralis Ecclesiæ institutũ, atq; dotatum. Cuius hoc tempore Rector est D. Petrus Agrippinẽsis, scientiarum & literarum nitoribus perpolitus.

40. STRAVBINGA, ad Danubij ripas Bauariæ oppidum.

32. SVITIA, Heluetiæ vicus, liberratis amantissimus, ad confœderatam Suitensium societatem, contra effrenatam nobilium insolentiam, Anno Christi M.CCC.XV. recipitur.

32. SYLVANIA Heluetiæ vicus, eodem cum Suitia anno, ad Helueticum fœdus admittitur.

T.

56. TINGIS, ampla Mauritaniæ ciuitas, ridicula quorundam Historicorum opinione, cõditorem habuit Sedded, Had filium, qui, vt aiunt, totius mundi imperium gerebat. Huic in mentem venisse dicunt, vt vrbẽ exstrueret, quæ pulchritudine cum Paradyso terrestri certare posset: Muris igitur æneis vrbem cinxit, domibus recta addidit aurea, & argentea, in quorum structuram maxima à totius orbis ciuitatibus tributa exegit. Classici verò Historiographi à Romanis in Oceani littore, ijs temporibus conditam affirmant, quibus & Granatæ regio subacta fuit. Distat à Freto Herculeo triginta ferè milliaribus, à Fessa autem, centum & quinquaginta.

3. TOLETVM, in medio Lusitanię prouinciæ; quod cęteras Hispaniæ regiones vbertate soli, cœliq; serenitate superat, in alto atq; aspero loco situm, vrbs admodum est diues, multis & magnis mercatorum commertijs, quæ hinc ad omnes ferè populos Hispaniæ deferuntur. Quæ res causa est, vt hæc ciuitas rebus omnibus abundet, quas afferunt multi, qui veniunt, vt res alias venales, ad alios populos deferant. Hac itaq; rerum commutatione, continuoq; commertio, res Toleti vilius venduntur, quàm in locis vndè vehuntur. Est autem ciuitas diuisa in regiones tres & viginti. Quas nobilitat & illustrat amplissimum, & pulcherrimum templum. Quod, meo iudicio, sacras omnes ædes, & forma conspicua, & magnis ædificijs, sacerdotumq; ministerijs, & ditissimis ornamẽtis antecedit. In quo templo, fenestræ speculares complures, & imagines pulcherrimæ, varijs coloribus admirabiles, & antiquas historias referentes, conspiciuntur. Vbi per lucida specula septingenta, quinquaginta, numerauimus. Est præterea templum non solum magnum, pulchrum, splendidum, sed etiam opulentum. In cuius sacellis, quæ capellæ vocantur, & sunt numero plures, altaria sunt ornatissima. Est operæpretium, & res admirabiles videre singulis diebus, & præcipuè festis, huius Ecclesiæ sacerdotes supplicantes, nunc aureis, nunc argenteis, modò sericis, aliquando purpureis, & nonnunquam gemmatis ornamentis & pretiosissimis indutos, rem diuinam celebrantes, & horas canonicas concinnentes. Huius Ecclesiæ antistes, in Hispania, secundus est à Rege, non dignitate solum, & authoritate, verumetiam populis, vectigalibus, & potentia sub cuius imperio, præter alios minores populos, oppida nobilissima, ac memorabilissima septendecim gubernantur. Ex quibus magnus Ecclesiæ Toletanæ redditus exigitur. Cuius summa est, vt accepimus, anno quolibet ducentorum millium ducatorum. Sunt in hoc sanctissimo templo portæ, numero sex, tres ad Occidentem, duæ ad Meridiem, & vna ad Septentrionem. Quæ sunt omnes grandes & pulchræ, lamnis æreis adornatæ, multisq; sanctorum simulachris & imaginibus, & antiquis historijs conspicuæ. Sunt & pulpita duo pulcherrima, atque ditissima. Est & altare, in quo D. Illephonsus celebrauit, acceptis ornamentis ad sacrificandum necessarijs, à virgine Dei genitrice. Sed quid præterea dicã de sactario, & de magnis diuitijs, & sanctorum reliquijs, quę in eo sunt admirabiles? Quid de sacellis, & altaribus huius rẽpli, quæ capellæ vocantur adornatissimis? De ea præsertim, quam Cabildum vocant, aureo tecto & omni Pontificum, qui hactenus huius Ecclesiæ fuerunt, imaginibus, ornatissimę. Distribuuntur in hac Ecclesia, multæ pauperibus eleemosynæ singulis diebus, & octo minæ cocti panis hominibus probis, & inopia laborantibus, qui mendicare erubescunt. Antistes præterea triginta pauperibus, quotidie largitur alimenta. Qui magnas etiam confert eleemosynas viduatis, paupertibus, & orphanis, virginibus maritandis, cæterisque multis hominibus, necessitate coactis. Facit & Toletum fœlix ac opulentum Tagus amnis, diues ac amœnus, qui Toletanis pisces optimos propinat, hortos irrigat, materiam multam è nemoribus longè distantibus, euehit. Cuius aqua, quæ per aureas arenas defertur, est valdè salubris, & Toletanos hortos irrigans, causa est, vt fructibus & herbis hortensibus tota ciuitas abundet, vtraq; siquidem ripa fluminis, Orientem versus, hortis & arboribus ad passuum millia ferè quinq;, fertilissima est, & ad Occidentem tantundem. Ad Meridiem verò, & Septentrionem, præter vineas multas, suas etiam amygdalorum & aliarum arborum, quasi nemora iucundissima, seruiunt Toletanæ ciuitati, tanquam dominæ, multis ac varijs rebus, oppida multa, pagorumq; maximus numerus, qui quidem Toletanam hanc vrbẽ diuitem faciunt, & omnibus rebus abundantem, &c. Hæc ex Marineo Syculo descripsimus. Multi etiam alij viri doctissimi de huius vrbis magnificentia, eruditissimè scripserunt. Anno salutis M.D.LI. Accersiti sunt domini de societate Iesu ad vrbem Toletanam, atq; in nobilissimam, & amplissimam domum, quam olim Ioannes Silieeus, eius vrbis Episcopus, exædificauerat, & in Clericorum vsum instruxerat, sunt recepti.

19. TRAIECTI nomine, duo oppida vocantur, alterum, Inferius, apud Batauos, alterum, Superius, in Thungris. De illo, hunc in modum Æneas Syluius: Nec desunt, qui Traiectum nobilem vrbem in Hollandia sitam dicant, nobis haud alienum esse videtur, aliquando Phrysiæ Traiectenses, aliquando Hollandiæ traditos esse, vt sæpe regionum terminos dominantium imperia mutant. Nostra quidem ætate, neq; Phrysiæ, neq; Hollãdiæ dantur. Principatus Ecclesiæ Traiectensis Imperatori tantum subijcitur, latamq; possidet terram, diuersis Rheni meatibus intercluſam, cui ab Oriente Phrysij, à meridie VVestphali iunguntur. Hollandia Septentrionem excipit, ab Occidente à ducatu Gelriæ, Rheno flumine disiungitur. Imperiissimè verò, ne dicam fallacissimè, nonnulli ætate nostra, Traiectum Gallicæ nationis ciuitatẽ esse dixerunt, cũ de Põtificis ageretur electione. Nã quo pacto Traiectũ Galliæ dabimus, trans duo Rheni brachia situ, quãdo & qui cis Rhenũ habitant, Colonienses, Cliuenses; cõstat esse Germanos? Traiectensium quippe situs, mos, sermoq; germanicus est. Traiectũ diues & populosa ciuitas est. Episcopus vrbis 11. millia pugnatorũ, si quãdo necessitas ingruit, educit ad bellum, forma viris ac mulieribus egregia. Ab exterorum incursu, & aquarum inundatione, & propria virtute defenduntur. Potus genti ceruisia, vinum mercatores afferunt. Hucusque Æneæ Syluij verba retulimus.

36. TREVIRIS ad Mosellam flumen, vrbs primaria Galliæ Belgicæ, miram antiquitatem redolens, hoc tempore amplissimo Archiepiscopatui Treuirensi appellationem præbet. Treuirorum ciuitas, authore Cæsare, lõge plurimum totius Galliæ valebat equitatu, magnasq; habebat copias peditum. Pomponius Mela, clarissimos Belgarum tradit esse Treuiros, & horum opulentissimum oppidum, Augustã Treuirorum vocati, cuius & Ptolemæus meminit. Corn. Tacitus, Coloniã Treuirorum subinde nominat. Scribit Cæsar, Treuirorum ciuitatem propter Germaniæ vicinitatem, cottidianis exercitatam bellis, cultu & feritate, non mulrum Germanis absimilem fuisse, neq; imperata vnquam, nisi exercitu coactam, fecisse. Paulini Treuirensis Metropolitani Galliarum Episcopi, qui contra Arrianos egregiè pugnauit: Theodoritus meminit, in Historia tripartita. Hic etiam Athanasius Alexandrinus exulauit. Vrbem Treuirorum Ausonius Burdegalensis hoc epigrammate celebrauit.

Armipotens dudum celebrari Gallia gestit,
Treueriáq; vrbis solium quæ proxima Rheno.
Pacis vt in mediæ gremio, secura quiescit,
Imperij vires quod alit, quod vestit, & armat.
Lata per extentum procurrunt mœnia collem
Largus tranquillo prælabitur amne Mosella,
Longinqua omnigenæ vectans commercia terræ.

Literarijs nunc ornamentis hæc vrbs mirificè decoratur, idq; larga Reuerendissimi Treuirensis Archiantistitis D. Ioannis à Petra munificentiã & liberalitate, qui collapsæ propemodum Vniuersitati, Dominos de societate Iesu maxima. & studiorum gloria, & iuuentutis Treuericæ vtilitate, & haud pœnitendo deniq; religionis cultu, præfecit. Cuius quidem instituti fructu Reuerendissimus, Illustrissimusq; eius Successor, D. Ioannes ab Els, eiusdem vrbis Archiepiscopus incitatus, Collegij fundationem auxit, atque dorauit.

32 TVGIVM Germanicè Zug, Regionis eiusdem nominis, primarium oppidum, Heluetico fœderi, incarnati verbi, anno M.CCC.LII. adsociatũ.

8. TVRO Galliæ Turonensis ciuitas Metropolitica.

32. TIGVRVM, vulgò Zurich, vetustissimum Heluetiæ oppidum, de quo plura Munstetus in sua Cosmographia.

56. TZAFFIN, munitissimum Aphricæ oppidum.

V.

43. VALLISOLETVM, vide Pincia.

43. VENETIÆ vrbs in intimo maris Hadriatici sinu, nostro æuo omniũ celeberrima, opulentissimaq;, cuius tanta magnificentia ac dignitas, vt etiam illi, qui hanc perlustrarũt, admirari eam potius, quam dignis laudum elogijs, celebrare queant. Cui quidem vrbium omnium reginæ ac dominæ, cum id optimo iure ac merito detur, quod Macrobius in libris Saturnaliorum, de Marone his verbis scribit, Eius, inquit, gloria hæc est, vt nullius laudibus crescat, nullius vituperatione minuatur: Cumq; doctissima, eruditissimorum virorum scripta, de amplissima Venetorum Repub. literarum monumentis sint tradita, à longiore eius enarratione nũc abstineo, auidumq; lectorem ad Leandri Italiam ad Egnatium, & ad Danielis Barbari Commentaria, quibus Vitruuij de Architectura libros illustrauit, remitto. Qui hũc in modum de Venetorum vrbe scribit: Erant, inquit, olim in vrbe Romana Theatra, & Circi, & amphitheatra, nunc vrbes ipsę totæ theatra sunt, & circi, & amphitheatra. Videbantur illę moles ingẽtes, quoniam magnitudo illarum videntibus imminebat. At oppida, & munimenta nostrorum ideo maiora illis, & præstantiora sunt, quia vel animo metiuntur, vel ambitu, & circumitione mensurantur. Cæterùm, me ab his rationibus auocat amplitudo Venetorum naualis, triremium, & nauium apparatus, instrumentorum omnium copia, tormentorum & machinarum multitudo munitionum, & armorum omnis generis thesaurus, infinitorum artificum series, rerum ordo, facilis vsus, promptaq; ad omnes necessitates expeditio. Quæ omnia maritimæ rei præstantiam, & excellentiam illis merito tradidere. Nolo autem, quod illius loci admiratione capiamur, propterea, quod res mira omnibus aduenis, & hospitibus videatur, sed propterea, quod illa à re longè admirabiliori originem ducit, quam maximè optare non habentes & summa cura seruare habentes debent. Diuturna, & inuiolata Reip. libertas eam pepetit amplitudinem, vsusque rerum maritimarum & præclaræ occasiones fecerunt, vt ex copiæ cum ciuitatis

uitatis Genio quasi succrescentes, ad eam dignitatem, & maiestatem peruenerint. Quare constare omnibus illud debet, nulla vi, nulla facultate quippiam breui effici posse, in quo tempus ius suum exercet, vnde non tã magni, & ampli imperij, quàm liberæ & perpetuæ administrationis opus illud est. Quod si gladiatores & belluæ, in arenam, histriones in schenam, quadrigæ in circos non inducuntur, in Venetorum tamen nauali acquirẽdarum prouinciarum & regionum tutandarum apparatus extruitur, & alijs illis nocendi voluntas cohibetur, & quemadmodum eius vrbis seueritatem diuina prouidentia architectata est, vnde nec mœnia, nec propugnacula, nec portas habet, ita, quicquid homines pulchri fecerunt, ab eadẽ prouidentia ducti, fecerunt. Accessit eo charitas, quam ciues erga patriam habuere, cum in ea ornanda, & amplificanda, nulli pericula, nulli vnquã labori pepercerint. Vnde in eo loco, & rerum copiæ, & ordo mirabilis videtur, vt vno oculi ictu, quicquid ad instruendam iustam classem opus est, facillimè educatur. Vela, remos, funes, anchoras, tormenta, machinas, organaq; omnia, vnico nutu in eductas triremes impositas videres. Memorabile est, quod Egnatius lib. 6. cap. 5. de magnifico Venetorum templo prodidit: Veneti, inquit, Sebastiani Ciani Ducis auspicio, cũ ex alijs orbis partibus extruendis nouis ædificijs insignes præfectos, tum ex Constantinopolitana vrbe, vnum amplissimis præmijs inuitârũt, qui omnium iudicio, omnibus alijs, ea tempestate, præferebatur, vt auream D Marci ædem, omnium quæcunq; extarent celeberrimam, ab ipsis fundamentis extruerent. Quod cum Græcus homo præstiturum sese polliceretur, ea tamen conditione, vt absoluto ab se opere, ad æternam sui memoriam, pateretur Dux ipse sena tusq; in oculatissima templi parte, statuam marmoream sibi ponirnon dubitauit. Cianus Dux ipse, & patres id pro certo polliceri. Inchoato igitur ab se opere, quum iam præcipuam templi partem absoluisset, quũ Dux & reliqui Patres adessent, nimia quadam ingenij leuitate, elabi sibi ex ore passus est, se quidem multo celebrius templum ipsum fuisse extructurum, nisi inter ipsum opus occurrissent plura, quæ illum prudentiorem fecissent. Ad quem subridens Dux, Nec nos, inquit, contra, omnia quæ de statua petieras, integra tibi dabimus. Quare illi in uestibuli fronte marmoream statuam collocarunt, manu ad os obiecta, quasi illum, dicti sui pœniteret. Illud interim, hoc in loco, præterire minimè possum, templi ipsius apparatum tantum, talemque hodie extare, vt nemo sit, qui quum omnia diligentius perlustrarit, non fateatur omnibus antiquissimis operibus & recentioribus, cum ipsa Tarpeia arce esse anteferendum. Quod etsi parergon videri multis possit, non dubitem tamen plures fore, quibus quam gratissima templi ipsius sit futura explicatio. Est igitur templũ ipsum, non tam magnitudine & vastitate sua, vt pleraq; alia, quàm ornatu insigne, & inprimis angustum. Quod si primum ingrediãre, crucis figuram præferre videatur: cuius anguli in altissimas consurgunt testudines. Quarum fastigia, vt reliqua templi facies, plumbeis regulis operta, ad centũ viginti stadia, ex alto ad vrbem nauigantibus inter eminentissima vrbis ædificia occurrant. Supetbissimi ad id fornices, mira inter se arte cocuntes, totã molem fulciunt. Illud non possum non vehementer admirari, vnde tanta vis auri Venetis ipsis affuerit, quod tanto operi impenderent. Nam quicquid operis est, à media templi parte purissimo fulget auro, quod mussino opere, ita variatum est, vt quocunq; oculos vertas, insigne inprimis occurrat. Recedunt tantum in ipso testudinum connexu Græcanici operis vetustissimæ imagines, mœsta quadam venerabiliq; præsentia, horrorem cum religione mixtum, spectantium animis inferentes. Quod si ad alias spectandas templi partes animum conuertas, marmoreæ vndiq; tabulæ, ad pauimentum vsq; ipsum, varij marmoris occurrent. Quę tanto artificio sunt sibi adinuicem compositæ, vt eędem inter se similes videri possint. Sedilia quoq; ipsa circum ædem marmorea ita distincta, vt defatigato tibi iam cũcta perlustranti, quietem & ocium parent. Hic tibi pauimentum liceat intueri, vermiculato opere, marmoreis frustis ita distinctum, vt tantum extruendi templi studium, in cælum meritò tollas. Columnæ verò complures Parij lapidis, vel Tapsici, aut Numidici tibi interim assurgant iure optimo admirabiles, cum duplici suggestu marmoreo, vnde sacerdotes sæpe emineant. Sic enim cautum publico decreto fuerat, vt quicquid egregij operis Veneti ipsi nauigantes, quocunque terrarum ambirent, non dubitarent idipsum Venetias deferre, ad æternam templi aurei memoriam, vtq; nulli impensæ omnino parcerent. Quod si ex templo egrediãre, vestibulum ipsum subeas, quis per immortalem Deum, stupor non te inuadat? Cuius aurei fornices trecentis & amplius fulciuntur columnis, non magnitudine sua magis, quàm colorum varietate conspicuis: intercolumna, & quicquid in arca ipsa operis est, cum ipso pauimento marmoreis tabulis pro tectorio reniter. Quod si superiorem vestibuli partem, ex area ipsa cõspiceas, ecce tibi equi quatuor ænei, diuerso statu, varioque occurrunt: qui veteris operis insignia planè referẽtes, studium insigne ciuitatis ipsius secum præ se ferant. His operosum templi supercilium incubat, senis sese pinnaculis explicans: quorum singula, in tabernaculi speciem surrecta, singulas habent ex candido lapide statuas, nudi genij: aliaq; verò splendidissimi aspectus simulachra, suo quæque statu operibus inserta, miro quodam modo, ipsam primarum exornant intercapedinem. Idem opus excellentissimum, eandemq; speciosissimam materiam, tam dextrum, quàm læuum latus habet.

41. VIENNA, Pannoniæ, nunc Austriæ caput, atq; Illustrissimorũ Principum & Archiducum Austriæ, Styriæ, Carinthię, Carnię, Croatię inuictissima & inclyta sedes. Ferdinandus Rom. Rex, vt Viennensis Academiæ studia repararet, atque hæreticorum passim grassantium furorem compesceret, Collegiũ societati Iesu ibidem erexit, atq; dotauit, cuius redditus deinde Maximilianus Cæsar adauxit. Eius vrbis Topographiã D. VVolfgangi Larij apud Munsterum inuenies, qui deinde omnium accuratissimè eandem libris quatuor descripsit. Panegiricum etiam, siue encomiũ Viennæ à Ioanne Bock conscriptum extat.

31. VLMA, Clarissima Sueuiæ vrbs, ad Danubij ripas sita. Inter eas vibes, quas villas Imperij nuncupant, non infimum dignitatis locum obtinet.

32. VRSELLA Confœderaræ Heluetiorum societatis, liberæ conditionis vicus.

32. VRSINA, vulgò Berna, elegans Heluetiæ oppidum, ad Arolę amnem à Bertholdo Zeringensium Duce, ob commodam loci opportunitatem cõstructum, atque ex venatione, hoc nominis ferens. Cum enim is, sese oblectaret venando, recreationis suæ socijs dixit: Ciuitatem quam extruere in hoc oportuno loco deliberauimus, nominari volumus vocabulo bestiæ, quæ nobis primum occurrerit, & capta fuerit. Ceperunt autem Vrsum, quem Germani Beren vocant. Cumq; in eo loco, vt diximus, plurimæ crescerent quercus, vbi ciuitas erat construenda, omnes ferè arbores illæ fuerunt pro domorum structura, insumptæ. Vnde & operarij vulgò dicebant, quum resecarent arbores: Holsz laiss dich hauvven gern, die Statt musz heissen Bern: Cuius rythmi hic est sensus: Arbores sinite, vt secemini liben ter. Quoniam ciuitas ista vocabitur Bern.

35. VVEIMARIA M Thuringiæ oppidum, situs loci amœnus, & castrum Saxoniæ Ducibus sedem, ac domicilium præbens, nobilitat.

22. VVESALIA inferior, vrbs murorum ambitu, Rheni propinquitate, & Collegiata Ecclesia præstans, cuius fundationem peruetusta quædam scripta in annum Domini octingentesimum, tricesimum octauum, his verbis reijciunt. Luthardus filius Euerhardi Comitis Cliuensium erexit, instruxitq; duo collegiata templa. Alterum in VVesel, sub ditione Cliuensium in inferiore Germania, Alterum Nouesij Canonicorum & virginum: Quæ ciuitas tunc temporis Cliuensium Comitibus parebat,

27. VVISMARIA Ducatus Megapolensis oppidum.

27. VVITTEBERGA, oppidum Saxoniæ.

34. VVORMATIAM, Vangionum Metropolim ad Rhenum sitam, quõdam Borbetomagum appellatam, corruptè verò Vormatiam hodie dicitur, B. littera in V. mutata, quasi dicas Vormagium. De ea ita Munsterus scribit. Peruetusta vrbs VVormatiensis, sita ad Rhenum in loco amœno, haberi in orbem fundum nobilem, qui & generosum producit vinum, atque frumenti copiam, habet circum circa plus minus ducenta oppida, & villas, quorum incolæ quotidiè forum frequentãt VVormaciense, escu-
lenta inferentes: Et qui ante Solis occasum domum redire queant. Populi, qui olim per circuitum huius vrbis ad duo, vel tria miliaria, versus pagum Alczheimensem habitauerunt, dicti fuerunt Vangiones, fuitq; VVormatia Metropolis eorum, magni nominis, tam apud Romanos, quàm apud Francorum priscos Reges, atque apud Successores eorum Germanorum Cęsares, qui & multa ibi celebrauerunt comitia, consilia, nuptias, aut alios habuerunt solennes conuentus, in quibus de magnis tractarunt rebus, id quod huius vrbis testantur Annales.

FINIS.